

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КОВАЛЕНКО Катерина Миколаївна

УДК 378.091:174.7(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ
В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕДАГОГІЧНИХ
УНІВЕРСИТЕТІВ**

011 Освітні, педагогічні науки

01 Освіта / Педагогіка

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело

К. М. Коваленко

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник – **Починкова Марія Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

АНОТАЦІЯ

Коваленко К. М. Формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю – 011 Освітні, педагогічні науки. Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Лубни, 2026.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю вирішення суперечностей між: зростаючою суспільною потребою у формуванні академічно доброчесних громадян і фахівців та загальною несформованістю культури академічної доброчесності в українському суспільстві; необхідністю підготовки майбутніх педагогів, здатних транслювати принципи, норми й правила академічної доброчесності наступним поколінням та відсутністю цілісної, науково обґрунтованої системи такої підготовки у закладах вищої педагогічної освіти; об'єктивною потребою впровадження ефективних педагогічних технологій формування академічної доброчесності студентів у освітньому середовищі педагогічних університетів та майже повною відсутністю системних практик і методичних механізмів їх реалізації в освітньому процесі.

Потреба подолати зазначені суперечності зумовила розв'язання завдань, за якими зроблено узагальнені висновки. Здійснено теоретичний аналіз проблеми формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

У межах дослідження уточнено дефініції таких понять: *«академічна доброчесність»*, *«принципи академічної доброчесності»*, *«норми і правила дотримання академічної доброчесності»*, *«освітнє середовище педагогічних*

університетів», «процес професійної підготовки студентів в освітньому середовищі педагогічних університетів», «технологія формування академічної доброчесності» та на цій основі надано визначення ключового поняття дослідження «академічна доброчесність студентів педагогічних університетів» – інтегральна особистісно-професійна якість майбутнього педагога як носія морального прикладу та транслятора освітніх цінностей майбутнім поколінням, що виявляється у внутрішньо зумовленій потребі дотримуватися морально-етичних і академічних норм у навчальній, науковій та майбутній професійній діяльності.

Виділено та схарактеризовано структурні компоненти академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів: *ціннісно-мотиваційний* компонент, який визначає систему знань про ціннісні установки, на яких ґрунтується академічна доброчесність і мотивацію до різних видів освітньої й майбутньої професійної діяльності; *когнітивний* компонент, який відображає систему знань про академічну доброчесність та її порушення; *діяльнісний* компонент, що характеризується рівнем наявних умінь і навичок щодо дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу; *рефлексивний* компонент визначає прагнення до самопізнання, самооцінки й самоконтролю, педагогічної рефлексії щодо сформованості норм і правил, а також уникнення порушень академічної доброчесності.

Для формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів теоретично обґрунтовано та розроблено *технологію формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів*, яку визначено як *сукупність раціональних форм, методів, засобів і ресурсів освітнього процесу, об'єднаних метою та єдністю реалізації, що спрямовані на формування академічної доброчесності студентів педагогічних університетів, а саме позитивної мотивації, інтегрованої системи знань, умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності в*

умовах педагогічного університету й упровадження їх у майбутній професійній діяльності. Основними складниками технології визначено такі блоки: *концептуально-цільовий* (мета, завдання, освітня парадигма, наукові підходи, принципи), *змістово-процесуальний* (зміст технології, структурні компоненти академічної доброчесності, технологічні засоби формування академічної доброчесності, етапи формування академічної доброчесності) та *діагностико-аналітичний* (компоненти, критерії, рівні, результат та його аналіз).

Визначено етапи реалізації технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Зокрема, *мотиваційно-цільовий*, що передбачав усвідомлення особистісної і соціальної значущості дотримання норм академічної доброчесності в процесі власного навчання й трансляції цих норм майбутньому поколінню; *операційний*, покликаний забезпечити вирішення завдань, пов'язаних із розвитком структурних компонентів академічної доброчесності студентів педагогічних університетів (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний) і спрямований на формування знань, умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності, а також уміння транслювати їх майбутньому поколінню в процесі професійної діяльності; *рефлексивно-коригувальний* забезпечував самоаналіз і формування індивідуального шляху дотримання норм і правил академічної доброчесності із подальшим коригуванням; прагненням до трансляції цих норм і правил у майбутній педагогічній діяльності.

Експериментально перевірено дієвість технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища. Застосування експериментальної технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічного університету мало позитивний ефект, що засвідчило ефективність і необхідність її впровадження в освітню практику педагогічних ЗВО.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено технологію формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів як сукупність раціональних форм, методів, засобів освітнього процесу, об'єднаних метою функціонування та єдністю реалізації, що спрямовані на формування академічної доброчесності на ціннісних засадах, інтегрованої системи знань про принципи, норми і правила академічної доброчесності, а також уміннях і навичках дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності, рефлексивних навичок навчання, самоконтролю та професійної педагогічної діяльності; розроблено структурно-функційну модель технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, представленою єдністю трьох блоків: концептуально-цільового (мета, завдання, результат, освітня парадигма, підходи, принципи), змістово-процесуального (види діяльності, методи, засоби, етапи технології) та діагностико-аналітичного (компоненти, критерії, рівні, результат); удосконалено форми і методи формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів; навчально-методичне забезпечення використання інтерактивних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти; діагностичний інструментарій дослідження рівнів сформованості академічної доброчесності студентів педагогічних університетів. Подальшого розвитку в дисертаційні роботі набули наукові уявлення про: сутність та структуру академічної доброчесності студентів ЗВО в сучасних умовах цифровізації; методологічні і теоретичні засади формування академічної доброчесності студентів педагогічних спеціальностей; взаємозв'язок та взаємозумовленість академічної доброчесності й успішної професійної компетентності.

Практичне значення результатів дослідження визначається розробленням і впровадженням у практику роботи ЗВО, що здійснюють підготовку здобувачів педагогічних спеціальностей, технології формування

академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Задля забезпечення ефективності технології формування академічної доброчесності студентів доповнено зміст освітніх компонентів загальної підготовки й психолого-педагогічного блоку, курс за вибором «Основи академічної доброчесності», програми самоосвітнього менеджменту «Академічна доброчесність учителя: професіоналізм чи вимога суспільства?»; організовано проходження навчання в Школі академічної доброчесності університету; запропоновано самостійну розробку здобувачами власного компендіуму «Академічна доброчесність у закладах освіти».

Ключові слова: академічна доброчесність, студенти педагогічних університетів, освітнє середовище, заклад вищої освіти, технологія формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів,

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України, зокрема, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Коваленко К. М. Формування культури академічної доброчесності майбутніх учителів початкової школи на заняттях філологічного циклу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2021. № 8 (346). Ч. II. С. 80-88. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8\(346\)-2-80-88](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8(346)-2-80-88)

2. Коваленко К. М. Чесність, доброчесність, академічна доброчесність: співвідношення понять у науковому та законодавчому дискурсі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.* 2024. Вип. 76. Том 1. Дрогобич :

Видавничий дім «Гельветика». С. 283-289. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/76-1-44>

3. Коваленко К. М. Роль академічної доброчесності у процесі розробки дисциплін вільного вибору для здобувачів вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 71. Т. 1, 2024. С. 60-65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/71.2.28>

4. Коваленко К. М. Академічна доброчесність як складова педагогічної культури вчителя. *Вісник науки та освіти*. 2025. Вип. 10 (40). Київ: Видавнича група «Наукові перспективи». С. 1744–1751. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10\(40\)-1744-1751](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10(40)-1744-1751)

Статті в зарубіжних наукових виданнях:

5. Коваленко К. М. Educational environment of pedagogical universities in the system of forming academic integrity of higher education students. *SWorldJournal*. 2025. P 3. Issue 29. С. 12-19. DOI: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2025-29-03-028>

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

6. Коваленко К. М., Починкова М. М. Упровадження «Школи академічної доброчесності» в університеті (на прикладі ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»). *Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті* : тези доповідей XLIV Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2020 рік (30–31 березня 2021 р., м. Полтава). Ч. 2. Полтава : ПУЕТ, 2021. С. 393-395. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/11504/1/11504-%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d1%82%d0%b5%d0%b7%2030-31%20%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b7%d0%bd%d1%8f%202021-%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b8%d0%b9%20%d1%872.pdf>

7. Коваленко К. М. Академічна доброчесність в українському законодавстві. *Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук*: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (18–19 лютого 2022 р., м. Одеса). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2022. С. 65-68. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/d442b330-4f98-4e59-937f-1702eb9b8759/content>

8. Коваленко К. М. Портрет сучасного вчителя початкової школи. *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку науки та освіти* : матеріали I Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (27-28 квітня 2022 р., м. Полтава,) / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Полтава, 2022. С. 93-96. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9114>

9. Коваленко К. М. Прояви плагіату в закладах вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (16 – 18 березня 2023 р., м. Харків) / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2023. С. 785-788. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/8c84d398-41dc-45a7-9757-df1d9a051bc4>

10. Коваленко К. М. Академічна доброчесність як складова професійної та наукової етики у процесі підготовки майбутніх фахівців. *Професіоналізм педагога в умовах європейських цифрових інновацій* : матеріали Міжнародної онлайн-конференції (16-17 травня 2023 р., м. Слов'янськ, м. Дніпро) / відп. ред. О. Хващевська. Слов'янськ, 2023. С. 94-96. URL: <https://psll.paradox.dn.ua/zakhody/naukovo-praktychna-konferentsiia-profesionalizm-pedahoha-v-umovakh-yevropeyskykh-tsyfrovykh-innovatsii>

11. Коваленко К. М. Академічно доброчесне середовище для майбутніх учителів початкової школи. *Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки* : збірник наукових праць викладачів і студентів. Вип. 11 / за заг. ред. В. А. Каліш. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка,

2023. С. 364-369. URL: <https://repository.gnpu.edu.ua/items/8d96c102-19ae-4ed9-861b-7ecf391cc833>

12. Коваленко К. М. Проблеми формування академічної доброчесності майбутніх учителів під час філологічних дисциплін. *Мова й література у проєкції різних наукових парадигм* : матеріали XIV Всеукраїнської студентсько-викладацької науково-практичної конференції (21 квітня 2023 р., м. Полтава) / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Полтава, 2023. С. 292-296. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11364>

13. Коваленко К. М. Академічна доброчесність як ключова складова гнучких навичок майбутніх вчителів початкових класів. *Початкова школа в новій освітній реальності: традиції й інновації, проблеми й перспективи* : матеріали I Всеукраїнської студентсько-викладацької науково-практичної конференції (18-19 квітня 2024 р., м. Полтава) / ДЗ «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Полтава, 2024. С. 223-226. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11355>

14. Коваленко К. М. Умови формування академічної доброчесності у здобувачів освіти під час участі в наукових заходах ЗВО. *Сучасні стратегії сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи* : збірник матеріалів II-ї науково-практичної конференції за міжнародною участю. Том 2 / за наук. ред. О. В. Чепелюк, В. Д. Філіппової, В. М. Демченка. Хмельницький: ХНТУ, 2025. С. 376-378. URL: <https://zenodo.org/records/15041563>

15. Коваленко К. М. Соціальні мережі та їх вплив на академічну доброчесність серед здобувачів вищої освіти. *Integration of Education, Science and Business in Modern Environment: Winter Debates: Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Internet Conference (6-7 February 2025, Dnipro)*. Dnipro: FOP Marenichenko V. V. С. 177-179. URL: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2025/02/Conference-Proceedings-February-6-7-2025-1.pdf>

ABSTRACT

Kovalenko K. M. Formation of Academic Integrity of Students in the Educational Environment of Pedagogical Universities. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 01 Education / Pedagogy, specialty 011 Education, Pedagogical Sciences. State Institution “Taras Shevchenko Luhansk National University”, Lubny, 2026.

The dissertation is a theoretical and experimental study of the problem of forming academic integrity of students within the educational environment of pedagogical universities.

The relevance of the research topic is determined by the need to resolve contradictions between:

the societal need for competent teachers as carriers of ethical norms, models of academic culture, and high standards of academic integrity in professional activity, and the insufficient formation of these qualities among students within the educational environment of pedagogical universities;

the demand for future teachers as transmitters of the values of academic integrity and the absence of a holistic system for its formation in pedagogical universities;

the legal consolidation of the principles of academic integrity, the digitalization of education, and the increasing risks of academic misconduct, and the insufficient effectiveness of the practical implementation of these principles within the educational environment of pedagogical universities on the basis of values and student self-regulation.

The need to overcome these contradictions determined the tasks of the study, on the basis of which generalized conclusions were drawn. A theoretical analysis of the problem of forming academic integrity of students within the educational environment of pedagogical universities was carried out.

Within the framework of the study, the definitions of the following concepts were clarified: “academic integrity,” “principles of academic integrity,” “norms and rules of adherence to academic integrity,” “educational environment of pedagogical universities,” “process of professional training of students in the educational environment of pedagogical universities,” and “technology for the formation of academic integrity.” On this basis, the key concept of the study — “academic integrity of students of pedagogical universities” — was defined as an integral personal and professional quality of a future teacher as a carrier of moral example and a transmitter of educational values to future generations, manifested in an internally determined need to adhere to moral, ethical, and academic norms in educational, scientific, and future professional activities.

The structural components of academic integrity of students within the educational environment of pedagogical universities were identified and characterized:

the value-motivational component, which determines the system of knowledge about value orientations underlying academic integrity and motivation for various types of educational and future professional activities;

the cognitive component, reflecting a system of knowledge about academic integrity and its violations;

the activity component, characterized by the level of existing skills and abilities related to adherence to the principles, norms, and rules of academic integrity by all participants in the educational process;

the reflective component, which determines the desire for self-knowledge, self-assessment, and self-control, as well as pedagogical reflection regarding the formation of norms and rules and the avoidance of violations of academic integrity.

In order to form academic integrity among students within the educational environment of pedagogical universities, a technology for the formation of academic integrity was theoretically substantiated and developed. It is defined as a holistic educational process consisting of a set of forms, methods, means, and resources of the educational process united by a common goal and unity of

implementation, aimed at forming academic integrity among students of pedagogical universities, namely positive motivation, an integrated system of knowledge, skills, and abilities to adhere to the norms and rules of academic integrity in the educational environment of a pedagogical university and to implement them in future professional activities.

The main components of this technology include the following blocks:

conceptual-target block (goal, objectives, educational paradigm, scientific approaches, principles);

content-procedural block (content of the technology, structural components of academic integrity, technological tools for forming academic integrity, stages of forming academic integrity);

diagnostic-analytical block (components, criteria, levels, result, and its analysis).

The stages of implementation of the technology for forming academic integrity of students within the educational environment of pedagogical universities were determined. In particular:

the motivational-target stage, which involved awareness of the personal and social significance of adhering to the norms of academic integrity in one's own learning process and in transmitting these norms to future generations;

the technological stage, aimed at ensuring the solution of tasks related to the development of structural components (value-motivational, cognitive, activity, and reflective) and focused on forming knowledge, skills, and abilities to adhere to the norms and rules of academic integrity, as well as the ability to transmit them to future generations in professional activity;

the reflective-corrective stage, which ensured self-analysis and the formation of an individual path of adherence to the norms and rules of academic integrity with subsequent correction, as well as the desire to transmit these norms and rules in future pedagogical activity.

The effectiveness of the technology for forming academic integrity of students in the educational environment was experimentally verified. The

application of the experimental technology for forming academic integrity of students in the educational environment of a pedagogical university produced a positive effect, which confirmed its effectiveness and the necessity of its implementation in the educational practice of pedagogical higher education institutions.

The scientific novelty of the research lies in the fact that a technology for forming academic integrity of students within the educational environment of pedagogical universities was theoretically substantiated, developed, and experimentally verified as a set of rational forms, methods, and means of the educational process united by a common goal of functioning and unity of implementation. It is aimed at forming academic integrity on the basis of values, an integrated system of knowledge about the principles, norms, and rules of academic integrity, as well as skills and abilities to adhere to them, reflective learning skills, self-control, and professional pedagogical activity. A structural-functional model of the technology for forming academic integrity of students within the educational environment of pedagogical universities was developed, represented by the unity of three blocks: conceptual-target (goal, objectives, result, educational paradigm, approaches, principles), content-procedural (types of activities, methods, means, stages of the technology), and diagnostic-analytical (components, criteria, levels, result). The author's interpretation of the concept "academic integrity of students of pedagogical universities" was presented and its structure was substantiated.

Further development in the dissertation was given to methodological approaches to forming academic integrity of students within the educational environment of pedagogical universities; scientific ideas about the content and structure of academic integrity of students in the educational environment of pedagogical universities; and criteria with corresponding indicators of the formation of academic integrity of students.

The practical significance of the research results is determined by the development and implementation in the practice of higher education institutions

that train students of pedagogical specialties of a technology for forming academic integrity of students within the educational environment of pedagogical universities. To ensure the effectiveness of this technology, the content of educational components of general and professionally oriented training was updated, elective courses such as “Fundamentals of Academic Integrity”, and the self-education management program “Academic Integrity of the Teacher: Professionalism or a Requirement of Society?” were introduced; participation in the University School of Academic Integrity was organized; and students independently developed their own compendium “Academic Integrity in Educational Institutions.”

Keywords: academic integrity, students of pedagogical universities, educational environment, institution of higher education, technology for forming academic integrity of students within the educational environment of pedagogical universities.

СКОРОЧЕННЯ

ЗВО – заклади вищої освіти

ЗЗСО – заклади загальної середньої освіти

ОК – освітній компонент

ТФАД – технологія формування академічної доброчесності

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ABSTRACT	10
СКОРОЧЕННЯ	15
ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ	29
1.1. Проблема формування академічної доброчесності студентів у міждисциплінарному вимірі	29
1.2. Сутність і структурні компоненти поняття «академічна доброчесність студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів»	58
1.3. Наукове обґрунтування технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів	81
Висновки до розділу 1	121
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ	128
2.1. Визначення вихідного стану сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів	128
2.2. Реалізація технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів	144
2.3. Аналіз результатів дослідження формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів	181
Висновки до розділу 2	200
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	207
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	212
ДОДАТКИ	250

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується активними трансформаційними процесами в освітній сфері, зумовленими переосмисленням ролі освіти як одного з ключових чинників розвитку держави та її інтеграції до світового освітнього простору. У зв'язку з цим перед ЗВО постає завдання формування нового типу особистості – фахівця з високим рівнем професійної підготовки та стійкими моральними цінностями, такими як чесність, відповідальність, справедливість, повага до прав і гідності інших, дотримання етичних норм у навчальній, науковій та професійній діяльності.

Зазначені положення задекларовано в низці нормативно-правових документів України, зокрема: Конституції України (1996 р.), Законах України – «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016 р.), «Про академічну доброчесність» (2025 р.), «Про авторське право і суміжні права» (2023 р.), «Про запобігання корупції» (2014 р.); Постановах Кабінету Міністрів України – «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011 р.), «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» (2015 р.), розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» (2016), наказах Міністерства освіти і науки України – «Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024), «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2024). У цих документах наголошується на тому, що необхідною умовою забезпечення якості освіти та наукової діяльності є дотримання принципів академічної доброчесності в освіті.

У сучасних умовах цифровізації й активного використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому середовищі,

впровадження інструментів штучного інтелекту в практику освітнього процесу, проблема дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності набуває виняткової актуальності, що зумовлює необхідність формування в здобувачів вищої освіти усвідомленого дотримання етичних норм у процесі навчання, дослідницької діяльності та професійної підготовки. Додаткові виклики постали перед суспільством з появою та тотальним упровадженням інструментів штучного інтелекту, при майже повній відсутності розроблених норм і правил щодо його відповідального використання. Особливого значення ці процеси набувають у системі педагогічної освіти, оскільки саме майбутні вчителі покликані формувати світоглядні орієнтири, моральні цінності та культурні засади молодого покоління.

Отже, аналізуючи законодавчі документи, психолого-педагогічну літературу й освітні практики закладів освіти можемо констатувати нагальну потребу держави та суспільства в підготовці академічно доброчесних учителів, здатних до саморозвитку та самовдосконалення в умовах сучасних змін, спроможних здобувати академічно доброчесні переваги й досягати успіхів у науковій та професійній педагогічній діяльності, що ще раз підтверджує актуальність проблеми формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Проблемі професійної підготовки майбутніх педагогів присвячено наукові праці Н. Антонюк (Антонюк, 2014), Н. Атаманчук та Ю. Курило (Атаманчук & Курило, 2018), С. Бадер (Бадер, 2020; 2025), Т. Бакуменко (Бакуменко, 2021), Т. Бербец та Л. Кравченко (Бербец & Кравченко, 2024), І. Беха (Бех, 2003), Л. Білоусової та Н. Олефіренко (Білоусова & Олефіренко, 2016), Л. Бірюк (Бірюк, 2022), І. Богданової (Богданова, 1999), Н. Бондаренко (Бондаренко, 2023), В. Будака та О. Пехоти (Пехота & Будака, 2003), Т. Варенко та Н. Ткачової (Ткачова & Варенко, 2009), С. Вовк (Вовк, 2024), Л. Волошко (Волошко, 2006), І. Гавриш (Гавриш, 2006), В. Галузинського і М. Євтуха (Галузинський & Євтух, 1995), О. Герасимової (Герасимова, 2011), І. Глазкової (Глазкова, 2004),

Т. Годованюк (Годованюк, 2010), О. Дубасенюк (Дубасенюк, 2001; 2012), О. Дубинчук (Дубинчук, 1993), І. Княжевої (Княжева, 2023), В. Кременя, Н. Ничкало (Кремень, 2024) (Кремень, 2024), М. Кондрашова (Кондрашов, 2019), Б. Коротяєв, В. Крило, С. Савченко (Коротяєв, 2010), А. Кузьмінського (Кузьмінський, 2005), А. Лукіяничук (Лукіяничук, 2021), М. Малоіван (Малоіван, 2016), І. Михайлюк (Михайлюк, 2014), С. Омельченко (Омельченко, 2012), В. Партоли, Н. Смолянчук та Т. Собченко (Партола, Смолянчук & Собченко, 2020), О. Пінської (Пінська, 2009), Т. Пилипишко (Пилипишко, 2010), О. Побірченко (Побірченко, 2011), М. Починкової (Починкова, 2021), А. Прокопенко (Прокопенко, 2025), С. Сапожникова (Сапожников, 2023; 2024), Т. Тесленко (Тесленко, 2017), О. Шолох (Шолох, 2016; 2017) та ін.

Дослідженням змісту, структури й умов освітнього середовища займалися вітчизняні й зарубіжні вчені: М. Братко (Братко, 2015), І. Габа (Габа, 2015), О. Гаркович (Гаркович, 2005), В. Докучаєва (Докучаєва, 2022), Е. Заредінова (Заредінова, 2017), А. Кух (Кух, 2008), В. Мадзігон та В. Лапінський (Мадзігон & Лапінський, 2010), Н. Разіна (Разіна, 2009) та ін.; Т. Бретаг та М. Грін (Bretag & Green, 2014; Bretag, 2016), Т. Б. Галант та Д. Ретінгер (Rettinger & Gallant, 2022), С. Ітон (Eaton, 2010), Д. Маккабе та Л. Тревіно (McCabe & Trevino, 1997), Д. Робсон (Robson, 2020) та ін.

Фундаментальні теоретичні засади академічної доброчесності, її сутність, принципи, структуру та роль у формуванні академічної культури висвітлено у працях А. Артюхова та Н. Артюхової (Артюхов & Артюхова, 2022), В. Бігуна (Бігун, 2018), Д. Белова та М. Белової (Белов & Белова, 2025), Т. Фінікова (Фініков, 2016) та ін.; дослідження О. Висоцької (Висоцька, 2024), С. Котлова та Л. Котлової (Котлова & Котловий, 2018; Котлова, 2019), В. Кубко (Кубко, 2022) зосереджені на причинах академічної недоброчесності та соціально-психологічних чинниках формування доброчесної поведінки; проблему формування академічної доброчесності в школі, виховання чесності, самостійності, відповідальності здобувачів освіти розглянуто в працях Я. Василькевич та С. Рик (Василькевич & Рик, 2020),

Д. Толок та О. Жерновникова (Толок & Жерновникова, 2024). Найбільш широко проблема академічної доброчесності досліджується в контексті діяльності закладів вищої освіти, зокрема питання академічного письма, запобігання плагіату, формування академічної культури студентів, створення систем забезпечення академічної доброчесності в університетах висвітлено у працях науковців: А. Артюхова, Н. Артюхової (Артюхов & Артюхова, 2022), Н. Батечко та А. Дурдас (Батечко & Дурдас, 2019), Н. Головіної (Головіна, 2015), І. Доценко (Доценко, 2022), Л. Пшеничної (Пшенична, 2019), В. Сацика (Сацик, 2017), І. Тодорової (Тодорова, 2019), М. Чумаченко (Чумаченко, 2020) та ін.

Сучасні дисертаційні роботи в контексті досліджуваної проблеми висвітлюють такі питання: теоретичні засади академічної чесності як складника професійної підготовки фахівців, особливості її розвитку в європейських університетах та можливості імплементації відповідного досвіду у вітчизняну систему вищої освіти (Д. Сопова (Сопова, 2020)); професійна підготовка майбутніх державних службовців до забезпечення академічної етики та доброчесності в управлінні закладами освіти, зокрема через розроблення імітаційної моделі підготовки, визначення її структурних компонентів і критеріїв оцінювання готовності до реалізації принципів академічної етики (Т. Копил-Філатова (Копил-Філатова, 2024)); формування ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх вихователів у процесі фахової підготовки, що передбачає розвиток мотиваційного, когнітивного, емоційно-вольового та рефлексивного компонентів особистості й сприяє утвердженню професійних і моральних цінностей майбутніх педагогів (С. Бадер (Бадер, 2020)). Проте проблема формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів наразі не набула цілісного та системного висвітлення у науковій і науково-методичній літературі.

Актуальність дисертаційної роботи посилюється низкою наявних у сучасному суспільстві *суперечностей*, між: зростаючою суспільною

потребою у формуванні академічно добродесних громадян і фахівців та загальною несформованістю культури академічної добродесності в українському суспільстві; необхідністю підготовки майбутніх педагогів, здатних транслювати принципи, норми й правила академічної добродесності наступним поколінням та відсутністю цілісної, науково обгрунтованої системи такої підготовки у закладах вищої педагогічної освіти; об'єктивною потребою впровадження ефективних педагогічних технологій формування академічної добродесності студентів у освітньому середовищі педагогічних університетів та майже повною відсутністю системних практик і методичних механізмів їх реалізації в освітньому процесі.

Таким чином, актуальність проблеми дослідження, наявні суперечності та недостатній рівень теоретичної й практичної розробленості обумовили вибір теми дисертаційної роботи **«Формування академічної добродесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до наукової теми кафедри педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»: «Якість сучасної освіти: теорія, моніторинг, технології» (номер державної реєстрації 0117U002854). Тему роботи затверджено Радою з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол №2 від 29.04.2022 р.) та скоординована і затверджено Вченою радою ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол № 3 від 28.10.2022 р.).

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки студентів педагогічних університетів.

Предмет дослідження – технологія формування академічної добродесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Мета дослідження – теоретично обгрунтувати та експериментально перевірити ефективність технології формування академічної добродесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні про те, що формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів набуде ефективності, якщо впровадити в освітній процес педагогічних університетів відповідну технологію, яка містить концептуально-цільовий, змістово-процесуальний, діагностико-аналітичний компоненти та спрямована на формування ціннісного ставлення студентів до принципів академічної доброчесності, інтеграцію етичних норм дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності у зміст професійної підготовки майбутніх педагогів, в умовах освітнього середовища, яке стимулює відповідальну академічну поведінку, через послідовну реалізацію таких етапів: мотиваційно-цільового, операційного та рефлексивно-коригувального.

Відповідно до предмета й мети визначено такі **завдання** дослідження:

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури визначити теоретичні засади формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, виявити й схарактеризувати поняття академічної доброчесності студентів.

2. Схарактеризувати сутність і структурні компоненти академічної доброчесності студентів педагогічних університетів.

3. Змодельовати та теоретично обґрунтувати технологію формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

4. Здійснити діагностику сучасного стану сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

5. Експериментально перевірити ефективність технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Методологічну основу дослідження становлять: провідні ідеї ціннісно-сміслової парадигми у фаховій підготовці майбутніх педагогів;

концептуальні положення теорії академічної доброчесності, взаємозв'язку теорії і практики в професійній підготовці студентів педагогічних університетів; законодавчі й нормативно-правові положення про принципи, норми і правила академічної доброчесності в умовах освіти; визначальну роль діяльності у процесі формування академічної доброчесності; провідні ідеї низки наукових підходів, зокрема: аксіологічного, технологічного, особистісно-діяльнісного, індивідуального, діалогічного, середовищного, компетентнісного.

Теоретичною основою дослідження стали наукові доробки, присвячені теорії наукового пізнання педагогічних процесів і явищ, фундаментальним ідеям філософії освіти (В. Андрущенко, І. Бех, В. Кремень, В. Курило); методологічним підходам: аксіологічного (І. Бех, І. Зязюн, Н. Ткачова), технологічного (В. Бондар, Л. Коваль, О. Комар), особистісно-діяльнісного (І. Бех, С. Максименко, О. Савченко, О. Халабузар), індивідуального (С. Алексеєва, Н. Арістова, О. Барановська, Г. Гаврищак, Г. Костюк, О. Малихіна, М. Малоїван, О. Пехота, Р. Попов), компетентнісного (Л. Гуцан, О. Овчарук, О. Пехота, О. Савченко), середовищного (В. Биков, М. Братко, С. Вітвицька, С. Гончаренко, О. Ярошинська), діалогічного (Г. Балл, І. Зязюн, О. Савченко, С. Сисоєва); проблемам: професійної підготовки студентів, зокрема й в умовах освітнього середовища педагогічних університетів (Ю. Бойчук, О. Вознюк, О. Дубасенюк, О. Мисечко, А. Прокопенко, М. Починкова, С. Сапожников, О. Семеніхіна, С. Сисоєва, Л. Хомич, Л. Хоружа); формування академічної доброчесності здобувачів освіти різних рівнів і педагогічних університетів зокрема (А. Артюхов, В. Бахрушин, О. Гужва, І. Дегтярьова, С. Квіт, Т. Ремех, О. Пишко, В. Сазик, І. Серебрянська, Д. Сопов, Т. Твердохліб, Т. Фінікова, І. Шліхта, Н. Шліхта; С. Бейлі (S. Bailey), У. Еко (U. Eko), Ч. Ліпсон (C. Lipson).

Для вирішення поставлених завдань, досягнення мети використано комплекс **методів** дослідження: *теоретичних* – аналіз, систематизація та

узагальнення філософської, психолого-педагогічної, науково-методичної, законодавчої, нормативно-правової літератури для характеристики ступеня розробленості досліджуваної проблеми, визначення її теоретичних засад, з'ясування базових понять та обґрунтування технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів; *емпіричних* – спостереження, анкетування, тестування для встановлення вихідного рівня сформованості академічної доброчесності студентів, педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів; *методи статистичного аналізу* для оброблення інформації, кількісного та якісного аналізу (критерій Пірсона (χ^2)).

Наукова новизна дослідження полягає в наступному:

– *уперше* теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено технологію формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів як сукупність раціональних форм, методів, засобів освітнього процесу, об'єднаних метою функціонування та єдністю реалізації, що спрямовані на формування академічної доброчесності на ціннісних засадах, інтегрованої системи знань про принципи, норми і правила академічної доброчесності, а також уміннях і навичках дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності, рефлексивних навичок навчання, самоконтролю та професійної педагогічної діяльності; розроблено структурно-функційну модель технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, представленою єдністю трьох блоків: концептуально-цільового (мета, завдання, результат, освітня парадигма, підходи, принципи), змістово-процесуального (види діяльності, методи, засоби, етапи технології) та діагностико-аналітичного (компоненти, критерії, рівні, результат);

– *удосконалено* форми і методи формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів; навчально-методичне забезпечення використання інтерактивних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти; діагностичний інструментарій дослідження рівнів сформованості академічної доброчесності студентів педагогічних університетів;

– *подальшого розвитку* набули наукові уявлення про сутність та структуру академічної доброчесності студентів ЗВО в усучасних умовах цифровізації; методологічні і теоретичні засади формування академічної доброчесності студентів педагогічних спеціальностей; взаємозв'язок та взаємозумовленість академічної доброчесності й успішної професійної компетентності.

Практичне значення результатів дослідження визначається розробленням і впровадженням у практику роботи ЗВО, що здійснюють підготовку здобувачів педагогічних спеціальностей, технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Задля забезпечення ефективності технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів доповнено зміст освітніх компонентів загальної й професійно орієнтованої підготовки, курсу за вибором «Основи академічної доброчесності», програми самоосвітнього менеджменту «Академічна доброчесність учителя: професіоналізм чи вимога суспільства?»; організовано проходження навчання в Школі академічної доброчесності університету; запропоновано самостійну розробку здобувачами власного компендіуму «Академічна доброчесність у закладах освіти».

Основні положення, результати та висновки дослідження можуть бути використані викладачами ЗВО під час оновлення освітніх програм підготовки фахівців педагогічних спеціальностей, програм обов'язкових та вибіркових освітніх компонентів; у системі підвищення кваліфікації педагогів закладами

післядипломної педагогічної освіти, самоосвітній діяльності здобувачів вищої освіти.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка № 1/735 від 02.09.2025 р.); Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (акт № 970/17.01-33 від 04.09.2025 р.); Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 03-10-1094 від 10.09.2025).

Представлені в дисертаційній роботі наукові положення отримані автором самостійно. **Особистий внесок здобувача у праці, опублікованій у співавторстві**, полягає в обґрунтуванні змісту роботи школи академічної доброчесності з магістрантами (Коваленко & Починкова, 2021).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення, результати та висновки дисертації систематично висвітлювалися й обговорювалися на засіданнях кафедр педагогіки та початкової освіти ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», а також конференціях, семінарах, круглих столах, присвячених проблемам академічної доброчесності у вищій освіті та забезпеченні етичних засад освітньої діяльності у педагогічних університетах.

Результати дослідження репрезентовано на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – XLIV Міжнародна наукова студентська конференція «Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті» (Полтава, 2021); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук» (Одеса, 2022); Міжнародна онлайн-конференція «Професіоналізм педагога в умовах європейських цифрових інновацій» (Слов'янськ, Дніпро, 2023); I, III Міжнародні міждисциплінарні науково-практичні конференції «Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку науки та освіти» (Полтава, 2023, 2025); VII Міжнародна науково-практична конференція «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої

освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (Харків, 2023); IX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (Вінниця, 2025); Міжнародна науково-практична онлайн конференція «Педагогічний менеджмент у закладі освіти як інструмент підвищення ефективності та якості освітнього процесу» (Харків, 2025); VI Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку» (Київ, 2025); II Міжнародна науково-практична конференція «Наука та освіта в умовах викликів сьогодення» (Чернігів, 2025); VI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Integration of Education, Science and Business in Modern Environment: Winter Debates» (Дніпро, 2025); *усеукраїнських* – I Всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція «Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку науки та освіти» (Полтава, 2022); Усеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні тенденції у професійній підготовці фахівців дошкільної та початкової освіти» (Полтава, 2022); Інтерактивний методологічний онлайн семінар молодих дослідників «Компетентнісні засади освітнього процесу в умовах впровадження інновацій: вітчизняний та міжнародний досвід» (Житомир, Полтава, Київ, 2023); XIV Всеукраїнська студентсько-викладацька науково-практична конференція «Мова й література у проєкції різних наукових парадигм» (Полтава, 2023); VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Євроінтеграційні пріоритети філології й лінгводидактики в освітній системі України» (Полтава, 2023); II Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми підготовки майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти» (Полтава, 2023); V Всеукраїнська студентсько-викладацька науково-практична інтернет-конференція з міжнародною участю «Сучасні тенденції та перспективи мовно-літературної освіти в Україні» (Глухів, 2023); Науково-методичний семінар «Формування особистості молодшого школяра: сучасні

підходи до організації освітнього процесу в НУШ» (Лубни, 2024); Всеукраїнська науково-теоретична інтернет-конференція «ХІ Довженківські читання: «Олександр Довженко й українська культура: історія, традиції, сучасність»» (Глухів, 2024); Усеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Формування і розвиток професійної культури фахівців у галузі освіти: виклики, наукові підходи, досвід» (Харків, 2024); I – II Всеукраїнські студентсько-викладацькі науково-практичні конференції «Початкова школа в новій освітній реальності: традиції й інновації, проблеми й перспективи» (Полтава, 2024, Лубни, 2025); II Науково-практична конференція з міжнародною участю «Сучасні стратегії сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи» (Хмельницький, Херсон, 2025).

Публікації. Основні положення й результати дисертаційної роботи висвітлено в 15 публікаціях, з яких 4 одноосібні статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б»; 1 публікація в зарубіжному науковому виданні; 10 публікацій апробаційного характеру.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (294 найменування) та 3 додатків. Ілюстративний матеріал поданий у 16 таблицях і 5 рисунках. Загальний обсяг дисертації – 277 сторінок, із яких основного тексту – 195 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

1.1. Проблема формування академічної доброчесності студентів у міждисциплінарному вимірі

Сучасна освіта України орієнтується на європейські стандарти, що зумовлює висунення нових вимог до освіти та науки в закладах вищої освіти, зокрема вимагають створення освітнього середовища, яке сприяє не лише набуттю професійних знань, але й формуванню етичних норм і цінностей. З огляду на це, значення моральних принципів у підготовці майбутніх фахівців набуває особливої актуальності. У свою чергу, сучасний український і світовий ринок праці вимагає від випускників не лише високого рівня кваліфікації, але й готовності дотримуватися принципів прозорості та відповідальності у своїй професійній діяльності. Тож, зростаюча конкуренція на ринку праці та підвищення вимог до якості підготовки спеціалістів підкреслюють важливість комплексного підходу до формування особистості, яка здатна відповідати на виклики сучасного суспільства.

Забезпечення належної підготовки здобувачів вищої освіти передбачає інтеграцію етичних стандартів у всі аспекти освітнього процесу, зокрема й у навчальні та науково-дослідні практики. Це допомагає не тільки підвищити рівень професійної компетентності, але й сформувати усвідомлене ставлення до власної майбутньої професійної ролі, сприяючи загальній гармонії між особистісним та професійним розвитком. Успішна професійна самореалізація в сучасних умовах залежить від здатності відповідати високим вимогам поведінки та дій, які є фундаментом для довгострокової кар'єрної стабільності та суспільного визнання.

Згідно Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки (КМУ «Про схвалення Стратегії», 2022) серед пріоритетів, які визначають концептуальну модель вищої освіти, зазначено академічну доброчесність. Тому, урахувавши важливість етичних норм і принципів у підготовці майбутніх фахівців, сучасна система освіти повинна активно інтегрувати ці цінності в освітній процес. Формування таких навичок і поглядів у здобувачів вищої освіти є не лише необхідною умовою для їхньої успішної професійної діяльності, але й ключовим фактором розвитку відповідальних і свідомих громадян України.

Останнім часом у педагогічній науці спостерігається тенденція до зростання кількості наукових праць, присвячених дослідженню різноманітних поглядів, підходів до розкриття різних аспектів академічної доброчесності у сфері освіти та науки, зокрема досліджень, що акцентують увагу на розробці та впровадженні ефективних методів контролю якості освітнього процесу (А. Артюхов та Н. Артюхова (Артюхов & Артюхова, 2022), І. Доценко (Доценко, 2022)). Важливим напрямом також є вивчення етичних норм у науковій діяльності, що сприяє формуванню культурних та моральних цінностей у студентської молоді (Н. Головіна (Головіна, 2015), Л. Сатановська (Сатановська, 2016)). Значна частина наукових робіт зосереджена на аналізі інституційних та правових інструментів, які мають на меті забезпечити прозорість та чесність у навчанні та дослідженнях (К. Годік, О. Фіданян та О. Федосєєв (Годік, Фіданян & Федосєєв, 2021), Д. Толок та О. Жерновникова (Толок & Жерновникова, 2024), а також на визначенні ролі викладачів у формуванні відповідних морально-етичних установок серед студентів (Я. Василькевич та С. Рик (Василькевич & Рик, 2020)) тощо.

Однак, ці дослідження, як правило, пов'язані з окремими напрямами підготовки фахівців і присвячені загальним питанням організації професійної діяльності. На нашу думку, це пов'язано з тим, що в закладах вищої освіти переважає гностичний підхід до професійної підготовки, за якого здобувачі вищої освіти мають справу не з контекстом майбутньої професійної

діяльності, а з навчальними предметами, відтак превалює формування, перш за все, міцних науково-предметних знань. Це призводить до того, що багато важливих питань, пов'язаних із розвитком етичних компетентностей та стійких моральних цінностей у студентів, залишаються недостатньо вивченими. Не зникає також потреба в комплексному підході до дослідження академічної доброчесності, який би охоплював не лише загальні аспекти професійної підготовки, але й враховував би специфіку різних спеціальностей, навчальних рівнів та освітніх середовищ. Адже академічна доброчесність у педагогіці є критично важливою для формування етичних норм і стандартів поведінки у студентів, що є основою для їхньої майбутньої професійної діяльності. Крім того, дотримання принципів академічної доброчесності забезпечує збереження репутації закладів освіти і підтримує довіру до освітніх процесів. Таким чином, вона є ключовим аспектом, який впливає на ефективність освітнього середовища та якість навчання.

Згідно з поглядами численних дослідників узаємозв'язок між освітою та академічною доброчесністю є тісно пов'язаним і непорушним. Так, науковець Я. Бачинський вважає, що академічна доброчесність – це комплексне поняття, яке описує своєрідний суспільний договір між академічною громадою та її членами – студентами, викладачами та менеджментом. Вона базується на цінностях, з якими молода людина приходить в університет, збагачує їхній набір в стінах Alma Mater та не залишає їх на порозі університету в той момент, коли випускники зі своїми дипломами виходять у великий світ. Уміння працювати чесно, відповідально, розвивати критичне мислення, толерувати думки інших, дотримуватися в своїх діях моралі – це далеко не повний перелік складників, які формують поняття академічної доброчесності і входять до переліку характеристик компетентного співробітника й активного свідомого громадянина (Фініков & Артюхов, 2016 : 219).

Термін «академічна доброчесність» як наукове поняття з'явилося наприкінці ХХ століття. Пояснити це можна складністю самого поняття, яке є

досить новим для категоріального апарату педагогічної науки й потребує поглибленого обґрунтування теоретико-методологічних засад. Тому найбільш доцільним шляхом з'ясування його сутності та змісту, створення умов для формування у процесі професійної підготовки в межах нашого дослідження вважаємо розгляд означеної проблеми на міждисциплінарному рівні.

Отже, мета цього підрозділу полягає в пошуку, аналізі та узагальненні наукових джерел, які на міждисциплінарному рівні висвітлюють різноманітні підходи та концепції до досліджуваної теми. Це дозволить нам, по-перше, встановити джерельну базу дослідження в цілому, по-друге, розкрити сучасні уявлення про феномен академічної доброчесності на міждисциплінарному рівні, по-третє, виявити недоречності та прогалини в педагогічній теорії та практиці щодо досліджуваного явища, а також підтвердити чи спростувати обґрунтованість вибору теми дослідження.

На початку підрозділу ставимо перед собою наступні завдання:

- розкрити генезу поняття «академічна доброчесність» у міждисциплінарному контексті;
- визначити поняття, що тісно пов'язані з академічною доброчесністю, або протиставляються їй;
- здійснити аналіз чинних нормативно-правових документів, що регулюють дотримання академічної доброчесності в Україні.

Отже, першим кроком у нашому дослідженні є розкриття генези поняття «академічна доброчесність» у міждисциплінарному контексті.

Передусім зазначимо, що словотвірними дефініції «академічна доброчесність» є поняття «доброчесність» і «чесність». Ці складники досліджуються цілою низкою наук: філософією, психологією, етикою, педагогікою, соціологією, правознавством, культурологією, а також освітньою політикою, адже вони формують підґрунтя для розуміння ціннісних орієнтирів особистості та норм поведінки в академічному середовищі.

З філософської точки зору, нам імпонує позиція М. Поповича, який наголошує на тому, що чесність робить життя людини не тільки більш

зручним, а ще й комфортним і легким: «чесність – це чеснота, яка робить життя зручнішим, комфортнішим. Так само, як похідними гідності є відповідальність чи хоробрість, брехня й обман мають свої наслідки, які нашаровуються і нашаровуються. Легше бути чесним і не «добріхувати» щоразу на поверх вище» (Попович, 2017).

О. Висоцька у своїх дослідженнях розглядає академічну доброчесність як систематизовану практику, що забезпечує етичну поведінку особи в освітньому та науковому середовищі, основним призначенням якої є виховання відповідальності, чесності та справедливості шляхом зовнішнього і внутрішнього соціального контролю. Такий контроль, на її думку, є системою норм і механізмів, що регулюють поведінку відповідно до соціальних очікувань. Академічна доброчесність, за авторкою, має дуалістичну природу: внутрішнє моральне переконання і форму зовнішнього соціального впливу, зумовлену правилами, що формуються академічною спільнотою та суспільством (Висоцька, 2024 : 11).

У межах правової ідеології, на думку Д. Белова та М. Белової доброчесність виступає фундаментальним принципом права та моральною категорією, що формує правову ідеологію демократичного суспільства через систему цінностей, норм та принципів взаємодії між громадянами і державою (Белов & Белова, 2025 : 931).

В. Бігун зазначає, що доброчесність, у сфері правосуддя, розглядається як нормативно закріплена інституційна об'єктивація моральної чесноти, що трансформується з особистісної властивості в нормативну правову вимогу. Закріпивши доброчесність як законодавчу вимогу до особистості, держава неминуче юридизує суб'єктивну моральну чесноту, інституціоналізує її та зобов'язується забезпечити. (Бігун, 2018 : 24).

В. Кубко, спираючись на дослідження О. Климишиної, академічну доброчесність визначає центральним, стрижневим складником академічної культури, яка зміцнюється в академічних спільнотах тоді, коли моральні та соціальні норми цієї спільноти збігаються з фундаментальними цінностями, а

також підтримуються інституційними принципами та практиками, адже коли суспільні освітні установи «просякнуті» доброчесністю, вони допомагають у створенні міцнішої громадянської культури суспільства як цілого (Кубко, 2022). М. Чумаченко, у свою чергу, академічну доброчесність розглядає як фактор формування академічної культури та професійної самосвідомості здобувачів вищої освіти, що відбувається паралельно з оволодінням навичок академічного письма та професійних компетентностей (Чумаченко, 2020).

У психології концепція чесності розкривається переважно крізь призму філософських та етичних позицій, при цьому докладно досліджуються поняття «правдивість» і «брехня», «щирість» і «неправда». На думку психологині Л. Котлової, чесність – характеристика вчинків окремої особистості відносно інших, основою є дотримання суспільних норм і правил, тому чесність – це індивідуальний прояв совісті в міжособистісних стосунках. Чесність є основою довіри людей однієї до одної. Протилежним до чесності є обман, брехня, лицемірство (Котлова, 2019).

С. Котловий, Л. Котлова, узагальнюючи погляди дослідників на окреслену дефініцію, доречно визначили аспекти, що характеризують чесність особистості в ХХІ ст.:

- правдивість, тобто мовлення істини, відкритість перед іншими й перед самим собою щодо дійсного стану речей; відмова від недостовірності або обману;

- принциповість, яка означає вірність певним ідеям, принципам або нормам, що стає основою моральної поведінки людини;

- визнання та дотримання зобов'язань – виконання зобов'язань, які людина взяла на себе, незалежно від особистих інтересів або можливостей;

- суб'єктивна впевненість у правильності проведеної справи: людина вірить у свій намір та вважає його правильним;

- щирість перед іншими і перед самою собою відносно тих мотивів, якими людина керується (відкритість своїх думок, почуттів та дій інших людей);

– визнання та дотримання прав власності та свободи інших людей (Котлова & Котловий, 2018 : 107).

Тобто, чесність – це етична якість, яка розглядається в контексті конкретних ситуацій та вимагає прозорості та доброчесності в поведінці, що підводить нас до аналізу другого поняття – доброчесність.

Міжнародна організація U4 зазначає, що доброчесність – це дотримання набору моральних або етичних принципів (U4, n.d.). Світова неурядова організація Transparency International доброчесністю вважає поведінку та дії, що відповідають набору моральних чи етичних принципів і стандартів, схвалених на рівні індивідів та інституцій. Організація також зазначає, що доброчесність створює бар'єр для корупції (Світова неурядова організація).

В Оксфордському словнику доброчесність (integrity) визначається як здатність бути чесним і мати стійкі моральні принципи (Oxford University Press); у психологічному словнику доброчесність – риса характеру особистості, що проявляється в послідовності дотримання нею загальноновизнаних моральних норм поведінки. Доброчесній людині притаманні такі якості, як моральність, щирість, працелюбство, великодушність, доброзичливість, мужність (Психологічний словник, 2007).

Доброчесність у кодексі етики Ради Європи розкривається крізь різні аспекти:

– доброчесність означає цілісність, нерозділеність, чистоту манер, чесність;

– особиста доброчесність – мати безумовний і стійкий обов'язок щодо моральних цінностей та зобов'язань;

– у психологічному й етичному розумінні доброчесність означає цілісність і міцну узгодженість якостей особистості та передбачає сумісність компетенцій, цінностей, інтересів, звичок і мотивації індивіда;

– у професійній поведінці доброчесність передбачає наявність і дотримання розроблених правил, які регулюють упровадження професійних стандартів в установах, органах влади та організаціях;

– доброчесність також містить роботу над повноцінним розвитком особистості, здатність контролювати власні емоції та імпульси, щоб не дозволити їм подолати розум;

– доброчесність – здатність зберігати особисту гідність і не порушувати гідності інших (Council of Europe).

На нашу думку, для розуміння і використання поняття «доброчесність» важливо опиратися на дослідження в сфері етики. Це забезпечує глибоке теоретичне підґрунтя та системний аналіз моральних принципів і цінностей, що сприяє більш повному розкриттю цього поняття в різних контекстах і дозволяє ефективно застосовувати його в практичних ситуаціях, враховуючи складність людської поведінки та соціальних взаємодій.

Однак навіть в етиці поняття доброчесності розглядається по-різному. Наприклад, автор статті «Поняття доброчесності в етиці» (Поняття, 2016) наводить кілька визначень, що свідчить про складність і багатогранність цього питання.

1. Доброчесність – це бажання робити якісь учинки на користь інших людей, задля суспільства; доброчесною є людина, котра керується не своїми власними благами, вигодами, а підпорядковується гуманності, порядності, справедливості.

2. Доброчесність – унормована стандартизація поведінки у суспільстві. Дотримання доброчесної життєдіяльності розуміється як основна виправдана сутність життя, а всі інші втрачання життя розглядаються як видимість втрат, що не потребують уваги доброчесної людини. Невміння розпізнати другорядні втрачання є свідченням, що люди недостатньо доброчесні.

3. Доброчесність – це сильне й дієве бажання поступати відповідно до принципів правильності, людяності. Люди, які мають таку якість обирають або радять іншим лише вірний вихід із ситуації, ознайомившись і обдумавши

при цьому всі пріоритети відповідного питання. Тож, можна сказати, що в цьому вчинку прослідковується значущість і благо для людей, моральність учинку.

4. Доброчесність – складник гармонійно розвиненої особистості, результат належного виховання та становлення людини. Її можуть стимулювати та розвивати батьки, коло знайомих та найближчі друзі. Доброчесна людина завжди керується своєю совістю у вирішенні проблем, що підкреслює глибокий моральний аспект цього поняття. Такі люди завжди діють відповідно до етичних норм. Для досягнення доброчесності необхідно здійснити багато добрих вчинків, оскільки це формує певність і сталість моральних цінностей. Лише після набуття великого досвіду в таких справах людину можна вважати доброчесною. Чим більше добрих справ здійснюється, тим менша ймовірність займатися аморальними чи негідними діями (Поняття, 2016).

На нашу думку, доброчесність є основою морального життя людини, оскільки саме вона спонукає діяти чесно, відповідально та з повагою до інших. Це не просто набір моральних якостей, а внутрішній орієнтир, який визначає щоденну поведінку. Доброчесність сприяє не лише особистісному розвитку, а й створює підґрунтя для довіри, справедливості та злагоди в суспільстві. Людина, яка керується доброчесністю, насамперед запитує себе: «Що буде правильно?», а не «Що буде вигідно?». Саме тому доброчесність пов'язана з такими рисами, як щирість, порядність, доброзичливість і готовність допомагати іншим – адже вони є проявами моральної зрілості та відповідального ставлення до життя.

Отже, доброчесність виходить за межі простої чесності. Це більш широке поняття, яке охоплює не лише дотримання моральних норм, але й активне прагнення добра та моральної чистоти. Доброчесність містить у собі не лише дії, а й мотиви, що стоять за цими діями, та намагання досягнути вищих моральних ідеалів.

Аналіз чесності та доброчесності як загальних моральних принципів дозволяє глибше зрозуміти, як ці концепції перетворюються в конкретні практики в академічному середовищі. Чесність і доброчесність, які передбачають безкорисливість, відповідальність і моральну стійкість, є основою для формування поняття академічної доброчесності. Це поняття передбачає дотримання правил, визначених університетами та науковими установами, що стосуються плагіату, цитування джерел, дотримання авторських прав та інших аспектів академічної етики. Вона надає учасникам академічного середовища засоби для розвитку дослідницьких навичок та здатності виражати свої ідеї відповідно до визнаних норм (Вовк, 2024 : 18). Відповідно до загальних моральних принципів, академічна доброчесність акцентує увагу на важливості дотримання етичних норм у навчанні та наукових дослідженнях, що забезпечує прозорість, довіру та якість в освітньому процесі. Таким чином, поняття академічної доброчесності є конкретизацією загальних моральних принципів в межах академічної діяльності.

У свою чергу, компонент «academic» має більш просте походження. Він походить від слова «Академія», яке використовувалося ще в античності для позначення школи, де викладав Платоном у IV столітті до н.е. У період Відродження Академія Платона стала зразком для численних товариств, що займалися розвитком мистецтв і наук. У сучасну епоху термін «академія» почав вживатися для позначення наукових і освітніх установ найвищого рівня. Таким чином, прикметник «академічний» виник як похідний від «академія». Як вітчизняні, так і зарубіжні тлумачні словники підтверджують, що це визначення стало використовуватися для опису всього, що пов'язане з рівнем у науці чи мистецтві – як, наприклад, «академічний рівень» чи «академічний театр» – а також як синонім до поняття «навчальний», наприклад, у виразах «академічна група» або «академічна відпустка». У західному світі традиція використання терміна подібна (Словник української

мови, 1970-1980 : 25; Великий тлумачний словник, 2005 : 16; Словник іншомовних слів, 2000 : 18).

У назві «академічна доброчесність (academic integrity)» другий складник поняття – «integrity» – є більш складною для розуміння. Це слово походить від пізньолатинських термінів, таких як «integer» (ціле число), «integrare» (складати ціле) та «integritas» (цілісність). Більшість слів з цим коренем відносяться до математики, але термін «integrity» має особливе значення. Основним його значенням є «моральна чистота» або «порядність» (moral soundness, probity), у той час як додаткові значення включають «цілісність» та «завершеність» (wholeness, completeness) і «якість або стан недоторканності» (the quality or state of being unimpaired) (Хмарський, 2016 : 55).

Зазначимо, що саме поняття «академічна доброчесність» було сформульовано 1999 р. у документі Центру академічної чесності (The Center for Academic Integrity), який об'єднував більше 200 американських коледжів, університетів та громадських організацій і теж створене з двох частин: іменника integrity – довершеність, повнота, цілісність психологічного стану людини, який відзначається її внутрішньою гармонією, стійкістю і послідовністю морального образу, і прикметника academic, як ознаку належності того чи того суб'єкта чи предмета до школи чи університету, процесів навчання та мислення (International Center).

В. Сазик стверджує, що Міжнародний центр академічної доброчесності при Ротлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні, розробив документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності» (2012), згідно з яким академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності (Сазик, 2017).

Л. Пшенична під академічною доброчесністю розуміє «соціальний капітал сучасного університету, який проявляється у формуванні нової

академічної культури на принципах академічної свободи, суспільної відповідальності, пошани до людської гідності, адже головний капітал майбутнього – це креативні люди з високим інтелектом, винахідливістю, мотивацією і творчими здібностями» (Пшенична, 2019). Як зазначає М. Бадіци, академічна доброчесність – це «дотримання особистістю етичних норм на засадах культуровідповідності в процесі викладання та навчання» (Доценко, 2022 : 34).

За твердженням Я. Василькевич та С. Рик поняття «академічна доброчесність» інтерпретується як єдність ціннісних і теоретичних парадигм наукового пошуку й педагогічного процесу, дотримання фундаментальних морально-етичних норм у науковій та освітній діяльності (Василькевич & Рик, 2020). На думку А. Артюхова, Т. Фінікова академічна чесність, є сукупним поняттям, яке описує своєрідний договір між усіма учасниками академічної громади – викладачами, здобувачами освіти та адміністрацією закладу освіти. Учені переконані, що вона базується на морально-етичних цінностях, з якими здобувач приходить до університету, збагачує їх під час навчання та не закінчується в момент, коли випускник отримує диплом (Фініков & Артюхов, 2016 : 93-95). Науковцями в основу вже класичного сьогодні визначення поняття «академічної доброчесності» покладено сполучення наступних фундаментальних чеснот: чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності, а пізніше, у 2013 р., доповнено новою, шостою чеснотою – мужністю. Мужність у цьому контексті розуміється як здатність діяти згідно з власними переконаннями та моральними цінностями, навіть коли це пов'язано з ризиком, страхом або можливими негативними наслідками. В освітньому середовищі ця якість проявляється у готовності здобувачів вищої освіти і викладачів відстоювати принципи доброчесності, попри зовнішній тиск чи особисті втрати (International Center, 2021 : 10).

Н. Батечко та А. Дурдас розуміють під академічною доброчесністю, насамперед, певні морально-етичні принципи, яких мають чітко

дотримуватися всі члени цивілізованого освітньо-наукового співтовариства як під час викладання і навчання, так і під час наукової діяльності. Також науковці зазначають, що цінності академічної культури й академічної чесності мають пронизувати освітньо-наукові програми підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей, в основу яких покладено положення випереджувального підходу (Батечко & Дурдас, 2019 : 88).

Зауважимо, що дисертаційних робіт щодо формування академічної доброчесності студентів педагогічних університетів наразі бракує в науковому полі, однак, науковий інтерес викликають дослідження, де вчені прямо чи опосередковано розглядають академічну доброчесність, а також фундаментальні засади, що сприяють її формуванню. Так, важливим для нас є дисертаційна робота Д. Сопової (Сопова, 2020), у якій охарактеризовано категорію «академічна чесність» як поєднання академічної доброчесності, свобод і відповідальності, визначено її як системоутворювальний елемент професійної підготовки фахівців, виокремлено універсальні та конкретні особливості розвитку академічної чесності в європейських університетах, охарактеризовано етапи її становлення (мотиваційний, організаційно-змістовий, коригувальний, управлінський), уточнено термінологічну систему, окреслено інструменти формування академічної чесності (Кодекси честі, антиплагіатні програми, морально-етична спрямованість занять), розроблено напрями імплементації зарубіжного досвіду в українську систему вищої освіти (законодавчий, інституційний, змістово-організаційний, регулювальний), що стало цінним джерелом для осмислення механізмів формування академічної доброчесності здобувачів вищої освіти у педагогічних університетах.

Цікавою є наукова праця Т. Копил-Філатової (Копил-Філатова, 2024), яка розробила імітаційну модель професійної підготовки майбутніх державних службовців для забезпечення академічної етики та доброчесності управління закладами освіти, визначила її структурні компоненти (теоретико-методологічному, ціле-мотиваційному, змістовому, дієво-

практичному, рефлексивно-діагностичному, контроль-но-оцінному) та критерії оцінювання готовності забезпечення академічної етики та доброчесності (інформаційно-когнітивний, особистісно-ціннісний, результативно-рефлексивний).

Безумовно наголосимо на цінності дисертації С. Бадер (Бадер, 2020), у якій обґрунтовано та змістовно розроблено систему формування ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх вихователів дошкільної освіти у фаховій підготовці. Авторка визначає цілісний підхід, що враховує мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий та рефлексійний компоненти особистості, а також зовнішні й внутрішні чинники, що впливають на професійне становлення.

Цінним є розподіл процесу формування ціннісно-сміслових орієнтацій на три етапи – адаптація, діяльнісний розвиток і смислотворення, що допомагає поступово зміцнювати професійні цінності здобувачів вищої освіти. З практичної точки зору, дисертація пропонує конкретні педагогічні технології та методики, які сприяють формуванню ціннісних орієнтацій, що може бути застосовано для вдосконалення професійної підготовки у сфері педагогіки та соціально-етичного виховання. Для нашої теми це дослідження є цінним джерелом ідей щодо ціннісного аспекту формування професійної компетентності вчителів, зокрема в аспекті академічної доброчесності.

Аналіз педагогічних дисертаційних робіт показав, що проблемі формування академічної доброчесності майбутніх вчителів поки що не приділяється достатньої уваги.

Отже, підсумовуючи результати за першим напрямом, що передбачав розкриття генези поняття «академічна доброчесність» у міждисциплінарному контексті можемо зробити висновок, що досліджуване поняття розглядається у філософії, етиці, психології, педагогіці, соціології, правознавстві, культурології, а також у освітній політиці. Значна кількість дослідників будує визначення поняття «академічна доброчесність» в освіті на засадах етики й філософії й розуміє його як сукупність морально-етичних принципів

і норм, які є основою для забезпечення якості освіти і наукових досліджень. Наукові розвідки визначають академічну доброчесність як відданість основним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності та мужності.

Таким чином, академічна доброчесність є комплексним концептом, що інтегрує етичні норми і цінності, необхідні для забезпечення чесності та справедливості в академічному середовищі, і протистоїть численним формам недобросовісної поведінки, які можуть загрожувати цим стандартам.

Нашим наступним кроком є аналіз чинних нормативно-правових документів, що регулюють дотримання академічної доброчесності в Україні. Цей аналіз сприятиме комплексному розумінню й оцінці системи забезпечення академічної доброчесності, яка містить як теоретичні, так і практичні аспекти.

В Україні забезпечення норм академічної доброчесності в організації освітнього процесу регламентовано Законом України «Про освіту». Відповідно до ст. 42, академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та / або наукових (творчих) досягнень (ЗУ «Про освіту», 2017). Поняття академічної доброчесності перебуває в гармонії з основними етичними нормами людської поведінки, що формуються в спільноті науковців, науково-педагогічних працівників і здобувачів освіти та є запорукою довіри між членами освітянської спільноти, де кожен намагається інвестувати власне доброчесне ставлення в розвиток свого наукового середовища.

У Законі також зазначені правила дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками і здобувачами освіти:

– педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок,

тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання;

– здобувачами освіти: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації (ЗУ «Про освіту», 2017.).

Законом визначені й форми порушення академічної доброчесності:

– академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

– самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

– фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

– фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

– списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

– обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

– хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

– необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

– надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та / або процедурами проходження такого оцінювання;

– вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання (ЗУ «Про освіту», 2017).

Як бачимо, є форми порушення академічної доброчесності, які «недоступні» для здобувачів освіти в освітньому процесі (необ'єктивне оцінювання, створення перешкод здобувачам під час проходження оцінювання). Однак, знання про такі порушення важливі не тільки для дотримання академічної доброчесності під час освітнього процесу, але й для професійної діяльності майбутніх педагогів.

У Законі України «Про вищу освіту» визначено, що академічна доброчесність – це «сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та / або наукових (творчих) досягнень» (ЗУ «Про вищу освіту», 2014).

Структуровану основу для дотримання академічної доброчесності, закріплюючи основні принципи і норми, які повинні дотримуватися в академічному середовищі забезпечує Етичний кодекс ученого України (Етичний кодекс ученого, 2009). Він акцентує увагу на важливості чесності, прозорості і об'єктивності в наукових дослідженнях, що є критично важливим для забезпечення високих стандартів якості науки.

Принципи, встановлені у кодексі, допомагають боротися з академічною нечесністю, такою як плагіат або фальсифікація даних, завдяки чітким вимогам до поведінки і загально-моральних принципів. Завдяки цьому, кодекс сприяє створенню середовища, у якому академічна доброчесність є основою всієї наукової діяльності.

У світлі нашого дослідження значну увагу привертає Закон України «Про академічну доброчесність», який було прийнято за основу в 2024 р. (Проект ЗУ «Про академічну доброчесність», 2022), який набув чинності в грудні 2025 р. (ЗУ «Про академічну доброчесність», 2025).

Цінність цього документа полягає в більш докладному правовому визначенні змісту досліджуваного поняття й розкритті його через конкретні, визначені світовою академічною спільнотою, базові цінності: чесність, довіра, повага, справедливість, відповідальність, стійкість, рішучість; визначає основні принципи і основні правила академічної доброчесності, яких мають дотримуватися всі учасники освітнього процесу на всіх рівнях освіти, усі вчені під час провадження наукової діяльності, а також вступники; окреслює основні шляхи забезпечення академічної доброчесності; визначає зміст та основні види порушень академічної доброчесності, зміст та основні питання академічної відповідальності, у тому числі основні види санкцій за такі порушення; врегульовує основні процедури реагування на порушення академічної доброчесності, визначивши особливості реагування на порушення академічної доброчесності здобувачем освіти, особливості притягнення до академічної відповідальності керівників закладів освіти, наукових установ та особливості та наслідки позбавлення присудженого

наукового ступеня, ступеня вищої освіти чи присвоєного вченого звання; передбачає у прикінцевих і перехідних положеннях проєкту Закону зміни до інших законів України для системного і збалансованого впровадження академічної доброчесності на всіх рівнях освіти, в науковій діяльності тощо; чітко розводить питання захисту академічної доброчесності і питання захисту авторських прав і суміжних прав (у них різні об'єкти захисту і це різні суспільні відносини).

У Законі «Про академічну доброчесність» зазначено, що академічна доброчесність – сукупність цінностей, принципів і заснованих на них правил, якими мають керуватися суб'єкти академічної діяльності під час провадження такої діяльності.

Законом також визначено принципами академічної доброчесності:

- 1) пріоритет забезпечення дотримання академічної доброчесності здобувачів освіти методами навчання, виховання, стимулювання і заохочення;
- 2) публічність інформації про правила академічної доброчесності, види порушень академічної доброчесності та відповідальності за них;
- 3) нетерпимість (нульова толерантність) до будь-яких проявів порушень академічної доброчесності.
- 4) повага до результатів академічної діяльності (авторства) іншої людини та непорушність права інтелектуальної власності;
- 5) уникнення конфлікту інтересів.

У Положенні про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (Положення про акредитацію, 2024), зазначено критерії оцінювання якості освітньої програми, серед яких є й ті, що наголошують на дотриманні академічної доброчесності у ЗВО, зокрема 5 і 10.

У критерії 5 – «Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність» – зазначено, що у закладі вищої освіти мають бути визначено чіткі та зрозумілі політика і процедури дотримання

академічної доброчесності, яких послідовно дотримуються всі учасники освітнього процесу під час реалізації освітньої програми; ЗВО має популяризувати академічну доброчесність (насамперед через її імплементацію в культуру якості закладу вищої освіти) та використовувати відповідні технологічні рішення як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності. У критерії 10 – «Навчання через дослідження» – заклад вищої освіти забезпечує дотримання академічної доброчесності у професійній діяльності наукових (творчих) керівників та аспірантів (ад'юнктів), зокрема вживає заходів для унеможливлення здійснення наукового (творчого) керівництва особами, які вчинили порушення академічної доброчесності (Положення про акредитацію, 2024). Таким чином, академічна доброчесність повинна бути інтегрована в усі аспекти функціонування закладів вищої освіти, що забезпечить не лише якість освітнього процесу, а й сприятиме розвитку науки і досліджень на основі чесності та відповідальності.

Структуровану основу для дотримання академічної доброчесності, закріплюючи основні принципи і норми, які повинні дотримуватися в академічному середовищі забезпечує Етичний кодекс ученого України (Етичний кодекс ученого, 2009). Він акцентує увагу на важливості чесності, прозорості й об'єктивності в наукових дослідженнях, що є критично важливим для забезпечення високих стандартів якості науки.

Принципи, встановлені у кодексі, допомагають боротися з академічною нечесністю, такою як плагіат або фальсифікація даних, завдяки чітким вимогам до поведінки і загально-моральних принципів. Завдяки цьому, кодекс сприяє створенню середовища, у якому академічна доброчесність є основою всієї наукової діяльності.

Для забезпечення дотримання академічної доброчесності у закладах вищої освіти на основі Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про запобігання корупції», Цивільного

Кодексу України, Статуту закладу вищої освіти, Правил його внутрішнього розпорядку, Колективного договору та інших нормативно-правових актів і документів ЗВО розробляється Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу, в якому закріплені норми і правила етичної поведінки, професійного спілкування між науково-педагогічними, науковими й педагогічними працівниками, здобувачами вищої освіти. Положення розробляється для того, щоб усі учасники освітнього процесу усвідомлювали відповідальність за належне виконання функційних обов'язків, формування сприятливого академічного середовища, розвиток інтелектуального, особистісного потенціалу, підвищення престижу ЗВО і зобов'язання виконувати норми цього Положення.

Наприклад, «Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»» (ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка» Положення про академічну доброчесність, 2019) складається з 6 пунктів: «Загальні положення», «Поняття і принципи академічної доброчесності», «Організація роботи Комісії з питань етики та академічної доброчесності», «Види порушень академічної доброчесності. Відповідальність за порушення академічної доброчесності», «Попередження академічної недоброчесності», «Заключні положення».

У Положенні про академічну доброчесність здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників ПВЗО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика» (ПВЗО «МКУ імені Пилипа Орлика» Положення про академічну доброчесність, 2018) виокремлено 9 пунктів: «Загальні положення», «Основні терміни та визначення», «Цінності та принципи етики та академічної доброчесності», «Дотримання та порушення академічної доброчесності», «Відповідальність за порушення академічної доброчесності», «Комісія з питань академічної доброчесності», «Заходи щодо попередження порушень академічної доброчесності», «Порядок подання апеляції та її розгляд», «Прикінцеві положення».

Положення ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка» й Положення ПЗВО МКУ ім. П. Орлика надають чітке уявлення про принципи академічної доброчесності та механізми їх реалізації. Проте, друге Положення є більш детальним, адже, крім загальних положень і принципів доброчесності, детально розглядає терміни і визначення пов'язані з академічною доброчесністю, а також порядок подання апеляцій. Така розгорнута структура дозволяє детально регулювати всі аспекти, що стосуються підтримання академічної доброчесності, і забезпечує більшу прозорість у процесі розгляду порушень.

Нами було обрано саме ці два положення через їх схожість в цілях, але різницю в деталізації та підходах. Вибір цих двох документів дозволяє продемонструвати, як одні університети надають загальні принципи академічної доброчесності, тоді як інші – більш детально регулюють процеси, зокрема терміни, визначення та процедури розгляду порушень. Таким чином, обидва документи сприяють формуванню освітнього середовища, де академічна доброчесність є важливим аспектом освітнього процесу, проте детальніше і різноманітніше висвітлені питання у Положенні Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика можуть забезпечити більш ефективне управління та контроль за дотриманням академічної доброчесності.

Оскільки українська освіта зараз має європейський вектор, не можемо обійти увагою такі рамкові документи в закордонних, зокрема європейських університетах. Так, одним з таких є Європейський кодекс поведінки щодо цілісності досліджень (ALLEA) (Європейський кодекс, 2023), який визначає принципи, належні практики, окреслює порушення стандартів дослідницької доброчесності, саме цей документ виступає базовим для багатьох європейських університетів. Також положення щодо академічної доброчесності в університетах викладаються в Кодексах честі (Code of Honour), Студентські хартії (Student Charter), Політики академічної доброчесності. На сайтах університетів розміщено цілі сторінки з

документами Academic Policy and Document Portal, що стосуються тих, чи тих аспектів академічної доброчесності. Аналіз європейських практик дозволяє стверджувати, що основний фокус лежить не на покаранні порушень академічної доброчесності, а на створенні культури доброчесності через профілактику та відповідальне використання технологій, зокрема штучного інтелекту, прозорість та верифікацію, захист репутації та справедливість процедур.

У сучасних умовах забезпечення якості освітнього процесу закладів вищої освіти стає надзвичайно важливим аспектом академічної діяльності. З метою підвищення стандартів освіти і гарантування академічної доброчесності, Міністерство освіти і науки України затвердило наказ від 11 липня 2019 р. № 977, який містить Критерії оцінювання якості освітньої програми. Підкритерій 5.4 стосується забезпечення академічної доброчесності під час реалізації освітніх програм. У ньому обґрунтовані провідні тези дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами освіти, види її порушень та форми академічної відповідальності. Так, для освітян важливим є здійснення контролю за здобувачами вищої освіти з питань її впровадження в закладах освіти, а також у професійній компетентності, заснованій на загальноприйнятих етичних нормах, положеннях Конституції і законах України, що виявляються в обов'язковому врахуванні доктрини про авторське право, наданні правдивих результатів досліджень та ін. Від здобувачів освіти вимагається самостійне виконання письмових робіт, оформлених відповідно до загальних вимог МОН України, де задіяні посилання на першоджерела інформації, а також представлення несфабрикованих показників власної освітньої діяльності (Про затвердження положення, 2019).

Не менш важливим є Положення про Національний репозитарій академічних текстів основною метою якого є сприяння розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом поліпшення доступу до академічних текстів та сприяння академічній доброчесності

(Положення про Національний репозитарій, 2017). Репозитарій забезпечує централізовану платформу для зберігання наукових праць, що сприяє прозорості та доступності інформації, знижує ризик плагіату та полегшує перевірку достовірності даних. Це важливий інструмент, який допомагає підтримувати високі стандарти етики в науковій сфері, сприяючи відкритому обміну знаннями і забезпечуючи підзвітність авторів за їхню роботу.

Отже, поняття закріплене на всіх рівнях нормативно-правових документів, зокрема в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про академічну доброчесність», Наказі «Про затвердження положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», Етичному кодексі ученого України, Положеннях про академічну доброчесність закладів вищої освіти та ін.

Наступним кроком нашого дослідження є визначення понять, що тісно пов'язані з академічною доброчесністю, або протиставляються їй.

Так, у сучасному науковому дискурсі поняттю академічної доброчесності протиставляється категорія академічної нечесності (*academic misconduct, dishonesty*), основні прояви якої спостерігаються в таких видах діяльності:

– фабрикація даних (*fabrication*), яка передбачає штучне створення вигаданих даних чи фактів на підтримку положень, які пропонуються автором у науковій праці;

– фальсифікація даних (*falsification*) полягає у свідомій зміні чи модифікації вже наявних даних для підтвердження тих чи тих наукових висновків дослідника;

– хабарництво в академічній сфері (*bribery*) – незаконне вимагання від певної особи матеріальних чи грошових цінностей в обмін на академічну вигоду (наприклад, хабар за іспит чи письмову роботу);

– академічний саботаж (*sabotage*) – учинення дослідником таких дій, які дають йому можливість отримати нелегітимну академічну вигоду, чи зменшити таку для інших членів академічної групи чи спільноти (наприклад,

шляхом затягування процесу рецензування роботи автора для використання результатів у власних цілях, знищення певних даних відносно інших дослідників-конкурентів);

– професорська нечесність (*professorial misconduct*) – зловживання окремими представниками професорсько-викладацького складу своїми службовими обов'язками з метою примусу і тиску на колег чи здобувачів освіти;

– академічне шахрайство (*cheating*) – така поведінка студентів, коли в ході виконання навчальних завдань вони використовують в корисливих цілях недозволені матеріали, інформацію чи інші допоміжні засоби (Батечко & Дурдас, 2019 : 27-28).

Таким чином, академічна недоброчесність охоплює різноманітні види недоброчесної поведінки, які порушують принципи академічної доброчесності та порушують етичні стандарти в освітній і науковій діяльності. Від фабрикації та фальсифікації даних до хабарництва, академічного саботажу і шахрайства – ці явища негативно впливають на якість освіти і досліджень, створюючи несправедливі умови для всіх учасників академічної спільноти.

Дотичним до поняття академічна нечесність є також обман, плагіат, підробка наукових фактів, інтерпретація чужих ідей своїми словами й представлення їх як своїх, нульова толерантність до академічної недоброчесності. У науковому дискурсі ці поняття тлумачаться наступним чином:

Обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування (Ковтун, 2024 : 76). До проявів обману належать також додавання до співавторів наукових публікацій осіб, які не брали кваліфікованої участі в їх підготовці, або навпаки – видалення тих, хто реально долучився до створення роботи; використання чужих відповідей під

час контрольних заходів, застосування прихованих сигналів для обміну інформацією, несамостійне виконання завдань без зазначення отриманої допомоги, а також проходження оцінювання підставними; симуляція хвороби для уникнення контрольних заходів та надання рецензій чи відгуків без проведення відповідної експертизи (Галян, 2023 : 23-24).

Р. Шишка визначає плагіат як навмисне присвоєння авторства на чужий науковий або мистецький твір, включно з чужими ідеями чи винаходами. Учений підкреслює, що плагіат має низку характерних ознак, які можна поділити на основні та варіативні. До основних належить формальне використання чужого твору під власним ім'ям, зокрема його публічне представлення, що, як правило, здійснюється свідомо та умисно. Варіативними ознаками плагіату є відсутність посилань на першоджерело та ім'я автора, якщо воно відоме, а також створення твору шляхом компіляції з певним перефразуванням матеріалу (Шишка, 2014).

Фальсифікація, тобто свідоме спотворення чи вигадання даних, результатів досліджень, посилань тощо, підриває достовірність отриманих знань та навичок, перекручуючи картину реальних досягнень здобувачів освіти (Ляпкін, 2024 : 64). До фальсифікації належать свідоме і необґрунтоване корегування результатів власних наукових досліджень чи навчальних завдань без повторних вимірювань або перевірок, навмисне спотворення або підміна даних із літературних та інших джерел (зокрема, статистичних, експериментальних, емпіричних), а також подання неповної чи викривленої інформації про апробацію результатів наукової діяльності (Галян, 2023 : 22–23).

Фабрикація як вид академічної недоброчесності виявляється, зокрема, у поданні в письмових чи наукових роботах неправдивих або неперевірених статистичних показників, результатів експериментів, розрахунків, емпіричних спостережень, а також підроблених фото-, аудіо- чи відеоматеріалів. Крім того, фабрикацією вважається використання вигаданих джерел або свідоме посилання на недійсні, неіснуючі джерела інформації,

або ж приписування особам авторства думок, тверджень чи ідей, які ними фактично не висловлювалися і не публікувалися (Галян, 2023 : 22).

Не можемо також обійти увагою поняття «нульова толерантність до академічної недоброчесності», адже сьогодні ця позиція висувається як одна з провідних під час, наприклад, акредитації ЗВО.

У загальному сенсі в етиці «нульова толерантність» розглядається як «стратегія максимально можливих обмежень і санкцій навіть за незначні проступки з метою усунення девіантної поведінки» (Велика українська енциклопедія). Нульова толерантність до порушення академічної доброчесності може розглядатися як політика суворого покарання за будь-які прояви недоброчесності в академічному середовищі, незалежно від їх масштабу. Сьогодні університети розглядають таку нульову толерантність як основний принцип, на якому базується встановлення факту порушення академічної доброчесності (Сумський державний університет «Положення про академічну доброчесність», 2021 : 13); визначають значення нульової толерантності для професорсько-викладацького складу (ЛНУВМБ ім. С. З. Гжицького Результати опитування, 2021; УДПУ імені П. Тичини. Визначення рівня, 2025; ХНУ Звіт за результатами анкетування, 2021) та ін. Тож можна сказати, що це відносно нове поняття, яке тільки починає входити в науковий обіг і досліджується переважно поки що лише на емпіричному рівні.

Уважаємо за необхідне підкреслити, що важливим для університетів є дотримання академічної доброчесності не тільки студентами, але й професорсько-викладацьким складом. Адже це комплексне поняття, яке стосується всіх учасників освітнього процесу й ми не можемо говорити про дотримання академічної доброчесності в освітньому середовищі педагогічного університету, якщо мається на увазі така позиція тільки з боку здобувачів.

Отже, підсумовуючи результати аналізу наявних дотичних понять до академічної доброчесності, можемо зробити висновок, що уявлення про

академічну доброчесність не буде повним без урахування дотичних понять: академічна нечесність або недоброчесність та її різновиди (фабрикація даних, фальсифікація даних, хабарництво в академічній сфері, академічний саботаж, професорська нечесність, академічне шахрайство, обман, плагіат), нульова толерантність до академічної недоброчесності.

З огляду на нормативно-правове визначення та етимологію академічної доброчесності, можна виокремити кілька характерних ознак цього поняття:

- комплексний характер, що проявляється у поєднання моральних і правових принципів, що містить як етичні норми, так і встановлені законом правила;

- учасники освітнього процесу: здобувачі вищої освіти, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, батьки здобувачів вищої освіти та інші особи, визначені спеціальними законами і залучені до освітнього процесу;

- чітка сфера застосування: процес навчання, викладання і проведення наукової або творчої діяльності;

- мета – забезпечення довіри до результатів навчання та / або наукових і творчих досягнень.

Аналіз наукових досліджень та нормативно-правових документів засвідчив, що присвячені проблемі дотримання академічної доброчесності студентів приділяється значна увага. Однак, констатуємо наявність розбіжностей у визначенні поняття «академічна доброчесність», з'ясуванні змісту.

Таким чином, підсумовуючи, зазначимо, що академічна доброчесність є міждисциплінарним поняттям, яке цілісно та його складники є предметом досліджень у філософії, етиці, психології, педагогіці, соціології, правознавстві, культурології, освітній політиці. Наша увага в подальшому буде зосереджена на вивченні цього поняття саме в педагогічній науці.

Не вдаючись до більш детального аналізу педагогічних праць із досліджуваної проблеми (оскільки він буде здійснений у наступному підрозділі нашого дослідження), можемо констатувати, що більшість

науковців визнають академічну доброчесність однією з ключових засад якісної освіти, що забезпечує формування компетентного, відповідального, етично зрілого фахівця. Її сутність полягає у свідомому дотриманні всіма учасниками освітнього процесу норм академічної етики, правил цитування, уникненні плагіату та несанкціонованого використання чужих результатів, що в умовах педагогічного університету виступає основою професійного становлення майбутнього вчителя як морального авторитету й носія етичних норм у майбутній професійній діяльності.

Сьогодні положення академічної доброчесності набуває все більше правового підґрунтя, що затверджується у низці нормативно-правових документів: Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про академічну доброчесність», Наказ «Про затвердження положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», Етичному кодексі ученого України, Положення про академічну доброчесність закладів вищої освіти та ін. Така увага до академічної доброчесності свідчить про надзвичайну значущість цього поняття для розбудови сучасної вищої освіти.

Загалом, представлений у цьому підрозділі матеріал є необхідною й достатньою джерельною базою для розкриття й визначення його сутності та структури, а також наукового обґрунтування технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, що є предметом дослідження наступних підрозділів нашої роботи.

1.2. Сутність і структурні компоненти поняття академічна доброчесність студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів

Теоретичне осмислення феномена академічна доброчесність студентів педагогічних університетів передбачає розкриття її сутнісних характеристик та структурних компонентів.

Визначення дефініції «академічна доброчесність студентів» проходить зараз своє становлення. Так, за твердженням Т. Тимочко, координатора проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні, «Академічна доброчесність – це нове поняття для України. Воно до 2015 року майже жодного разу не вживалося в публічному просторі» (Що має змінитися, 2020). Тож не так багато досліджень присвячено визначенню сутнісних характеристик і структурних компонентів поняття академічна доброчесність.

Наш наступний крок покликаний висвітлити низку важливих аспектів, що стосуються сутнісних і структурних характеристик поняття академічна доброчесність студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Тож, ставимо перед собою такі завдання:

- визначити роль у професійній підготовці студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів;
- представити сутність поняття академічна доброчесність студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів;
- розкрити структурні компоненти поняття академічна доброчесність студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Розпочнемо з визначення ролі академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Перш ніж перейти безпосередньо до вирішення цього завдання, варто зауважити, що педагогічні університети здійснюють професійну підготовку майбутніх учителів різних напрямків, тому, відповідно, ми будемо спиратися на дослідження в цьому контексті.

Освітнє середовище педагогічного університету ми будемо розглядати як *багатокомпонентну систему, що забезпечує не лише організацію освітнього процесу, а й створює умови для формування етичних норм, професійної компетентності, внутрішньої мотивації до дотримання принципів академічної доброчесності, розвитку творчого потенціалу та соціальної адаптації здобувачів вищої освіти*, однак більше його роль і місце розкриємо в наступному підрозділі нашого дослідження.

Сьогодні академічна доброчесність розглядається суспільством як важливий чинник його розвитку. Це проявляється в цілій низці правил і норм, яких дотримується академічна спільнота. Основна мета ЗВО – це «підготовка кваліфікованого педагога відповідного рівня та профілю» (Тесленко, 2017 : 3). Однак саме дотримання норм академічної доброчесності з боку студентів значною мірою впливає на якість вищої освіти: підвищується рівень їхньої відповідальності, формується культура чесного навчання та оцінювання, створюється прозоре академічне середовище, відбувається якісне опанування дисциплін тощо. За словами Д. Сопової, «академічна доброчесність є основою розвитку якісної та ефективної системи вищої освіти» (Сопова, 2018 : 53).

Важливо зауважити, що дотримання норм і правил академічної доброчесності є запорукою й основою якісної професійної підготовки не тільки в Україні, але й у Європейських державах. Т. Бретаг та М. Грін підкреслюють, що європейські університети суворо забороняють списування, що розглядається як грубе порушення академічних норм і принципів і може призвести від анулювання результатів екзаменів чи контрольних робіт до відрахування з університету, а в подальшому навіть обмеження доступу до академічних програм (Bretag & Green, 2014). Крім того, академічна доброчесність виступає в європейських університетах етичним фундаментом, на який спираються студенти, викладачі та адміністрація ЗВО (Chubb & Watermeyer, 2016).

Значна увага світової освітянської спільноти до дотримання норм академічної доброчесності викликана також тим, що її порушення підривають довіру до системи освіти і наукових досліджень.

Д. Сопова слушно зауважує, що «академічна доброчесність у добу сьогодення є основою духовної цілісності та морального образу особистості, міцності характеру педагога» (Сопова, 2018 : 53).

Найбільш нам імponує визначення поняття «академічна доброчесність» на сайті австралійського університету Monash, яке розкриває це поняття крізь особистісний і діяльнісний аспект: «академічна доброчесність – це те, ким ви є як особистість і як ви дієте, коли це важливо» (Monash University). Таке визначення підводить нас до усвідомлення академічної доброчесності як, перш за все, складного особистісного утворення, що має велике значення для професійної підготовки майбутніх учителів.

Другим логічним кроком є визначення структурних компонентів поняття академічна доброчесність в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Визначення сутнісних характеристик поняття академічна доброчесність студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів розпочнемо з уточнення змісту загального поняття академічна доброчесність.

Традиційно, академічна доброчесність розглядається крізь призму таких складників: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та мужність, цей перелік ми надавали вище. Розкриємо зміст цих складників більш докладно.

Чесність – фундаментальна основа викладання, навчання, досліджень і обслуговування, а також необхідна умова забезпечення довіри, справедливості, поваги та відповідальності. Чесність є передумовою і основою довіри, яка є фундаментальною цінністю наукового дослідження. Воно не може вестися без віри в результати інших дослідників, можливості спиратися на їх здобутки. Таким чином, чесність і довіра – це ті базові

цінності, котрі уможлиблюють науково-дослідний процес як такий, оскільки без їх дотримання він не має сенсу (Дойчик, 2016 : 100).

Довіра, як зазначає В. Зінченко, є необхідною основою академічної роботи. Тільки з довірою ми можемо обґрунтувати нові запитання в дослідженнях інших та рухатися вперед із упевненістю. Довіра дозволяє нам співпрацювати, обмінюватися інформацією та розповсюджувати нові ідеї вільно і не боятись, що нашу роботу вкрадуть, наша кар'єра зупиниться, або наша репутація зазнає втрат. Довіра необхідна для того, щоб ті, хто не входить до академічної громади могли вірити в цінність та значення наукових досліджень, викладання та наукових ступенів. Довіра колективу породжує співпрацю шляхом створення середовища, у якому учасники розраховують лікувати інших – і бути вилікованим – справедливістю та повагою. Вона може стати запорукою гарних стосунків між колегами, тому що довіра встановлюється в колективі, у якому всі члени знаходяться в рівних умовах, виконують краще свою роботу, де структура та політика є справедливими, тому і всі будуть поводитися справедливо. Чим вищий рівень взаємоповаги, чесності та довіри у колективі, тим краще людина здатна вирішити свої завдання. Довіра, яку взаємно поділяють всі члени академічної спільноти є основою для клімату роботи, який сприяє вільному обміну ідеями, творчості та індивідуальному розвитку (Зінченко, 2021 : 71).

Якщо попередні два принципи стосувалися більшою мірою наукової діяльності, то справедливість є запорукою ефективності саме процесу навчання і складає основу стосунків між студентом і викладачем, між студентом і менеджментом закладу освіти. Як справедливо було підкреслено Е. Рузвельт: «Справедливість не може бути однобокою, вона стосується обох сторін». Справедливість повинна бути базовим принципом для оцінювання знань студентів. Її дотримання допомагає створити атмосферу довіри та взаємної поваги у взаємовідносинах між ними та викладачем. Справедливість виявляє себе в передбачуваності поставлених вимог, раціональності та прозорості освітнього процесу (Дойчик, 2016 : 100).

Повага як складник академічної доброчесності передбачає шанобливе ставлення до інтелектуальної власності інших, а також до різноманітних точок зору і думок у процесі навчання та досліджень. В академічному середовищі повага проявляється у визнанні авторських прав, етичному використанні джерел та дотриманні принципів цитування, що сприяє створенню атмосфери довіри і співпраці (Главчева, 2020). Крім того, повага до студентів, викладачів та колег означає підтримку відкритого діалогу, де кожен має право висловити свою думку, бути почутим та оціненим за свої внески у спільну роботу.

Відповідальність є одночасно індивідуальним обов'язком і спільним завданням академічної спільноти. Кожен її член, будь-то здобувач вищої освіти або викладач, зобов'язаний захищати і підтримувати цілісність своїх навчальних і наукових зусиль. Спільна відповідальність не тільки розподіляє, але й посилює здатність до впровадження змін. Відповідальні спільноти здатні подолати апатію та надихнути інших на підтримку академічних стандартів доброчесності. Бути відповідальним означає протистояти неправомірним діям, негативному впливу та служити прикладом для інших. Особа несе повну відповідальність за свої вчинки та активно працює над запобіганням і перешкоджанням порушенням з боку інших. Виховання відповідальності містить у собі навчання розпізнавати і протистояти спокусам до недобросовісної поведінки, а також притягати інших до відповідальності за порушення цінностей. Це процес, що часто потребує значних зусиль і рішучості (Зінченко, 2021 : 72).

Мужність є невід'ємним складником для побудови та підтримання академічних спільнот, заснованих на принципах доброчесності. Вона вимагає не лише віри у фундаментальні цінності, але й готовності до активних дій, навіть у складних та непередбачуваних ситуаціях. Перетворення цінностей із теоретичних обговорень на конкретні вчинки потребує не лише рішучості, але й здатності протистояти внутрішньому та зовнішньому тиску. Мужність виявляється в здатності всупереч страху діяти згідно свої цінностей, своїх

переконань. Учасники освітнього процесу мають не тільки приймати рішення, а й демонструвати відвагу, рішучість, цілеспрямованість, перейти зі слів до діла (Фалаєва & Тютюник, 2019 : 176). Мужність дозволяє членам академічної спільноти діяти відповідно до своїх моральних принципів, не зважаючи на можливі труднощі, і тим самим сприяти розвитку середовища, у якому доброчесність є не просто ідеалом, а реальною практикою.

Аналіз поняття академічної доброчесності свідчить про його важливість як фундаментального принципу, що забезпечує якість освіти та розвиток моральних цінностей в академічному середовищі. Академічна доброчесність не лише впливає на індивідуальну етичну поведінку кожного учасника освітнього процесу, але й сприяє створенню здорової академічної культури, де домінують чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і мужність. Вона слугує важливим елементом у побудові взаємної довіри між студентами, викладачами та науковцями, що є основою для підтримки високих стандартів навчання і наукових досліджень. Упровадження принципів академічної доброчесності сприяє формуванню стійкої моральної основи, яка підвищує репутацію закладів вищої освіти та їх випускників, а також забезпечує соціальний капітал і конкурентоспроможність у глобальному освітньому просторі. Більш того, академічна доброчесність має комплексний характер, оскільки вона поєднує етичні норми з правовими вимогами, створюючи таким чином інтегровану систему моральних і правових принципів. Ця інтеграція не тільки гарантує прозорість і справедливість у процесі навчання та наукової діяльності, але й сприяє формуванню в здобувачів освіти відповідального ставлення до своєї професійної діяльності в майбутньому.

На думку В.Ромакіна, академічна чесність є певною сукупністю правил поведінки в академічному середовищі, які передбачають моральне і правове регулювання під час виконання навчально-дослідних завдань (Ромакін, 2002 : 24).

Я. Тицька, враховуючи етимологічне значення академічної доброчесності, сформулювала ряд ознак, притаманних такому поняттю, до яких віднесла:

– комплексний характер – специфічне поєднання моральних і правових засад, що виражається у сукупності етичних принципів та визначених законом правил;

– наявність спеціального суб'єкта – учасників освітнього процесу (до яких належать здобувачі освіти; педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; батьки здобувачів освіти; фізичні особи, які провадять освітню діяльність; інші особи, передбачені законодавством та залучені до освітнього процесу в порядку, що встановлюється закладом освіти);

– чітко визначена сфера застосування – в процесі навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності;

– особлива мета, а саме – забезпечення довіри до результатів навчання та / або наукових (творчих) досягнень (Тицька, 2018 : 5).

Як бачимо, академічна доброчесність розглядається в контексті аксіологічного та діяльнісного підходів, які дають нам підстави для подальшого з'ясування змісту академічної доброчесності майбутніх педагогів.

Н. Чибісова зазначає, що академічна доброчесність у закладах освіти характеризується: виконанням поставлених завдань, складанням іспитів чесним способом; використанням перевірених даних у дослідженні (у курсовій, дипломній роботі, статті, науковому проєкті та ін.); прагненням уникнути плагіату та відповідальним ставленням до роботи з джерелами (Чибісова, 2024 : 38). Зауважимо, що, на нашу думку, це дещо обмежена характеристика, адже за цими параметрами відповідальність за порушення академічної доброчесності лежить лише на студентах, а така позиція не відповідає об'єктивності.

А. Атюхова, Т. Фінікова зазначають, що до компонентів, які формують поняття академічної чесності, і входять до переліку характеристик

компетентного здобувача освіти й науковці, належать: здатність бути відповідальним, чесним, ставитись толерантно до думки навколишніх людей, мислити критично, дотримуватися у своїх діях етики (Фініков & Артюхов, 2016 : 93-95). У цьому визначенні нашу увагу привертає, по-перше, зауваження про те, що академічна доброчесність є характеристикою компетентного студента; по-друге, що академічна доброчесність – це більш складне поняття, що вимагає від здобувачів спеціального типу мислення, толерантної поведінки та дотримання етичних норм.

Однак, маємо враховувати й те, що мова йде про майбутніх учителів, які повинні транслювати норми і правила академічної доброчесності майбутнім поколінням у процесі професійної діяльності.

Таким чином, узагальнюючи погляди науковців на поняття академічна доброчесність майбутніх учителів, і, зважаючи на значущість дотримання норм і правил академічної доброчесності в процесі професійної підготовки студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, визначаємо *академічну доброчесність студентів педагогічних університетів як інтегральну особистісно-професійну якість майбутнього педагога як носія морального прикладу та транслятора освітніх цінностей майбутнім поколінням, що виявляється у внутрішньо зумовленій потребі дотримуватися морально-етичних і академічних норм у навчальній, науковій та майбутній професійній діяльності.*

Перейдемо до вирішення третього завдання – розкрити структурні компоненти поняття академічна доброчесність студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Дослідження структурних компонентів поняття «академічна доброчесність студентів педагогічних університетів» сьогодні не достатньо висвітлено в українському науковому дискурсі, оскільки ця дефініція доволі нова.

Докладно структурні компоненти цього поняття визначено в дослідженні І. Тодорової (Тодорова, 2019). Науковиця доречно визначає такі компоненти:

– аксіологічно-мотиваційний компонент, який характеризує ціннісні орієнтації, переконання, настанови та систему мотивації студентів до навчання тощо;

– когнітивний компонент – містить знання та розуміння правових та етичних норм, принципів, законів, якими регулюються академічна поведінка студентів та взаємини між учасниками освітнього процесу;

– індивідуально-характерологічний компонент складається з базових рис особистості, здібностей, властивостей нервової системи, самооцінки та рівня домагань, локусу контролю тощо, які впливають на вибір студентами моделі доброчесної або недоброчесної поведінки в процесі здобуття освіти;

– поведінковий компонент характеризує наявні у студента вміння, навички та звички здійснювати навчальну діяльність на засадах академічної доброчесності (Тодорова, 2019 : 202).

Д. Сопова, спираючись на дослідження Г. Андрощук (Сопова, 2018 : 53; Андрощук, 2015 : 19-20), визначає компоненти академічної доброчесності, які входять до переліку компетенцій майбутнього педагога, до них належать: вміння бути чесним та відповідальним, з повагою ставитися до думок інших людей, дотримуватися норм академічної поведінки.

З точки зору компетентнісного підходу розглядається структура академічної доброчесності здобувачів освіти в Законі України «Про освіту» (МОН України Розширений глосарій термінів, 2017): «спроможність діяти в професійних освітніх ситуаціях із позиції академічної доброчесності та фахової етики; самостійно виконувати навчальну програму; дотримуватись правил цитування; осмислювати значущість норм академічної доброчесності; давати моральну оцінку власним вчинкам».

Такий підхід до імпліцитного визначення структурних компонентів академічної доброчесності майбутніх педагогів обрала й О. Попадич, яка розглядає таку структуру крізь низку «компетентностей, що сприяють академічній доброчесності» (Попадич, 2025а), до таких науковиця зараховує: «ціннісно-сміслові компетентності (знання норм та стандартів

доброчесності), комунікативні компетентності (здатність аргументувати свою позицію щодо академічної етики), операційно-діяльнісні компетентності (володіння навичками запобігання плагіату, списуванню, фабрикації даних) (Попадич, 2025а).

Отже, як бачимо з представлених визначень, науковці мають тенденційні погляди на структур академічної доброчесності студентів педагогічних університетів, вони не вирізняються протиріччями, а лише доповнюють чи уточнюють цю дефініцію.

Уважаємо за доцільне визначити структуру академічної доброчесності студентів педагогічних університетів відповідно до складників нашого поняття. Так, доцільними в системі цього концепту вбачаємо **ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний** компоненти.

Розкриємо зміст першого – *ціннісно-мотиваційного* – компонента.

На перше місце в цьому компоненті ми виносимо саме ціннісні орієнтації, що лежать в основі академічної доброчесності, до таких належать, як ми вже зазначали: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та підзвітність (Фініков & Артюхов, 2016 : 14). На нашу думку, сформованість цих ціннісних орієнтацій є базою для формування академічної доброчесності, адже важко уявити собі здобувача освіти, який не поважає окреслені цінності й при цьому дотримується академічної доброчесності.

Оскільки ми досліджуємо формування академічної доброчесності в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, то до цінностей власне академічної доброчесності вважаємо також додати ціннісне ставлення до навчання, а також до педагогічної професії. Дослідженню класифікації цінностей, зокрема й професійних присвячено роботи низки дослідників (С. Бадер (Бадер, 2020), А. Маслоу (Maslow, 1954), К. Роджерс (Rogers, 1961) та ін.), ціннісне ставлення до професійної діяльності, а також до педагогічної професії були предметом вивчення науковців (І. Бех (Бех, 2003), Л. Ваховський (Ваховський, 2019), І. Зязюн (Зязюн, 2004), В. Партола,

Н. Смолянчук та Т. Собченко (Партола, Смолянчук & Собченко, 2020), Т. Потапчук (Потапчук, 2018), Т. Пилипишко (Пилипишко, 2010), О. Савченко (Савченко, 2011), О. Сухомлинська (Сухомлинська, 1996), Г. Тимощук (Тимощук, 2014), М. Ярославцева (Ярославцева, 2015) та ін.).

Наукові дослідження потрактовують ціннісне ставлення (за Г. Тимощук) як важливий елемент внутрішньої структури особистості фахівця, який завдяки рефлексії переходить в актуальний стан відтворення набутих знань, умінь і навичок ц професійній діяльності (Тимощук, 2014). У свою чергу, Т. Пилипишко розглядає категорію ціннісне ставлення до професійної діяльності як внутрішню позицію людини, яка є основою регуляції її загальної спрямованості, а ціннісні ставлення відбиваються в характерних якостях властивих людині, виявляючись в емоційному стані, словах, учинках і стосунках з іншими людьми (Пилипишко, 2010). Група авторів (В. Партола, Н. Смолянчук, Т. Собченко) визначають ціннісне ставлення до професійної діяльності розглядається як стійке внутрішнє переконання особистості, що спирається на професійну і моральну самосвідомість, значимість яких спонукає проявляти активність в оволодіння професійними знаннями, вміннями і навичками (Партола, Смолянчук & Собченко, 2020 : 168).

Досліджуючи проблему ціннісного ставлення до навчання та професійної діяльності, ми вважаємо також за необхідне звернути увагу на ціннісне ставлення студентів до себе й оточуючих. Так, Т. Потапчук наголошує на тому, що пріоритетним напрямом у роботі викладачів ЗВО має бути ціннісне ставлення особистості до себе, а саме «формування у студентів самоставлення, що одночасно є позитивним, рефлексивним і критичним» (Потапчук, 2018 : 262). Далі дослідниця у слід за О. Третьак визначає показниками ціннісного ставлення здобувачів освіти до себе й оточуючих такі категорії:

– «людяність – ... знання правил поведінки та спілкування в навчальному закладі, вдома, на вулиці, у громадських місцях»;

– «гідність. Основні ознаки і прояви поваги до людини та її гідності – це: бажання виявляти повагу до людини, вимогливість у ставленні до себе й інших, емоційне переживання власної гідності, визнання прав кожної людини, вміння об'єктивно оцінювати себе (самокритичність) та інших, визнання досягнень інших людей та своїх власних, вміння відстоювати власну гідність»;

– «справедливість ... вид міжособистісної взаємодії, що ґрунтується винятково на значущості справ (чи поведінки) суб'єктів взаємодії. Кожна людина визнає справедливість необхідною, що є свідченням її високої суб'єктивної ціни для індивіда»;

– «толерантність ... проявляється у повазі до кожної людини ...»;

– «відповідальність, що виявляється у її ставленні до обов'язків даного слова, певних зобов'язань тощо» (Потапчук, 2018; Третяк, 201 :65).

Ціннісне ставлення до професійної діяльності, за О.Шолох, це «важливий елемент внутрішньої структури особистості фахівця, який завдяки рефлексії переходить у стан відтворення набутих знань, умінь і навичок у професійній діяльності» (Шолох, 2017 : 229).

Як бачимо з визначення категорій, вони певною мірою переґукуються з принципами академічної доброчесності, що дозволяє нам уважати ціннісне ставлення до себе важливим складником ціннісно-мотиваційного компонента в структурі академічної доброчесності студентів.

Другим важливим складником ціннісно-мотиваційного компонента є мотивація.

У сучасній психологічній науці поняття «мотивація» потрактовується як «сукупність факторів, що визначають дії та поведінку індивіда для досягнення мети або виконання діяльності (Кириченко, 2021). Звернемо увагу на те, що, за свідченням О. Лавринюк, В. Криченка, мотивація є чинником дії, при цьому уточнює: «це сукупність факторів, які викликають активність, спрямовують її на досягнення цілей і підтримують активність до досягнення цілей», і цілком слушно додає: «мотивація є основним чинником

формування компетентності у здобувачів освіти» (Лавринюк & Кириченко, 2023 : 36).

Зв'язок мотивації студентів з ціннісними аспектами професійної діяльності простежується у визначенні мотивації навчальної діяльності, надане О. Шолох: «це система мотивів, які спонукають студентську спільноту оволодівати знаннями та способами пізнання, свідомо ставитись до навчання, а до майбутньої професії – як до життєвої цінності» (Шолох, 2016 : 383).

Успішність навчально-наукової діяльності безпосередньо залежить від рівня навчальної мотивації, адже саме вона визначає глибину засвоєння знань, готовність до самостійної роботи, стійкість до освітніх труднощів. Висока навчальна мотивація забезпечує не лише інтелектуальну активність, а й формує відповідальне ставлення до процесу здобуття освіти. Саме тому педагогічний вплив має бути спрямований не лише на передачу знань, а й на стимулювання внутрішнього прагнення здобувача вищої освіти до самонавчання, пізнання, розвитку.

Мотивація навчальної діяльності відіграє важливу роль у формуванні професійної мотивації та ставлення здобувача вищої освіти до майбутньої професії. Як зазначає О. Пінська, професійна мотивація як особистісна властивість постає у вигляді системи цілей і потреб, що спонукають студента до активного засвоєння знань, формування умінь і навичок, а також усвідомленого, відповідального ставлення до обраної професії (Пінська, 2009 : 112). Навчальна мотивація виступає основним внутрішнім ресурсом, що дозволяє здобувачеві зберігати пізнавальний інтерес протягом усього періоду навчання. Вона активізує розумові процеси, формує цілеспрямованість, підтримує ініціативу в засвоєнні нової інформації. Рівень навчальної мотивації значною мірою визначає освітні досягнення здобувача вищої освіти, а також впливає на становлення його особистісної позиції щодо майбутньої професійної діяльності.

Відсутність мотивації значною мірою впливає на академічну недоброчесність. Так, І. Тодорова, на підставі результатів загальнонаціонального опитування студентів (Фонд «Демократичні ініціативи», 2015), а також одного з досліджень у ЗВО (Атаманчук & Курило, 2018) зазначає, що низька вмотивованість значної частини студентства виступає одним зі потужних чинників академічного шахрайства. До того ж «найчастіше академічну недоброчесність можна очкувати саме серед тих студентів, які внутрішньо не вмотивовані на отримання якісних професійних знань та навчають в університеті зовсім із інших – зовнішніх мотивів» (Тодорова, 2019 : 200).

Щоб уникнути помилки мотивованого мислення (за Д. Робсоном), коли ми намагаємося знайти факти на підтвердження власної позиції (Robson, 2020), зазначимо, що психологи заперечують виняткову роль мотивації в освіті, а визначають ще й інші доволі важливі компоненти, які сприяють успішному навчанню: наполегливість, самодисципліна та ефективні навчальні стратегії. Усі ці складники можна розглянути в світлі саморегуляції. Однак, на нашу думку, цей елемент більш доречно представити в змісті, наступного, когнітивного компонента.

Тож, у світлі нашого дослідження варто говорити про внутрішню навчальну мотивацію, що спрямована на чесне досягнення навчальних результаів, неприйнятті нечесних практик і усвідомленні академічної доброчесності як необхідної умови майбутньої професійної діяльності.

Функцію ціннісно-мотиваційного компонента вбачаємо у формуванні ціннісних орієнтацій, що визначають доброчесну поведінку, академічної самореферентної етичної установки, мотивації до доброчесного навчання як основи майбутньої професійної діяльності.

Отже, перший, ціннісно-мотиваційний компонент містить у собі ціннісні орієнтації, що визначають доброчесну поведінку (перевага інструментальних цінностей: чесність, особиста відповідальність, справедливість і академічна рівність, повагу до інтелектуальної власності,

професійну гідність, самостійність), ціннісне ставлення до себе, навчання та професійної діяльності вчителя в контексті академічної доброчесності, що визначається через наявність і сформованість академічної самореферентної етичної установки; мотивація до доброчесного навчання як основи майбутньої професійної діяльності.

Другий компонент у структурі академічної доброчесності студентів в умовах педагогічних університетів – *когнітивний*, що містить у собі систему знань про принципи і норми академічної етики, правил цитування, уникнення плагіату та несанкціонованого використання чужих результатів; знання про законодавчі та нормативно-правові документи на рівні держави й закладу освіти про дотримання академічної доброчесності; знання щодо значень понять плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, вплив на педагогічного працівника, нульова толерантність до порушень академічної доброчесності; саморегуляція у навчанні; знання щодо наслідків порушень норм академічної доброчесності; знання про основи саморегуляції навчання; знання про дотримання правил академічної доброчесності в світлі майбутньої професійної діяльності.

Починаючи розкривати й обґрунтовувати когнітивний компонент у структурі академічної доброчесності студентів в умовах педагогічного університету, вважаємо за необхідне зазначити, що її формування має мати наскрізний характер. Дослідники Н. Батечко та А. Дурдас (Батечко & Дурдас, 2019 : 88) підкреслюють важливість застосування випереджального підходу у формуванні академічної доброчесності майбутніх фахівців, а цінності академічної доброчесності мають пронизувати всі компоненти освітньої діяльності і бути представленим наскрізно в освітньо-наукових програмах.

Зрозуміло, що говорити про дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти неможливо, якщо вони не мають уявлень про неї або мають лише часткові, поверхові знання щодо норм і правил академічної доброчесності. Т. Ярошенко визначає причинами академічної недоброчесності полягає в тому, що ніхто не ознайомив здобувачів освіти «із

правилами цитування, не довів до їх відома шкідливості плагіативних практик і не пояснив, що їх застосування загрожує серйозними санкціями (Ярошенко, 2005). На перше місце дослідниця висуває необхідність проведення просвітницької роботи в галузі виховання в здобувачів вищої освіти навичок доброчесної навчальної й наукової діяльності (Ярошенко, 2005). Тому, головною позицією тут є саме знання про принципи і норми академічної етики, правила цитування, уникнення плагіату та несанкціонованого використання чужих результатів. І, звичайно, у цьому ж аспекті важливі знання про поняття, дотичні до поняття академічна доброчесність (плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, вплив на педагогічного працівника, нульова толерантність до порушень академічної доброчесності). Крім того, необхідним є ознайомлення з нормативно-правовою базою і на рівні закладу освіти, і на рівні держави.

Дослідники підкреслюють важливість набуття окреслених знань для формування академічної доброчесності, зокрема й майбутніх учителів. Так, О. Попадич визначає цілу низку проблем щодо формування академічної доброчесності майбутніх учителів, на які варто звернути увагу під час їхньої професійної підготовки, серед яких, у світлі когнітивного компонента, вважаємо виокремити наступні: неналежну обізнаність стосовно джерел інформації, які можна використовувати під час професійного розвитку, застосування однакових і нехтування пошуком нових ресурсів; слабка спроможність застосовувати форми й засоби опрацювання інформації, одержаної самостійно, накопичення, зберігання, використання інформаційних джерел; механічне (необдумане) перенесення досвіду інших (авторів методичних посібників) на власну роботу (Попадич, 2025b : 179). Як видно з представленого переліку, для усунення цих проблем першочерговим є оволодіння необхідними знаннями щодо використання джерел інформації, форм і засобів її опрацювання, правил упорядкування, аналізу педагогічного досвіду, критичного мислення тощо.

I. Тодорова підкреслює, що толерантне ставлення учасників освітнього процесу до академічної недоброчесності зумовлене несформованістю саме цього компонента, «нерозуміння того, чому вона (академічна недоброчесність – прим. авт.) становить соціальну небезпеку, та яким чином їй протистояти» (Тодорова, 2019 : 200).

Отже, першочерговим завданням у формування академічної доброчесності студентів в умовах педагогічних університетів є забезпечення їх необхідною системою знань про: принципи академічної доброчесності, правила етики дослідження, типи і види порушень академічної доброчесності, наслідки порушень, правила дотримання академічної доброчесності.

Розкриваючи зміст ціннісно-мотиваційного компонента, ми зауважили, що мотивація відіграє важливу роль у навчанні, але не виняткову, важливими також є наполегливість, самодисципліна та ефективні навчальні стратегії, які можна розглядати, як складники саморегуляції в навчанні. Під саморегуляцією у навчанні науковці розуміють «оволодіння засобами виконання навчальних операцій таким чином, щоб будь-яка зміна умов завдання, зустріч з різними утрудненнями спричиняло таку дію мислення, яка призводить до самостійного розв'язку завдання чи проблеми (Гриньова, 2013 : 160). Важливим для нас є зауваження М. Гриньової про те, що, по-перше, саморегуляція «є вищим ступенем діяльності, коли вміння виконувати навчальні операції перетворюється на навички і послідовність їх здійснюється автоматично», по-друге, формування саморегуляції організовує навчальну роботу людини, озброює вміннями вчитися», по-третє, «саморегуляція формується в діяльності» (Гриньова, 2013 : 160).

Останнім аспектом когнітивного компонента є знання про дотримання правил академічної доброчесності в світлі майбутньої професійної діяльності. Оскільки наше дослідження присвячене майбутнім учителям, то специфіку академічної доброчесності студентів в умовах педагогічних університетів убачаємо саме в знаннях, що дозволять дотримуватися норм академічної доброчесності не тільки, як студентам, а як і вчителям. Крім

того, майбутні вчителі повинні мати знання про вміння й навички впровадження академічної доброчесності в закладах середньої освіти і передачу цих знань майбутнім поколінням.

Раніше ми вже підкреслювали, що в академічній доброчесності є позиції, дотримуватися яких повинні лише педагоги, до таких можемо віднести: уникнення необ'єктивного оцінювання, запобігання конфлікту інтересів тощо. Однак, на вчителя покладено функції контролю за академічною доброчесністю здобувачів освіти та популяризація принципів академічної доброчесності в закладі середньої освіти. На нашу думку, учитель, безумовно, має виступати моральним прикладом і транслятором цінностей академічної спільноти, зокрема орієнтиром у дотриманні академічної доброчесності для учнів і колег, а для цього йому треба не тільки володіти системою знань про академічну доброчесність і її порушення, а також і про способи трансляції цих знань здобувачам освіти.

Таким чином, функція когнітивного компонента полягає в наданні системи знань про академічну етику, правила дотримання академічної доброчесності й уникнення недоброчесності, наслідки порушень норм і правил академічної доброчесності; а також знань про саморегуляцію в навчанні та знань щодо специфіки реалізації норм і правил доброчесності в майбутній професійній діяльності.

Отже, когнітивний компонент охоплює систему знань про академічну етику, правила цитування, уникнення плагіату, законодавчі та нормативні акти щодо академічної доброчесності, визначення порушень (плагіат, самоплагіат, фабрикація тощо), наслідки порушень, саморегуляцію в навчанні та знання щодо специфіки реалізації норм і правил доброчесності в майбутній професійній діяльності.

Діяльнісний компонент у структурі академічної доброчесності студентів характеризує організацію практичного застосування системи знань сформованих у межах когнітивного компонента.

Як ми бачили в нормативно-правових документах, мова йде саме про «дотримання» норм і правил академічної доброчесності, що передбачає певну діяльність. Такі види діяльності передбачені Законом України «Про освіту» (стаття 42). Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти визначено через такі види діяльності:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації (ЗУ «Про освіту», 2017).

Отже, виходячи з цих позицій, можемо визначити, що здобувачі освіти повинні мати необхідні уміння й навички для дотримання академічної доброчесності, а також уникнення явищ академічної недоброчесності.

Однак, ми вже наголошували, що особливістю академічної доброчесності студентів в умовах педагогічних університетів є знання про дотримання норм і правил академічної доброчесності в світлі професійної діяльності. Тож, здобувачі освіти повинні вміти здійснювати наступні види діяльності під час педагогічної практики та квазіпрофесійної діяльності в процесі професійної підготовки в педагогічному університеті (відповідно до Закон України «Про освіту», ст. 42):

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;

- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;

- об'єктивне оцінювання результатів навчання (ЗУ «Про освіту», 2017).

Ці вміння й навички мають бути не просто сформовані, але й застосовуватися здобувачами освіти під час власної освітньої й наукової діяльності.

Однак, майбутні вчителі повинні не тільки знати про норми і правила дотримання академічної доброчесності педагогами, але й мати необхідні вміння й навички щодо трансляції цих норм молодому поколінню з урахуванням вікових особливостей здобувачів і специфіки предмета викладання. Адже саме від готовності майбутнього покоління дотримуватися норм і правил академічної доброчесності й уникнення академічної недоброчесності залежить демократичне майбутнє нашої держави.

Цінним для нас є також постулат, висловлений у докторській дисертації С. Бадер, у якому зазначено, що цінності формуються саме під час діяльності наповненої змістом або емоційно значущої діяльності. Отже, визначальною стає не просто орієнтація на діяльність, а саме на діяльність, яка має бути наповнена певним змістом та бути емоційно значущою для здобувачів освіти.

Опанування й реалізація засобів саморегуляції є важливою умовою формування академічної доброчесності майбутніх педагогів, оскільки забезпечує усвідомлене дотримання етичних норм і правил у навчальній та науковій діяльності. Саморегуляція передбачає здатність студента до рефлексії власної поведінки, контролю навчальної діяльності, відповідального ставлення до виконання академічних завдань, а також до прийняття рішень відповідно до принципів чесності, справедливості та відповідальності. Опанування таких засобів сприяє розвитку внутрішньої

мотивації до доброчесної поведінки, формуванню навичок самоконтролю, планування та оцінювання результатів власної роботи, що мінімізує прояви академічних порушень, зокрема плагіату, списування чи несанкціонованого використання джерел. У контексті підготовки майбутніх педагогів це має особливе значення, адже сформовані механізми саморегуляції поведінки з дотриманням принципів, норм і правил академічної доброчесності стають основою їхньої професійної етики та готовності транслювати принципи академічної доброчесності у подальшій педагогічній діяльності.

Функція діяльнісного компонента полягає у виробленні системи вмінь і навичок щодо дотримання норм академічної доброчесності всіх учасників освітнього процесу та набуття навичок практичного застосування під час освітньої й наукової діяльності; опануванні й застосуванні засобів саморегуляції; набутті комплексу умінь і навичок для впровадження норм і правил академічної доброчесності в ЗЗСО.

Отже, діяльнісний компонент у структурі академічної доброчесності студентів в умовах педагогічного університету містить у собі систему вмінь і навичок щодо дотримання норм академічної доброчесності, як з боку здобувачів, так і з боку педагогів, а також їхня практична реалізація в освітній і науковій діяльності; застосування засобів саморегуляції; комплекс умінь і навичок для пропедевтики академічної доброчесності під час квазіпрофесійної і майбутньої професійної діяльності.

Визначені позиції демонструють зв'язок між компонентами в структуру академічної доброчесності студентів в умовах педагогічних університетів, так, простежуємо зв'язок між ціннісно-мотиваційним, когнітивним і діяльнісним компонентами.

Перейдемо до розгляду останнього компонента – *рефлексивного*.

Рефлексія відіграє значну роль у здійсненні освітньої, наукової й професійної діяльності, зокрема й майбутніх учителів. Як зазначає О. Герасимова, «відсутність самопізнання, умінь аналізувати власні думки, неупереджено оцінювати свої можливості негативно впливають на процес

навчання» (Герасимова, 2011). На підставі аналізу наукової літератури дослідниця наголошує на важливості набуття майбутніми вчителями рефлексивних умінь, під якими розуміє «вид діяльності, спрямований на самопізнання й усвідомлення того, як особу сприймають інші люди», крім того, цінним є актуалізація уваги на професійний аспект: «рефлексивні вміння передбачають усвідомлення своїх особистісних якостей у зв'язку зі специфікою фаху. У структурі рефлексивних умінь виокремлено самопізнання, самооцінку, самоаналіз, самоконтроль.

Тож, у світлі нашого дослідження важливим є врахування рефлексивного компонента в структурі академічної доброчесності студентів в освітніх умовах педагогічних університетів. Спроекуємо визначені рефлексивні вміння з урахуванням специфіки нашого дослідження.

Рефлексивний компонент академічної доброчесності студентів в освітніх умовах педагогічних університетів містить у собі самопізнання, самооцінку й самоконтроль сформованості академічної доброчесності; самоконтроль щодо дотримання правил і норм академічної доброчесності та уникнення її порушень; педагогічна рефлексія щодо впровадження правил і норм академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності.

Тут варто зробити декілька зауважень про педагогічну рефлексію. Як ми вже зазначали, студенти педагогічних університетів мають володіти не тільки знаннями, вміннями й навичками щодо дотримання норм академічної доброчесності як здобувачі освіти, але й мати комплекс умінь і навичок для трансляції й популяризації норм і правил академічної доброчесності в світлі майбутньої професійної діяльності, і, відповідно, здійснювати під час педагогічної практики та квазіпрофесійної діяльності педагогічну рефлексію.

Педагогічна рефлексія розглядається науковцями (О. Падалка) як специфічний вид рефлексії, що охоплює і предметну, й особистісну, і міжособистісну рефлексії, а також антиципацію (Падалка, 2016 : 108), а рефлексивний компонент, що ґрунтується на педагогічній рефлексії передбачає в своєму складі «навички й вміння аналізу педагогічного процесу,

його коректування, прогнозування розвитку; уміння передбачати можливі потреби й проблеми» (Падалка, 2016 : 108). На наш погляд, такий підхід є доволі широкий і охоплює всю професійну підготовку в цілому, ми ж вважаємо за необхідно звузити цей аспект до комплексу умінь і навичок аналізу впровадження норм і правил академічної доброчесності в процесі квазіпрофесійної діяльності та педагогічної практики, його коректування, прогнозування розвитку; уміння передбачати можливі потреби й проблеми щодо впровадження норм і правил академічної доброчесності в закладах загальної середньої освіти. Такий підхід знайшов своє відображення в рефлексивному компоненті, зокрема в складнику «педагогічна рефлексія щодо впровадження правил і норм академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності».

Функція рефлексивного компонента полягає у виробленні навичок самоконтролю й самооцінки доброчесної поведінки, уміння об'єктивно співвідносити рівень власних знань, умінь і навичок щодо академічної доброчесності, умінням здійснювати самооцінку власної діяльності щодо дотримання / порушення академічної доброчесності.

Уважаємо також за необхідне зазначити, що всі компоненти в структурі академічної доброчесності студентів в освітньому середовищі педагогічних університетів є взаємопов'язаними й взаємозалежними.

Отже, в структурі академічної доброчесності студентів в освітньому середовищі педагогічних університетів ми виокремлюємо **ціннісно-мотиваційний компонент** (ціннісні орієнтації академічної доброчесності (інструментальні цінності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та підзвітність), академічна самореферентна етична установка; мотивація до доброчесного навчання як освної майбутньої професійної діяльності), **когнітивний** (систему знань про принципи і норми академічної етики, правил цитування, уникнення плагіату та несанкціонованого використання чужих результатів; знання про законодавчі та нормативно-правові документи на рівні держави й закладу освіти про

дотримання академічної доброчесності; знання щодо значень понять плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, вплив на педагогічного працівника, нульова толерантність до порушень академічної доброчесності; саморегуляція у навчанні; знання щодо наслідків порушень норм академічної доброчесності; знання про основи саморегуляції навчання; знання про дотримання правил академічної доброчесності в світлі майбутньої професійної діяльності.), **діяльнісний** (система вмінь і навичок щодо дотримання норм академічної доброчесності, як з боку здобувачів, так і з боку педагогів, а також їхня практична реалізація в освітній і науковій діяльності; здатність до саморегуляції поведінки з дотриманням принципів академічної доброчесності; комплекс умінь і навичок для пропедевтики академічної доброчесності під час квазіпрофесійної і майбутньої професійної діяльності), **рефлексивний** (саморефлексія та самооцінка доброчесної поведінки; самоконтроль щодо дотримання правил і норм академічної доброчесності та уникнення її порушень; педагогічна рефлексія щодо впровадження правил і норм академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності).

Таким чином, аналіз наукових досліджень, присвячених визначенню змісту понять «академічна доброчесність», «академічна доброчесність студентів педагогічних університетів» дозволяє визначити цю дефініцію як інтегральну особистісно-професійну якість майбутнього педагога як носія морального прикладу та транслятора освітніх цінностей майбутнім поколінням, що виявляється у внутрішньо зумовленій потребі дотримуватися морально-етичних і академічних норм у навчальній, науковій та майбутній професійній діяльності, а в його структурі визначити ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти.

1.3. Наукове обґрунтування технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів

Розуміння теоретичних основ академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів та специфіки її формування актуалізує необхідність застосування технологічного підходу до підготовки майбутніх учителів, що забезпечить усвідомлення нової стратегії організації освітнього процесу в таких ЗВО, що припускає його ефективність і розкриває достовірність одержаних результатів експериментальної перевірки. Як абсолютно справедливо зауважує С. Сисоєва щодо ідеї технологізації освітнього процесу, то вона полягає «у перетворенні педагогічного процесу в освітній установі на цілеспрямований процес діяльності всіх його суб'єктів» (Сисоєва, 2006 : 127).

Отже, починаючи роботу над цим підрозділом ставимо перед собою такі завдання:

- розкрити зміст поняття «освітнє середовище педагогічних університетів»;

- визначити сутність концепта «технологія формування академічної доброчесності (далі – ТФАД) студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів»;

- представити модель ТФАД;

- розкрити зміст і складники ТФАД.

Перейдемо до виконання першого завдання цього підрозділу.

Освітнє середовище педагогічних університетів відіграє особливу роль у формуванні академічної доброчесності здобувачів вищої освіти. Саме через інтеграцію етичних норм, інституційної політики та інноваційних методів навчання освітнє середовище може стати не лише простором для здобуття знань, але й середовищем розвитку моральних та професійних цінностей.

Ще педагог-класик А. Макаренко (Макаренко, 1980) підкреслював, що головну роль у вихованні відіграє не стільки сам вихователь, скільки правильно організоване середовище, яке сприяє розвитку особистості.

Аналіз науково-педагогічних джерел вказує на те, що дослідженням змісту, структури й умов освітнього середовища займалися вітчизняні й

зарубіжні науковці, педагоги і психологи: М. Братко (Братко, 2015), О. Гаркович (Гаркович, 2005), В. Докучаєва (Докучаєва, 2022), В. Желанова (Желанова, 2013), А. Кух (Кух, 2008), В. Мадзігон та В. Лапінський (Мадзігон & Лапінський, 2010), М. Починкова (Починкова, 2021), Н. Разіна (Разіна, 2009) та ін.

Вивчення досліджень переконує, що однозначного визначення поняття «освітнє середовище» в науковому обігу немає. Дослідники під цим поняттям розуміють:

– комплекс узаємопов'язаних умов, які забезпечують освіту людини, формування особистості педагога з інноваційно-творчим мисленням, його професійну компетентність (Н. Разіна) (Разіна, 2009 : 47);

– комплекс умов-можливостей та ресурсів (матеріальних, фінансових, особистісних, технологічних, організаційних, репутаційних) для освіти особистості, що склались цілеспрямовано в установі, яка виконує освітні функції щодо надання вищої фахової освіти, забезпечує можливості для загальнокультурного та особистісного розвитку суб'єктів освітнього процесу (М. Братко) (Братко, 2015 : 71);

– ціле, що складається із зв'язаних між собою компонентів і має властивості, яких немає у жодного з його компонентів (О. Гаркович) (Гаркович, 2005 : 38);

– система умов існування, формування і діяльності особистості в процесі засвоєння нею конкретних систем наукових знань, практичних умінь і навичок; система умов виховання й навчання особистості (О. Єжова) (Єжова, 2011 : 272).

Узагальнюючи дослідження, можна зробити висновок, що поняття «освітнє середовище» охоплює низку ключових ознак, які дозволяють описати його як цілісну систему. По-перше, освітнє середовище характеризується системними якостями, які не притаманні окремим елементам, але проявляються в їхній взаємодії. По-друге, воно складається з різноманітних елементів, компонентів та частин, які утворюють його

структуру і пов'язані між собою певними взаємозв'язками. По-третє, освітнє середовище має чітко визначені функційні характеристики, які забезпечують його ефективне функціонування, а також комунікативні властивості, що проявляються як у взаємодії із зовнішнім середовищем, так і в інтеграції з іншими системами різного рівня. Ще однією важливою ознакою є історичність та спадкоємність, які відображають зв'язок минулого, теперішнього й майбутнього у розвитку освітнього середовища як цілого та його окремих компонентів.

Варто також розглянути освітнє середовище саме закладів вищої освіти.

На думку І. Габа, освітнє середовище закладів вищої освіти – динамічна єдність суб'єктів освітнього процесу та системи їхньої взаємодії (Габа, 2015 : 57).

У світлі нашого дослідження, нам найбільше імпонує визначення освітнього середовища закладу вищої освіти за М. Братко, в якому зроблено акцент на професійному складнику: багатосуб'єктне та багатопредметне системне утворення, що має можливості цілеспрямовано впливати на професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та / або продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей та самореалізації у процесі життєдіяльності (Братко, 2015 : 14-15).

Відповідно до теми дослідження необхідно розглянути структурні особливості освітнього середовища, що допоможе визначити авторські підходи до його структури. А. Кух виокремлює трикомпонентну структуру освітнього середовища: суб'єктно-ресурсний, матеріально-технічний та ідейно-технологічний компоненти. Суб'єктно-ресурсний компонент визначає суб'єкти освітнього середовища (здобувачів освіти, викладачів) та умови здійснення їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Матеріально-технічний – відповідає стандартним обладнанням. Ідейно-технологічний компонент визначає нормативні методики та технології досягнення прогнозованих

результатів у навчанні (Кух, 2008 : 74). Е. Заредінова, розглядаючи наукові підходи до трактування структури освітнього середовища закладу освіти, виокремлює стратегічний, соціокультурний, особистісний, ціннісно-смысловий, суб'єктно-діяльнісний, комунікативний, технологічний компоненти (Заредінова, 2017 : 54–58).

Важливу роль в освітньому середовищі педагогічних університетів відіграє нормативний складник, який охоплює сукупність внутрішніх положень, кодексів честі, етичних стандартів і процедур контролю, які регламентують принципи академічної доброчесності та відповідальність за їх порушення. Він забезпечує чіткі орієнтири для здобувачів освіти щодо допустимих форм навчальної діяльності, сприяє формуванню правової та етичної свідомості. У такому середовищі майбутні вчителі засвоюють академічну доброчесність як норму професійної поведінки та основу власної педагогічної етики.

Отже, аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та авторський підхід до структури освітнього середовища університетів як надсистеми для формування академічної доброчесності дозволив виокремити такі структурні компоненти:

1) програмно-цільовий компонент – орієнтація на законодавчі акти, такі як Закон України «Про вищу освіту», освітні програми та стратегії розвитку ЗВО, що спрямовані на формування академічної доброчесності як ключового елементу освітньої політики;

2) суб'єкт-суб'єктний компонент – узаємодія учасників освітнього процесу, які спільно створюють умови для підтримки академічної доброчесності (формування довіри між учасниками процесу, розвиток відповідальності за дотримання етичних норм та ін.);

3) методологічний компонент – упровадження в освітній процес університету науково-методологічних підходів; забезпечення цілісності формування культури доброчесності та сприяння узгодженню освітніх практик із загальними етичними принципами;

4) ціннісно-мотиваційний компонент – побудова освітнього середовища на основі загальнолюдських, національних та академічних цінностей, формування в здобувачів вищої освіти внутрішньої мотивації до дотримання принципів доброчесності, заохочення до саморозвитку та етичної поведінки;

5) комунікативно-діяльнісний компонент – організація навчально-професійної взаємодії у вигляді семінарів, дискусій, проєктної діяльності, що сприяє розумінню важливості академічної доброчесності; створення можливостей для відкритого діалогу між студентами та викладачами, міждисциплінарного підходу до навчання, спрямованого на формування відповідального ставлення до освітнього процесу.

Таким чином, освітнє середовище університетів як багатокomпонентна система створює умови для формування академічної доброчесності, поєднуючи нормативну базу, етичні цінності та сучасні технології з активною взаємодією учасників освітнього процесу.

Отже, ми розглядаємо освітнє середовище університетів як багатокomпонентну систему, що містить програмно-цільовий, суб'єкт-суб'єктний, методологічний, ціннісно-мотиваційний та комунікативно-діяльнісний компоненти. Така система забезпечує створення умов для формування в здобувачів вищої освіти етичних норм, професійної компетентності та внутрішньої мотивації до дотримання принципів академічної доброчесності. До того ж, освітнє середовище університетів виконує не лише функцію організації освітнього процесу, але й є платформою для формування моральних цінностей, розвитку творчого потенціалу та соціальної адаптації студентів. Його ефективність залежить від гармонійної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, упровадження інноваційних освітніх технологій та забезпечення належної матеріально-технічної бази.

Тож, формування академічної доброчесності в межах освітнього середовища закладів вищої освіти є результатом цілісного та системного

підходу, що поєднує нормативно-правову базу, етичні принципи, технологічні можливості та ціннісні орієнтири, що дозволяє виховувати професійно-компетентних і морально відповідальних фахівців, здатних ефективно діяти у сучасному суспільстві (Коваленко, 2025b).

Сьогодні поняття «технологія» докладно розглянуто в сучасному науково-педагогічному дискурсі й активно увійшло в педагогічну практику.

І. Дичківська зазначає, що досліджувана дефініція виникла внаслідок технічного прогресу в значенні науки про майстерність (Дичківська, 2004), до основних ознак технології належить «стандартизація, уніфікація процесу, можливість його ефективного та економічного відтворення відповідно до заданих умов» (Дичківська, 2004).

У світлі нашого дослідження ми говоримо не просто про технологію, а про педагогічну технологію, яка в різних аспектах була предметом дослідження вітчизняних науковців (Т. Гришина (Гришин, 2003), І. Дичківська (Дичківська, 2004), О. Дубасенюк (Дубасенюк, 2001), Н. Наволокова (Наволокова, 2009), О. Пометун, Н. Побірченко, Г. Коберник, О. Комар та Т. Торчинська (Пометун, Побірченко, Коберник, Комар & Торчинська, 2008), І. Прокопенко, О. Іонова, В. Євдокимов, В. Лозова, О. Попова, А. Прокопенко, А. Троцко, К. Юр'єва та Н. Якушко (Прокопенко, Іонова, Євдокимов, Лозова, Попова, Прокопенко, Троцко, Юр'єва & Якушко, 2018), С. Сисоєва, А. Алексюк, П. Воловик, О. Кульчицька, Л. Сігаєва та Я. Цехмістер (Сисоєва, Алексюк, Воловик, Кульчицька, Сігаєва & Цехмістер 2001) І. Смолюк (Смолюк, 1999) та ін.).

М. Ярмаченко дефініює педагогічну технологію як «сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання і виховання, що дозволяють успішно реалізовувати поставлені освітні цілі. Педагогічна технологія передбачає відповідне наукове проектування, при якому ці цілі ставляться досить однозначно і зберігається можливість об'єктивних поетапних вимірювань та підсумкової оцінки досягнутих

результатів» (Ярмаченко, 2001). Таке визначення дає нам підстави розглядати педагогічну технологію як певну педагогічну систему.

Нам імпонує підхід С. Сисоєвої, яка розглядає педагогічні технології на різних рівнях: загальнопедагогічному (дидактичному), частково-методичному (предметному), локальному (методи, прийоми) (Сисоєва, 2006 : 129), що дозволяє нам досліджувати це поняття від більш широких складників до вузьких.

Н. Наволокова доречно визначає такі елементи в структурі педагогічної технології: ідентифікація технології; назва технології; концептуальна частина (цільові установки та орієнтації; основні ідеї та принципи; позиція дитини в освітньому процесі); особливості змісту освіти; процесуальна характеристика; програмно-методичне забезпечення (Наволокова, 2009).

У свою чергу, С. Сисоєва розкриває структуру педагогічної технології через такі компоненти: концептуальна основа; змістовна частина навчання та виховання, розвитку учнів (цілі – загальні і конкретні; зміст навчального, виховного, розвивального матеріалу); процесуальну частину – технологічний процес (організація навчально-виховного процесу; методи і форми навчальної виховної діяльності школярів; методи і форми роботи вчителя; діяльність учителя щодо управління педагогічним процесом; діагностика педагогічного процесу) (Сисоєва, 2006).

Отже, ураховуючи наукові підходи до визначення поняття «педагогічна технологія», її структури, а також зміст і структуру поняття «академічна доброчесність майбутнього вчителя» можна визначити поняття *«технологія формування академічної доброчесності (далі ТФАД) студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів»*, яку ми будемо тлумачити як *сукупність раціональних форм, методів, засобів і ресурсів освітнього процесу, об'єднаних метою та єдністю реалізації, що спрямовані на формування академічної доброчесності студентів педагогічних університетів, а саме позитивної мотивації, інтегрованої системи знань, умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності в*

умовах педагогічного університету й упровадження їх у майбутній професійній діяльності.

Спираючись на наукові дослідження (Н. Наволокова (Наволокова, 2009), С. Сисоєва (Сисоєва, 2006)), основними елементами формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів визначено такі:

- *концептуально-цільовий* (мета, яка відповідає тенденціям розвитку освіти);
- *змістово-процесуальний* (зміст технології; технологічний процес – методи, форми, засоби взаємодії суб'єктів освітнього процесу; етапи формування академічної доброчесності студентів;
- *діагностико-аналітичний* (результат та його аналіз).

Визначені елементи знайшли своє відображення в розробленій структурно-функційній моделі ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, як-от: концептуально-цільовий, змістово-процесуальний, діагностико-аналітичний блоки (рис. 1.1.).

Перед описом структурно-функційної моделі ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів вважаємо за необхідне коротко розкрити сутність та особливості процесу моделювання педагогічних явищ і конкретно структурно-функційної моделі, що забезпечить продуктивність і результативність експериментального дослідження.

Моделювання є методом, що широко використовується в сучасних педагогічних дослідженнях (С. Бадер (Бадер, 2020), О. Дубасенюк (Дубасенюк, 2015b), Є. Лодатко (Лодатко, 2021), О. Пономарьов (Пономарьов, 2019) та ін.), зокрема моделювання професійної підготовки майбутнього вчителя (І. Бабенко, В. Барбінов, А. Барбінова, О. Большая, Р. Величко, В. Гриженко, М. Гриньова, В. Гриньова, С. Гриньов, О. Губарь, О. Гурська, М. Дяченко-Богун, В. Жамардій, О. Жданова-Неділько, Н. Кононец, Г. Люлька, Д. Масовець, С. Новописьменний, Н. Пивовар, та О. Харченко (Бабенко, Барбінов, Барбінова, Большая, Величко, Гриньова,

Гриньова, Гриньов, Губарь, Гурська, Дяченко-Богун, Жамардїй, Жданова-Недїлько, Кононец, Люлька, Масовець, Новописьменний, & Пивовар, 2021), Л. Білоусова та Н. Олефіренко (Білоусова & Олефіренко, 2016), Н. Ничкало (Ничкало, 2010), О. Побірченко (Побірченко, 2011), М. Починкова (Починкова, 2021) та ін.), розвитку або формування професійної компетентності (Т. Бербец та Л. Кравченко (Бербец & Кравченко, 2024), В. Гриженко, О. Харченко (Гриженко & Харченко, 2021) та ін.), модель вчителя (Г. Люлька (Люлька, 2021) та ін.).

Метод моделювання – науковий метод опосередкованого дослідження об’єктів пізнання, безпосереднє вивчення яких із певних причин неможливе, ускладнене, неефективне або недоцільне (Мороз, 2019). До основних етапів процесу моделювання належать: постановка проблеми, побудова моделі, її дослідження, екстраполяція отриманих результатів на оригінал (Мороз, 2019). Педагогічне моделювання є різновидом моделювання, за визначенням С. Гончаренка, «науково обґрунтоване конструювання, яке відповідає заданим вимогам і наміченій побудові майбутньої моделі досліджуваного педагогічного процесу, враховуючи властивості, які вивчаються в ході педагогічного експерименту. Метою педагогічного моделювання є виявлення можливостей удосконалення навчально-виховного процесу, пошуку резервів підвищення його ефективності і якості на основі аналізу моделі (Гончаренко, 2011 : 213). Цінною для нас є позиція О. Семенової, яка на підставі аналізу наукових розвідок, присвячених проблемі педагогічного моделювання, зазначає, що, по-перше, у процесі педагогічного моделювання здійснюється «аналіз педагогічних проблем, причини їх виникнення; побудова ціннісних основ і стратегій; визначення цілей і завдань; пошуку методів і засобів реалізації педагогічної моделі»; по-друге, створення й вивчення такої моделі допомагають отримати нові знання про об’єкти, які моделюють; по-третє, для ефективного функціонування необхідними є відповідні педагогічні умови» (Семенова, 2015).

Отже, можемо зробити висновок, що педагогічне моделювання в дослідженнях має низку переваг: представити досліджуваний об'єкт за аналогією, абстраговано у спрощеному вигляді інформаційно-графічного відтворення; через модель можна отримати інформацію про оригінал; дозволяє використовувати модель для управління освітнім процесом, а також його удосконаленням.

З метою визначення структури процесу моделювання ми будемо спиратися на принципи педагогічного моделювання, визначені Р. Мартиноюю, С. Боднар, до яких належать:

- урахування повноти інформації про організаційний, змістовий і процесуальний блоки процесу навчання, що розробляється;
- урахування адекватності розробленої моделі практиці навчальної діяльності;
- створення моделі-матриці процесу навчання з її незмінними і інваріантними складниками;
- системність у структурі процесу навчання через незмінність його ланок і форми їх взаємозв'язку, а також використання встановленої форми планування змісту кожної ланки;
- цілісність процесу навчання не тільки через взаємозв'язок усіх його компонентів: організаційного, змістового й процесуального, а й елементів усередині кожної з них;
- динаміка процесу навчання у всіх його блоках і складниках ланках;
- безперервність процесу навчання через право вивчення нового матеріалу за умови повного засвоєння попереднього і тим самим забезпечення можливості подолання суперечностей між наявними знаннями і потребами в нових, набутих на основі розвиненої рефлексивної активності;
- стабільність процесу навчання через недопущення його біфуркацій діями, що призводять до хаосу в установленому педагогічному порядку (Мартинова & Боднар, 2021).

Уважаємо за доцільне під час проєктування педагогічної моделі формування академічної доброчесності студентів у освітньому середовищі педагогічних університетів використовувати послідовні стадії за І. Стеценко:

- концептуальна фаза: виявлення суперечностей, формулювання проблеми, визначення проблематики, визначення мети, вибір критеріїв;
- моделювання системи: побудова структурно-функційної моделі; оптимізація, вибір, прийняття рішення;
- конструювання системи: декомпозиція, агрегування, дослідження та визначення педагогічних умов, побудова програми;
- технологічна підготовка: проєктування трьох напрямів педагогічної технології – наукового, процесуально-описового, процесуально-дієвого (Стеценко, 2010).

Необхідним також є визначення критеріїв якості моделі. Грунтовними й доцільними, на нашу думку, є критерії, пропоновані Т. Бакуменко, що враховують новизну відображення, що містить інтуїтивне осмислення проблем, їх якісний аналіз та системне відтворення; поширеність, яка охоплює застосування моделі в соціокультурному контексті загалом або в межах конкретного типу освітнього закладу; рівень творчого підходу до розв'язання проблеми, що визначається чітким формулюванням мети використання моделі та глибоким знанням її різноманітних аспектів (Бакуменко, 2021 : 250).

Зважаючи на те, що об'єктом нашого дослідження виступає процес професійної підготовки студентів в освітньому середовищі педагогічних університетів, розглядаємо його як *процес формування професійної свідомості, професійних і особистісних цілей і системи цінностей, становлення професійно-особистісного саморозвитку та самонавчання майбутнього педагога з їх подальшою реалізацією у професійній діяльності*. Припускаємо, що ефективності процесу професійної підготовки сприятиме розроблення моделі, яка містить структурні та функційні компоненти, адже структурно-функційна модель «відображає й відтворює в більш простому

вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки та відношення між елементами цього об'єкта» (Зязюн, 2004).

Визначено, що структурно-функційна модель (див. рис.1.1.) формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів ґрунтується на таких положеннях:

– академічна доброчесність студентів в умовах освітнього середовища педагогічного університету проявляється через трансформацію їхньої системи цінностей, що сприяє свідомому дотриманню норм і правил академічної доброчесності в процесі навчальної, наукової, професійної діяльності;

– формування академічної доброчесності є цілеспрямованим педагогічним процесом, який реалізується через суб'єкт-суб'єктну взаємодію між суб'єктами освітньої діяльності (викладачами, здобувачами освіти, співробітниками університету) через мотиваційну (потреби, інтереси), когнітивно-пізнавальну (мислення, знання, пам'ять), моральну (цінності, переконання), дієво-практичну (діяльність, навички) сфери особистості;

– ключовими характеристиками академічної доброчесності майбутнього вчителя є об'єкт педагогічної праці (процес набуття й передавання знань), її цілі (забезпечення прозорості, справедливості та етичності в освіті), засоби діяльності (нормативно-правові засади, методологічна культура, уміння дотримуватися правил і норм академічної доброчесності й уникнення академічної недоброчесності), умови праці (освітнє середовище університету), характер професійного спілкування (чесність, повага та довіра у взаємодії з викладачами, одногрупниками, колегами й учнями), рівень відповідальності (правова й морально-етична відповідальність за дотримання норм і принципів доброчесності), особливості професії (служіння істині, виховання культури чесності), а також типові труднощі (тиск на результати, спокуса використання недоброчесних практик, брак сформованих навичок самоконтролю);

– створення добродесного освітнього середовища сприяє формуванню в здобувачів стійких переконань і практичних умінь діяти відповідально та чесно в навчанні, що закладає підґрунтя для їхньої подальшої професійної діяльності;

– формування академічної добродесності майбутніх учителів передбачає поступове усвідомлення власної відповідальності за якість знань і результатів навчання, що стає підґрунтям для професійної самореалізації, виховання довіри та розвитку культури добродесності у школярів.

Логічним наступним кроком нашого дослідження є розкриття змісту структурних елементів ТФАД. Тож розглянемо зміст кожного блоку структурно-функційної моделі ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Перший – *концептуально-цільовий* блок моделі визначає смислову спрямованість процесу формування академічної добродесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічного університету, передбачає формулювання мети, завдань, а також розкриває визначальну освітню парадигму, наукові підходи і принципи. Відповідно до дослідницької проблематики *метою* є формування академічної добродесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів; *завданнями* визначаємо орієнтацію освітнього середовища педагогічного університету на створення умов для дотримання академічної добродесності; формування академічної добродесності студентів під час власного навчання та в майбутній педагогічній діяльності.

Рис. 1.1. Структурно-функційна модель технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів

Одним з найважливіших базових складників концептуально-цільового блоку вважаємо освітню парадигму. У світлі змісту понять «академічна доброчесність», «академічна доброчесність студентів педагогічних університетів» визначальними є ціннісні орієнтації здобувачів освіти, тому в нашому дослідженні ми будемо спиратися на ціннісно-сміслову освітню парадигму, визначену в докторському дослідженні С. Бадер (Бадер, 2021). В основу цієї парадигми покладено «ідею прагнення особистості до пізнання та самопізнання (самоактуалізація), що стає можливим у процесі взаємодії з іншими суб'єктами освітнього процесу під час обміну культурними цінностями та смислами, а також у процесі різних видів діяльності, які мають набути смислу для здобувачів» (Бадер, 2021 : 151) Дослідниця визначає такі види діяльності, що сприяють розумінню та усвідомленню цінностей з подальшою їх трансформацією у відповідні ціннісно-сміслові орієнтації, до таких належать:

- аудиторна робота з використання комплексу інноваційних технологій смислового характеру, що вміщують активні форми та методи взаємодії між суб'єктами освітнього процесу, є смислоутворювальними;

- різні види педагогічних практик, майбутній педагог має безпосередньо «прожити» певні смисли майбутньої професії;

- наукова робота;

- позааудиторна робота (волонтерська, суспільно корисна, культурно-дозвіллева діяльність, що пов'язана з безпосередньою роботою з дітьми) (Бадер, 2021 : 151-152).

І ще одне зауваження С. Бадер про ціннісно-сміслову парадигму, яке ми беремо до уваги, це те, що саме здобувач освіти є провідною цінністю, «унікальність внутрішнього світу, процес його пізнання, який має відбуватися природно, на основі смислового наповнення тих знань, що транслуються, чому сприятиме відповідне освітнє середовище як спеціально створена система» (Бадер, 2021 : 152).

Окреслений блок моделі формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів базується на об'єднанні наукових підходів, які виступають базовим теоретико-методологічним підґрунтям для формування принципів технології, які також входять до складу цього змістового блоку. Серед концептуальних підходів, які мають створити основу експериментального дослідження, спрямованого на формування академічної доброчесності студентів педагогічного університету та забезпечити оптимізацію цього процесу, виокремлено такі: *аксіологічний, технологічний, особистісно діяльнісний, індивідуальний, діалогічний, середовищний, компетентнісний*. Такий вибір зумовлений низкою ключових аспектів. По-перше, методологічні підходи є концептуальною основою, що визначає принципи, зміст, форми, методи та прийоми формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. По-друге, визначені підходи відповідають стратегічним цілям формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. По-третє, інтеграція цих підходів дозволяє отримати цілісне об'єктивне явище про процес формування академічної доброчесності. По-четверте, взаємодоповнюваність методологічних підходів сприяє комплексному дослідженню цього процесу з урахуванням всіх його аспектів та взаємозв'язків.

На перше місце ставимо *аксіологічний* підхід, оскільки академічна доброчесність ґрунтується на ціннісних орієнтаціях і смислах, а за основу взято ціннісно-смыслову парадигму. Аксіологічний підхід (С. Бадер (Бадер, 2021), І. Бех (Бех, 2003), І. Зязюн (Зязюн, 2000; 2004), В. Кремень (Кремень, 2018), В. Огнев'юк (Огнев'юк, 2003), О. Сухомлинська (Сухомлинська, 1996), Н. Ткачова (Ткачова, 2006) та ін.) виступає підґрунтям для ціннісно-смыслові парадигми, а також дозволяє представити освітній процес як пошук смислів та цінностей майбутніми педагогами. Тож, освіта в світлі ціннісно-смыслові парадигми набуває ціннісного напрямку. Розділяємо

позицію Л. Бірюк та С. Пішуна щодо завдань ціннісного напрямку освіти, що «передбачає, перш за все, свідоме сприйняття й засвоєння всіма учасниками освітнього процесу комплексу відповідних знань, формування позитивних відносин до морально-етичних феноменів, прояв результатів цієї роботи в моральних якостях і поведінці, а також набуття ціннісних орієнтирів і ключових життєвих компетенцій» (Бірюк & Пішун, 2022 : 162). Крім того, сама освіта постає як ціннісний соціальний інститут, як підкреслює В. Огнев'юк, власна система цінностей якого значним чином впливає на подальше формування нової системи суспільних цінностей (Огнев'юк, 2003 : 6).

Упровадження аксіологічного підходу в освітньому середовищі педагогічного університету повинно відбуватися за таких вимог, визначених О. Сухомлинською: 1) педагогічна ідеологія повинна будуватись на життєстверджувальному позитивному змісті, а не на критиці й негативі явищ навколишнього світу; 2) педагогічний процес має являти собою цілісне поєднання процесів навчання й виховання, які ґрунтують на одних підходах та характеризується єдиною стратегією розвитку; 3) систему педагогічних впливів на особистість треба здійснювати не стільки за допомогою використання ідей загальносвітової значущості, перебудови світу, скільки через залучення педагога до внутрішнього світу молодої людини, виявлення ним прагнення зрозуміти її та допомогти зорієнтуватися в існуючій реальності; 4) оскільки для юнацтва велике значення мають цінності молодіжної субкультури, доцільно педагогізувати їх, активно включати їх у навчально-виховний процес; 5) під час формування ціннісних орієнтацій індивідуума треба повноцінно використовувати можливості колективу як основного провідника соціальних цінностей і групових норм для осіб, які входять до нього (Сухомлинська, 1996 : 26–27).

Аксіологічний підхід в підготовці майбутніх учителів відіграє важливу роль не тільки для становлення їх як фахівців, але й для подальшої трансляції сформованих ціннісних орієнтацій і смислів майбутнім поколінням.

Визначальними для впровадження аксіологічного підходу в професійну підготовку майбутніх учителів є позиції визначені Н. Ткачовою та Т. Варенко: саме у період навчання в ЗВО майбутній учитель відпрацьовує власну систему особистісних і професійних цінностей; загальна спрямованість ціннісних орієнтацій педагога переважною мірою зумовлює загальний характер організованої ним навчально-виховної взаємодії з учнями; ціннісна проблематика в царині освіти має свою специфіку, що виявляється в її прикладному аспекті, оскільки для освітян виникає необхідність не тільки у визначенні провідних для педагогічної взаємодії цінностей, але й у пошуку ефективних засобів їх трансляції молоді (Ткачова & Варенко, 2009).

Узагальнюючи сказане про аксіологічний підхід в освіті, підсумовуємо: цей підхід є однією з основ гуманістично зорієнтованої освіти, а також ціннісно-сміслової освітньої парадигми, що відповідає сучасним вимогам суспільства до системи освіти; дозволяє формувати загальні й професійні цінності; ґрунтується на повазі до людини як самоцінності; дає змогу створити підґрунтя для трансляції майбутніми вчителями цінностей майбутнім поколінням.

Технологічний підхід (І. Богданова (Богданова, 1999), В. Бондар (Бондар, 2005), С. Гончаренко (Гончаренко, 2004), Л. Коваль (Коваль, 2010), С. Мартиненко та Л. Хорунжа (Мартиненко & Хорунжа, 2002), С. Пальчевський (Пальчевський, 2007), О. Пехота (Пехота, 1997; 2004), О. Пометун (Пометун, б.д.), О. Савченко (Савченко, 2012), С. Сисоєва (Сисоєва, 2006) та ін.) у межах формування академічної доброчесності студентів в освітньому середовищі педагогічних університетів забезпечує діагностику, цілепокладання та проєктування освітнього процесу засобом суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу. Важливим аспектом технологічного підходу є його сприяння підвищенню якості практико зорієнтованої професійної підготовки, через можливість наближення змісту, форм і методів до майбутньої професійної діяльності.

Доречно визначені сутнісні характеристики технологічного підходу в педагогічній освіті І. Княжевою, до них належать: застосування освітніх (як традиційних, так і інноваційних технологій); практикоорієнтований характер; орієнтація на оптимальне використання в освітній практиці досягнень науково-технічного прогресу; побудова чіткої ієрархії цілей і завдань, що корелюються з практичними надійно вимірюваними результатами навчання; проектування і програмування способів організації освітнього процесу та його моделювання; наявність визначеного алгоритму дій; гарантоване досягнення поставлених цілей і завдань; інструментальне керування освітнім процесом (Княжева, 2023 : 165).

Особистісно-діяльнісний підхід (І. Бех (Бех, 2003), О. Дубасенюк (Дубасенюк, 2012), О. Пехота й В. Будаєв (Пехота & Будаєв, 2003) та ін.) розглядає особистість як суб'єкт діяльності, яка, формуючись у діяльності й спілкуванні, сама визначає її характер і при цьому створює умови для розвитку професійно компетентної, соціально активної, мотивованої особистості. Особистісний компонент особистісно-діялісного підходу розглядається як «послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до свідомого відповідального суб'єкта власного розвитку та як до суб'єкта виховної взаємодії (Пехота & Будаєв, 2003 : 243). Метою діялісного компоненту є «розвиток особистості як суб'єкта життєдіяльності, що означає: ставити цілі, планувати їхнє досягнення, організувати і контролювати процес розв'язання завдань, оцінювати результати й відповідати за них, рефлексувати (Пометун, б.д.). У поєднанні цих двох компонентів узагальнено особистісно-діялісний підхід у навчанні створює умови розвитку гармонійної, морально вдосконаленої, соціально активної через активізацію внутрішніх резервів, професійно компетентної особистості, що саморозвивається (Трифоновна, 2012). Отже, у світлі нашого дослідження особистісно-діялісний підхід акцентує увагу на розвитку особистості майбутніх педагогів як професіоналів, що ґрунтується на їхньому особистому досвіді.

Індивідуальний підхід (Г. Гаврищак (Гаврищак, 2024), С. Гончаренко (Гончаренко, 1997), Г. Костюк (Костюк, 1989), М. Малоїван (Малоїван, 2016), О. Пехота (Пехота, 1997), О. Савченко (Савченко, 2012.), О. Топузов, О. Малихін, Н. Арістова, С. Алексеева, Р. Попов, О. Барановська, Л. Шелестова (Топузов, Малихін, Арістова, Алексеева, Попов, Барановська & Шелестова, 2024). та ін.) відіграє особливу роль у формуванні академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, оскільки, наприклад, наукова діяльність є діяльністю, якій притаманний індивідуальний стиль. Такий стиль проявляється також і в інших видах діяльності: навчальній, професійній тощо. С. Гончаренко визначає індивідуальний підхід до навчання, як організацію навчально-виховного процесу, при якому вибір способів, прийомів, тем навчання враховують індивідуальну різницю здобувачів освіти, рівень розвитку їх здібностей до навчання (Гончаренко, 1999 : 142). Доречно визначає особливості індивідуалізації навчання Н. Мойсеюк – це система засобів, яка сприяє усвідомленню здобувачами освіти своїх сильних і слабких можливостей під час навчання, підтримка й розвиток самобутності з метою самостійного вибору власних смислів навчання. Така система передбачає: індивідуально орієнтовану допомогу здобувачам освіти в усвідомленні власних потреб, інтересів, цілей навчання; створення умов для вільної реалізації заданих природою здібностей і можливостей; підтримку здобувачів освіти у творчому самовтіленні; підтримку здобувачів у рефлексії (Мойсеюк, 2001 : 127).

Діалогічний підхід (Н. Антонюк (Антонюк, 2014), І. Глазкова (Глазкова, 2004), Л. Долинська (Долинська, 2005), Г. Токмань (Токмань, 2002), Л. Шашкова та М. Злочевська (Шашкова & Злочевська, 2011) та ін.) покликаний створити основу для ефективної дидактичної взаємодії всіх учасників освітнього процесу під час формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічного університету. Варто зазначити, що впровадження діалогічного підходу в підготовку майбутніх

учителів має значний вплив на формування смислових орієнтацій: «діалогічна позиція учасників освітнього процесу розширює межі духовно-морального буття, накопичення досвіду подій, які формують сенс світу, смислові одиниці індивідуального й колективного досвіду» (Кондрашов, 2019 : 361). Важливим аспектом для нас також є зауваження Л. Долинської про вплив діалогічного підходу на особистісне й професійне зростання всіх учасників освітнього процесу, а «взаємна зацікавленість один одним активізує самопізнання обох учасників, стимулює процеси самовираження, збагачує новими способами саморозвитку» (Долинська, 2005). Суттєвим також є той аспект, що під час діалогічної взаємодії основоположним є «створення єдності смислів та цілей, як засобу засвоєння знань і вмінь», при цьому ж діалогічні стосунки «набувають розвивального ефекту за умов перцептивно-рефлексивних здібностей учасників взаємодії» (Михайлюк, 2014). До того ж використання діалогічного підходу в освітній практиці готує майбутніх вчителів до гуманістичної взаємодії з учнями в професійній діяльності (Антонюк, 2014 : 101). Реалізація окресленого підходу, за твердженням О. Дубасенюк, передбачає впровадження інтенсивних діалогічних технологій (Дубасенюк, 2015а) Також діалогічний підхід виступає однією з необхідних умов реалізації ціннісно-смислової парадигми: «Освітній процес у ЗВО розуміється як взаємообмін цінностями та смислами між суб'єктами на діалогічних засадах, що передбачає впровадження відповідних педагогічних технологій та включення здобувачів у різні види діяльності, що сприяє смислоутворенню» (Бадер, 2021 : 152).

Середовищний підхід (В. Биков (Биков, 2009), М. Братко (Братко, 2015), С. Вітвицька (Вітвицька, 2012), С. Гончаренко (Гончаренко, 1997; 1999), О. Ярошинська (Ярошинська, 2015) та ін.) виступає одним з визначальних у нашому дослідженні, адже ми досліджуємо процес формування академічної доброчесності саме в освітньому середовищі педагогічного університету. О. Ярошинська, аналізуючи вітчизняну й зарубіжну теорію і практику щодо впровадження ідей середовищного

підходу, приходять до висновку, що основними характеристиками навчального середовища, яке відповідає сучасним тенденціям розвитку професійної підготовки майбутніх учителів є: «необхідність реалізації моделі педагогічного супроводу; відкритість до інновацій та насиченість навчальними ресурсами; практико-орієнтованість та акемологічність; спрямованість на підвищення ефективності самостійної роботи студентів» (Ярошинська, 2015 : 17). Цінним для нас є також зауваження дослідниці про важливість середовищного підходу для професійного зростання майбутніх учителів, адже саме впровадження цього підходу «приводить в дію механізм професійного зростання фахівця у відповідності до створеної власної траєкторії саморозвитку» (Ярошинська, 2011). Не можемо обійти увагою позицію В. Желанової, яка розуміє середовищний підхід у вищій педагогічній освіті як «стратегію, що ґрунтується на управлінні процесом професійно-особистісного формування майбутнього педагога через створення певного середовища» (Желанова, 2013 : 101). Отже, середовищний підхід має виняткове значення для нашого дослідження оскільки дозволяє створити умови не тільки для формування академічної доброчесності студентів педагогічних університетів, а й реалізувати інші функції вищої освіти й сприяти особистісному й професійному становленню та саморозвитку.

Компетентнісний (Л. Гуцан (Гуцан, 2013), О. Овчарук (Овчарук, 2009), О. Пехота (Пехота, 1997; 2004), О. Савченко (Савченко, 2011)) підхід спрямований, перш за все, на формування та розвиток ключових і предметних компетентностей особистості, а оскільки у нашому дослідженні йдеться про професійну підготовку майбутніх учителів, ми спираємося й на засади цього підходу. Л. Гуцан зазначає, що саме цей підхід є сучасним орієнтиром, і що всі компоненти навчального процесу мають бути спрямовані на формування компетентностей, але цей підхід може бути реалізованим лише за умови охоплення всього педагогічного процесу, а формування компетентності здобувачів освіти стане інтегрованим

результатом навчання (Гуцан, 2013 : 55). О. Пометун робить акцент на результатах упровадження компетентнісного підходу: компетентнісний підхід визначається як «спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має формуватися в процесі навчання і містити знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкової моделі особистості» (Гуцан, 2013). У свою чергу, М. Криштанович та З. Гонтар сутністю компетентнісного підходу визначають: націленість освітнього процесу на формування та розвиток у суб'єктів навчання професійно-педагогічної компетентності (Криштанович & Гонтар, 2018).

Таким чином, можемо сказати, що компетентнісний підхід також виступає теоретико-методологічною основою нашого дослідження, оскільки визначає й спрямовує на розвиток професійної компетентності майбутніх педагогів.

Розробка ТФАД студентів в освітніх умовах педагогічних університетів ґрунтується на сукупності загальних і специфічних принципів. Серед *загальних* виокремлюємо такі: системності, наступності, доступності, свідомості й активності у навчанні, рефлексивності, самоорганізації, професійної спрямованості, поєднання індивідуальних і колективних форм навчання, студентоцентризму. *Специфічні* принципи – оптимальності методів діяльності, паритетності, нульової толерантності до академічної недоброчесності, чесності та порядності, справедливості та толерантності, відкритості та прозорості, персональної відповідальності та орієнтації на результат. Визначення специфічних принципів зумовлене особливостями змісту і структури поняття академічна доброчесність, а також враховує вимоги до дотримання принципів академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу, не тільки здобувачами освіти.

Реалізація *принципу системності та наступності* вимагає того, щоб формування академічної доброчесності студентів здійснювалося системно, у певному порядку, норми і правила викладалися логічно, взаємопов'язано, кожен наступний елемент спирався на засвоєний раніше матеріал і створював фундамент для засвоєння наступних знань, умінь і навичок.

Принцип доступності у свою чергу вимагає враховування рівня розвитку і знань, способів мислення студентів щодо академічної доброчесності. Освітній процес має бути організованим таким чином, щоб враховувати вже набуті знання, уміння й навички щодо академічної доброчесності.

Принцип свідомості й активності у навчанні (Кузьмінський, 2005). Принцип свідомості «базується на постулаті, що знання передати не можна. Вони стають надбанням людини лише в результаті самостійної свідомої діяльності» (Кузьмінський, 2005). Запорукою інтелектуального розвитку людини, міцності набутих знань, формування дієвих мотивів навчання виступає розумова діяльність, тобто майбутні педагоги мають бути активними у здобутті знань, умінь і навичок щодо формування академічної доброчесності. Значущим є зауваження А. Кузьмінського про те, що «свідомість учіння підсилюється ще й тим, наскільки створено умови для самостійної пізнавальної діяльності» (Кузьмінський, 2005), а отже, це привертає нашу увагу до необхідності визначення спеціальних умов, що будуть сприяти свідомості й активності формування академічної доброчесності.

Принцип рефлексивності є важливим для процесу формування академічної доброчесності майбутніх учителів. Рефлексія є значущою і для навчання особистості й для майбутньої професійної діяльності, І. Зязюн зазначає: «В учителя повинна бути розвинена рефлексія – здатність аналізувати стани і ставлення до його дій іншої людини, усвідомлювати і оцінювати результати, а також сприймають ці дії, на кого вони спрямовані» (Зязюн, 2000 : 132). М. Дернова, аналізуючи й узагальнюючи дослідження,

присвячені проблемі усвідомлення ролі рефлексії в навчанні дорослих доходить висновків, з якими ми цілком погоджуємося: «Рефлексія [...] виступає показником суб'єктності й дозволяє особистості регулювати власну активність, впливати на систему норм і стандартів, управляти навчальною й практичною діяльністю» (Дернова, 2016 : 68). До того ж, визначальним для нас є позиція дослідниці про необхідність інтеграції рефлексії у весь процес вищої освіти, бо однією з основних задач освіти є реконструкція досвіду, а досягнення своєї мети можливе лише якщо студенти рефлексують за допомогою аналізу цінностей, переконань і емоцій, які, у свою чергу, трансформують розуміння, а також надають нові значення ідеям, пов'язуючи їх з попередніми знаннями і отриманою інформацією» (Дернова, 2016 : 68).

Принцип самоорганізації у формуванні академічної доброчесності полягає у створенні умов для можливості самоорганізації студентів у освітньому середовищі педагогічних університетів для опанування нормами й правилами академічної доброчесності, дотримання їх у подальшому й трансляції їх майбутнім поколінням. Самоорганізація виявляється в «обґрунтованому процесі формування мети з передбачуваним досягненням певних результатів, планування діяльності, самообілізації, активності й наполегливості в досягненні поетапних і загальних результатів, критеріальному оцінюванні власних дій і здобутків» (Токуєва, 2023).

Однією з особливостей академічної доброчесності майбутніх учителів є трансляція цих норм і правил майбутнім поколінням під час квазіпрофесійної діяльності і в майбутній професійній діяльності, окрім того, учитель і сам має дотримуватися принципів академічної доброчесності у власній педагогічній діяльності, а, отже, тут необхідним є дотримання *принципу професійної спрямованості*. Професійна спрямованість виступає в дослідженнях «основою зв'язку загального знання та способів його застосування з певними конкретними знаннями та прийомами його використання на рівні однієї професії (групи професій)» (Дубинчук, 1993 : 42). Тож формування академічної доброчесності в студентів педагогічних університетів має бути

спрямоване на можливості використання цих знань, умінь і навичок у майбутній професійній діяльності.

Принцип поєднання індивідуальних і колективних форм передбачає виважений підхід до організації освітнього процесу з урахуванням індивідуально-психологічних потреб і можливостей окремого здобувача освіти, і можливостей групової взаємодії.

Принцип студентоцентризму відповідає сучасним вимогам суспільства щодо компетентних, творчих, ініціативних фахівців. З. Удич, І. Шульга та Л. Миронова визначають характерною рисою цього принципу, «як ідеї людиноцентризму, є прагнення реалізовувати підхід, у якому цілісність внутрішнього світу людини забезпечує взаємозв'язок особистості й суспільства» (Удич, Шульга & Миронова, 2023 : 152).

Принцип оптимальності методів діяльності вимагає оволодіння студентами різноманітними методами на базі системи дійових знань. Пріоритетними відповідно до цього принципу є навчання не лише видам діяльності, але й способам дій, методам досягнення цілей, а творче відношення до навчання забезпечується основами проблемного й дієвого підходів (Кулішов, 2022 : 97).

Принцип паритетності активно використовується в модульному навчанні, нас же приваблює в ньому вимога суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога і студента, адже формування академічної доброчесності вимагає від викладача виконання консультативно-координуючої функції на основі індивідуального підходу, від студента – максимальної активності спочатку в засвоєнні норм і правил академічної доброчесності, а пізніше – в дотриманні цих засад.

Принцип нульової толерантності до академічної недоброчесності є одним із основоположних, адже цих основ мають дотримуватися всі учасники освітнього процесу. Під цим принципом ми будемо розуміти безумовне неприйняття будь-яких форм порушення норм і правил академічної доброчесності, усвідомлену відповідальність за порушення цих

правил і норм, опора на стійкі моральні орієнтири та прийняття справедливих і невідворотних наслідків у разі порушення.

Принцип чесності і порядності полягає у свідомому підході до самостійного виконання завдань різного типу, з дотриманням норм і правил академічної доброчесності, зокрема авторських прав, уникнення плагіату, фальсифікації, використання штучного інтелекту, розумінні того, що чесність і порядність є основою довіри в науковій і професійній спільноті.

Принцип справедливості і толерантності вимагає толерантного, неупередженого ставлення до різних точок зору, культурних, індивідуальних та інших особливостей усіх учасників освітнього процесу, дотримання єдиних критеріїв та об'єктивності оцінювання для всіх.

Принцип відкритості та прозорості передбачає формування довіри через доступність правил і результатів, а також забезпечення відкритого доступу до інформації здобувачів освіти про власну наукову й освітню діяльність, а також використання доступу до відкритих баз даних. Цей принцип можна представити визначенням відкритості науки: дані мають бути відкриті наскільки це потрібно, й закриті наскільки це необхідно.

Принцип персональної відповідальності та орієнтації на результат передбачає розвиток усвідомленого ставлення до власної роботи та її наслідків, полягає в тому, що кожен здобувач освіти бере на себе відповідальність за якість і доброчесність власної роботи, дотримується встановлених термінів і стандартів.

Змістово-процесуальний блок моделі відображає безпосередньо сам процес формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, зокрема висвітлює змістове й організаційне забезпечення цього процесу, що представлено такими складниками: види діяльності, у яких відбувається формування академічної доброчесності студентів педагогічних університетів, структурні компоненти академічної доброчесності майбутніх педагогів, технологічні засоби формування академічної доброчесності студентів, зокрема методи, форми,

засоби, а також етапи реалізації ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Серед основних видів діяльності, під час яких відбувається формування академічної доброчесності студентів педагогічних університетів, виокремлено такі: науково-дослідна робота, аудиторна робота, самостійна робота і самоосвіта, практична підготовка.

Задля забезпечення ефективності ТФАД студентів педагогічних університетів було здійснено низку заходів:

– доповнено зміст та вдосконалено форми, методи та засоби навчання освітніх компонентів циклу загальної підготовки («Українська мова за професійним спрямуванням», «Інформаційно-комунікаційні технології навчання»), професійно орієнтованих освітніх компонентів психолого-педагогічного циклу (наприклад, «Вступ до фаху», «Педагогіка», «Інноваційні технології навчання», «Основи педагогічної майстерності», «Методика викладання (відповідно до спеціальності)»);

– розроблено та впроваджено в професійну підготовку здобувачів курс за вибором «Основи академічної доброчесності»; програма самоосвітнього менеджменту «Академічна доброчесність учителя: професіоналізм чи вимога суспільства?» для студентів експериментальної групи; організація проходження навчання в Школі академічної доброчесності університету;

– запропоновано розробку власного компендіуму «Академічна доброчесність».

У нашому дослідженні ми спираємося на положення про те, що технологія навчання розглядається як «тактичний шлях освоєння навчального матеріалу» не тільки в умовах певного курсу чи предмета, але й у межах обраної педагогічної технології (Скрипник, 2018). Тож для більш досконалої розробки технології формування академічної доброчесності як наскрізного складника освітнього середовища педагогічних університетів вважаємо за доцільне використовувати поєднання традиційних форм і методів із елементами різних освітніх технологій: креативного навчання,

розвитку критичного мислення, діалогічного, перевернутого та проектного навчання.

Однією з основоположних позицій нашого дослідження є поєднання елементів традиційних форм і методів з низкою методів інноваційних технологій, що дозволить мінімізувати їхні недоліки й педагогічно доцільно використати переваги.

У традиційній технології ми спиралися на традиційні методи навчання. Найбільш ефективними для досягнення мети нашого дослідження, на нашу думку, є використання словесних методів: лекція, бесіда, семінар, робота з книгою; наочних: ілюстрація, демонстрація; практичних: письмовий виклад, творча робота.

Академічна доброчесність необхідна для отримання освіти високого рівня в загальному широкому сенсі, для якісного виконання поточних, контрольних і екзаменаційних завдань, наукової і самостійної роботи тощо. Ці аспекти потребують різних розвинутих типів мислення: конвергентного, дивергентного, творчого, критичного мислення тощо. До того ж використання елементів окреслених технологій передбачає застосування активних та інтерактивних методів навчання, що дозволяє забезпечити цілковите занурення студентів в освітній процес, створити умови для опанування знаннями, сприяти навчанню інших, обміну ідеями та інформацією між здобувачами освіти, а також формуванню їхньої активної позиції порівняно з традиційними методами навчання. Також серед сильних аспектів активних і інтерактивних методів виокремлюють: розвиток мислення студентів; сприяння їхньому залученню до вирішення проблем, максимально наближених до реальних виробничих ситуацій; розширення й поглиблення професійних знань, розвиток практичних навичок та умінь; сприяння активізації навчального процесу, спонукання студентів до творчої участі в ньому і забезпечення розвитку і саморозвитку особистості студента на основі виявлення його індивідуальних особливостей і здібностей; сприяння розвитку вміння рефлексувати, що допомагає студентам знайти

індивідуальний стиль професійної діяльності, дозволяє досягти адекватної професійно-особистісної самооцінки, прогнозувати результати своєї діяльності, підвищення рівня самоорганізації (Дяченко-Богун, 2014 : 77–78).

Ми використовували спрощений ABC-аналіз, метод «Шанс», метод прийняття рішень за критеріями, метод SCAMPER, брейнрайтинг та ін., які застосовуються в *технології креативного навчання*.

ABC-аналіз – це метод аналізу та класифікації ресурсів, залежно від їхньої значущості (ABC-аналіз). Метод «Шанс» – метод випадкового вибору, коли створюються випадкові групи або здобувачі освіти отримують випадкові завдання (Хома, 2020 : 151). Метод прийняття рішень за критеріями передбачає оцінку різних варіантів на основі визначених раніше критеріїв. Метод SCAMPER – це схема постановки запитань, що дозволяють стимулювати генерацію нових ідей, де (S – Substitute (заміщення), C – Combine (комбинування), A – Adapt (адаптація), M – Modify / Magnify (модифікація, збільшення), P – Put to Other Uses (пропозиція іншого застосування), E – Eliminate (усунення або зведення дій до мінімуму), R – Rearrange / Reverse (звернення, зміна порядку) (ІТЕЗ). Брейнрайтинг – одна з форм «мозкового штурму», який допомагає знайти альтернативні варіанти рішення певної ситуації (Schroer, Kain & Lindemann, 2010).

Нами також було використано цілу низку методів *технології розвитку критичного мислення*: SWOT-аналіз, «Займи позицію», читання з маркуванням, морфологічний аналіз, метод передбачення, таблиця «ЗХД», «Еліас» та ін.

SWOT-аналіз – метод для критичного аналізу ситуації з подальшим визначенням чотирьох основних елементів: сильної (strengths) і слабкої (weaknesses) сторін, можливостей (opportunities) та загроз (threats) (Степанова-Камиш, 2021). «Займи позицію» – дискусивний метод, що залучає до визначення власної позиції чи думки. Читання з маркуванням – методичний «прийом системної розмітки тексту під час читання та обдумування, що дозволяє значно активізувати процес сприйняття

інформації та підвищити його ефективність» (Prometheus, 2017). Морфологічний аналіз – полягає у вирішенні проблеми через розкладання її на складники з подальшим комбінуванням для нових варіантів (Грабовецкий, 2000). Таблиця «ЗХД» – метод дозволяє здобувачам активізувати власні знання, визначити прогалини в них та намітити перспективи подальшої роботи. «Еліас» – метод, який вимагає аналізу існуючих знань, чіткого формулювання визначень і понять, урахування знань, умінь і навичок одногрупників.

Доцільним у ТФАД є використання методів *технології діалогічного навчання* – дискусія, евристична бесіда, проблемні завдання; а сама технологія «передбачає роботу в парах і групах, колективну і потребує використання відповідних методів навчання, таких як проблематизована лекція, бесіда (евристична, аналітична, повідомлювальна, індивідуальна, фронтальна, співбесіда) проблемно-пошукові діалоги, дискусії та диспути, метод проєктної діяльності, пресконференція, рольові ігри, проблематизоване навчання тощо» (Бондаренко, 2023 : 14). Не будемо докладно описувати ці методи, оскільки вони є широко відомі, відзначимо лише, що діалогізація навчання допомагає більш ефективно реалізувати ціннісно-сміслову парадигму.

Зважаючи на те, що *технологія перевернутого навчання* ґрунтується на двох концепціях: психологічна концепція: за рахунок візуалізації змісту можна краще засвоїти та на триваліший час запам'ятати навчальний матеріал (Ялова & Яшина, 2021 : 328), розвитку автономії студентів через відчуття управління процесом навчання, зниження когнітивного навантаження через перерозподіл навчальної діяльності, зміна соціальної взаємодії тощо (Дубасенюк & Шарлович, 2024); педагогічна концепція: аудиторний час ефективніше витратити для реалізації активної пізнавальної діяльності за рахунок обговорень, розв'язання практичних завдань, закріплення теоретичних знань, відтворення завдань за прикладом тощо (Ялова & Яшина, 2021 : 328), вважаємо за доцільне використати метод перевернутого класу.

Цілком розділяємо позицію К. Ялової, К. Яшиної щодо відмінної риси перевернутого навчання, яка полягає в зміщенні пріоритетів у навчанні в бік набуття умінь та професійних компетентностей практичного спрямування за рахунок перенесення освоєння теоретичного матеріалу до площини віртуального, дистанційного подання інформації (Ялова & Яшина, 2021 : 324).

Метод проєктів або *проєктна технологія* «передбачає певну систему навчально-пізнавальних прийомів, що дають можливість вирішувати ту або іншу проблему в результаті самостійних дій тих, хто навчається, з обов'язковою презентацією отриманих результатів (Мелашенко, 2006 : 13). С. Ізбаш доцільно визначає етапи здійснення проєкту: пошуково-дослідницький; технологічний, оформлення результатів, презентація, рефлексія (Мелашенко, 2006). Ще одним важливим аспектом у застосуванні проєктної технології у вищій школі є її переважна міжпредметність, для виконання проєкту вимагає від здобувачів освіти використання здобутих знань одразу з декількох освітніх компонентів.

Отже, для нашої технології – ТФАД – ми відібрали низку методів з інших педагогічних технологій для комплексного розвитку ціннісних орієнтацій, відповідального ставлення до навчальної та наукової діяльності, формування етичної свідомості, а також набуття практичних навичок дотримання принципів академічної доброчесності у майбутній професійній діяльності.

Що ж стосується *форм*, у яких реалізується ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, то найбільш ефективними з точки зору організації навчальної діяльності на різних етапах виступають індивідуальна й групова.

Основною цінністю індивідуальної форми навчання, за Т. Годованюк, є уможливлення вибору індивідуального темпу навчання, повна індивідуалізація мети, змісту, засобів і методів навчання, забезпечує можливість організації систематичного контролю за навчально-пізнавальною

діяльністю здобувачів освіти та здійснення оперативної корекції (Годованюк, 2010 : 9–10).

Групова форма навчання передбачає роботи в парах, малих групах, великих групах. Поняття групова навчальна діяльність традиційно потлумачується як «діяльність студентів у складі малочисельних груп, об'єднаних спільною навчальною метою, в умовах відносин відповідальної взаємозалежності, поєднання контролю за динамікою професійної компетентності з боку викладача з самооцінкою та взаємооцінкою студентів (Волошко, 2006).

Останнім складником змістово-процесуального блоку визначено *етапи* формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Нами визначено мотиваційно-цільовий, операційний та рефлексивно-коригувальний етапи.

Мотиваційно-цільовий передбачає усвідомлення особистісної і соціальної значущості дотримання норм академічної доброчесності в процесі власного навчання й трансляції цих норм майбутньому поколінню, здійснював особливий акцент на ціннісно-мотиваційному компонентів. Цей етап був реалізований під час викладання дисциплін загальної та спеціальної підготовки, які були доповнені теоретичними позиціями та практичними завданнями, орієнтованими на формування академічної доброчесності. Крім того, було організоване навчання в Школі академічної доброчесності з метою первинного озайомлення з нормативними документами й теоретичними положеннями про академічну доброчесність. Період реалізації цього етапу припадає на 1 курс навчання.

Операційний забезпечує вирішення завдань, пов'язаних із розвитком структурних компонентів (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний) і спрямований на формування стійких знань, умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності, а також уміння транслювати їх майбутньому поколінню в процесі професійної діяльності. Здійснювався цей етап під час опанування курсу за вибором «Основи

академічної доброчесності», а також упродовж опрацювання доповненого змісту курсів психолого-педагогічного блоку. Важливе місце на цьому етапі посідала імплементація елементів методики навчання академічної доброчесності в предметні методики навчання. Цей етап тривав протягом 2–3 курсів навчання в університеті.

Рефлексивно-коригувальний етап забезпечує самоаналіз і формування індивідуального шляху дотримання норм і правил академічної доброчесності, із подальшим коригуванням; прагнення до трансляції цих норм і правил у майбутній педагогічній діяльності; акцент на розвитку рефлексивного компонента. Цей етап реалізовувався протягом навчання здобувачів на 4 курсі у межах програми самоосвітнього менеджменту «Академічна доброчесність учителя: професіоналізм чи вимога суспільства?», розробки студентами власного компендіуму «Академічна доброчесність». Зауважимо, не зважаючи на те, що цей етап визначений останнім, увага до рефлексивних позицій здійснювалася протягом усього періоду навчання студентів.

Останній – діагностико-аналітичний блок моделі формування академічної доброчесності майбутніх учителів представлений такими складниками: компоненти академічної доброчесності студентів (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний) та відповідні критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний), а також їхніми показниками (див. табл. 1.1).

Ціннісно-мотиваційному компоненту відповідає *ціннісно-мотиваційний* критерій, що визначається системою знань про ціннісні установки, на яких ґрунтується академічна доброчесність і мотивацією до навчання. Показниками цього компонента є: наявність ціннісних орієнтацій, що визначає доброчесну поведінку (перевага інструментальних цінностей: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та підзвітність), наявність і сформованість академічної самореферентної етичної установки; наявність мотивації до доброчесного навчання як основи майбутньої професійної діяльності).

**Компоненти, критерії та показники формування академічної
доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних
університетів**

Компоненти	Критерії	Показники
Ціннісно-мотиваційний	Ціннісно-мотиваційний	<ul style="list-style-type: none"> – наявність ціннісних орієнтацій, що визначають доброчесну поведінку; – наявність і сформованість академічної самореферентної етичної установки; – наявність мотивації до доброчесного навчання як основи майбутньої професійної діяльності.
Когнітивний	Когнітивний	<ul style="list-style-type: none"> – сформованість системи знань про принципи і норми академічної доброчесності, правил цитування та ін.; – сформованість системи знань про термінологічний апарат, види і типи порушень академ. доброчесності тощо; – сформованість системи знань про основи саморегуляції в навчанні та про дотримання правил в майбутньої професійної діяльності
Діяльнісний	Діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> – сформованість системи вмінь і навичок щодо дотримання норм і правил академ. доброчесності та їхня практична реалізація в освітній і науковій діяльності; – наявність здатності до саморегуляції поведінки з дотриманням принципів академічної доброчесності; – наявність комплексу умінь і навичок для пропедевтики академічної доброчесності під час квазіпрофесійної і майбутньої професійної діяльності
Рефлексивний	Рефлексивний	<ul style="list-style-type: none"> – дотримання саморефлексії та самооцінки доброчесної поведінки; – самостійне дотримання правил і норм та недопущення проявів академічної недоброчесності. – наявність педагогічної рефлексії щодо впровадження правил і норм академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності

Когнітивному компоненту формування академічної доброчесності студентів відповідає *когнітивний критерій*, який оцінює знання про академічну доброчесність і її порушення. Показниками за цим критерієм виступають: сформованість системи знань про принципи і норми академічної

етики, правил цитування, уникнення плагіату та несанкціонованого використання чужих результатів; знання про законодавчі та нормативно-правові документи на рівні держави й закладу освіти про дотримання академічної доброчесності; сформованість системи знань про термінологічний апарат, види і типи порушень академічної доброчесності (поняття плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, вплив на педагогічного працівника, нульова толерантність до порушень академічної доброчесності тощо); сформованість системи знань про основи саморегуляції в навчання та про дотримання правил в майбутньої професійної діяльності (саморегуляція в навчанні; знання щодо наслідків порушень норм академічної доброчесності; сформованість системи знань про основи саморегуляції поведінки в навчанні щодо дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності; знання про дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності).

Діяльнісний компонент відповідає однойменному критерію, який оцінює рівень наявних умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу. Показниками діяльнісного критерію виступають: сформованість системи умінь і навичок щодо дотримання норм академічної доброчесності, як з боку здобувачів, так і з боку педагогів, а також їхня практична реалізація в освітній і науковій діяльності; наявність здатності до саморегуляції поведінки з дотриманням принципів академічної доброчесності; наявність комплексу умінь і навичок для пропедевтики академічної доброчесності під час квазіпрофесійної і майбутньої професійної діяльності.

Рефлексивному компоненту сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічного університету відповідає *рефлексивний критерій*, що визначає прагнення до самопізнання, самооцінки й самоконтролю, педагогічної рефлексії щодо сформованості й дотримання правил і норм, а також уникнення порушень академічної

доброчесності. Показниками сформованості за цим критерієм виступають: дотримання саморефлексії та самооцінки доброчесної поведінки; додержання самоконтролю щодо дотримання правил і норм і уникнення порушень академічної доброчесності; наявність педагогічної рефлексії щодо впровадження правил і норм академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності.

Важливим елементом ТФАД є діагностика рівнів сформованості академічної доброчесності майбутніх учителів. Ураховуючи той факт, що в дослідженні здійснюється діагностика результатів педагогічного процесу, звертаємося до поняття педагогічна діагностика.

Л. Савченко (Савченко, 2011), з посиланням на Т. Лукіну (Лукіна, 2006: 62–74) наголошує на більшому значенні діагностики, ніж просто перевірка знань, умінь і навичок, і підкреслює, що на сучасному етапі педагогічних досліджень діагностика розглядається як «процес, у ході якого проводять виміри рівня засвоєння знання, навченості тих, кого навчають, а також і деяких сторін розвитку особистості та вихованості, обробка та аналіз отриманих знань, узагальнення і висновки про коригування процесу навчання і про рух учнів на наступні рівні навчання, висновки про ефективність роботи вчителів та всього освітнього закладу» (Савченко, 2011).

Діагностика сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів містила: аналіз, систематизацію та узагальнення філософської, соціологічної, психолого-педагогічної науково-методичної літератури; визначення рівня ефективності організації науково-дослідної, індивідуальної, самостійної роботи, самоосвіти і практичної підготовки; оцінку ціннісних установок, знань, умінь і навичок щодо норм і правил академічної доброчесності, а також її порушення. Рівнями сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів: *базовий, продуктивний, творчий* (табл. 1.2.).

Характеристика рівнів сформованості академічної доброчесності в умовах освітнього середовища педагогічних університетів

Рівень	Характеристика
Творчий	Система сформованих ціннісних установок академічної доброчесності, ціннісного ставлення до себе, навчання та майбутньої професійної діяльності; система знань, умінь і навичок щодо академічної доброчесності, законодавчих і нормативних документів, методів і способів її дотримання, а також нульова толерантність до академічної недоброчесності; мотивація до навчання та професійної діяльності; здатність до саморегуляції поведінки щодо дотримання норм академічної доброчесності та уникнення їх порушень; здатність до саморефлексії й самооцінки доброчесної поведінки, а також до педагогічної рефлексії щодо впровадження принципів академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності.
Продуктивний	Нечітка система ціннісних установок академічної доброчесності, нестійке ціннісне ставлення до себе, навчання та майбутньої професійної діяльності; недостатня сформованість системи знань, умінь і навичок щодо академічної доброчесності, законодавчих і нормативних документів, методів і способів її дотримання, а також нульова толерантність академічної недоброчесності; нестійка навчальна та професійна мотивація; вибіркове застосування самопізнання, самооцінки й самоконтролю щодо дотримання правил і норм та уникнення порушень академічної доброчесності та педагогічної рефлексії щодо впровадження правил і норм академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності.
Базовий	Відсутність або фрагментарність системи ціннісних установок академічної доброчесності, відсутність або низький рівень ціннісного ставлення до себе, навчання та майбутньої професійної діяльності; наявність базової нестійкої системи знань, умінь і навичок про академічну доброчесність, законодавчі й нормативні документи, методи і способи дотримання академічної доброчесності,

	а також нульова толерантність до академічної недоброчесності; низький рівень або недостатня мотивація до навчання та професійної діяльності; несформованість умінь самопізнання, самооцінки й самоконтролю щодо дотримання правил і норм та уникнення порушень академічної доброчесності; несформованість педагогічної рефлексії щодо впровадження правил і норм академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності.
--	--

У такий спосіб діагностико-аналітичний блок моделі формування академічної доброчесності студентів у середовищі педагогічних університетів сприяє оптимізації освітнього процесу, визначає можливі напрями вдосконалення освітніх програм, а також забезпечує підготовку здобувачів до свідомого дотримання принципів академічної етики, самостійного опанування знань і відповідальної професійної діяльності.

Результатом упровадження розробленої ТФАД студентів у педагогічних університетах виступає високий рівень інтегративної сформованості її структурних компонентів, що зумовлює поступальну динаміку переходу від зовнішньо детермінованої навчально-пізнавальної діяльності до самокерованої освітньої активності та, зрештою, до становлення особистості як професійно компетентного, академічно доброчесного й соціально відповідального фахівця.

У наступному розділі буде представлено експериментальну перевірку ТФАД.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дисертаційної роботи на підставі ґрунтовного дослідження теоретичних основ формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів дійшли таких висновків:

1. Здійснено теоретичний аналіз проблеми формування академічної доброчесності студентів в науковій та нормативно-правовій літературі. З'ясовано, що поняття «доброчесність» досліджується у філософії, етиці, психології, педагогіці, соціології, правознавстві, культурології та освітній політиці, і є не лише дотриманням норм і містить дії, але й ґрунтується на мотивах, що стоять за цими діями, та намагання досягнути вищих моральних ідеалів. Поняття «академічна доброчесність» є комплексним концептом, що інтегрує етичні норми і цінності, необхідні для забезпечення чесності та справедливості в академічному середовищі, і протистоїть численним формам недобросовісної поведінки, які можуть загрожувати цим стандартам.

Виявлено, що поняття «академічна доброчесність» тісно пов'язане з поняттям «академічна недоброчесність» та її різновидів (фабрикація даних, фальсифікація даних, хабарництво, академічний саботаж, професорська нечесність, академічне шахрайство, обман, плагіат).

Поняття «академічна доброчесність» закріплено в низці законодавчих документів: Законі України «Про освіту» (2017 р.), Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016 р.), Законі України «Про академічну доброчесність» (2025 р.), Законі України «Про авторське право і суміжні права» (2023 р.), Законі України «Про запобігання корупції» (2014 р.), – на рівні держави, й положень про академічну доброчесність у закладах освіти.

Отже, аналізуючи теоретичні аспекти поняття «академічна доброчесність», «академічна недоброчесність» та її різновидів, законодавчі та нормативно-правові документи можемо констатувати нагальну потребу

держави й суспільства в підготовці академічно добродесних фахівців, зокрема вчителів, здатних до саморозвитку та самовдосконалення, а дотримання принципів, норм і правил академічної добродесності є однією з ключових засад якісної освіти, забезпечуючи формування компетентного, відповідального, етично зрілого фахівця.

2. Визначено сутність і структурні компоненти поняття академічної добродесності студентів в умовах освітнього середовища.

Академічна добродесність студентів педагогічних університетів розуміється як інтегральна особистісно-професійна якість майбутнього педагога як носія морального прикладу та транслятора освітніх цінностей майбутнім поколінням, що виявляється у внутрішньо зумовленій потребі дотримуватися морально-етичних і академічних норм у навчальній, науковій та майбутній професійній діяльності.

Структурні компоненти академічної добродесності студентів в умовах освітнього середовища представлені:

– *ціннісно-мотиваційним компонентом*, який окреслює сформованість ціннісних орієнтацій, що визначають добродесну поведінку (інструментальні цінності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та підзвітність), наявність і сформованість академічної самореферентної етичної установки; мотивація до добродесного навчання як основи майбутньої професійної діяльності;

– *когнітивний компонент*, що охоплює систему знань про академічну етику, правила цитування, уникнення порушень академічної добродесності, законодавчі та нормативно-правові документи щодо академічної добродесності, визначення порушень, наслідки порушень, саморегуляцію в навчанні та знання щодо специфіки реалізації норм і правил академічної добродесності в майбутній професійній діяльності і трансляцію їх майбутньому поколінню;

– *діяльнісний компонент* характеризується наявністю у студентів системи вмій і навичок щодо дотримання норм академічної добродесності,

як з боку здобувачів, так і з боку педагогів, а також їхня практична реалізація в освітній і науковій діяльності; наявність здатності до саморегуляції поведінки з дотриманням принципів академічної доброчесності; комплекс умінь і навичок для пропедевтики академічної доброчесності під час квазіпрофесійної і майбутньої професійної діяльності;

– *рефлексивний компонент*, що полягає у дотриманні саморефлексії та самооцінки доброчесної поведінки, додержанням самоконтролю щодо дотримання правил і нор, уникнення академічної доброчесності; наявність педагогічної рефлексії щодо впровадження норм і правил академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності.

3. Науково обґрунтовано та розроблено *технологію формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів*, яку визначено як сукупність раціональних форм, методів, засобів і ресурсів освітнього процесу, об'єднаних метою та єдністю реалізації, що спрямовані на формування академічної доброчесності студентів педагогічних університетів, а саме позитивної мотивації, інтегрованої системи знань, умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності в умовах педагогічного університету й упровадження їх у майбутній професійній діяльності.

При цьому освітнє середовище університетів розглядається як багатокомпонентна система, що містить програмно-цільовий, суб'єкт-суб'єктний, методологічний, ціннісно-мотиваційний та комунікативно-діяльнісний компоненти. Така система забезпечує створення умов для формування в здобувачів вищої освіти етичних норм, професійної компетентності та внутрішньої мотивації до дотримання принципів академічної доброчесності. До того ж, освітнє середовище університетів виконує не лише функцію організації освітнього процесу, але й є платформою для формування моральних цінностей, розвитку творчого потенціалу та соціальної адаптації студентів. Його ефективність залежить від гармонійної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, упровадження

інноваційних освітніх технологій та забезпечення належної матеріально-технічної бази.

Основними складниками технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічного університету визначено такі: *концептуально-цільовий* (мета, завдання, результат, освітня парадигма, наукові підходи, принципи), *змістово-процесуальний* (види робіт, структурні компоненти академічної доброчесності, технологічні засоби, етапи формування академічної доброчесності), *діагностико-аналітичний* (компоненти, критерії, рівні) блоки.

Розроблено структурно-функційну модель технології формування академічної доброчесності в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Модель наочно відображає структурованість і функційність трьох взаємопов'язаних блоків: концептуально-цільового, змістово-процесуального та діагностико-аналітичного.

Концептуально-цільовий блок експериментальної моделі задавав чітку направленість процесу формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів і прогнозував очікуваний ідеальний кінцевий результат. Він уміщував мету, завдання, визначав освітню парадигму (ціннісно-сміслову), висвітлював наукові підходи (аксіологічний, технологічний, особистісно-діяльнісний, індивідуальний, діалогічний, середовищний, компетентнісний), принципи (загальні: системності, наступності, доступності, свідомості й активності в навчанні, рефлексивності, самоорганізації, професійної спрямованості, поєднання індивідуальних і колективних форм навчання; специфічні: оптимальності методів діяльності, паритетності, нульової толерантності до академічної недоброчесності, чесності та порядності, справедливості та толерантності, відкритості та прозорості, персональної відповідальності та орієнтації на результат).

Змістово-процесуальний блок моделі передбачав змістове та організаційне забезпечення процесу формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Його

представлено такими складниками: види діяльності (науково-дослідна, самостійна, аудиторна роботи, практична підготовка); змістові домінанти сформованості академічної доброчесності студентів педагогічних університетів, що представлені ціннісно-мотиваційним, когнітивним, діяльнісним, рефлексивним компонентами; технологічні засоби формування академічної доброчесності (форми: індивідуальна, групова; традиційні форми і методи (словесні методи: лекція, бесіда, семінар, робота з книгою; наочні: ілюстрація, демонстрація; практичні: письмовий виклад, творча робота), методи технологій: креативного навчання (ABC-аналіз, метод «Шанс», метод прийняття рішень за критеріями, метод SCAMPER, брейнрайтінг), критичного мислення (SWOT-аналіз, «Займи позицію», читання з маркуванням, морфологічний аналіз, метод передбачення, таблиця «ЗХД», «Еліас»), діалогічного навчання (проблематизована лекція, бесіда, проблемно-пошуков діалоги, дискусії, диспути, рольові ігри), перевернутого навчання (перевернутий клас), проєктної (проєкт). Окреслено етапи технології, що пов'язані між собою та мали визначене цільове навантаження і були спрямовані на кінцевий результат, зокрема: *мотиваційно-цільовий* передбачав усвідомлення особистісної і соціальної значущості дотримання норм академічної доброчесності в процесі власного навчання й трансляції цих норм майбутньому поколінню; *операційний* забезпечував вирішення завдань, пов'язаних із розвитком структурних компонентів (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний) і спрямований на формування знань, умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності, а також вміння транслювати їх майбутньому поколінню в процесі професійної діяльності; *рефлексивно-коригувальний* забезпечував самоаналіз і формування індивідуального шляху дотримання норм і правил академічної доброчесності, із подальшим коригуванням; прагнення до трансляції цих норм і правил у майбутній педагогічній діяльності.

Діагностико-аналітичний блок був завершальним і підсумковим, складався з компонентів (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний), однойменних критеріїв (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний). Показниками сформованості академічної доброчесності студентів за *ціннісно-мотиваційним критерієм* визначено: наявність ціннісних орієнтацій, що визначають доброчесну поведінку, наявність і сформованість академічної самореферентної етичної установки; мотивація до доброчесного навчання як основи майбутньої професійної діяльності; за *когнітивним критерієм* – систему знань про принципи і норми академічної доброчесності, правил цитування та ін., про термінологічний апарат, типи й види порушень академічної доброчесності, про основи саморегуляції та дотримання норм і правил академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності; за *діяльним критерієм* – сформованість системи вмінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності та їхня практична реалізація в освітній і науковій діяльності; наявність здатності до саморегуляції поведінки з дотриманням принципів академічної доброчесності; наявність комплексу умінь і навичок для пропедевтики академічної доброчесності під час квазіпрофесійної і майбутньої професійної діяльності; за *рефлексивним критерієм* показниками визначено: дотримання саморефлексії та самооцінки доброчесної поведінки; додержання самоконтролю щодо дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності, уникнення порушень академічної доброчесності; педагогічна рефлексія щодо впровадження принципів, норм і правил академічної доброчесності в квазіпрофесійній та майбутній професійній діяльності.

Діагностико-аналітичний блок уміщував також рівні сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів (базовий, продуктивний, творчий), за якими здійснювалися вимірювання кожного компонента; результативний підсумок упровадження ТФАД в освітню практику педагогічного університету –

підвищення рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

2.1. Визначення вихідного стану сформованості академічної добročесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів

Відповідно до завдань дослідження була проведена експериментальна робота впродовж 2019–2024 років, що здійснювалася на базі Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет».

Мета дослідно-експериментальної роботи полягала в перевірці впливу розробленої технології формування академічної добročесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Сформульована мета зумовила необхідність визначення конкретних завдань, реалізованих у процесі дослідно-експериментальної роботи, зокрема розроблення плану та програми формування академічної добročесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів; вибір експериментальних ЗВО і груп; проведення констатувального етапу експерименту: добір методів діагностики сформованості академічної добročесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів; експериментальна перевірка ТФАД; оформлення та аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.

Дослідно-експериментальна робота є самостійним методом дослідження і ґрунтується на системі загальнонаукових і наукових принципах, що відображають загальні вимоги до її впровадження.

У роботі ми спиралися на такі принципи: системності, що передбачав аналіз зв'язків, структури та взаємодії складників, урахування зовнішнього й внутрішнього середовища для розуміння поведінки та функціонування об'єкта в цілому; об'єктивності, що вимагало перевірку кожного факту декількома методами; фіксацію всіх проявів зміни досліджуваного об'єкта; зіставлення результатів проведеного дослідження з показниками інших наукових праць; розвитку, що передбачає врахування змін у досліджуваному явищі та особистості, яка вивчається, з огляду на філогенетичний і онтогенетичний шляхи розвитку.

Теоретичний аналіз проблеми формування академічної доброчесності студентів педагогічних університетів у цілісному освітньому процесі педагогічних ЗВО надав змогу розробити зміст і програму експериментальної роботи, яка була спрямована на:

- визначення вихідного рівня сформованості академічної доброчесності майбутніх учителів;
- упровадження ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів;
- моніторинг результатів упровадження ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів;

Експериментальною роботою було охоплено 180 здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти майбутніх учителів різних спеціальностей, зокрема до експерименту було долучено 89 студентів, 91 студент – до контрольної групи та 16 викладачів різних дисциплін експериментальних педагогічних ЗВО України.

Мета *констатувального* експерименту полягала у визначенні вихідного рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Завданнями цього етапу дослідження було передбачено:

1. З'ясувати готовність викладачів і здобувачів вищої освіти взяти участь в експерименті з формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

2. Визначити вихідний стан сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів тих ЗВО, на базі яких мав здійснюватися експеримент.

3. З'ясувати педагогічний потенціал освітніх компонентів, науково-дослідної, самостійної, індивідуальної роботи, самоосвіти і практичної підготовки.

Із цією метою вивчався досвід окремих ЗВО щодо використання форм і методів формування академічної доброчесності майбутніх учителів; проводилася роз'яснювальна робота з викладачами, едвайзерами / кураторами академічних груп із метою усвідомлення ними актуальності окресленої проблеми, її практичної значущості й налаштування їх на участь в експерименті.

У процесі проведення констатувального експерименту бесіди з викладачами, а також вивчення навчальних планів, робочих програм і силабусів дали змогу з'ясувати можливості навчальних дисциплін та окреслити їхню роль у формуванні в студентів – майбутніх учителів – стійких ціннісних орієнтацій щодо академічної доброчесності, а також уміння й готовності поширювати ці орієнтації у своїй подальшій професійній діяльності. Проведений аналіз засвідчив, що всі дисципліни тією чи іншою мірою дотичні до проблеми формування академічної доброчесності, водночас створюючи сприятливі умови для розвитку академічної доброчесності студентів у освітньому середовищі педагогічних університетів.

У ході опитування викладачі наголосили, що високий рівень професіоналізму та педагогічної майстерності зумовлений теоретико-методологічною й методичною підготовкою, а також постійною роботою над удосконаленням традиційної освітньої системи з урахуванням сучасних соціокультурних і наукових викликів. Це, зокрема, реалізується через

доцільне поєднання традиційних та інноваційних елементів, використання інтерактивних засобів, які допомагають студентам пізнавати та досліджувати матеріал, орієнтуючись на особистісний саморозвиток. Важливим завданням стало також визначення чинників і бар'єрів формування норм і цінностей академічної доброчесності майбутніх учителів, що зумовило проведення анкетування викладачів (Додаток А). Для аналізу формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів було виокремлено низку чинників: організаційно-педагогічні, культурно-освітні, професійно-педагогічні, особистісні, мотиваційні. Результати опрацювання анкет показали, що найбільший вплив на формування академічної доброчесності мають організаційно-педагогічні і культурно-освітні чинники (62,5% (10) викладачів поставили на перше місце організаційно-педагогічні умови і 37,50% (6) мотиваційні). Така позиція викладачів свідчить про те, що ефективне формування академічної доброчесності майбутніх учителів потребує створення якісних умов навчання, цілеспрямованої організації освітнього процесу, застосування сучасних методів і технологій навчання, педагогічної підтримки та сприятливий освітній клімат. При цьому необхідно враховувати вплив загальної та професійної культури, традицій і цінностей суспільства, створення середовища, що сприяє орієнтації на академічну доброчесність як цінність.

Теоретичне обґрунтування проблеми формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів та визначення її структурних компонентів (підрозділ 1.2. дисертації) надало можливість здійснити педагогічну діагностику вихідного рівня сформованості цього феномена в здобувачів вищої освіти за допомогою відповідних критеріїв.

Сукупність компонентів розкриває специфіку процесу формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища

педагогічних університетів. У попередньому розділі (Розділ 1, підрозділ 1.2.) нами були визначені такі компоненти й критерії:

- ціннісно мотиваційний компонент (ціннісно-мотиваційний критерій);
- когнітивний компонент (когнітивний критерій);
- діяльнісний компонент (діяльнісний критерій);
- рефлексивний компонент (рефлексивний критерій).

Завдання дослідження серед іншого передбачали:

- здійснити діагностику сучасного стану сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів;

- експериментально перевірити ефективність технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

На всіх етапах дослідження передбачалося здійснення моніторингу ступеня сформованості всіх визначених компонентів академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за виокремленими критеріями. Розроблена програма дослідження констатувального етапу була спрямована на діагностування вихідного рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічного університету за критеріями: ціннісно-мотиваційним, когнітивним, діяльнісним, рефлексивним з відповідними показниками.

Методика комплексної діагностики сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за визначеними критеріями і показниками, що забезпечує надійність і вірогідність результатів діяльності в процесі експериментального дослідження представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Методики діагностики рівнів сформованості академічної доброчесності в умовах освітнього середовища педагогічних університетів

КРИТЕРІЙ	ПОКАЗНИК	МЕТОДИКИ ДІАГНОСТИКИ
Ціннісно-мотиваційний	наявність системи ціннісних орієнтацій;	– анкета «Академічна доброчесність у педагогічних університетах» та методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич (Rokeach, 1973))
	наявність і сформованість академічної самореферентної етичної установки	– анкета «Академічна доброчесність у педагогічних університетах»
	наявність мотивації до доброчесного навчання як основи майбутньої професійної діяльності	– анкета «Академічна доброчесність у педагогічних університетах»; – мотивація професійної діяльності (Кокун, Мороз, Лозінська, Пішко, 2021 : 64–67).
Когнітивний	сформованість системи знань про принципи і норми академ. доброчесності, правил цитування та ін.;	– анкета «Академічна доброчесність у педагогічних університетах» (теорет.ч.)
	сформованість системи знань про термінологічний апарат, види і типи порушень академ. доброчесності тощо;	
	сформованість системи знань про основи саморегуляції в навчанні та про дотримання норм і правил акад. добр. в майб. проф. д-ті.	
Діяльнісний	система вмінь і навичок щодо дотримання норм і правил академ. добр. та їхня практична реалізація	– анкета «Академічна доброчесність у педагогічних

	в освітній і науковій діяльності;	університетах» (практ.ч.)
	наявність затності до саморегуляції поведінки з дотриманням принципів академічної доброчесності;	Mezo P. G. The self-control and self-management scale (SCMS) (Mezo, 2005) в укр. адаптації (Савченко & Лавриненко, 2024).
	комплекс умінь і навичок для пропедевтики академ. доброчесності під час квазіпрофесійної і майб. проф. д-ті	– анкета «Академічна доброчесність у педагогічних університетах» (практ.ч.)
Рефлексивний	дотримання саморефлексії та самооцінки доброчесної поведінки;	– анкета «Академічна доброчесність у педагогічних університетах» (практ.ч.)
	дотримання самоконтролю щодо правил і норм, уникнення порушень академ. доброчесності;	– тест «Самооцінка організованості» (Психологу для роботи, 2012).
	наявність педагогічної рефлексії щодо впровадження правил і норм академ. доброчесності в майбутній проф. д-ті	– анкета «Академічна доброчесність у педагогічних університетах» (практ.ч.)

За визначеними критеріями були розроблені змістові характеристики рівнів сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів: *базовий, продуктивний, творчий*.

Перший етап діагностичного аналізу мав на меті оцінити рівень сформованості академічної компетентності студентів за кожним критерієм. Розкриємо їх у визначеній логічній послідовності.

Узагальнені результати дослідження за ціннісно-мотиваційним критерієм представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Результати аналізу рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за ціннісно-мотиваційними критерієм (констатувальний етап експерименту)

Рівень сформованості	Результати обстеження			
	ЕГ* (89 осіб – 100%)		КГ* (91 особа – 100%)	
	%	осіб	%	осіб
Базовий	30,34	27	31,87	29
Продуктивний	50,56	45	48,35	44
Творчий	19,10	17	19,78	18

* – тут і далі: ЕГ – експериментальна група, КГ – контрольна група.

Порівняльний аналіз свідчить про відсутність суттєвих відмінностей між ЕГ та КГ на початковому етапі дослідження. В обох групах за ціннісно-мотиваційним критерієм переважає продуктивний рівень сформованості академічної доброчесності (50,56% респондентів – ЕГ, 48,35% – КГ). Близько третини респондентів (30,34% опитаних – ЕГ, 31,87% – КГ) демонструють базовий рівень, що вказує на недостатню сформованість ціннісних орієнтацій та мотивації щодо дотримання принципів академічної доброчесності. Водночас лише п'ята частина студентів у кожній групі (19,10% здобувачів – ЕГ, та 19,78% – КГ) перебуває на творчому рівні, що характеризується стійкою внутрішньою мотивацією, усвідомленим прийняттям норм академічної доброчесності та готовністю до їх послідовної реалізації в освітній діяльності.

Відзначимо, що найбільш несформованим в обох групах є показник «система ціннісних орієнтацій», а також ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності. Серед конкретних цінностей (за М. Рокичем) перші

місця посідають матеріально забезпечене життя, суспільне визнання, задоволення, натомість «життєва мудрість», «красота природи і мистецтва», «відповідальність» посідають останні позиції. Ми не будемо інтерпретувати ці позиції, оскільки, на нашу думку, це потребує додаткових глибоких досліджень, але низькі показники мотивації до майбутньої професійної діяльності можемо пояснити декількома чинниками: достатність низького балу для вступу на педагогічні спеціальності, професія вчителя є непрестижною: за даними опитування (Центр соціальних змін, 2025) в Україні престижною професію вчителя називають лише 26% респондентів, така ж сама кількість респондентів вважає заробітну плату педагогів справедливою. Тож, наше опитування відображає загальні тенденції суспільства.

Наступним кроком є розгляд результатів за когнітивним критерієм. До показників цього критерію належать сформованість системи знань про принципи, норми і правила академічної доброчесності, правила цитування та ін.; системи знань про термінологічний апарат, типи порушень академічної доброчесності тощо; система знань про основи саморегуляції, дотримання норм і правил академічної доброчесності. Представимо узагальнені результати за цим критерієм в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Результати аналізу рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за когнітивним критерієм (констатувальний етап експерименту)

Рівень сформованості	Результати обстеження			
	ЕГ (89 осіб – 100%)		КГ (91 особа – 100%)	
	%	осіб	%	осіб
Базовий	66,29	59	68,13	62
Продуктивний	29,21	26	30,77	28
Творчий	2,25	2	1,10	1

Аналіз рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища за когнітивним критерієм засвідчує перевагу базового рівня в обох групах: 66,29% респондентів ЕГ, 68,13% – КГ, а це свідчить про недостатній рівень сформованості знань щодо академічної доброчесності. Частина студентів із продуктивним рівнем є значно меншою і становить близько третини всіх опитаних в обох групах (29,21% у ЕГ, 30,77% у КГ), що характеризує наявність фрагментарних знань про академічну доброчесність, правила дотримання норм і правил та порушення академічної доброчесності. При цьому творчий рівень виявлено у незначній кількості студентів педагогічних університетів, що свідчить про обмежену здатність до глибокого розуміння та свідомого застосування принципів академічної доброчесності в умовах освітнього середовища.

Найбільш провальним виявилось питання про знання щодо законодавчих і нормативно-правових документів на рівні держави й університету регламентують дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності. Тут протиріччя виявилось у відповідях на запитання щодо знань: так, на закриті запитання «Чи знаєте ви, які законодавчі та нормативно-правові документи на рівні держави регламентують дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності?», «Чи знаєте ви, які законодавчі та нормативно-правові документи на рівні університету регламентують дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності?», що потребували лише відповідей «так», чи «ні», майже 80% відсотків – 77,53% опитаних ЕГ і 80,22% в КГ – відповіли позитивно. При цьому на наступні, відкриті запитання, що просили назвати конкретні законодавчі й нормативно-правові документи на рівні держави й університету, більшість студентів не змогли дати відповіді, або давали лише загальні: «Закон України», «положення», «закони» тощо. Зауважимо, що на момент проведення констатувального етапу Закон України про академічну доброчесність ще не було прийнято, але з відповідей не зрозуміло, про який саме Закон України йдеться. У бесіді після опитування

студенти старших курсів педагогічних університетів зазначили, що вони знають про наявність законодавчих актів і положень, оскільки їм розповідали про це в Школі академічної доброчесності й на окремих курсах, але вони, на жаль, не знають точної назви цих документів.

У студентів також викликають труднощі розкриття понять щодо порушень академічної доброчесності: «плагіат», «самоплагіат», «фабрикація», «фальсифікація», «списування», «обман», «хабарництво», «вплив на педагогічного працівника», «нульова толерантність до порушень академічної доброчесності».

Так, біля 40% респондентів (43,82% – ЕГ, 36,26% – КГ) розкривають поняття «плагіат» як «списування», а відповідно «списування» як «плагіат». Інші поняття здобувачі розкривають через одне-два ключових слова, наприклад: «фальсифікація» – «підробка», «обман» – «заміна» тощо. Зовсім не змогли розкрити поняття «нульова толерантність до порушень академічної доброчесності». На нашу думку, такі результати свідчать про низький рівень знань щодо понять про порушення академічної доброчесності й цей аспект потребує докладної роботи.

Важливим показником є також знання з саморегуляції у навчанні. У здобувачів виникли труднощі щодо визначення компонентів цього поняття: майже третина респондентів (33,71% – ЕГ, 31,87% – КГ) до основних компонентів саморегуляції зараховують пам'ять і мислення, ще третина – дисципліну і слухняність. А серед стратегій, що належать до саморегульованого навчання, 56,18% респондентів ЕГ і 58,24% КГ визначають прокрастинацію, що свідчить як про незнання терміну, так і про стратегії саморегуляції.

Наступним критерієм, визначеним у нашому дослідженні, є діяльнісний. Тут ми виявили найнижчі показники, узагальнені результати представлені в таблиці 2.4.

**Результати аналізу рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за діяльнісним критерієм
(констатувальний етап експерименту)**

Рівень сформованості	Результати обстеження			
	ЕГ (89 осіб – 100%)		КГ (91 особа – 100%)	
	%	осіб	%	осіб
Базовий	69,66	62	69,23	63
Продуктивний	28,09	25	29,67	27
Творчий	2,25	2	1,10	1

Порівняльний аналіз також демонструє майже ідентичний розподіл рівнів сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за діяльнісним критерієм у контрольній та експериментальній групах. Спостерігаємо абсолютне домінування базового рівня, що, у свою чергу, свідчить про недостатню сформованість практичних умінь і навичок дотримання принципів академічної доброчесності в освітній і майбутній професійній діяльності. Найбільші труднощі викликали завдання щодо коректного використання джерел інформації, самостійного виконання завдань, застосування засобів саморегуляції.

Частка студентів із продуктивним рівнем є значно меншою (близько третини у кожній групі: 28,09% – ЕГ, 29,67% – КГ), що вказує на наявність окремих умінь реалізації принципів академічної доброчесності, проте їх застосування ще не є системним і стійким. Творчий же рівень виявлено в мінімальної кількості респондентів (2,25% – ЕГ, 1,10% – КГ), що свідчить про недостатню готовність студентів до свідомого, саморегульованого та послідовного дотримання норм академічної доброчесності в освітній діяльності.

Цей критерій ми перевіряли через практичну частину анкети «Академічна доброчесність в педагогічних університетах». Ми пропонували студентам педагогічних університетів оформити бібліографічні посилання, список літератури, цитування, розробити завдання для учнів ЗЗСО, які б демонстрували дотримання норм і правил академічної доброчесності і могли бути використані у майбутній професійній діяльності, навести приклади засобів саморегуляції.

Найбільш успішно студенти впоралися із завданням щодо оформлення цитування та списків літератури, однак, оформлення бібліографічного списку мало багато неточностей: опущення курсиву, використання тире між назвою журналу й року, неправильне використання великих і маленьких літер при скороченні, наприклад, на позначення загальної кількості сторінок і обмеженої, для статті в журналі. Пов'язуємо успішне оформлення цитування з тим, що таке правило вивчається в школі.

Завдання для демонстрації дотримання норм і правил академічної доброчесності в ЗЗСО були одноманітними, вони були зведені до укладання списку літератури й цитування. У бесіді зі студентами вони уточнили, що не знають, які точно аспекти академічної доброчесності можна представити в таких завданнях, а також складно обрати методично правильний підхід до реалізації таких підходів. Такі результати засвідчують необхідність ознайомлення студентів з методикою трансляції принципів, норм і правил академічної доброчесності під час майбутньої професійної діяльності.

Серед засобів саморегуляції студенти помилково називають переважно йогу, пілатес, медитацію. Хоча ці техніки й можна умовно віднести до емоційно-вольових засобів, що знижують тривожність, однак, лише поодинокі відповіді дійсно стосувалися саморегуляції: планування, ведення щоденника, структурування матеріалу тощо, тобто тих аспектів, які демонструють наявність здатності до саморегуляції поведінки з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Як бачимо, цей компонент виявився найскладнішим для студентів і дозволяє нам зробити висновки, що цей аспект вимагає серйозної уваги під час упровадження експериментальної ТФАД.

Останній визначений нами компонент – рефлексивний. Його діагностика була спрямована на визначення рівня сформованості самопізнання, самооцінки й самоконтролю щодо дотримання принципів академічної доброчесності та запобігання їх порушенню, а також рівня педагогічної рефлексії щодо впровадження засад академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності.

Представимо результати аналізу рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за рефлексивним критерієм у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

**Результати аналізу рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за рефлексивним критерієм
(констатувальний етап експерименту)**

Рівень сформованості	Результати обстеження			
	ЕГ (89 осіб – 100%)		КГ (91 особа – 100%)	
	%	осіб	%	осіб
Базовий	42,70	38	43,96	40
Продуктивний	43,82	39	45,05	41
Творчий	13,48	12	10,99	10

Порівняльний аналіз показників рефлексивного критерію засвідчує майже однаковий розподіл показників між продуктивним і базовим рівнями. Так, на базовому рівні перебуває 42,7% респондентів ЕГ і 43,96% КГ, у свою чергу, на продуктивному рівні, відповідно 43,82% і 45,05%. Такі результати свідчать про здатність студентів педагогічних університетів до часткового самоаналізу власної навчальної діяльності, усвідомлення значущості

академічної доброчесності та оцінювання власної поведінки відповідно до її норм. Однак досить високі показники базового рівня свідчать про недостатню сформованість умінь глибокої рефлексії, самоконтролю та самокорекції, що має знайти своє відображення в експериментальній роботі.

Творчий рівень представлений значно меншою частиною респондентів (13,48% в ЕГ та 10,99% у КГ), що свідчить про обмежену кількість студентів, які здатні до системного самоаналізу, усвідомленого прийняття академічних цінностей та самостійного вдосконалення власної поведінки в освітньому середовищі.

Констатуємо, що найбільший рівень сформованості академічної доброчесності за рефлексивним критерієм притаманний студентам старших курсів, зокрема четвертому. Можемо це пояснити більшим зануренням у професійну діяльність, участю в науковій діяльності, набуттю загального досвіду навчання тощо. Водночас у студентів перших курсів педагогічна рефлексія щодо впровадження принципів, норм і правил академічної доброчесності викликає значні труднощі.

Отже, результати аналізу рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за рефлексивним критерієм засвідчують, що необхідною є розробка спеціальних заходів для підвищення рівня сформованості за цим критерієм.

Для унаочнення загального рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів представимо в результатах у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Узагальнені середні результати аналізу рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів (констатувальний етап експерименту)

Рівень сформованості	Результати обстеження	
	ЕГ (89 осіб – 100%)	КГ (91 особа – 100%)
	%	%
Базовий	52,25	53,3
Продуктивний	37,92	38,46
Творчий	9,27	8,24

Узагальнені результати констатувального етапу дослідження дають змогу визначити загальний рівень сформованості академічної доброчесності студентів ЕГ та КГ в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Домінування базового рівня сформованості академічної доброчесності в обох групах (понад 52%) свідчить про недостатню інтегрованість ціннісних орієнтацій, знань, умінь і рефлексивних механізмів у сфері академічної доброчесності. Наявність більше третини студентів педагогічних університетів на продуктивному рівні (37,92% респондентів ЕГ і 38,46% КГ) демонструє лише сформованість відповідних компонентів, проте без їхньої системності та стійкості.

Звернемо увагу також на частину студентів із творчим рівнем, яка є значно меншою, порівняно з продуктивним і базовим рівнем: лише 9,27% опитаних ЕГ і 8,24% КГ. Такі дані свідчать про обмежену кількість здобувачів освіти, які мають цілісно сформовану академічну доброчесність як внутрішню цінність та здатні до її свідомої й послідовної реалізації в освітній діяльності.

Отже, результати констатувального експерименту підтверджують, що ЕГ та КГ є статистично співставними за рівнем сформованості академічної доброчесності за всіма визначеними критеріями. Це створює належні умови для подальшої перевірки ефективності формувального впливу запропонованої ТФАД в експериментальній групі.

2.2. Реалізація технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів

Результати констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи підтвердили ідею необхідності впровадження ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Реалізація розробленої ТФАД під час формувального етапу експериментальної роботи проводилася впродовж 2019–2024 років у таких ЗВО України: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Зазначимо, що проектування процесу формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів базувалося на концепції поступового й системного розвитку знань, умінь і навичок щодо норм і правил академічної доброчесності. Реалізація цієї концепції передбачала використання комплексу методів, форм і засобів впливу на особистість, адаптованих до особливостей освітнього середовища педагогічних університетів. У процесі навчання майбутні вчителі засвоювали знання, набували вмінь й навичок щодо норм і правил академічної доброчесності як ціннісних установок, а також чинників, що впливають на їх дотримання. Крім того, проектування цього процесу було спрямоване на формування рефлексивних навичок: самопізнання, самооцінки й самоконтролю, а також педагогічної рефлексії щодо впровадження окреслених норм і правил в майбутній професійній діяльності.

Узагальнення результатів аналізу психолого-педагогічної літератури та дослідження рівня сформованості компонентів академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів надало змогу розробити програму її формування. Ця програма була інтегрована в цілісний освітній процес педагогічних університетів та відповідала вимогам педагогічного експерименту, забезпечуючи системний підхід до формування

академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Експериментальна програма була представлена:

- доповненим змістом і вдосконаленням форм, методів та засобів навчання освітніх компонентів циклу загальної підготовки («Українська мова за професійним спрямуванням», «Інформаційно-комунікаційні технології навчання») і освітніх компонентів психолого-педагогічного блоку (наприклад, таких як «Вступ до фаху», «Педагогіка з основами педагогічної майстерності», «Інноваційні технології навчання», «Основи педагогічної майстерності», «Методика викладання (відповідно до спеціальності)»);

- курсом за вибором «Основи академічної доброчесності»;

- програмою самоосвітнього менеджменту «Академічна доброчесність учителя: професіоналізм чи вимога суспільства?»;

- організацією проходження навчання в Школі академічної доброчесності університету;

- самостійною розробкою власного компендіуму «Академічна доброчесність у закладах освіти».

Програма експериментального дослідження відображала концептуальну модель реалізації професійної підготовки майбутніх учителів і була спрямована на вирішення основних завдань щодо формування їхньої академічної доброчесності, зокрема:

- цілісний розвиток майбутнього вчителя – особистісний, професійний і професійно-культурний;

- поетапне засвоєння норм і правил академічної доброчесності як ціннісної установки;

- засвоєння знань, умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності;

- опанування знаннями, уміннями й навичками для трансляції положень академічної доброчесності майбутнім поколінням у процесі майбутньої професійної діяльності.

Програма експериментальної роботи охоплювала такі напрями:

- підвищення професійної компетентності викладачів у контексті формування в студентів ціннісного ставлення до академічної доброчесності;
- активізація потенціалу освітніх компонентів, спрямованого на формування академічної доброчесності;
- організація індивідуальної самостійної роботи студентів з акцентом на дотримання положень академічної доброчесності;
- розвиток навичок самопізнання, самооцінки, самоконтролю щодо дотримання положень академічної доброчесності у власній освітній і науковій діяльності, а також педагогічної рефлексії у майбутній професії.

Реалізація ТФАД відбувалася поетапно відповідно до визначених етапів: *мотиваційно-цільового, операційного, рефлексивно-коригувального*.

Зупинимося на кожному із визначених етапів ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів та схарактеризуємо різні види роботи із майбутніми вчителями під час експерименту. Тривалість кожного етапу можна співвіднести з роками навчання майбутніх учителів в університеті: так, мотиваційно-цільовий етап тривав протягом першого року навчання, операційний – другий і третій роки навчання, рефлексивно-коригувальний – четвертий рік.

Отже, *мотиваційно-цільовий етап* передбачав усвідомлення особистісної і соціальної значущості дотримання норм академічної доброчесності в процесі власного навчання й трансляції цих норм майбутньому поколінню. Такий підхід був зосереджений на формуванні ціннісно-мотиваційного компонента академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Підготовчим кроком для реалізації ТФАД студентів, майбутніх учителів, стало підвищення методичної компетентності викладачів, які були залучені до експериментального навчання, що забезпечило набуття ними знань щодо доцільного поєднання традиційних форм і методів, і методів

інноваційних технологій: креативного навчання, розвитку критичного мислення, діалогічного навчання, перевернутого та проєктного навчання.

Роботу було організовано у вигляді онлайн-курсу на платформі Moodle «*EdIntegrity Lab / Лабораторія освітньої доброчесності*» для викладачів, які викладають освітні компоненти та здійснюють керування науковою роботою здобувачів освіти, майбутніх учителів. Ця форма була нами обрана через низку об'єктивних причин: висока завантаженість педагогічних працівників; доступність матеріалів у будь-який час доби; відсутність необхідності пошуку єдиного зручного часу для всіх учасників; можливість опанування матеріалу в зручному темпі. Пропоновані матеріали, викладені в курсі, були спрямовані на забезпечення якісного і результативного процесу формування академічної доброчесності в умовах освітнього середовища педагогічних університетів шляхом докладного опису методів кожної технології, що використовується під час упровадження ТФАД; реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками; можливістю поділитися власним практичним досвідом.

Наступним логічним кроком було внесення доповнень у зміст дисциплін загальної («Українська мова за професійним спрямуванням», «Інформаційно-комунікаційні технології навчання») та спеціальної підготовки («Вступ до фаху»). Саме ці освітні компоненти, на нашу думку, мають найбільший потенціал щодо формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Так, для прикладу, в освітньому компоненті «Українська мова за професійним спрямуванням» (у ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» це дисципліна «Усна й письмова комунікація та академічна риторика») серед результатів вивчення освітнього компонента здобувачі освіти, з-поміж іншого, повинні вміти «аналізувати та узагальнювати інформацію, ідеї з багатьох джерел, щоб генерувати нові відомості», «репрезентувати результати наукової роботи у вигляді повідомлень, презентацій». І хоча прямо рекомендації щодо формування

академічної доброчесності відсутні, вважаємо, що ці позиції створюють можливості для надання знань щодо положень академічної доброчесності як цінності.

Під час практичного заняття на тему «Історія становлення риторики як науки» здобувачам освіти треба було підготувати доповідь на різні теми, що стосуються відповідно історії становлення риторики як науки й вимагали звернення до різних джерел. Це заняття передбачало 4 години й 8 годин самостійної підготовки. Тому ми запропонували присвятити одне з занять вивченню теорії академічної доброчесності: «Робота з різними джерелами при підготовці до виступу: норми і правила».

До практичного заняття здобувачі освіти мають підготувати наступні теоретичні питання:

1. Види джерел: що більше підходить до виступу.
2. Наукові, популярні, публіцистичні джерела: у чому різниця?
3. Перевіряємо достовірність інформації у виступі. Чому?

Серед практичних завдань підготовки до практичного заняття були такі:

1. Наведіть приклади ненадійних джерел, які можуть нашкодити якості виступу.

2. Визначте, які з поданих джерел можна вважати академічними (наприклад: Вікіпедія, стаття у фаховому журналі, блог відомого вчителя, пост у соцмережі) (список джерел додається).

3. Складіть короткий список із 3–4 джерел на задану тему та поясніть, чому ви їх обрали.

4. Знайдіть визначення понять «цитування», «перефразування», «плагіат». Поясніть, у чому між ними різниця.

5. Чому потрібно робити посилання на джерела, навіть якщо інформація загальновідома? Підготуйте посилання на 2–3 джерела за власним вибором, які ви використовували під час підготовки до практичного заняття.

6. Як правильно оформити посилання на електронне джерело? Підготуйте посилання на 2–3 джерела за власним вибором, які ви використовували під час підготовки до практичного заняття.

Провести це заняття доцільно з використанням методів технології розвитку критичного мислення.

З метою формування ціннісного ставлення до академічної доброчесності ми розпочали практичне заняття з дискусії щодо обговорення такої ситуації: «Викладач опублікував вашу доповідь у статті під своїм ім'ям і без зазначення вашого, але доповідь містила неправдиву та недостовірну інформацію. Хто і за що в цій ситуації несе відповідальність? Чи повинні ви за щось відповідати?».

Продемонструємо також можливості використання методів технології розвитку критичного мислення під час цього практичного заняття. Ми застосовували один з методів цієї технології – порівняльну таблицю.

Приклад порівняльної таблиці:

Цитування		Перефразування	
відмінне	спільне	відмінне	спільне

Доцільним також було застосування групової роботи, яка була спрямована на формування принципу персональної відповідальності та орієнтації на результат, мета якого в контексті формування академічної доброчесності полягає в розвитку усвідомленого ставлення до власної роботи та її наслідків. Ми розділили здобувачів на групи по 4 людини, обговорили й проаналізували наступні позиції:

– 1 група: «Полювання на плагіат».

Кожен учасник отримує короткий текст (уривок виступу студента). У текстах є приклади правильного цитування, плагіату, надмірного копіювання, відсутності й надмірності посилань.

Завдання: проаналізувати «свій уривок». Скласти разом всією групою спільну таблицю «Чесно / Нечесно» і презентувати її.

– 2 група: «Вибір джерел».

Учасники групи обирають одне джерело для підготовки виступу (Вікіпедія, стаття із журналу категорії Б, соцмережа, підручник).

Завдання: оцінити джерело за 3 критеріями (авторитетність, актуальність, науковість). Сформувати список з надійних джерел, визначити умови, за яких вони будуть надійними.

– 3 група: «Складна ситуація».

Учасники випадковим чином обирають роль (студент, який списав; викладач; одногрупник, у якого списали; декан).

Завдання: підготувати виступ «свого персонажа» щодо поглядів на списування.

– 4 група: «Ідеальний виступ».

Учасники готують одну з частин виступу на певну тему, вибір частини випадковий (вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел).

Завдання: підготувати «ідеальний виступ», який відповідає нормам доброчесності.

Завершальним етапом заняття, відповідно до технології розвитку критичного мислення є рефлексія. Викладач ставить наступні запитання:

– Яку роль виконує кожен учасник?

– Як помилка чи недбалість одного може вплинути на результат усієї групи?

– Як цей принцип працює у вашій майбутній професійній діяльності та академічній доброчесності?

Метою освітнього компонента «Інформаційно-комунікаційні технології навчання, технічні засоби навчання» для майбутніх учителів є «формування практичних навичок у студентів в галузі сучасних інформаційних технологій та вмінь використання технічних засобів подання навчального матеріалу і

контролю знань на основі інформаційно-комунікаційних технологій та дидактичних аспектів застосування засобів навчання в навчально-виховному процесі» (Івано-Франківський коледж. Робоча програма, 2018).

Серед аспектів, які повинні знати здобувачі освіти, крім іншого визначено:

Знати:

- методи, інструментальні та програмні засоби опрацювання даних;
- призначення, види, методи і засоби офісних інформаційних технологій в опрацюванні даних;
- призначення, склад і методи мультимедійних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Уміти:

- використовувати можливості програм створення презентацій, інформаційно-комунікаційних технологій для обробки й подання даних, технічних засобів навчання;
- обирати і користуватися сучасними адаптованими до навчального процесу інформаційними та інформаційно-комунікаційними технологіями.

Отже, вбачаємо в цьому курсі цінний потенціал щодо формування академічної доброчесності, зокрема, набуття практичних навичок щодо використання програмного забезпечення для побудови списку літератури, використання програм для перевірки текстів на плагіат.

Ми запропонували також внести до переліку тем, які вивчаються, теми «Використання програм-менеджерів бібліографії та генераторів посилань», «Використання програм перевірки на плагіат».

Так, під час практичного заняття на тему «Використання програм-менеджерів бібліографії та генераторів посилань», здобувачі освіти розглянули можливості програм-менеджерів бібліографії Zotero, Mendeley, EndNote, VAK.in.ua та ін. Ці програми дозволяють автоматично створювати списки літератури, а також оформити цитати за вимогами ДСТУ, APA, MLA

та інших стандартів. Також розглядали онлайн-генератори Grafiati, BibMe, CiteFas, що дозволяють створювати бібліографічні описи вручну.

Основна мета цих занять була з'ясувати, як сучасні цифрові технології (Google Scholar, Zotero, Mendeley тощо) можуть допомогти з етичним використанням джерел.

Опанування здобувачами освіти наведеними цифровими програмами, технологіями дозволяли реалізувати принципи чесності й порядності, а також нетерпимість до порушень академічної доброчесності, що дозволило сформувати в студентів педагогічних університетів звичку працювати самостійно, з дотриманням авторських прав, а також усвідомлення важливості дотримання правил та наслідків їх порушення.

Практичне заняття «Використання програм перевірки текстів на унікальність» мало на меті познайомити студентів зі специфікою роботи програм перевірки наукових робіт на плагіат: Unicheck, StrikePlagiarism.com, Plag, EduBirdie, textguard.ai, grammarly.com та ін. Ці програми дозволяють перевіряти тексти на оригінальність онлайн. Під час опрацювання було приділено увагу програмам, що потребують встановлення на комп'ютер: EtxtAntiPlagiat, Advego Plagiatus, Plagiarisma.

Крім того, що ці практичні заняття надавали теоретичні знання й практичні навички щодо використання інноваційних технологій, вони також сприяли оптимізації самоосвітнього складника, адже передбачали самостійну роботу з програмами, що також сприяло формуванню розвитку усвідомленого ставлення до власної роботи та її наслідків, тобто дотримання принципу персональної відповідальності та орієнтації на результат.

Первинне ознайомлення з положеннями академічної доброчесності студентів педагогічних університетів відбулося на мотиваційно-цільовому етапі під час проходження навчання в Школі академічної доброчесності.

Відповідно до програми в Школі академічної доброчесності студенти повинні знати:

– поняття: академічна доброчесність, плагіат, компіляція;

- правила оформлення цитування, списку літератури, посилань на список літератури тощо;
- що таке авторське право;
- способи визначення достовірної інформації та джерел в інтернеті;
- причини академічної недоброчесності і шляхи їх усунення;
- нормативні та законодавчі документи державного та університетського рівнів, що регламентують академічну доброчесність;
- правові наслідки академічної недоброчесності;
- програми для перевірки власних досліджень на унікальність;
- про наявність репозитарія у ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», його місцезнаходження, структуру, а також репозитаріїв інших університетів;
- знати про наявність НРАТ – національного репозитарію академічних текстів (ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». Бібліотека. ШАД, 2025а).

Уміти:

- відрізняти поняття доброчесність, плагіат, компіляція;
- оформлювати списки літератури, цитати, посилання у власних наукових дослідженнях;
- визначати достовірну і недостовірну інформацію та її джерела в інтернеті;
- уникати порушень академічної доброчесності;
- використовувати програми для перевірки на плагіат власні дослідження;
- знаходити наукові публікації в репозитаріях за прізвищем автора, назвою публікації, назвою періодичного видання тощо (ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». Бібліотека. ШАД, 2025а).

Мета навчання в цій школі була не тільки «популяризувати дотримання академічної доброчесності серед здобувачів освіти, познайомити з основними поняттями – академічна доброчесність, авторське право, плагіат, фабрикація, фальсифікація, академічне шахрайство, академічне хабарництво,

самоплагіат, компіляція, перефразування, копіювання; правилами дотримання академічної доброчесності, причинами та наслідками академічної недоброчесності» (ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». Бібліотека. ШАД, 2025а), а й сформувані ціннісні установки й позитивну мотивацію щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності. Це досягалось, зокрема, через розкриття причин порушень академічної доброчесності здобувачами освіти. Позитивний вплив на студентів має також той факт, що дотримуватися норм академічної доброчесності повинен і викладацький склад, науково-педагогічні працівники, а також ознайомлення про способи повідомлення щодо порушення норм академічної доброчесності викладачами, зокрема через скриньку довіри.

Ми також запропонували внести зміни й до ОК «Вступ до фаху».

Серед завдань цього ОК є таке: «Формування уявлення про педагогічну етику, академічну доброчесність та професійні цінності вчителя». Воно реалізувалось через вимогу дотримуватись норм і правил академічної доброчесності, зокрема, посилатися на використані джерела, уникнення плагіату, дотримання авторських прав тощо.

До того ж, до запропонованих завдань у змісті самостійної роботи студентів у курсі «Вступ до фаху» ми додали ще декілька:

Завдання 1. «Підготуйте перелік онлайн-курсів (не менше 3) для самоосвіти, які допоможуть підвищити рівень знань, умінь і навичок студентів і / або учителів / педагогів щодо академічної доброчесності. Заповніть таблицю».

Здобувачам було запропоновано заповнити таку таблицю «Курси з академічної доброчесності для вчителів» (див. табл. 2.7).

Таблиця 2.7.

Курси з академічної доброчесності для вчителів

Назва курсу	Посилання на курс	Короткий опис курсу

Здобувачі під час практичних занять із задоволенням та ентузіазмом долучилися до підготовки цього завдання, обговорювали курси, які знайшли. Наведемо приклад такого завдання:

Завдання виконане Вікторею Д., студенткою 1 курсу спеціальності «Початкова освіта. Українська мова і література»:

Курси з академічної доброчесності для вчителів

Назва курсу	Посилання на курс	Короткий опис курсу
Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів	URL: https://prometheus.org.ua/prometheus-free/akademichna-dobrochesnist-dlya-vykladachiv/	Академічна доброчесність: як створити культуру чесного викладання та навчання. Дізнайтеся про теоретичні аспекти, практичні інструменти та підходи для зміцнення доброчесності у закладах вищої освіти.
Академічна доброчесність онлайн-курс для вчителів старших класів	URL: https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5131	Плагіат та культура «копіювати/вставити» – це не лише порушення правил академічної доброчесності, а й порушення закону. У курсі ми розглянемо поняття «академічна доброчесність» та зосередимо увагу на тому, як вчитель чи вчителька 8-11 класів може сприяти формуванню культури академічної доброчесності в учнів. Курс пропонує інструменти для роботи з учнями старших класів: методичні рекомендації, робочий зошит, сценарії уроків, презентації, інтерактивний тест.
Академічна доброчесність в університеті	URL: https://vumonline.ua/course/academic-integrity-at-the-university/	Академічна доброчесність – це основа якості освіти. Українська вища освіта змінюється і важливою умовою успішного розвитку є впровадження принципів академічної доброчесності в

		<p>навчання, викладання та наукову діяльність.</p> <p>Для того, щоб кожен студент, викладач, науковець, адміністратор та керівник закладу вищої освіти міг ознайомитися і застосовувати в своїй діяльності принципи академічної доброчесності, був розроблений цей онлайн-курс.</p> <p>В ньому ви дізнаєтеся про те:</p> <p>Що таке академічна доброчесність?</p> <p>Що таке плагіат?</p> <p>Як уникнути плагіату (академічне письмо)?</p> <p>Якими є передумови створення доброчесного середовища в університеті (університетська автономія)?</p> <p>Як створити доброчесне середовище в університеті?</p>
<p>Академічна доброчесність: виклики, дії, успішні історії</p>	<p>URL : https://examenarium.sumdu.edu.ua/free_study/join/184</p>	<p>Метою масового відкритого онлайн-курсу «Академічна доброчесність: виклики, дії, успішні історії» є популяризація принципів академічної доброчесності як в освітянському та науковому просторі, так і для інших професій, де мають місце принципи доброчесності та трапляються випадки їх порушення. Задача курсу – створення інтерактивної платформи, яка буде популяризувати принципи академічної доброчесності, масово розповсюджувати інформацію про академічну доброчесність.</p>

На жаль, констатуємо, що таких курсів не так багато у відкритому доступі. Цільова аудиторія цих курсів є змішаною, вони одночасно призначені й для вчителів, і для здобувачів освіти. На нашу думку, такий підхід недоцільний: є необхідність у розробці окремих курсів для кожної категорії учасників освітнього процесу.

Однак зауважимо, що здобувачі орієнтуються на міжнародний контент і дібрали англomовні курси, наприклад:

All my own work: exploring academic integrity (The Open University, 2024). За результатами цього курсу здобувачі повинні вміти:

- розуміти, що мається на увазі під плагіатом;
- розуміти, чому важливо створювати власні роботи;
- розпізнавати, що маються на увазі під «цитуванням у тексті» (in-text citation) та «повним посиланням» (full reference);
- розуміти різницю між «співпрацею» (collaboration) та «змовою» (collusion);
- демонструвати знання методів уникнення плагіату.

My Academic Integrity (My Academic Integrity, n.d.). На думку авторів курсу: «Академічна доброчесність є основою навчання в будь-якому закладі освіти. Наша місія полягає в тому, щоб забезпечити ваших студентів знаннями, необхідними для етично та відповідально вирішувати свої академічні завдання. Цей онлайн-курс пропонує міцну основу в фундаментальних принципах доброчесності та надає інструменти атрибуції, необхідні учням, щоб уникнути плагіату. Ми вирішили представити зміст цього курсу за допомогою анімованих відео, щоб створити мультисенсорний навчальний досвід, у якому учні постійно залучені та мають високу мотивацію».

Після завершення курсу ваші студенти дізнаються:

- що означає академічна доброчесність;
- чому академічна доброчесність важлива в їхньому освітньому досвіді;

- що вважається порушенням академічної доброчесності та які серйозні наслідки має порушення політики академічної доброчесності закладу вищої освіти;

- що означає плагіат і як його уникнути через глибоке розуміння принципів цитування, перефразування та резюмування;

- найпоширеніші формати цитування, включаючи MLA та APA;

- що означає інтелектуальна власність і як уникнути порушення прав інтелектуальної власності;

- як розробити ефективні стратегії навчання та дослідження, щоб допомогти їм уникнути ненавмисного плагіату (My Academic Integrity, n.d.).

Уважаємо важливим аспектом, що наші здобувачі не обмежують себе лише україномовним контентом.

Ще одне завдання, яке ми додали до самостійної роботи курсу «Вступ до фаху», було таке:

Завдання 2. Укладіть список джерел для здобувачів освіти на тему «Академічна доброчесність для здобувачів освіти».

Це було доволі складне завдання, адже науковий і навчально-методичний дискурс з цієї проблеми ще залишається доволі обмеженим в нашій країні.

Аналіз робіт студентів дозволив зробити висновок, що, з одного боку, здобувачі освіти мають добре розвинені навички пошуку інформації, з іншого – присутня значна кількість помилок в оформленні списку літератури:

- змішування різних стилів – ДСТУ, APA, MLA та ін.;

- пропуск важливих елементів: автора, місця видання, видавництва, року видання, кількості сторінок, URL та дата звернення;

- помилки в написанні прізвищ та назв: неправильна транслітерація, скорочення з порушенням вимог до скорочень, різне написання одного й того самого автора в різних позиціях;

- порушення порядку розміщення джерел: за алфавітом, у порядку згадування в тексті тощо;

- неправильне оформлення електронних ресурсів: відсутність посилання, дати звернення, не вказано автора матеріалу або назву сайту, вставлено занадто довгий URL;
- різне форматування в межах одного списку: різні типи лапок, різні розідлові знаки, неоднакові відступи;
- подвоєння джерел: одне джерело внесене двічі з незначними відмінностями.

Це стало підставою для вдосконалення набутих знань, умінь і навичок. Робота над власними списками надавали більш ціннісного значення для роботи й на практиці продемонструвала необхідність володіти академічною доброчесністю.

Останнім завданням було таке:

Завдання 3. Укладіть список літератури для вчителів на тему «Академічна доброчесність».

Аналіз укладених списків за цим завданням також засвідчує, що студенти відповідально поставилися до завдання, але його результати, зокрема, в аспекті укладання бібліографічних списків потребує неабиякої уваги з боку викладачів.

Отже, реалізація мотиваційно-цільового етапу забезпечила підґрунтя для становлення стійкої внутрішньої мотивації студентів до дотримання принципів академічної доброчесності та їх подальшого свідомого впровадження у майбутній професійній педагогічній діяльності.

Операційний етап технології формування академічної доброчесності забезпечував вирішення завдань, пов'язаних із формуванням структурних компонентів – когнітивного й діяльнісного. При цьому варто зауважити, що продовжувалася робота й над формуванням ціннісно-мотиваційного компоненту. Під час цього етапу здійснювалося цілеспрямований вплив на формування знань, умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності, а також уміння транслювати їх майбутньому поколінню в процесі професійної діяльності.

Цей етап був основним у нашому дослідженні й найбільш тривалим за часом, і був зосереджений на знання, уміння і навички щодо дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності в процесі навчання й майбутньої професійної діяльності.

Оскільки під час першого, мотиваційно-цільового етапу, відбулося ознайомлення здобувачів освіти з основними принципами й базовими поняттями академічної доброчесності, то на другому етапі ми зосредили нашу увагу саме на набутті практичних знань і навичок щодо дотримання академічної доброчесності.

Основне місце тут посів курс за вибором «Основи академічної доброчесності». Мета цього курсу полягала у формуванні в здобувачів освіти розуміння сутності, принципів та значення академічної доброчесності як основи якісної освіти і наукової діяльності; розвинути навички дотримання етичних норм під час навчання, досліджень та професійної комунікації; сприяти формуванню відповідального, чесного та свідомого ставлення до освітнього процесу і результатів власної праці.

Серед завдань курсу були:

- сприяти розумінню поняття «академічна доброчесність» як основи якісної освіти, наукової і професійної діяльності;
- визначити місце й роль академічної доброчесності у ЗВО;
- розкрити особливості академічної доброчесності у ЗВО;
- навчити оформлювати результати наукових досліджень з дотриманням правил академічної доброчесності;
- сформувати навички роботи з різними джерелами та навчити оформлювати їх у списку літератури;
- сприяти усвідомленню поняття «авторське право»;
- познайомити з нормативними документами щодо академічної доброчесності;
- навчити працювати з різними базами даних з дотриманням правил академічної доброчесності;

- навчити використовувати програми з перевірки текстів на унікальність під час виконання наукових досліджень;
- сприяти опануванню інструментами професійно-особистісного саморозвитку;
- сприяти інтелектуальному розвитку здобувача;
- здійснювати допомогу й підтримку в особистому зростанні здобувача;
- розвивати критичне мислення та відповідальність за результати власної освітньої і наукової діяльності;
- виховувати ціннісне ставлення до чесності довіри та справедливості як ключових складників у освітньому середовищі ЗВО.

Підкреслимо, що хоча формування ціннісного ставлення до академічної доброчесності було пріоритетним завданням першого етапу нашого дослідження, ця робота не зупинилася після його завершення, а була продовжена й надалі.

На початку курсу, дотримуючись принципу відкритості та прозорості, який має на меті формування довіри через доступність правил і результатів, ми опублікували на онлайн-платформі Moodle на сторінці курсу, до якої є доступ у всіх здобувачів, які обрали цей курс, критерії оцінювання. Під час першого заняття здобувачі освіти також були поінформовані про доступ до зворотного зв'язку на онлайн-платформі курсу. Здобувачі були залучені до обговорення оцінок під час практичних занять. Зробимо важливе зауваження, що здобувачам були запропоновані критерії оцінки на кожному практичному занятті й вони самостійно визначали кількість балів, отриманих за практичне, викладач міг підвищити кількість балів або знизити, аргументуючи при цьому власну позицію.

Наприклад: максимальна кількість балів за практичне заняття 7:

– 2 б. за підготовку конспекту до заняття, що заздалегідь зазначено в плані підготовки до практичного заняття;

– 2 б. за відповідь на теоретичні питання практичного заняття;

– 3 б. за активну участь у практичних завданнях (участь у дискусіях, обговореннях, рольових іграх тощо).

Тобто студенти педагогічних університетів спочатку самостійно оцінювали якість і обсяг власної підготовки й участі в практичному занятті. Викладач пояснює, що, якщо конспект підготовлений не повністю, то здобувач може поставити собі за це 1 або 1,5 бали, виконання практичних завдань здобувачі також оцінюють самостійно.

Досвід роботи показав, що часто студенти необ'єктивно себе оцінюють і намагаються занизити бали, особливо щодо виконання практичних завдань, ставлять собі лише 1–2 бали. І тут завдання викладача аргументувати й довести значну роботу здобувача на занятті, підвищити бал. Такий підхід, на нашу думку, також має вплив на ціннісне ставлення до академічної доброчесності й мотивацію щодо її дотримання, а також підвищує зацікавленість у вивченні курсу.

Опишемо зміст роботи з курсом крізь принципи академічної доброчесності.

Теоретична частина курсу була покликана розкрити такі аспекти:

Тема 1. Що таке академічна доброчесність і як відрізнити компіляцію від плагіату?

Тема 2. Як правильно оформлювати результати власних досліджень, посилання й цитати відповідно до академічних стандартів?

Тема 3. Що таке авторське право, коли воно виникає і як не допустити його порушення?

Тема 4. Які існують бази даних і як ефективно працювати з університетським репозитарієм (на прикладі репозитарію ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»)?

Тема 5. Чому виникає академічна недоброчесність і якими є шляхи її подолання?

Тема 6. Як працюють програми перевірки текстів на унікальність і як правильно ними користуватися для перевірки наукових текстів?

Однак, поява в широкому доступі штучного інтелекту в 2022 році після представлення ChatGPT сприяла новим викликам академічній доброчесності. Це змусило нас додати ще одну тему до нашого курсу, присвячену цій проблематиці:

Тема 7. Як штучний інтелект впливає на академічну доброчесність і як його використовувати етично?

Викладання теоретичної частини передбачало використання традиційних методів навчання, зокрема під час лекцій. Зрозуміло, що сьогодні говорити тільки про читання лекції без використання елементів інших технологій, навіть у традиційній формі, практично неможливо. Тому ми використовували елементи інформаційних технологій – презентацій, що сприяло більше ефективному поясненню матеріалу, який важко сприймати на слух, наприклад, правила оформлення списку літератури тощо.

Під час читання лекцій знайшли своє місце поєднання методів діалогічної технології й технології критичного мислення. Зокрема, проблемна постановка теми лекцій, обговорення складних питань тощо.

Так під час висвітлення проблеми виникнення порушень академічної доброчесності доречним було обговорення причин, які призводять до порушень в освітньому середовищі. Після дискусії, яка сприяла ще й формуванню принципу справедливості й толерантності, ми використовували методи технології критичного мислення, а саме метод передбачення – стратегію, що спонукає до активного аналізу та прогнозування змісту перед його подальшим вивченням. Тут важливо спиратись на інтенційний досвід студентів і на набуті знання під час попередніх лекцій: які порушення ви здійснювали коли-небудь самі? Про які порушення академічної доброчесності вашими друзями або знайомими ви знаєте? Що спричинило ці порушення? тощо.

Теоретична частина виступила підґрунтям для опанування практичної частини й набуття практичних умінь і навичок.

Практична частина була спрямована на поглиблення практичних умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності.

Так, з метою сприяння усвідомлення поняття «авторське право» й більш глибокого усвідомлення принципу чесності та порядності ми використовували метод «перевернутий клас» технології перевернутого навчання.

До практичного заняття «Авторське право – його місце в освітньому середовищі ЗВО» ми попросили здобувачів підготувати матеріали, які містять порушення авторських прав. Під час заняття здобувачі виконували роль викладача по черзі. Вони демонстрували приклади порушень авторських прав, аналізували їх разом із здобувачами, пояснювали, у чому саме полягає причина порушення, чи можливо її усунути, яким чином це впливає на наукову й освітню діяльність тощо.

Цікавим було те, що здобувачі освіти розглядали й такі етичні аспекти як вплив порушення авторських прав на самого автора. У процесі обговорення також з'ясувалося, що порушення авторських прав боляче відгукується у здобувачів, коли це стосується їхніх особистих робіт. На нашу думку, такий висновок допоміг ще більше усвідомити цінність дотримання авторського права.

Під час заняття майбутні вчителі також брали участь у рольових іграх, що моделювали конфліктні ситуації між автором і тим, хто привласнив його роботу; між автором і редактором наукового журналу, який опублікував матеріали з порушенням авторського права; судовий процес щодо випадків порушень. Такі ігри були покликані усвідомити принцип справедливості та толерантності через забезпечення поваги до різних точок зору та об'єктивності оцінювання. Студенти вчилися вести дебати й дискусії з дотриманням чітких правил, взаємоповагою та толерантністю до різних точок зору.

Описана робота також працювала на користь принципу нетерпимості до порушень академічної доброчесності – усвідомлення важливості дотримання правил та наслідків їх порушення.

На цьому етапі ми залучили методи креативної технології, наприклад, під час вивчення причин, що призводять до порушення академічної доброчесності, було використано метод SCAMPER, який сприяв стимулюванню появи нових ідей, вирішення проблем.

Перший крок – S – Substitute (заміщення) – студентам треба було знайти, що можна замінити в дотриманні норм і правил академічної доброчесності? Студенти висловлювали багато ідей: правила академічної доброчесності; вимоги до перевірки контрольних робіт, тестів тощо; людей, які перевіряють та ін. Однак, тут вони стикнулися з етичними і моральними протиріччями – зменшити тиск на людей щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності означає збільшити поле для порушення, що погано.

Наступний крок – C – Combine (комбінування) – пошук ідей, або продуктів, які можна об'єднати. Тут здобувачі одностайно дійшли висновку, що їм не вистачало знань з академічної доброчесності, хоча б первинних, ще зі школи, і тому вони дійшли висновку: роботу з формування академічної доброчесності треба розпочинати ще в ЗЗСО.

A – Adapt (адаптація) – пошук шляхів адаптації ідеї до ситуації. Здобувачі запропонували внести деякі корективи в освітній процес ЗЗСО. Наприклад, вимагати, щоб учні обов'язково вказували джерела, з яких вони беруть інформацію, коли готують доповіді. Учні старших класів можуть зробити список літератури й оформлювати цитати, хоч і в обмеженій кількості. На думку майбутніх учителів, які ще добре пам'ятають свої шкільні роки, це значно полегшило б їм розуміння академічної доброчесності в ЗВО. Найбільшою проблемою в опануванні норм і правил академічної доброчесності студенти, майбутні учителі, вбачають те, що цьому аспекту не приділяють достатньої уваги під час навчання в школі, і в університеті їм

треба прикладати багато зусиль для засвоєння цих аспектів. Натомість значна увага до академічної доброчесності в школі могла б значно полегшити їм навчання зараз, адже в університеті їм доводиться й дізнаватися так багато нового, самотійно працювати тощо.

M – Modify / Magnify (модифікація, збільшення) – пошук того, що можна змінити, збільшити, чи зменшити.

На цьому кроці студенти розробили конкретні вимоги до учнів ЗЗСО. Вони виглядали таким чином:

– учні 3–8 класів повинні обов’язково вказувати джерело під час підготовки доповіді;

– учні, починаючи з 9 класу (оскільки вони на уроках української мови вивчили правила оформлення непрямої мови й цитування), мають обов’язково використовувати одну – дві цитати у власних доповідях, рефератах;

– учні 9–11 класів повинні оформлювати короткий список літератури обсягом до 10 джерел.

P – Put to Other Uses (пропозиція іншого застосування) – пошук інших можливостей для застосування. Тут здобувачі стикнулися з найбільшою проблемою: де і як ще можна застосовувати норми і правила академічної доброчесності. Єдина ідея, яка спала їм на думку, була перенос принципів академічної доброчесності на особисте спілкування. Дотримання цих принципів значною мірою полегшило б спілкування, адже надзвичайно приємно спілкуватися з іншою людиною чесно, відкрито, толерантно, і нести відповідальність за те, що говориш.

E – Eliminate (усунення або зведення дій до мінімуму) – пошук того, що можна прибрати або скоротити, щоб покращити рішення. У цьому аспекті здобувачі зробили висновки, що цей аспект пов’язаний з одним з попередніх – *M – Modify / Magnify (модифікація, збільшення)* – якщо здобувачі ЗЗСО опанують навички цитування й оформлення списку літератури, то в університеті можна значно мірою скоротити курс, і зосередитися на роботі з

програмами перевірки текстів на унікальність, роботі з базами даних, оформленні наукових робіт і підготовкою до навчання академічної доброчесності учнів ЗЗСО.

R – Rearrange / Reverse (звернення, зміна порядку) – пошук того, що може змінитися якщо поміняти місцями порядок дій. Здобувачі освіти дійшли висновку, що, в цілому, дотримання норм і правил академічної доброчесності не має чіткої послідовності. Цей порядок простежується лише в окремих аспектах академічної доброчесності, наприклад, під час оформлення списку літератури, або бібліографічного опису джерела тощо.

Зрозуміло, що цей метод доволі складний і потребує допомоги, а іноді й супроводу з боку викладача.

Результати цієї справи свідчать про відсутність наступності й перспективності щодо формування академічної доброчесності в закладах освіти різних рівнів. На нашу думку, ця проблема потребує значної уваги науковців.

Під час опанування курсу основний акцент був зроблений на практичній підготовці, а також індивідуальній роботі. Зауважимо, що ми спостерігали за здобувачами під час практичних занять і визначали, які завдання викликають найбільші труднощі. Робота над цими аспектами здійснювалася в індивідуальному порядку. Досвід роботи дозволив нам підготувати блоки завдань для усунення труднощів: оформлення списку літератури, оформленні цитувань.

Ще одним важливим аспектом роботи на цьому етапі була діяльність щодо оновлення змісту й удосконалення форм, методів та засобів навчання професійно орієнтованих освітніх компонентів («Вступ до фаху», «Педагогіка з основами педагогічної майстерності», «Основи педагогічної майстерності», «Методика викладання (відповідно до спеціальності)»). Мета цієї роботи полягала в закріпленні набутих знань, умінь і навичок, а також у формуванні вмінь транслювати принципи академічної доброчесності під час майбутньої професійної діяльності.

Основна увага під час викладання цих курсів з боку викладачів приділялася дотриманню не тільки загальних принципів, але й специфічних: оптимальності методів діяльності, паритетності, нульової толерантності до академічної недоброчесності, чесності та порядності, справедливості та толерантності, відкритості та прозорості, персональної відповідальності та орієнтації на результат.

Ми внесли корективи в робочі програми ОК «Педагогіка з основами педагогічної майстерності», «Основи педагогічної майстерності». Так, у курс «Основи педагогічної майстерності» у Темі 5. «Педагогічна культура вчителя сучасної школи» було додано питання «Академічна доброчесність як складник педагогічної культури вчителя»; в ОК «Педагогіка з основами педагогічної майстерності» питання «Як транслювати принципи, норми і правила академічної доброчесності майбутньому поколінню?» тощо.

Такі зміни зумовлені актуальними викликами, пов'язаними із забезпеченням якості, відкритості та відповідності освітнього процесу європейським стандартам. Варто підкреслити, що «академічна доброчесність є невід'ємним морально-ціннісним компонентом педагогічної культури вчителя, що проявляється у відповідальному ставленні до освітнього процесу, дотриманні принципів чесності та об'єктивності, повазі до інтелектуальної праці учасників освітнього процесу, а також у здатності діяти відповідно до етичних норм у різних професійних ситуаціях» (Коваленко, 2025а).

Академічна доброчесність проявляється у педагогічній культурі через низку морально-етичних та професійно-ціннісних аспектів. По-перше, це відображається у відповідальному ставленні вчителя до організації освітнього процесу: дотримання встановлених академічних правил під час підготовки та подання навчальних матеріалів, забезпечення об'єктивності та справедливості в оцінюванні здобувачів освіти, уважне ставлення до формування у них навичок самостійності (під час будь-якого виду діяльності) та критичного мислення, створення атмосфери довіри та поваги, що сприяє

розвитку академічної культури у здобувачів освіти та формуванню їхніх власних морально-ціннісних орієнтирів.

По-друге, академічна доброчесність формує культуру взаємодії педагога з учасниками освітнього середовища, що передбачає повагу до інтелектуальної праці колег і здобувачів освіти, толерантність до різних думок, а також відкритість до критики й обґрунтованих дискусій.

По-третє, вона проявляється в здатності педагога до саморефлексії, усвідомленого аналізу власних дій і рішень у професійній діяльності, а також у прагненні до постійного професійного самовдосконалення. Така внутрішня дисципліна дозволяє педагогові поєднувати когнітивний, морально-етичний та діяльнісно-практичний компоненти педагогічної культури, удосконалювати свої професійні уміння та навички, а також служити прикладом для здобувачів освіти, демонструючи важливість відповідального й етичного підходу до навчання та взаємодії в академічному середовищі.

Водночас, будь-які порушення академічної доброчесності, такі як упереджене оцінювання, плагіат, фальсифікація результатів навчальної діяльності або маніпуляції з оцінками, виступають показником низького рівня педагогічної культури. Такі дії не лише підривають професійну репутацію вчителя, але й негативно впливають на авторитет закладу освіти в цілому, зменшують довіру здобувачів освіти тим самим перешкоджають формуванню у здобувачів освіти усвідомленого ставлення до морально-етичних принципів навчання та цінностей академічної доброчесності (Коваленко, 2025а).

Одним із завдань у самостійній роботі до курсу «Основи педагогічної майстерності» стала розробка «Кодексу честі вчителя»:

«Розробіть «Кодекс честі вчителя». Зверніть увагу на те, що академічна доброчесність є складником культури вчителя. Ураховуйте принципи академічної доброчесності».

Наведемо фрагмент одного з розроблених кодексів студентки 2 курсу спеціальності «Початкова освіта» Юлії К.

Кодекс честі вчителя

Преамбула:

Я – майбутня вчителька й усвідомлюю, що мій фах вимагає, по-перше, стійких знань і вмінь, а по-друге, високих моральних якостей, чесності, відповідальності та любові до дітей.

Основою моєї професійної підготовки є педагогічна культура, а однією з провідних складників цієї культури виступає академічна доброчесність.

Оскільки вчитель є носієм знань, культури, моральних і духовних цінностей суспільства, то його діяльність має бути спрямована не лише на передавання знань, а й на формування чесності, відповідальності та поваги до істини у здобувачів освіти.

1. Загальні принципи

Будувати власну професійну діяльність на принципах академічної доброчесності:

Чесність – говорю правду, визнаю власні помилки, не привласнюю чужі ідеї чи результати.

Справедливість – оцінюю учнів об'єктивно, без упередження, не маю улюбленців.

Відповідальність – усвідомлюю наслідки своїх рішень і вчинків для учнів, колег і суспільства.

Повага – визнаю гідність кожної особистості, дотримуюся етичних норм спілкування, приймаю різні думки, поважаю всіх учасників освітнього процесу.

Довіра – створюю середовище взаємоповаги та відкритості у взаєминах між усіма учасниками освітнього процесу.

Служіння істині – орієнтуюся на науково обґрунтовані знання, уникаю дезінформації й псевдонауки.

Доброта та людяність – прагну створювати атмосферу підтримки, а не страху.

2. Академічна доброчесність у навчанні

Як майбутня вчителька, я дотримуюся таких позицій, що дозволить мені стати справжнім професіоналом:

- виконую навчальні завдання самостійно;*
- ставлюся з повагою до праці викладачів та однокурсників;*
- не допускаю плагіату, списування, фальсифікації результатів чи підробки документів;*
- дотримуюся авторського права, вказую джерела використаної інформації;*
- чесно ставлюся до оцінювання;*
- визнаю свої помилки;*
- сприяю розвитку культури доброчесності серед однокурсників та учнів під час педагогічної практики.*

3. Академічна доброчесність у професійній діяльності

Як учителька, я:

- не допускаю плагіату, фальсифікації чи фабрикації даних у навчальних і науково-методичних матеріалах;*
- дотримуюся авторського права, належним чином посилаюся на джерела інформації;*
- сприяю формуванню в учнів навичок академічної доброчесності (правильного цитування, самостійного мислення, добросовісного виконання завдань);*
- не використовую нечесних методів оцінювання чи контролю знань;*
- забезпечую прозорість критеріїв оцінювання й зворотний зв'язок з учнями;*
- дотримуюся конфіденційності щодо персональних даних учнів та колег.*

4. Професійна культура майбутнього педагога

Я усвідомлюю, що справжній учитель – це приклад для своїх вихованців, тому я:

- поважаю гідність дитини;*

- *терпляча, уважна й доброзичлива;*
- *дотримуюся етики спілкування, уникаю грубоців, байдужості чи упередження;*
- *пропагую істину, науковість і критичне мислення;*
- *плекаю любов до навчання – і в собі, і в своїх учнях.*

5. Культура професійної поведінки

Дотримуючись норм і правил культури професійної поведінки, я:

- *постійно самовдосконалююся, займаюся саморозвитком, розвиваю педагогічну майстерність і світогляд;*
- *демонструю приклад доброчесності, є моральним орієнтиром для здобувачів освіти;*
- *уникаю проявів дискримінації, мови ворожнечі, корупційних дій або упередженості;*
- *сприяю розвитку партнерських відносин у колективі, підтримую атмосферу взаємоповаги й співпраці;*
- *захищаю честь і гідність професії педагога.*

Наступний крок нашого дослідження передбачав імплементацію дидактичних засад академічної доброчесності учнів ЗЗСО в освітній процес студентів педагогічних університетів. Однак тут ми стикнулися з певними труднощами: аналіз навчальних планів бакалаврського рівня 013 Початкова освіта / А3 Початкова освіта та 014 Середня освіта / А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями) засвідчили, що найбільш логічно було б запровадити зміни в ОК «Педагогіка з основами педагогічної майстерності». Але цей курс студенти в умовах освітнього середовища педагогічних університетів вивчають переважно на першому або другому курсах, проте констатувальне опитування засвідчує, що в цей час у студентів ще немає достатнього рівня володіння академічною доброчесністю, а саме ці знання мають передувати оволодінню методикою навчання.

Вихід із цієї ситуації ми вбачаємо в упровадженні елементів інтеграції принципів академічної доброчесності в ЗЗСО в кожен предметну методику, відповідно до спеціалізації.

Так, наприклад, під час вивчення ОК «Методика навчання української мови» змістового модуля «Організація навчального процесу на уроках української мови. Загальні особливості викладання основних розділів мови» теми «Типи уроків» ми додали такі пункти:

– «Перший контроль знань: про що треба повідомити учням?»

«Контроль учнівських робіт: що впливає на вчителя під час оцінки учнівських робіт? Як цього уникнути?»

Під час вивчення цього ж модуля вивчається тема «Методика навчання основних розділів шкільного курсу української мови (фонетики, орфографії, лексикології, фразеології, будови слова та словотвору, морфології, синтаксису, пунктуації, стилістики та риторики)» до пунктів практичних занять було додано наступний:

«Місце академічної доброчесності під час вивчення основних розділів шкільного курсу української мови».

До практичних завдань ми додали наступне:

«Розробіть 2-3 завдання зі шкільного курсу української мови (вибір розділу за бажанням), за допомогою яких ви навчаєте учнів дотримуватися норм і правил академічної доброчесності».

Наведемо декілька прикладів таких завдань:

Оксана З.:

Завдання 1. «Українська мова» для учнів 5 класу тема «Лексичне значення слова».

Визначте лексичне та граматичне значення слів (за зразком). Скористайтеся тлумачним словником. Укажіть джерело, яке ви використовували.

Зразок. Голублю – виявляти ніжність, ласку; нестити [Slovnuk.me. Словник української мови у 20 томах.

<https://slovnkyk.me/dict/newsum/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%B1%D0%B8%D1%82%D0%B8>]. *Теп.ч., 1 ос., одн.*

Чепурна, пащекуєш, буриштиновий, обрій.

Завдання 2. «Українська мова» для учнів 11 кл., тема «Рецензія».

Знайдіть 2 рецензії в мережі Інтернет на фільм, який ви бачили, або книгу, яку ви читали. Укажіть авторів рецензій і посилання на них. Чи погоджуєтесь ви з цими рецензіями? Чому? Висловіть своє власне враження від фільму або книги.

Як бачимо, за таким самим принципом така робота була впроваджена й у освітні програми інших спеціалізацій.

Ця робота була також продовжена під час педагогічних практик.

Проаналізувавши робочі програми з педагогічної практики для здобувачів першого рівня освіти закладів вищої освіти України (Львівський національний університет імені Івана Франка, Ужгородський національний університет, Київський національний університет будівництва і архітектури, Херсонський державний університет, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Мукачівський державний університет, Криворізький державний педагогічний університет, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (ЛНУ імені Івана Франка РП «Педагогічна практика», 2023; УНУ РП «Педагогічна практика (Перші дні дитини в школі)», 2023; КНУ будівництва і архітектури РП «Педагогічна практика», 2023; ХДУ РП виробничої (педагогічної) практики, 2023; УДПУ імені Павла Тичини. Наскрізна програма практики, 2024; МДУ РП педагогічної (дозвілєвої) практики, 2023; КДПУ РП виробничої педагогічної практики, 2022; ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка» РП «Педагогічна практика в початковій школі (виробнича)», 2025с), які перебувають у відкритому доступі, встановлено, що вони детально регламентують мету, завдання, зміст та форми звітності практикантів, однак не містять положень, які б окреслювали чіткі вимоги до етичної поведінки

студентів, недопустимості плагіату, фальсифікації чи фабрикації результатів діяльності, а також відповідальності за порушення принципів академічної доброчесності. Така відсутність нормативно-закріплених орієнтирів щодо академічної доброчесності унеможлиблює формування в майбутніх учителів необхідних професійних цінностей та створює ризик відтворення недоброчесних практик у подальшій педагогічній діяльності.

Однак імпліцитно таку позицію можна вбачати, наприклад, в тому, що цей ОК забезпечує формування компетентностей, серед яких «ЗК 9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)» (ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка» ОП «Початкова освіта», 2025b). Уважаємо, доречним доповнити перелік завдань до практики наступними:

- формувати вміння впроваджувати норми і правила академічної доброчесності в освітній процес ЗЗСО;
- дотримуватись норм і правил академічної доброчесності в процесі професійної педагогічної діяльності.

З огляду на вищезазначене, ми додали завдання до практики: *«Під час розробки уроку, продемонструйте можливості впровадження норм і правил академічної доброчесності»*.

Таке завдання сприяло розвитку всіх структурних компонентів академічної доброчесності майбутніх учителів.

Значна робота щодо формування академічної доброчесності в умовах освітнього середовища педагогічних університетів також проводилась під час наукової роботи. Саме цей тип роботи сприяв індивідуалізації, адже викладачі співпрацюють з кожним студентом окремо й бачать, який аспект академічної доброчесності потребує додаткової уваги.

Досвід роботи й опитування викладачів засвідчили, що найбільші труднощі під час наукової роботи викликають саме цитування й оформлення списків літератури.

Така робота активно сприяла формуванню рефлексивного компонента, адже вимагає усвідомлення й аналізу набутих знань, умінь і навичок, а також визначення слабких місць у цих аспектах.

Отже, цей етап був спрямований на формування стійких знань, умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності, а також вміння транслювати їх майбутньому поколінню в процесі професійної діяльності, а також вирішенню завдань, пов'язаних із розвитком структурних компонентів (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний).

Останній етап нашого дослідження – *рефлексивно-коригувальний* – мав на меті забезпечити самоаналіз і формування індивідуального шляху дотримання норм і правил академічної доброчесності із подальшим коригуванням; прагнення до трансляції цих норм і правил у майбутній педагогічній діяльності; акцент на розвитку рефлексивного компонента.

Завдання цього етапу полягали в забезпеченні самоаналізу і формуванні індивідуального шляху дотримання норм і правил академічної доброчесності із подальшим коригуванням; прагнення до трансляції цих норм і правил у майбутній педагогічній діяльності.

Основна реалізація цього етапу відбувалася протягом останнього, четвертого курсу навчання, коли студенти вже мали доволі стійкі знання, вміння й навички щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності, а також методикою формування академічної доброчесності. Однак, ще раз підкреслимо, що рефлексивні практики мали місце й на попередніх етапах реалізації ТФАД.

Виокремлюємо два значущі складники у формуванні академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів: дотримання норм і правил академічної доброчесності і ціннісне ставлення до неї; вміння і бажання транслювати норми і правила академічної доброчесності майбутнім поколінням у процесі професійної діяльності.

Найбільш цінним на цьому етапі, на нашу думку, було впровадження програми самоосвітнього менеджменту «Академічна доброчесність учителя: професіоналізм чи вимога суспільства?», яку реалізовували в межах навчальних дисциплін психолого-педагогічного циклу та самостійної роботи студентів.

Метою цієї програми було: сформувати в студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів системне розуміння поняття академічної доброчесності як ціннісної установки; розвинути й закріпити здатність застосовувати принципи доброчесності в освітній практиці та створити індивідуальну траєкторію вдосконалення професійної педагогічної етики.

Завдання цього курсу:

- удосконалити й закріпити знання щодо правових засад академічної доброчесності в Україні та міжнародному освітньому просторі;
- продемонструвати роль учителя як носія етичних норм і моделі доброчесної поведінки;
- розвинути навички самоменджменту, самооцінювання і рефлексії щодо власних знань умінь і навичок щодо дотримання норм академічної доброчесності, а також місця академічної доброчесності в професійній педагогічній діяльності;
- сприяти розробці особистого плану професійної відповідальності та стратегії дотримання академічної доброчесності під час власного навчання та в майбутній професійній педагогічній діяльності.

Програма містила п'ять змістовних модулів:

1. Академічна доброчесність: цінності, норми, законодавство.
2. Академічні порушення та технології запобігання.
3. Учитель як моральний авторитет.
4. Самоосвітній менеджмент учителя.
5. Доброчесна культура в школі.

Розглянемо більш докладно змістову наповненість програми (Таблиця 2.8).

Таблиця 2.8.

Змістова наповненість, практичні форми та очікувані результати програми самоосвітнього менеджменту «Академічна доброчесність учителя: професіоналізм чи вимога суспільства?»

Модуль	Зміст	Практичні форми роботи	Очікувані результати
1. Академічна доброчесність: цінності, норми, законодавство	Поняття доброчесності; законодавча база; міжнародні стандарти; роль учителя в підтримці культури доброчесності	Міні-лекція, дискусія, аналіз нормативних документів	Знає правові основи доброчесності та розуміє її професійне значення
2. Академічні порушення та технології запобігання	Види порушень: плагіат, списування, фабрикація; їх прояви в шкільній практиці; цифрові інструменти	Аналіз кейсів, робота з антиплагіатними сервісами	Вміє розрізняти порушення та вибирати способи їх попередження
3. Учитель як моральний авторитет	Етичний кодекс; професійні та моральні стандарти; справедливість, об'єктивність	Рольові ігри, педагогічні ситуації	Демонструє етичну поведінку та моделює доброчесні рішення
4. Самоосвітній менеджмент учителя	Постановка цілей; самооцінювання; рефлексія; формування особистої стратегії доброчесності	Рефлексивний щоденник, складання індивідуального плану	Уміє управляти власним професійним розвитком
5. Доброчесна культура у школі	Політика доброчесності; робота з учнями, батьками, колегами; профілактика порушень	Розробка правил класу; моделювання тренінгів	Створює доброчесне освітнє середовище

Ця програма поєднує теоретичний матеріал з практичними вправами, однак, основний акцент падає саме на практичні кейси, що дозволяє здійснювати самоменеджмент, самоаналіз і саморефлексію щодо володіння нормами і правилами академічної доброчесності на теоретичному й практичному рівнях. Практичні заняття були організовані переважно у формі ділових ігор, групової роботи, дискусій, майстер-класів тощо із дотриманням чітких інструкцій. Такий підхід сприяв розвитку самостійності під час вирішення практичних завдань. Крім того, запропоновані завдання вимагали пошуку вирішення реальних професійних проблем, до таких належать рольові ігри, вирішення педагогічних ситуацій, «Розробка правил класу», моделювання різних типів тренінгів – для студентів, майбутніх учителів, для колег учителів, для батьків.

Педагогічна рефлексія щодо впровадження норм і правил академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності, на нашу думку, найбільше проявляється в процесі педагогічної практики. Цей етап припадає на 4 курс, під час якого студенти педагогічних університетів проходять виробничу педагогічну практику. Ми доповнили завдання практики наступними:

1. Представте в конспектах уроків опору на норми і правила академічної доброчесності: укажіть джерела, які ви використовували під час підготовки конспектів; використовуйте завдання, які вчать здобувачів освіти дотримуватися норм і правил академічної доброчесності або демонструють вміння дотримуватися таких норм і правил.

2. Зазначте в щоденнику практики, які труднощі у вас виникли під час практики у процесі трансляції норм і правил академічної доброчесності у педагогічній діяльності.

Студенти відзначили, що вони стикнулися з такими труднощами:

– майже повною відсутністю прикладів педагогічного досвіду учителів щодо впровадження норм і правил академічної доброчесності в освітній процес школи у відкритому доступі;

– нестача власного педагогічного досвіду щодо трансляції норм і правил академічної доброчесності здобувачам закладів загальної середньої освіти;

– відсутністю ґрунтовної методичної підготовки щодо трансляції норм і правил академічної доброчесності здобувачам закладів загальної середньої освіти.

Такі зауваження підводять нас до думки, що на майбутнє необхідним є впровадження спеціального курсу з методики навчання нормам і правилам академічної доброчесності здобувачів закладів середньої освіти.

Відзначимо також, що рефлексивно-коригувальний етап був спрямований не тільки на самоаналіз і рефлексію студентів педагогічних університетів, але й для нас з метою виявлення переваг і недоліків нашої ТФАД.

На цьому етапі ми також помітили, що в студентів є потреба в систематизованому матеріалі щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності, і хоча матеріалів достатньо й у відкритому доступі, студенти потребували певного узагальнення. Тож підсумковою діяльністю рефлексивно-коригувального етапу реалізації ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів стала розробка *власного компендіуму* – довідкового видання, у якому компетентно викладена наявна інформація в певній галузі (Перцев, б.д.). Створення такого компендіуму дозволив студентам структурувати набуту інформацію, розвинути навички відбору змісту, оцінити власні досягнення й рівень власних знань, умінь і навичок, і дотримуватися норм і правил академічної доброчесності.

Компендіум виконував головну підсумкову й рефлексивну роль, адже виступав ефективним інструментом самоаналізу й самооцінки, демонстрував індивідуальний стиль навчання, результати самоменджементу й самоорганізації, рефлексії освітньої діяльності, установлення зв'язків між попередніми та новими знаннями тощо.

Завершальним етапом була коротка презентація компендіуму з академічної доброчесності, яка здійснювалась в межах узагальнювального

(підсумкового) етапу експериментальної роботи та була інтегрована в навчально-методичну й позааудиторну діяльність здобувачів освіти. Зокрема, вона реалізовувалася у формі підсумкового заняття (узагальнення та систематизації знань) з елементами презентаційної діяльності. Індивідуальність здобувачів проявлялась у змістовому наповненні й структурі компендіуму. Так, одні майбутні вчителі на перше місце ставили блок, що містить матеріали про методику викладання норм і правил академічної доброчесності учням школи, другі – нормативно-правові документи, треті – добірку різноманітних ресурсів для підвищення власного рівня академічної доброчесності.

У такий спосіб успішно реалізувалося завдання із забезпечення самоаналізу і формування індивідуального дотримання норм і правил академічної доброчесності, підготовки до трансляції цих норм і правил у майбутній педагогічній діяльності.

Таким чином, компендіум презентувався як результат навчально-дослідницької діяльності здобувачів освіти у форматі інтерактивного підсумкового заняття з елементами обговорення та рефлексії.

2.3. Аналіз результатів дослідження формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів

Аналіз і узагальнення отриманих результатів дослідження, а також оцінка ефективності впровадженої технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів виконувалися на контрольному етапі експериментальної роботи. На цьому етапі було визначено зміни рівнів сформованості кожного компонента академічної доброчесності після інтеграції ТФАД в освітній процес.

Для аналізу динаміки сформованості академічної доброчесності застосовувався комплексний підхід, який передбачав оцінку всіх компонентів за задалегідь визначеними критеріями. Методи повторної діагностики надали змогу отримати дані, що в подальшому були оброблені математично та статистично, використовуючи критерій Пірсона для підвищення достовірності результатів. Порівнюючи показники експериментальної й контрольної груп після повторної діагностики, було проведено якісний і кількісний аналіз змін сформованості компонентів академічної доброчесності. Цей аналіз знайшов відображення в графічних і табличних матеріалах.

Результати дослідження розглянемо за кожним критерієм окремо. Зокрема, оцінка ціннісно-мотиваційного компонента академічної доброчесності студентів педагогічних університетів в умовах освітнього середовища здійснювалася за ціннісно-мотиваційним критерієм. Для цього використовувалися ті самі діагностичні методики, що й на констатувальному етапі дослідження.

Важливим для нашого дослідження було визначення наявності чи відсутності динаміки щодо ціннісних установок академічної доброчесності, ціннісного ставлення до себе, навчання та професійної діяльності вчителя тощо. Цей аспект набуває особливого значення для майбутньої професійної діяльності, оскільки останній з визначених компонентів є рефлексивний, що спрямований, крім іншого, й на педагогічну рефлексію щодо впровадження правил і норм академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності, а для цього майбутній педагог повинен мати мотивацію «на вдосконалення якості продукту педагогічної діяльності», яка, за твердженням А. Лукіячук, «розвивається через кілька ключових рівнів, що базуються на ціннісному ставленні до професії, рівні психологічної готовності до інновацій та внутрішніх спонуканнях» (Лукіячук, 2021). З одного боку, така позиція підтверджує взаємозв'язок між компонентами, з іншого – засвідчує потребу в дослідженні не тільки мотивації, але й готовності студентів до впровадження академічної доброчесності та вивчення внутрішніх спонукань.

Результати за ціннісно-мотиваційним критерієм однойменного компонента сформованості студентів педагогічних університетів в умовах освітнього середовища на контрольному етапі представлені в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9.

Результати рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічного університету за ціннісно-мотиваційним критерієм на контрольному етапі

Рівень сформованості	Результати обстеження			
	ЕГ (89 осіб – 100%)		КГ (91 особа – 100%)	
	%	осіб	%	осіб
Базовий	10,11	9	26,37	24
Продуктивний	60,67	54	51,65	47
Творчий	30,34	27	21,98	20

Представлені порівняльні результати за ціннісно-мотиваційним критерієм після проведення формувального етапу експерименту засвідчують помітні відмінності між ЕГ та КГ.

Показники ЕГ демонструють суттєві позитивні зміни в експериментальній групі. Зокрема, частка студентів із базовим рівнем у ЕГ є значно меншою (10,11%), ніж у КГ (26,37%), що свідчить про зменшення кількості студентів із недостатньо сформованими ціннісними орієнтаціями щодо академічної доброчесності, мотивації навчальної діяльності, професійної мотивації, ставленням до майбутньої діяльності.

Водночас у ЕГ спостерігається вищий показник студентів із продуктивним рівнем (60,67%) порівняно з контрольною групою (51,65%), що вказує на більш виражену внутрішню мотивацію дотримуватися принципів академічної доброчесності та усвідомлення їх значущості в освітній діяльності.

Особливо показовим є зростання частки студентів із творчим рівнем: у ЕГ він становить 30,34%, тоді як у КГ – 21,98%. Це свідчить про більшу

кількість студентів ЕГ, які демонструють стійку внутрішню мотивацію, усвідомлене прийняття цінностей академічної доброчесності.

Вагомим внеском для формування академічної доброчесності стало оновлення змісту й вдосконалення форм, методів і засобів навчання в дисципліні циклу загальної підготовки, а також професійно зорієнтованих освітніх компонентів. Позитивний вплив на формування академічної доброчесності також мали курс за вибором «Основи академічної доброчесності», навчання в Школі академічної доброчесності, програма самоосвітнього менеджменту «Академічна доброчесність учителя: професіоналізм чи вимога суспільства?».

За результатом тесту Рокіча спостерігаємо зміну ціннісних орієнтацій в ЕГ: на перше місце серед термінальних цінностей почали виходити пізнання, життєва мудрість, любов; серед інструментальних цінностей – відповідальність, чесність, освіченість. Уважаємо це результатом впливу розробленої ТФАД.

Для унаочнення представимо порівняльні результати ЕГ і КГ до і після проведення експериментального дослідження діаграмою (рис. 2.1.).

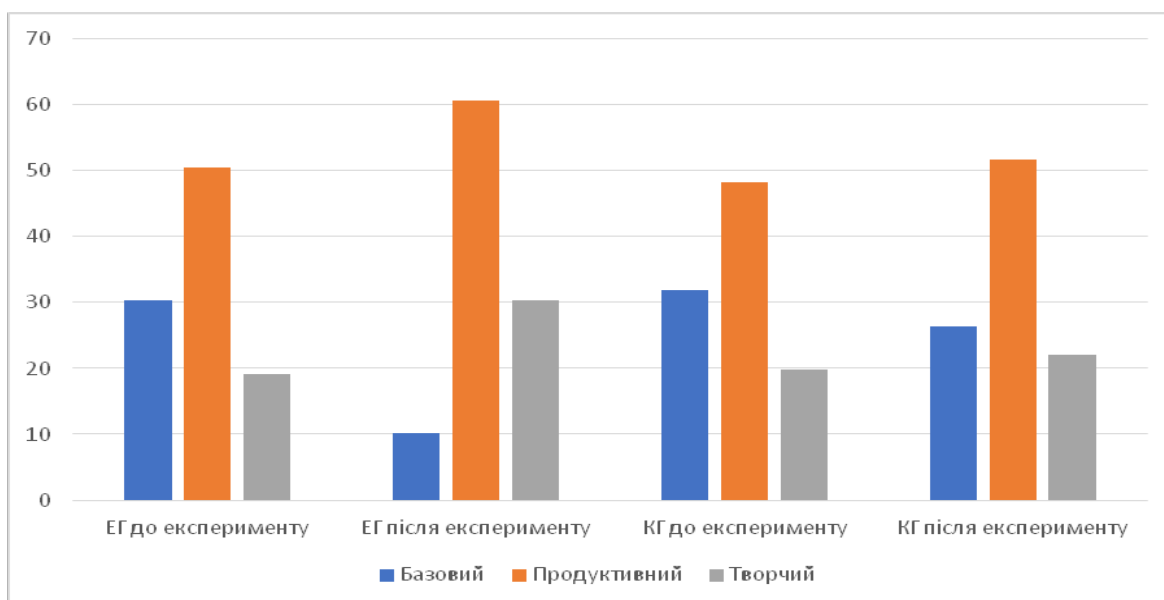

Рис. 2.1. Порівняльні результати діагностики рівнів сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за ціннісно-мотиваційним критерієм

Характеризуючи якісні зміни, зазначимо, що в ході контрольного етапу виявлено значні позитивні перетворення в ціннісно-мотиваційній сфері особистості студентів педагогічних університетів, яка характеризує ціннісну спрямованість академічної доброчесності, мотивації навчальної діяльності, професійної мотивації, ставлення до майбутньої діяльності. У такий спосіб констатуємо, що завдяки впровадженню ТФАД в освітній процес педагогічних університетів, зокрема, зміни, які було внесено до змісту і вдосконалення форм, методів та засобів навчання освітніх компонентів циклу загальної підготовки, відбулися значні позитивні зміни в ціннісному й мотиваційному аспектах розвитку особистості майбутніх педагогів.

На діаграмі видно, що результати КГ також мають незначну позитивну динаміку. Пов'язуємо це з епізодичною роботою з формування академічної доброчесності в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, яку проводять науково-педагогічні працівники. Однак, така робота є недостатньою для більш успішного формування академічної доброчесності, зокрема за ціннісно-мотиваційним етапом.

Діагностика сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за *когнітивним критерієм* здійснювалася відповідно до визначених показників. Так, за показниками «система знань про принципи і норми академічної етики, правил цитування, уникнення плагіату та несанкціонованого використання чужих результатів; знання про законодавчі та нормативно-правові документи на рівні держави й закладу освіти про рівні академічної доброчесності; знання щодо значень понять плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування та ін.; саморегуляція у навчанні; знання щодо наслідків порушень норм академічної доброчесності; знання про основи саморегуляції навчання; знання про дотримання правил академічної доброчесності в світлі майбутньої професійної діяльності» був проведений контрольний зріз знань після проведення операційного етапу.

Дані, отримані за результатами аналізу сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за когнітивним критерієм на контрольному етапі дослідження, представлені в таблиці 2.10.

Аналіз результатів сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за когнітивним критерієм на контрольному етапі експерименту свідчить про помітні відмінності між ЕГ та КГ.

Таблиця 2.10.

Результати аналізу рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за когнітивним критерієм на контрольному етапі

Рівень сформованості	Результати обстеження			
	ЕГ (89 осіб – 100%)		КГ (91 особа – 100%)	
	%	осіб	%	осіб
Базовий	25,84	23	56,04	51
Продуктивний	55,06	49	34,07	31
Творчий	19,10	17	9,89	9

За цим критерієм ми також спостерігаємо значні позитивні зміни в показниках ЕГ. Так, частка студентів із базовим рівнем у ЕГ становить лише 25,84%, що більш ніж удвічі менше за показники КГ – 50,64%. Однак, вважаємо, що 25,84% ще достатньо високий показник, пов'язуємо це зі специфічністю показників цього критерію, зокрема, наприклад, з необхідністю знати назви законів і нормативно-правових документів, у яких студенти часто помиляються, а також у тлумаченні різних понять, які стосуються порушень академічної доброчесності. При цьому, аналіз даних діяльнісного компонента є кращими, це свідчить про те, що чіткі формулювання понять викликають певні труднощі.

Для унаочнення представимо порівняльні результати ЕГ і КГ до і після проведення експериментального дослідження діаграмою (рис. 2. 2).

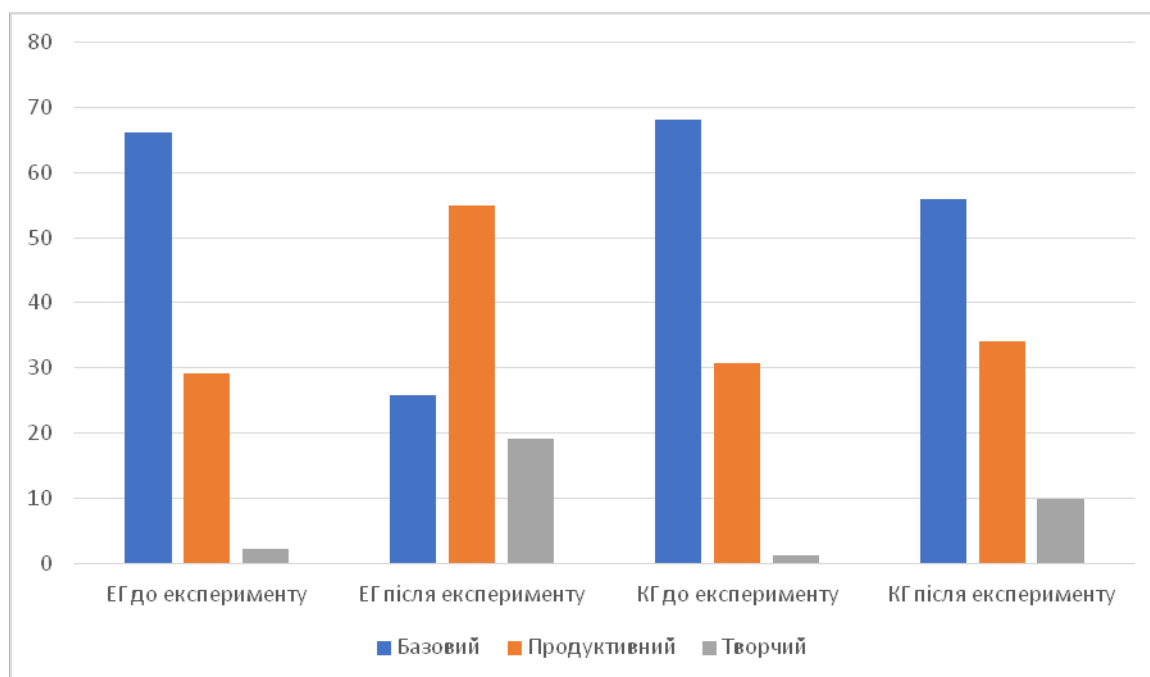

Рис. 2.2. Порівняльні результати діагностики рівнів сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за когнітивним критерієм

Загальний показник базового рівня в ЕГ в порівнянні з констатувальним етапом знизився більше, ніж на половину – на 40,45%, у КГ лише на 12,09%. При цьому в ЕГ спостерігаємо значне зростання показників продуктивного й творчого рівнів: до проведення експерименту показник продуктивного рівня підвищився з 29,21% до 43,82% після проведення експерименту; показники творчого рівня підвищилися з 2,25% до проведення експериментального дослідження до 35,96 після впровадження ТФАД. У КГ показники за продуктивним і творчим рівнями змінилася не значущо: продуктивний рівень до проведення експерименту – 30,77%, після проведення – 40,66%; показники творчого рівня до проведення експерименту були 1,10%, після проведення – 14,29%.

Студенти ЕГ підкреслили, що стійкі знання щодо системи знань про принципи, норми і правила академічної доброчесності вони отримали саме

під час вивчення курсу «Основи академічної доброчесності». Так вони змогли докладно вивчити нормативно-правові документи, а також термінологічний апарат щодо дотримання академічної доброчесності та її порушень. Здобувачі зазначили також, що вплив на усвідомлення термінології щодо різних аспектів академічної доброчесності мали заняття в Школі академічної доброчесності, і найбільше позитивне враження на них справила демонстрація причин порушення правил академічної доброчесності, адже виявилось, що здобувачі інших закладів освіти мають ті самі причини для порушення академічної доброчесності.

Відзначимо, що студенти КГ також відвідували Школу академічної доброчесності, однак, вони зазначили, що під час занять у школі вони більше зрозуміли різницю в поняттях, які стосуються порушень принципів, норм і правил академічної доброчесності, але законодавчі й нормативно-правові документи були розглянуті лише побіжно.

Наступним логічним кроком нашого дослідження є аналіз результатів рівня сформованості академічної доброчесності в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за *діяльнісним критерієм*, які наочно представлені в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11.

Результати аналізу рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за діяльнісним критерієм

Рівень сформованості	Результати обстеження			
	ЕГ (89 осіб – 100%)		КГ (91 особа – 100%)	
	%	осіб	%	осіб
Базовий	20,22	18	45,05	41
Продуктивний	43,82	39	40,66	37
Творчий	35,96	32	14,29	13

Як видно з таблиці 2.11. в експериментальній групі спостерігається виразна позитивна динаміка: кількість студентів педагогічних університетів із базовим рівнем значно зменшилася, натомість істотно збільшилася частка студентів із творчим рівнем сформованості академічної доброчесності. Це свідчить про розвиток практичних умінь дотримання принципів академічної доброчесності в навчальній діяльності.

Найбільшу складність у здобувачів викликали:

– оформлення результатів наукових досліджень, при цьому здобувачі ЕГ успішно використовували програми перевірки текстів на плагіат. Особливу роль тут відігравали викладачі, які мали встановити довірливі стосунки зі здобувачами, адже вони могли порадитися, як краще виправити недоліки в роботі. Крім того, студенти потребували індивідуального супроводу, адже всі мають різні «слабкі» місця в оформленні результатів власних наукових досліджень;

– застосування саморегуляції поведінки з дотриманням академічної доброчесності. Студенти педагогічних університетів відзначили, що хоча вони й отримали теоретичні відомості щодо засобів саморегуляції, виявилось, що застосовувати їх систематично дуже складно. При цьому здобувачі, які використовували засоби саморегуляції, відзначили, що вони дійсно допомагають в навчанні й дотриманні принципів академічної доброчесності.

Студенти педагогічних університетів також відзначили, що їм було дуже цікаво розробляти методику впровадження принципів академічної доброчесності в процесі квазіпрофесійної діяльності. Не зважаючи на обмеженість ресурсів про методику академічної доброчесності, вони вважають таку роботу необхідною і цікавою. Особливе зацікавлення цей аспект викликав у студентів 4 курсу, які вже побували на практиці. Здобувачі відзначили, що, на жаль, у ЗЗСО спостерігається доволі низький рівень культури академічної доброчесності і вони б хотіли позитивно вплинути на цю ситуацію.

З метою унаочнення представимо порівняльні результати за діяльнісним критерієм на рис. 2.3.

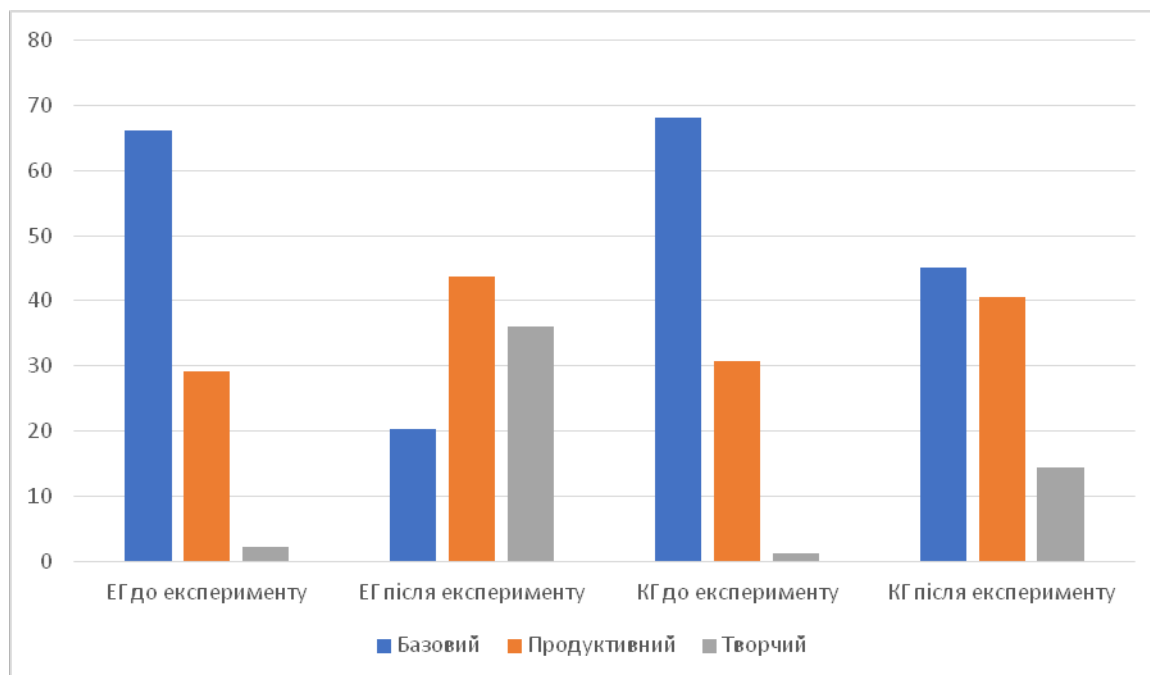

Рис. 2.3. Порівняльні результати діагностики рівнів сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за діяльнісним критерієм

Констатуємо, що позитивні зрушення відбулися в обох групах. Однак такі зміни були незначними в КГ, де базовий рівень зменшився з 69,23% до 45,05%, показники продуктивного рівня зросли на 10,99%, а творчого – на 13,19%. Уважаємо, що така динаміка зумовлена природним розвитком студентів у процесі навчання, однак ці зміни значно менш інтенсивні, ніж у ЕГ.

Представлені результати свідчать про суттєве зниження базового рівня – з 66,29% до проведення експерименту до 20,22% після його проведення, та значне зростання творчого рівня сформованості академічної доброчесності за діяльнісним критерієм в ЕГ – з 2,25% до проведення експерименту до 35,96% після його проведення.

Розглянемо результати сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за *рефлексивним критерієм*, що представлені в таблиці 2.12.

Результати аналізу рівня сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за рефлексивним критерієм

Рівень сформованості	Результати обстеження			
	ЕГ (89 осіб – 100%)		КГ (91 особа – 100%)	
	%	осіб	%	осіб
Базовий	15,73	14	30,77	28
Продуктивний	61,80	55	54,95	50
Творчий	22,47	20	14,29	13

Як видно з таблиці 2.12., аналіз результатів сформованості академічної доброчесності студентів за рефлексивним критерієм на контрольному етапі експерименту свідчить про наявність позитивних змін у рівнях розвитку рефлексивних умінь студентів, а також про певні відмінності між ЕГ та КГ.

Порівняльний аналіз результатів показує, що в обох групах переважає продуктивний рівень сформованості за рефлексивним критерієм, однак показник є вищим в ЕГ (61,80% респондентів) порівняно з КГ (54,95% опитаних). Це свідчить про те, що більшість студентів експериментальної групи здійснювали усвідомлений аналіз власної навчальної діяльності, оцінювали її результати та частково регулювали свою поведінку відповідно до норм академічної доброчесності.

Водночас в ЕГ спостерігається значно менша частина студентів із базовим рівнем (15,73% опитаних) порівняно з КГ (30,77%). Такі показники свідчать про зменшення кількості студентів, які мають недостатньо сформовані рефлексивні вміння, пов'язані з навчанням, трансляцією норм академічної доброчесності майбутнім поколінням, власної педагогічної діяльності.

Крім того, у ЕГ наявні вищі показники творчого рівня (22,47%), ніж у КГ – 14,29%. Це означає, що більша кількість студентів ЕГ здатна до

глибокого самоаналізу, самоконтролю та свідомого регулювання власної поведінки відповідно до принципів академічної доброчесності.

Студенти відзначили, що вони більш свідомо почали дотримуватися принципів, норм і правил академічної доброчесності, однак відзначили значну перевантаженість, що іноді змушує вдаватися до порушень, зокрема списування або компіляції. До того ж здобувачі зазначають, що легкість роботи зі штучним інтелектом також призводить до значної економії часу і зусиль. За твердженням студентів, найважчим для них є утримання від використання штучного інтелекту. Що ж до уникнення інших порушень, здобувачі відзначають, що набута практика правильного цитування значно полегшує роботу з дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності, й, відповідно, підвищує рівень самоконтролю.

Серед найскладніших аспектів рефлексивного критерію студенти педагогічних університетів відзначають наявність педагогічної рефлексії щодо впровадження принципів, норм і правил академічної доброчесності під час майбутньої професійної діяльності.

Найбільш цінним у цьому аспекті студенти відзначили програму самоосвітнього менеджменту «Академічна доброчесність учителя: професіоналізм чи вимога суспільства?». Здобувачі відзначили, що підготовка завдань, які стосуються або враховують принципи академічної доброчесності, дозволили їм краще зрозуміти принципи, норми і правила академічної доброчесності.

Позитивні відгуки також отримало створення власного компендіуму, що дозволив студентам структурувати теоретичну інформацію й практичні навички щодо дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності, як під час навчання, в умовах освітнього середовища, так і під час квазіпрофесійної і майбутньої професійної діяльності.

Однак аналіз результатів за рефлексивним критерієм сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів не буде повним без аналізу результатів даних до і

після проведення експериментального дослідження. Представимо такі дані на рис. 2.4. та проаналізуємо їх.

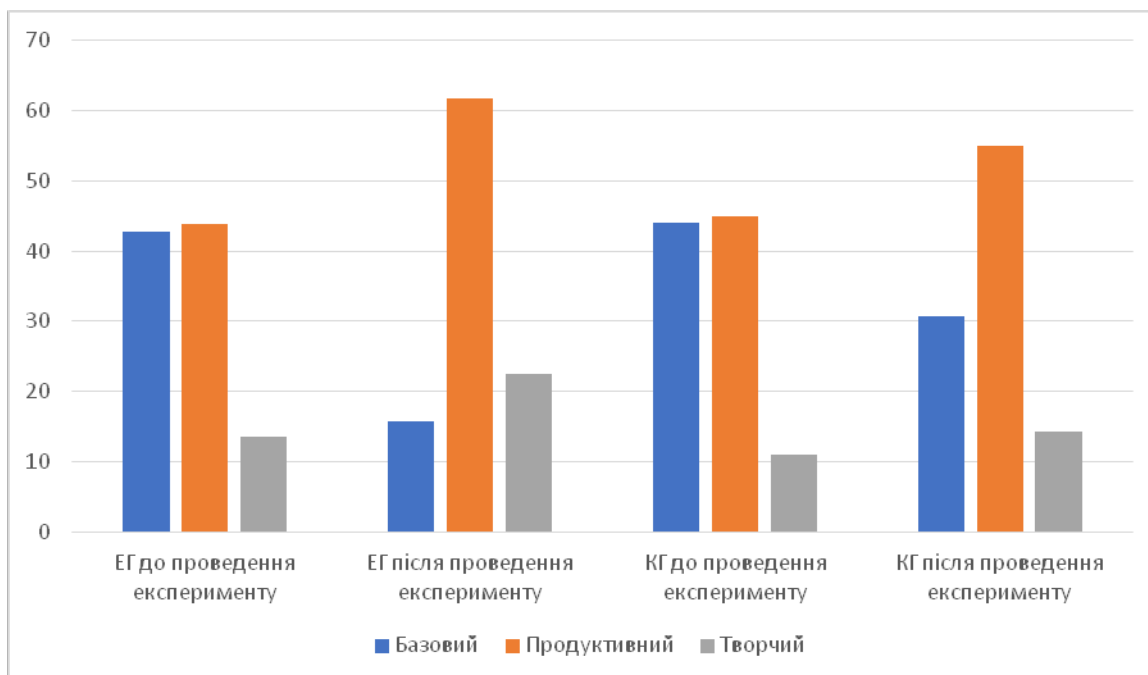

Рис. 2.4. Порівняльні результати діагностики рівнів сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за рефлексивним критерієм

Дані, представлені на Рис. 2.4, демонструють майже однакові показники на початку проведення експерименту, в обох групах превалював базовий рівень сформованості академічної доброчесності в умовах освітнього середовища педагогічних університетів і лише незначна частина здобувачів перебувала на творчому рівні, що свідчить про недостатність сформованості рефлексивного критерія в обох групах.

Після проведення експерименту в ЕГ групі відбулися суттєві позитивні зміни. Частина студентів з базовим рівнем зменшилася до 15,73%, що свідчить про значне скорочення кількості студентів із недостатньо сформованими рефлексивними вміннями. У свою чергу значно зросла частина студентів із продуктивним рівнем – до 61,80%, а також творчим рівнем – до 22,47%. Це свідчить про позитивний вплив роботи, спрямованої

на розвиток самоаналізу, самоконтролю та усвідомленого дотримання принципів академічної доброчесності в освітній діяльності.

У КГ ми також спостерігаємо певну позитивну динаміку, проте вона є менш вираженою: кількість здобувачів із базовим рівнем зменшилася з 43,96% до 30,77%; продуктивний зріс до 54,95% респондентів (на констатувальному етапі – 45,05%); а творчий – зріс з 10,99% до 14,29%. Уважаємо такі зміни не суттєвими й зумовленими традиційним підходом до формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Представимо узагальнені середні результати сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13.

Узагальнені середні результати сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів

Рівень сформованості	Результати обстеження	
	ЕГ (89 осіб – 100%)	КГ (91 особа – 100%)
Базовий	17,96	39,56
Продуктивний	55,34	46,58
Творчий	26,97	15,11

Як видно з таблиці 2.13, в ЕГ достатньо низькі показники базового рівня – 17,96%, більше половини студентів педагогічних університетів перебувають на продуктивному рівні – 55,34%, і майже третина респондентів – 26,97% – мають творчий рівень сформованості академічної доброчесності.

Середні результати КГ відрізняються від показників ЕГ. Так, найменша кількість студентів, лише 15,11%, перебувають на творчому рівні, і майже 40% на базовому, такі показники свідчать про недостатню сформованість

академічної доброчесності студентів КГ в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Порівняємо динаміку результатів в ЕГ і КГ до і після проведення експерименту на рисунку 2.5.

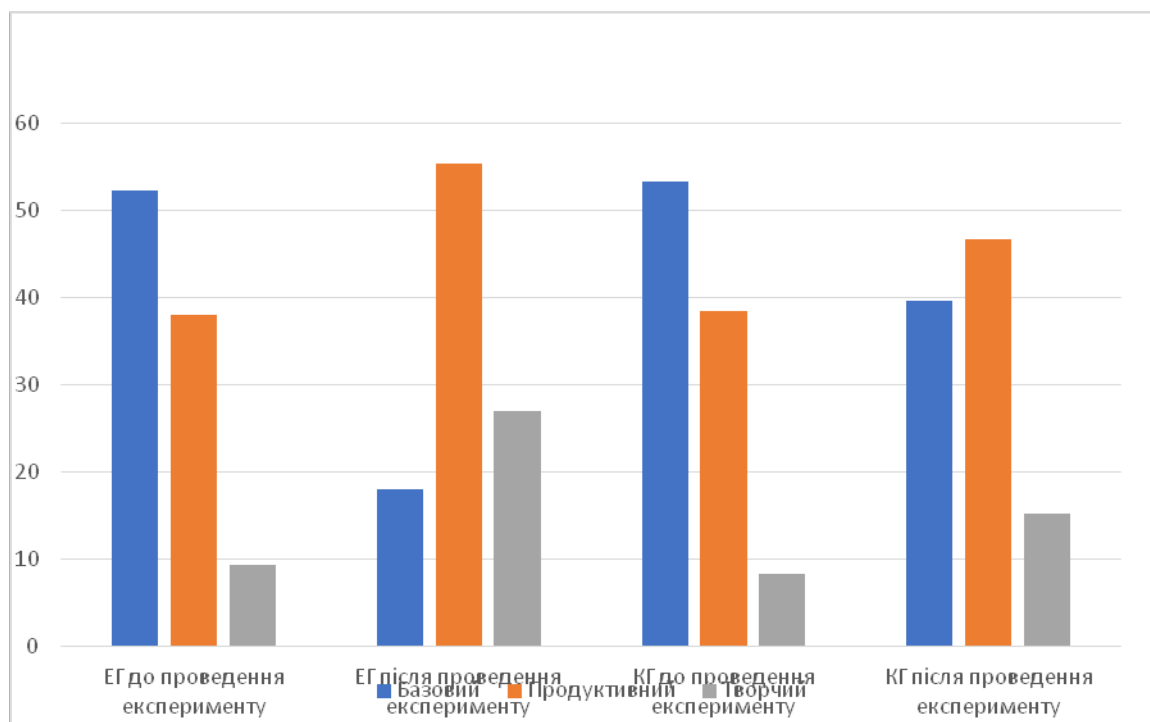

Рис. 2.5. Порівняльні результати діагностики рівнів сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів

Аналіз порівняльних середніх результатів свідчить про значне зменшення показників базового рівня в ЕГ з 52,25% до 17,96%, і, у свою чергу, збільшення показників творчого рівня майже втричі з 9,27% до 26,97%.

Порівняльні показники загальних середніх результатів сформованості академічної доброчесності студентів КГ в умовах освітнього середовища педагогічних університетів засвідчують незначну позитивну динаміку: зменшення показників базового рівня з 53,3% до 39,56%, збільшення показників продуктивного – з 38,46% до 46,58%, та творчого – з 8,24% до 15,11% – рівнів.

Такі показники засвідчують ефективність впровадженої ТФАД в освітнє середовище педагогічних університетів.

Для підтвердження достовірності результатів педагогічного експерименту та перевірки статистичної значущості відмінностей між експериментальною і контрольною групами було застосовано *критерій Пірсона* (χ^2) (Руденко, 2012). Використання цього критерію є доцільним для аналізу емпіричних даних, представлених у вигляді розподілу частот за кількома категоріями, зокрема рівнями сформованості академічної доброчесності студентів.

Критерій Пірсона (χ^2) дозволяє встановити, чи є виявлені відмінності між ЕГ та КГ випадковими, чи вони зумовлені впливом експериментального чинника. Для цього обчислюється значення статистики χ^2 за формулою:

$$\chi^2 = \sum \frac{(O - E)^2}{E},$$

де

O – емпіричні (спостережувані) значення;

E – теоретично очікувані значення.

Кількість ступенів свободи визначається за формулою:

$$df=(r-1)(c-1)$$

де r – кількість рядків (груп), c – кількість колонок (рівнів сформованості).

У нашому дослідженні порівнювалися дві групи (експериментальна (ЕГ) та контрольна (КГ)) за трьома рівнями сформованості академічної доброчесності (базовий, продуктивний, творчий). Отже, кількість ступенів свободи становила:

$$df=(2-1)(3-1)=2$$

Критичне значення критерію Пірсона χ^2 для рівня значущості $p \leq 0,05$ та $df = 2$ становить:

$$=5,99$$

Отримані емпіричні значення χ^2 порівнювалися з критичним значенням.

Результати розрахунків показали, що на початковому етапі експерименту значення χ^2 для всіх досліджуваних критеріїв є значно меншими за критичне значення.

Зокрема, для ціннісно-мотиваційного критерію значення χ^2 становить 0,089, для когнітивного – 0,392, для діяльнісного – 0,396, а для рефлексивного – 0,261.

Оскільки в усіх випадках виконується нерівність:

$$\chi_{\text{емп}}^2 < \chi_{\text{кр}}^2$$

це свідчить про відсутність статистично значущих відмінностей між експериментальною та контрольною групами на початковому етапі дослідження.

Таким чином, отримані результати підтверджують однорідність досліджуваних груп, що є важливою умовою коректності проведення педагогічного експерименту. Встановлена статистична рівність груп свідчить про те, що вони мали приблизно однаковий рівень сформованості академічної доброчесності за всіма досліджуваними критеріями до початку експериментального впливу.

Після впровадження розробленої технології формування академічної доброчесності було здійснено повторну діагностику рівнів її сформованості. Отримані результати також були перевірені за допомогою критерію Пірсона χ^2 .

Для унаочнення представимо результати статистичної перевірки результатів експерименту щодо формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за критерієм Пірсона (χ^2) в таблиці 2.14.

**Статистична перевірка результатів експерименту щодо
формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього
середовища педагогічних університетів за критерієм Пірсона (χ^2)**

Критерій	χ^2 емпіричне	χ^2 критичне ($p \leq 0,05$; $df=2$)	Рівень значущості р	Статистичний висновок
Констатувальний етап				
Ціннісно-мотиваційний	0,089	5,99	0,956	відмінності незначущі
Когнітивний	0,392	5,99	0,822	відмінності незначущі
Діяльнісний	0,396	5,99	0,820	відмінності незначущі
Рефлексивний	0,261	5,99	0,878	відмінності незначущі
Контрольний етап				
Ціннісно-мотиваційний	8,34	5,99	0,015	відмінності значущі
Когнітивний	17,09	5,99	0,00019	відмінності високозначущі
Діяльнісний	17,02	5,99	0,00020	відмінності високозначущі
Рефлексивний	6,37	5,99	0,041	відмінності значущі

Розрахунки показали, що для більшості критеріїв значення χ^2 значно перевищує критичне значення. Зокрема, для ціннісно-мотиваційного критерію χ^2 становить 8,34, для когнітивного – 17,09, для діяльнісного – 17,02, а для рефлексивного – 6,37.

У всіх випадках виконується нерівність:

$$\chi_{\text{емп}}^2 > \chi_{\text{кр}}^2$$

що свідчить про наявність статистично значущих відмінностей між експериментальною та контрольною групами після завершення експерименту.

Найбільші статистичні відмінності зафіксовано за когнітивним та діяльнісним критеріями, що підтверджується високими значеннями χ^2 та дуже низьким рівнем імовірності випадковості результатів. Це свідчить про суттєве зростання рівня знань студентів про академічну доброчесність, а також про розвиток практичних навичок її дотримання у навчальній діяльності.

Помітні статистично значущі зміни також спостерігаються за ціннісно-мотиваційним та рефлексивним критеріями, що підтверджує формування у студентів стійкої мотивації до дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності та розвиток здатності до рефлексії власної навчальної й майбутньої професійної діяльності.

Порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів експерименту свідчить, що на початку дослідження ЕГ та КГ не мали статистично значущих відмінностей, що підтверджує їхню еквівалентність.

Після впровадження експерименту у студентів ЕГ відбулося істотне підвищення рівня сформованості академічної доброчесності за всіма досліджуваними критеріями. Отримані значення χ^2 перевищують критичне значення, що свідчить про статистично значущу різницю між результатами експериментальної та контрольної груп.

Таким чином, результати статистичної перевірки підтверджують, що позитивна динаміка показників у експериментальній групі не є випадковою, а зумовлена впливом упровадженої ТФАД студентів у освітньому середовищі педагогічних університетів.

Отже, можна зробити висновок про експериментальне підтвердження ефективності розробленої та впровадженої ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Вона може бути рекомендована для впровадження в освітній процес підготовки майбутніх

учителів різних спеціальностей в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

Висновки до розділу 2

У другому розділі дисертаційної роботи на підставі проведеної дослідно-експериментальної роботи, що полягала в перевірці впливу розробленої технології на формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, дійшли таких конкретних висновків:

1. Теоретичний аналіз проблеми формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів надав змогу розробити зміст і програму експериментальної роботи; визначити бази проведення педагогічного експерименту; дібрати методики діагностики сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів; дослідити вихідний рівень сформованості академічної доброчесності студентів педагогічних університетів; експериментально перевірити технологію формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів; проаналізувати та оформити результати дослідно-експериментальної роботи.

На констатувальному етапі експерименту досліджено педагогічний потенціал освітнього середовища педагогічного університету: освітніх компонентів циклу загальної підготовки і психолого-педагогічного блоку науково-дослідної, самостійної й аудиторної роботи, практичної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальностями 013 Початкова освіта, 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). Зроблено висновок, що саме освітнє середовище педагогічного університету створює потенційний навчальний простір для формування академічної доброчесності студентів педагогічних університетів, але не використовується

повною мірою суб'єктами освітнього процесу для формування досліджуваного феномена.

Анкетування майбутніх учителів засвідчило доволі низькі показники сформованості академічної доброчесності, зокрема низький рівень знань і практичних навичок щодо дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності, що дозволяє висновкувати про відсутність системи знань, умінь і навичок. Водночас студенти виявили готовність і бажання взяти участь у експерименті з формування академічної доброчесності.

Обґрунтовано вибір методик діагностики сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів (методики: «Ціннісні орієнтації» М. Рокича; «The self-control and self-management scale (SCMS)» P. G Mezo (в українській адаптації); комплексна анкета «Академічна доброчесність у педагогічних університетах (теоретична і практична частини)»).

Уточнено показники компонентів сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів:

– *ціннісно-мотиваційний компонент* сформованості академічної доброчесності (ціннісно-мотиваційний критерій) визначав систему ціннісних установок студентів педагогічних університетів і мотивацію до навчальної й професійної діяльності. *Показниками* визначено наявність ціннісних орієнтацій; ціннісне ставлення до себе, навчання, професійної діяльності; мотивація до навчальної діяльності, ставлення до майбутньої професійної діяльності;

– *когнітивний компонент* сформованості академічної доброчесності (когнітивний критерій) оцінював наявність системи знань про принципи, норми і правила дотримання академічної доброчесності, її порушення, а також про основи саморегуляції. *Показниками* визначено: систему знань про принципи і норми академічної доброчесності, правил цитування та ін.; система знань про термінологічний апарат, типи й види порушень

академічної доброчесності; система знань про основи саморегуляції та дотримання норм і правил академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності;

– *діяльнісний компонент* сформованості академічної доброчесності (діяльнісний критерій) визначав здатність застосовувати набуті знання з академічної доброчесності на практиці, під час освітньої й квазіпрофесійної діяльності, а також транслювати принципи, норми і правила академічної доброчесності майбутнім поколінням у процесі професійної діяльності. *Показниками* визначено: систему вмінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності та їхня практична реалізація в освітній і науковій діяльності; застосування засобів саморегуляції; комплекс умінь і навичок для пропедевтики академічної доброчесності під час квазіпрофесійної і майбутньої професійної діяльності;

– *рефлексивний компонент* сформованості академічної доброчесності (рефлексивний компонент) визначав наявність навичок самоконтролю й самооцінки, уміння об'єктивно співвідносити рівень власних знань, умінь і навичок здійснювати самооцінку власної діяльності щодо академічної доброчесності та наявність педагогічної рефлексії. *Показниками* визначено: наявність самопізнання, самооцінки, й самоконтроль щодо сформованості академічної доброчесності; самоконтроль щодо дотримання принципів, норм і правил академічної доброчесності, уникнення порушень академічної доброчесності; педагогічна рефлексія щодо впровадження принципів, норм і правил академічної доброчесності в квазіпрофесійній та майбутній професійній діяльності.

Визначено рівні сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів: базовий, продуктивний та творчий.

Проведене констатувальне дослідження дозволило визначити сформованість академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за визначеними компонентами,

зокрема мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісним, рефлексивним за відповідними критеріями та показниками. Дослідження в ЕГ сформованості академічної доброчесності за *мотиваційним компонентом* за однойменним критерієм та відповідними їм критеріями й показниками. Дослідження в ЕГ засвідчило превалювання продуктивного рівня сформованості (50,56%), більш низькі показники мав базовий рівень (30,34%), найнижчі – творчий (19,10%). Аналогічні показники були визначені й у контрольній групі: продуктивний рівень (48,35%), базовий (31,87%), творчий рівень (19,78%).

Аналіз сформованості академічної доброчесності за *когнітивним компонентом* студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів за когнітивним критерієм та відповідними показниками надало змогу констатувати перевагу базового рівня в обох групах (66,29% в ЕГ і 68,13% у КГ); на другому місці – показники продуктивного рівня (29,21% в ЕГ та 30,77% у КГ); найнижчі показники у творчого рівня (2,25% в ЕГ й 1,10% у КГ).

Дослідження сформованості академічної доброчесності за *діяльнісним компонентом* студентів в умовах педагогічного університету за *діяльнісним критерієм* та відповідними показниками засвідчив, що найвищі показники мав базовий рівень у обох групах (69,66% в ЕГ і 69,23% в КГ), майже третина здобувачів мали продуктивний рівень (28,09% в ЕГ і 29,67% у КГ), найнижчі показники мав творчий рівень (2,25% в ЕГ і 1,10% у КГ).

Вивчення сформованості академічної доброчесності за рефлексивним компонентом у студентів в умовах педагогічного університету за однойменним критерієм та відповідними показниками засвідчив, що найвищі показники має продуктивний рівень в ЕГ (43,82%) і КГ (45,05%); незначною мірою відрізняються показники базового рівня – 42,70% в ЕГ і 43,96% в КГ; показники творчого рівня найнижчі – 13,48% в ЕГ і 10,99% в КГ.

Аналіз узагальнених середніх результатів рівня сформованості академічної доброчесності в умовах освітнього середовища педагогічних університетів на констатувальному етапі експериментального дослідження за

всіма компонентами констатує приблизно однакові результати в обох групах, де превалує базовий рівень – $\mu=52,25\%$ у ЕГ і $\mu=53,3\%$ у КГ; на другому місці перебував продуктивний рівень – $\mu=37,92\%$ у ЕГ і $\mu=38,46\%$ у КГ; найменші результати має творчий рівень – $\mu=9,27\%$ у ЕГ і $\mu=8,24\%$ у КГ.

2. Здійснено формувальний етап експерименту, що передбачав упровадження ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів і був спрямований на орієнтацію освітнього середовища педагогічного університету на створення умов для дотримання академічної доброчесності й формування академічної доброчесності студентів під час власного навчання та в майбутній педагогічній діяльності на основі визначених етапів реалізації технології – мотиваційно-цільового (усвідомлення особистісної і соціальної значущості дотримання норм академічної доброчесності в процесі власного навчання й трансляції цих норм майбутньому поколінню); операційного (вирішення завдань пов'язаних із розвитком структурних компонентів (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний) і спрямований на формування знань, умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності, а також уміння транслювати їх майбутньому поколінню в процесі професійної діяльності); рефлексивно-коригувального (забезпечення самоаналізу і формування індивідуального шляху дотримання норм і правил академічної доброчесності, із подальшим коригуванням; прагнення до трансляції цих норм і правил у майбутній педагогічній діяльності).

Розроблено експериментальну програму, орієнтовану на освітню й наукову діяльність у процесі професійної підготовки і реалізовану через доповнення змісту й удосконалення форм, методів та засобів навчання освітніх компонентів циклу загальної підготовки («Українська мова за професійним спрямуванням», «Інформаційно-комунікаційні технології навчання») і дисциплін психолого-педагогічного блоку («Вступ до фаху», «Педагогіка з основами педагогічної майстерності», «Інноваційні технології навчання», «Основи педагогічної майстерності», «Методика викладання

(відповідно до спеціальності)»); курс за вибором «Основи академічної доброчесності»; програмою самоосвітнього менеджменту «Академічна доброчесність учителя: професіоналізм чи вимога суспільства?»; організацію проходження навчання в Школі академічної доброчесності університету; самостійну розробку власного компендіуму «Академічна доброчесність у закладах освіти».

3. Здійснено контрольний етап експерименту, що передбачав здійснення кількісного та якісного аналізу рівнів сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів ЕГ і КГ та проведення статистичної обробки отриманих даних. Діагностика рівнів сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, що за кількісними показниками розвитку всіх компонентів за відповідними критеріями та показниками досліджуваного феномен в ЕГ характерним є превалювання продуктивного рівня, тоді як на констатувальному етапі переважав базовий рівень. У контрольній групі рівень сформованості всіх компонентів мав незначну позитивну динаміку.

В ЕГ зафіксовано приріст показників на продуктивному рівні – з 37,92% на констатувальному етапі до 55,34% після проведення експерименту – приріст $\mu+17,42$, а також на творчому – 9,27% до проведення експерименту і 26,97% після, що складає $\mu+17,7$. Фіксуємо значне зменшення показників базового рівня: з 55,25% на констатувальному етапі до 17,96% після проведення експериментального дослідження ($\mu-37,29$).

У КГ показники базового рівня на констатувальному етапі склали 53,3%, а на контрольному – 39,56%; показники продуктивного рівня – 38,46% до проведення експерименту й 46,58% після, показники творчого рівня на констатувальному етапі дослідження були 8,24% і 15,11% після проведення експериментального дослідження.

Отримані результати засвідчили ефективність розробленої й упровадженої ТФАД студентів в умовах освітнього середовища педагогічних

університетів та доцільність її інтеграції в освітню практику педагогічних ЗВО.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено проблему формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, що передбачала теоретичне обґрунтування та експериментальне впровадження технології формування академічної доброчесності. Виконані завдання дослідження та підтверджена гіпотеза надали змогу дійти таких висновків:

1. Здійснено теоретичний аналіз проблеми формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Установлено, що важливим аспектом в сучасному освітньому середовищі педагогічних університетів є підготовка вчителя нового покоління, який має не лише високий рівень кваліфікації, але й готовий дотримуватися принципів прозорості та відповідальності в своїй професійній діяльності.

Досліджено проблему формування академічної доброчесності в науковій та нормативно-правовій літературі; проаналізовано визначення вихідних дефініцій «доброчесність», «чесність», «академічна доброчесність» у контексті етики, правосуддя, психології, філософії; констатовано, що науковці визначають академічну доброчесність однією з ключових засад якісної освіти, що забезпечує формування компетентного, відповідального, етично зрілого фахівця, а її сутність полягає у свідомому дотриманні здобувачами освіти норм академічної етики, правил цитування, уникненні плагіату та несанкціонованого використання чужих результатів, що в умовах педагогічного університету виступає основою професійного становлення майбутнього вчителя як морального авторитету й носія етичних норм у майбутній професійній діяльності. Обґрунтування окреслених вихідних позицій створило платформу для визначення сутності й структури поняття академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічного університету.

2. Схарактеризовано сутність і структурні компоненти академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Проаналізовано сутність поняття «академічна доброчесність», сформульовано визначення дефініції «академічна доброчесність студентів педагогічних університетів», яка розглядається як *інтегральна особистісно-професійна якість майбутнього педагога як носія морального прикладу та транслятора освітніх цінностей майбутнім поколінням, що виявляється у внутрішньо зумовленій потребі дотримуватися морально-етичних і академічних норм у навчальній, науковій та майбутній професійній діяльності*. Виявлено, що в змістовій структурі ключового поняття дослідження «академічна доброчесність студентів педагогічних університетів» виділяються такі структурні компоненти, як-от: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний.

3. Змодельовано та теоретично обґрунтовано *технологію формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів як сукупність раціональних форм, методів, засобів і ресурсів освітнього процесу, об'єднаних метою та єдністю реалізації, що спрямовані на формування академічної доброчесності студентів педагогічних університетів, а саме позитивної мотивації, інтегрованої системи знань, умінь і навичок щодо дотримання норм і правил академічної доброчесності в умовах педагогічного університету й упровадження їх у майбутній професійній діяльності*.

Реалізацію технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів представлено у вигляді розробленої структурно-функційної моделі, яка наочно відображала структурованість і функційність трьох взаємопов'язаних блоків: концептуально-цільового, змістово-процесуального та діагностико-аналітичного.

Концептуально-цільовий блок визначав чітку спрямованість процесу формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього

середовища педагогічних університетів і прогнозований очікуваний ідеальний кінцевий результат. Він уміщував мету, завдання, освітню парадигму, наукові підходи та принципи.

Змістово-процесуальний блок висвітлював змістове й організаційне забезпечення процесу формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Цей блок було представлено такими складниками: види діяльності, у яких відбувається формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів; структурні компоненти академічної доброчесності студентів педагогічних університетів; технологічні засоби формування академічної доброчесності та етапи її формування (мотиваційно-цільовий, операційний, рефлексивно-коригувальний).

Діагностико-аналітичний блок був підсумковим і складався з компонентів, критеріїв та рівнів сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, що дало змогу здійснити вимірювання кожного компонента, рівнів сформованості академічної доброчесності студентів педагогічних університетів.

4. Здійснено діагностику сучасного стану сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти педагогічних спеціальностей. Проведене констатувальне дослідження засвідчило, що академічна доброчесність студентів педагогічних університетів за визначеними компонентами сформована неоднаково: найвищий рівень розвитку в обох групах мав базовий рівень ($\mu=52,25$ у ЕГ і $\mu=53,3$ у КГ); друге місце посідав продуктивний рівень ($\mu=37,92$ в ЕГ і $\mu=38,46$ у КГ); найнижчий рівень розвитку мав творчий рівень ($\mu=9,27$ у ЕГ і $\mu=8,24$ в КГ).

5. Експериментально перевірено ефективність технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Формувальний етап дослідної роботи передбачав

упровадження технології формування академічної доброчесності студентів в освітнє середовище педагогічних університетів і був спрямований на орієнтацію освітнього середовища педагогічного університету на створення умов для дотримання академічної доброчесності й формування академічної доброчесності студентів під час власного навчання та в майбутній педагогічній діяльності на основі визначених етапів реалізації технології (мотиваційно-цільовий, операційний, рефлексивно-коригувальний).

Реалізація мети дослідження досягалася через аналіз та доповнення змісту освітніх компонентів загальної й професійно орієнтованої підготовки, курсів за вибором «Основи академічної доброчесності», програми самоосвітнього менеджменту «Академічна доброчесність учителя: професіоналізм чи вимога суспільства?»; організації проходження навчання в Школі академічної доброчесності університету; самостійної розробки здобувачами власного компендіуму «Академічна доброчесність у закладах освіти».

Результати контрольного етапу дослідження констатують суттєву статистичну відмінність між ЕГ та КГ після впровадження розробленої технології формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів. Діагностика рівнів сформованості компонентів досліджуваного феномена виявила, що характерним для студентів ЗВО ЕГ є продуктивний рівень порівняно з базовим на констатувальному етапі дослідження. Зокрема, в ЕГ наявний відчутний приріст кількості студентів на продуктивному ($\mu+17,42$) й творчому рівнях ($\mu+17,7$), і значне зниження показників базового рівня ($\mu-37,29$).

У такий спосіб застосування експериментальної технології мало позитивний ефект і значно підвищило рівень сформованості академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів, що підтверджує висунуту нами на початку експериментальної роботи гіпотезу, тим самим засвідчує необхідність її впровадження в освітню практику педагогічних ЗВО.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці системи роботи щодо підготовки студентів педагогічних університетів до трансляції принципів, норм і правил академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- ABC-аналіз.* (2023). Вікіпедія. <https://uk.wikipedia.org/wiki/ABC-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7>
- Андрощук, Г. (2015). Авторське право і апропріація у мистецтві: межі доступного. *Інтелектуальна власність в Україні: науково-практичний журнал*, 9, 13-20.
- Антонюк, Н. (2014). Діалогічний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 8, 98-102.
- Артюхов, А., & Артюхова, Н. (2022). *Методологія та методи наукових досліджень: перші кроки фреїшменів.* Сумський державний університет. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/92918>
- Атаманчук, Н., & Курило, Ю. (2018). Мотивація до навчання студентів педагогічного закладу вищої освіти. *Витоки педагогічної майстерності*, 21, 14-18. <https://sources.pnpu.edu.ua/article/view/205955>
- Бабенко, І. В., Барбінов, В. В., Барбінова, А. В., Большая, О. В., Величко, Р. М., Гриженко, В. В., Гриньова, М. В., Гриньова, В. С., Гриньов, С. Я., Губарь, О. Г., Гурська, О. В., Дяченко-Богун, М. М., Жамардїй, В. О., Жданова-Неділько, О. Г., Кононец, Н. В., Люлька, Г. А., Масовець, Д. Б., Новописьменний, С. А., Пивовар, Н. М., ... Харченко, О. В. (2021). *Моделі підготовки майбутнього вчителя до Нової української школи : колективна монографія* (М. В. Гриньова, Ред.). Астрая. <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%96.pdf>
- Бадер, С. (2025). Педагогічні технології формування академічної доброчесності у майбутніх вихователів ЗДО у процесі професійної підготовки. *Інноваційна педагогіка*, 79(1), 124-127. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/79.1.22>

- Бадер, С. О. (2020). *Система формування ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у фаховій підготовці* [Дисертація доктора педагогічних наук, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»].
- Бадер, С. О. (2025). Медіаграмотність та критичне мислення особистості: компаративний аналіз. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 85(1), 235-241. https://www.aphn-journal.in.ua/archive/85_2025/part_1/38.pdf
- Бадер, С. О., & Починкова, М. М. (2025). Медіаграмотність як засіб протидії інформаційно-психологічним операціям. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 88(1), 285-291. https://www.aphn-journal.in.ua/archive/88_2025/part_1/42.pdf
- Бадер, С., Варяниця, Л., Гречишкіна, І., & Зажарська, Г. (2026). Формування культури академічної доброчесності у майбутніх вихователів в умовах використання штучного інтелекту. *Інноваційна педагогіка*, 91(2), 221-225. <https://doi.org/10.32782/ip/91.2.37>
- Бакуменко, Т. К. (2021). *Творчий саморозвиток майбутніх фахівців дошкільної освіти в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу* [Дисертація доктора філософії, КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»].
- Батечко, Н., & Дурдас, А. (2019). Академічна доброчесність в контексті європейських практик: досвід Франції. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Сер.: педагогічні науки*, 3(60), 88-94. http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2019_3_15
- Батечко, Н., & Михайліченко, М. (2019). Феномен академічної доброчесності в контексті синергії наукових підходів. *Освітологія*, 8, 26-33. <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2019.8.2633>
- Бербец, Т. М., & Кравченко, Л. В. (2024). Модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя технологій. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 216, 101-106. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-216-101-106>

- Бех, І. Д. (2003). Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. *Виховання особистості : у 2 кн.* (Кн. 2, 344 с.). Либідь.
- Белов, Д. М., & Белова, М. В. (2025). Доброчесність та правова ідеологія: питання співвідношення. *Аналітично-порівняльне правознавство, 1*, 928-932. <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/157.pdf>
- Бігун, В. С. (2018). Доброчесність як нормативно закріплена інституційна об'єктивація чесноти у сфері правосуддя. *Часопис Київського університету права, 3*, 21-25. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2018_3_5
- Білодід, І. К. (Ред.). (1970-1980). *Словник української мови : в 11 т.* Наукова думка.
- Білоусова, Л. І., & Олефіренко, Н. В. (2016). Модель підготовки майбутнього вчителя початкової школи до проектування дидактичних електронних ресурсів. *Інформаційні технології і засоби навчання, 56(6)*, 151-163. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2016_56_6_14
- Бірюк, Л., & Пішун, С. (2022). Аксіологічний підхід до формування професійно спроможної особистості майбутніх учителів початкових класів. *Актуальні питання гуманітарних наук, 56(1)*, 161-166. https://www.apfn-journal.in.ua/archive/56_2022/part_1/23.pdf
- Биков, В. Ю. (2009). *Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія.* В-во «Атіка».
- Богданова, І. М. (1999). *Технології в освіті: теоретико-методологічний аспект : монографія.* ТЕС.
- Бондар, В. І. (2005). *Дидактика : підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів.* Либідь.
- Бондаренко, Н. (2023, Вересень 28). Традиційні методи навчання мови як ресурс діалогізації освітнього процесу. У *Методи компетентнісного навчання української мови : збірник матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті чл.-кор. НАПН України, д-ра пед. наук, проф.*

- Біляєва Олександра Михайловича*, м. Київ. (с. 12-18). Педагогічна думка.
- Братко, М. В. (2015). Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 1-2(46–47), 11-17.
- Бусел, В. Т. (Ред). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000*. VIII. Перун.
- Василькевич, Я., & Рик, С. (2020). Академічна доброчесність як складник професійної компетентності педагога. У *Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (с. 9-11). ТНПУ. <http://ephsheir.phdpu.edu.ua:8081/xmlui/handle/8989898989/5099>
- Ваховський, Л. Ц. (2019). Постнекласична наука й перспективи розвитку університетської освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*, 6 (329), 158-165.
- Велика українська енциклопедія. (n.d.). *Нульова толерантність*. https://vue.gov.ua/%D0%9D%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C
- Верховна Рада України. (2014, Липень 07). *Про вищу освіту : Закон України* (№ 1556-VII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- Верховна Рада України. (2017, Вересень 05). *Про освіту : Закон України* (№ 2145-VIII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Верховна Рада України. (2025, Грудень 18). *Про академічну доброчесність : Закон України*. (№ 4742-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>
- Висоцька, О. (2024). Академічна доброчесність як форма соціального контролю: механізми та філософські основи. *Вісник Дніпровської*

академії безперервної освіти. Серія: Філософія, педагогіка, 2(2), 9-18.

http://nbuv.gov.ua/UJRN/dnipakmo_2024_2_4

- Вітвицька, С. (2012). Акмеологічний підхід до педагогічної підготовки магістрів освіти. *Інтелектуальна та творча обдарованість: спільне та відмінне : матеріали круглого столу*. ТОВ. «Інформаційні системи», 114–119.
- Вовк, С. О. (2024). *Основи наукових досліджень міжнародних відносин. : навчально-методичний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини» за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії денної та заочної форми навчання*. Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».
- Волошко, Л. Б. (2006). *Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у процесі вивчення медико біологічних дисциплін* [Дисертація кандидата педагогічних наук].
- Габа, І. М. (2015). Соціально-психологічні особливості проектування освітнього середовища ВНЗ у контексті розвивального потенціалу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету, 128, 57-61*.
- Гавриш, І. В. (2006). *Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності*. [Автореферат дисертації доктора педагогічних наук, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди].
- Гавришак, Г. (2024). *Дидактичні умови реалізації індивідуального підходу до учнів у процесі вивчення креслення в загальноосвітній школі* [Автореферат дисертації кандидата педагогічних наук, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова].

- Галузинський, В. М. & Євтух, М. Б. (1995). *Педагогіка: теорія та історія: навчальний посібник*. Київ, 90-91.
- Галян, О. В. (2023). *Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність*. (2-ге вид., перероб. і доп.). Вежа-Друк.
- Гаркович, О. (2005). Освітнє середовище як система. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*, 60, 36-40.
- Герасимова, О. І. (2011). Рефлексивні уміння як форма теоретичної діяльності майбутнього вчителя, спрямованої на самопізнання. *Pedagogy of Higher and Secondary Education*, 33. <https://doi.org/10.31812/educdim.v33i0.1927>
- Главчева, Ю. М. (Ред). (2020). *Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян*. Варшава. <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e26c32e2-69f4-4e75-a8ab-5c3c54772432/content?trackerId=4e94248d6c927750>
- Глазкова, І. Я. (2004). *Підготовка майбутнього вчителя до організації навчального діалогу в професійній діяльності* [Автореферат дисертації кандидата педагогічних наук, Харківський державний педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди].
- Годік, К. О., Фіданян, О. Г., & Федосєєв, О. І. (2021). *Методичні рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності в закладах загальної середньої та позашкільної освіти* (І. Ю. Поліщук, Ред). Київ. https://kman.kyiv.ua/wp-content/uploads/2021/03/metod_rekomendacziyi_akadem_dobrochesnist.pdf
- Годованюк, Т. Л. (2010). *Індивідуальне навчання у вищій школі : монографія*. НПУ імені Драгоманова.
- Головіна, Н. І. (2015). Проблема формування культурної компетентності особистості в контексті реформування вищої школи. *Філософські обрії*, 33, 147-156.

- Гончаренко, С. (1997). *Український педагогічний словник*. Либідь.
<https://lib.iitta.gov.ua/106820/1/Гончаренко.%20Педагогічний%20словник%20%281%29.pdf>
- Гончаренко, С. (2004). Про критерії оцінювання педагогічних досліджень. *Шлях освіти*, 1, 2-6.
<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/706520/1/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97%20%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>
- Гончаренко, С. У. (1999). *Український педагогічний словник*. Київ.
- Гончаренко, С. У. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник*. (2-ге вид., доп. і випр.). Волинські обереги.
- Грабовецкий, Б. Є. (2000). *Основи економічного прогнозування : навчальний посібник*. ВФ ТАНГ.
- Гребенюк, Т. В. (2021) Академічна доброчесність: навч. посіб. Запоріжжя: ЗДМУ, 108 с.
http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/14079/1/9130%20Посібник%20_Академічна%20доброчесність_2021.pdf
- Гриньова, М. (2013). Саморегуляція як основа успішної навчальної діяльності молоді. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 8(2), 159-163. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8%282%29__25
- Гришина, Т. В. (2003). *Освітня технологія як об'єкт методичної роботи*. Основа.
- Гуцан, Л. (2013). Компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів*, 52–56.
- Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». (2025а). *Бібліотека. Школа академічної доброчесності. Програма семінару-практикуму з академічної доброчесності для*

здобувачів освітнього ступеня бакалавр. https://libr.luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2025/12/pr_batchelor_2025.pdf

Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». (2025b). *Освітня програма «Початкова освіта». першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю А3 Початкова освіта галузі знань А Освіта освітня кваліфікація: бакалавр початкової освіти професійна кваліфікація: вчитель-бакалавр (Початкова освіта)*. https://luguniv.edu.ua/Attach/public_info/opp_bac/new/A3/op_A3_po_bac_2025.pdf

Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». (2025c). *Робоча програма освітнього компонента «Педагогічна практика в початковій школі (виробнича)»*. Полтава. <https://docs.google.com/document/d/1woXTTRVRFj9juF4sQFkc16pl7s446HZm/edit?rtpof=true&tab=t.0>

Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». (2019). *Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»*. Старобільськ ; Полтава. https://drive.google.com/file/d/1u8Bo_S2xQTCDSfCt660P3kVoUR8FsPx/d/view

Дернова, М. Г. (2016). Рефлексія як механізм усвідомлення навчання дорослим. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*, 2(97), 64–69.

Дичківська, І. М. (2004). *Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник*. Академвидав.

Довідник з академічної доброчесності для школярів / укл. : М. В. Григор'єва, О. І. Крикова, С. Г. Певко ; за заг. ред. О. О. Гужви. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. 64 с. <https://www.univer.kharkov.ua/docs/work/dovidnyk-SAUP.pdf>

- Дойчик, М. (2016). Академічна чесність: данина моді чи життєва необхідність? У Т. В. Фініков, & А. Є. Артюхов (Ред). *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету*. (с. 93-106). Таксон. https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/09/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf
- Доучаєва, В. В. (2022) Проєктувальний потенціал освітнього середовища в умовах його диверсифікації. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*, 36, 186-190. file:///D:/Desktop/13_240622_konf_zbitnik36,%20%D1%81.%20186.pdf
- Долинська, Л. В. (2005). Психолого-педагогічні умови ефективної взаємодії викладачів і студентів в умовах традиційної освіти. *Наукові записки Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*, 2, 8-11.
- Доценко, І. О. (2022). Академічна доброчесність у системі забезпечення якості вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 32, 31-42. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32-31-42>
- Дубасенюк, О. А. (2001). Технологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки: пошуки та перспективи. В О. А. Дубасенюк (Ред). *Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів : навчальний посібник*. Житомир. держ. пед. ун-тет.
- Дубасенюк, О. А. (2012). *Професійна педагогічна освіта : особистісно орієнтований підхід : монографія*. Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
- Дубасенюк, О. А. (2015а). Акмеологічний підхід як стратегічний орієнтир особистісно-орієнтованої педагогічної освіти. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*, 84, 25-30. <http://eprints.zu.edu.ua/18163/1/дубасенюк.pdf>
- Дубасенюк, О. А. (2015b). Моделювання структури педагогічних умінь з виховної роботи з учнями. *Проблеми освіти*, 85, 46-51.
- Дубасенюк, О. & Шарлович, З. (2024). *Діяльнісні засади підготовки майбутніх компетентних фахівців в умовах сучасних викликів: монографія*. Вид-во: MANS w Łomży ; ЖДУ імені І.Франка.

- Дубинчук, О. С. (1993). Дидактичні основи профілювання природничо-наукової підготовки учні в професійно-технічних училищ. *Педагогіка : наук.-метод. збірник*, 32, 39-46.
- Дяченко-Богун, М. (2014). Активні методи навчання у вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності*, 14, 74-79.
- Європейський кодекс дослідницької доброчесності (2023). *ALLEA* <https://allea.org/wp-content/uploads/2024/09/CoC2023-Ukrainian.pdf>
- Єжова, О. О. (2011). *Формування ціннісного ставлення до здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів : монографія*. Вид-во «МакДен».
- Желанова, В. В. (2013). *Контекстне навчання майбутнього вчителя початкових класів: теорія та технологія : монографія*. Вид-во «ЛНУ імені Тараса Шевченка».
- Заредінова, Е. Р. (2017). Освітнє середовище вищого навчального закладу: наукові підходи трактування структури. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія «Педагогіка. Психологія»*, 2(11), 54-58.
- Зінченко, В. М. (2021, Квітень 23). Складові академічної доброчесності. У *Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції*. (с. 70-73). Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського.
- Зязюн, І. А. (2000). *Педагогіка добра: ідеали і реалії : науково-методичний посібник*. МАУП.
- Зязюн, І. А. (2004). Філософія педагогічного світогляду. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*, 6, 209-222.
- Івано-Франківський коледж ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». (2018). *Робоча програма навчальної дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології навчання, технічні засоби навчання» для студентів за спеціальністю*

013 «Початкова освіта». Івано-Франківськ.

<https://ifccyc9.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/115/2019/05/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0-%D0%B7-%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B8-%D0%86%D0%9A%D0%A2-%D0%A2%D0%97%D0%9D.pdf>

ІТЕЗ. (2026, Січень 12). *SCAMPER: структурований підхід до стимулювання творчості та інновацій*. ІТЕЗ ІТ easy.

<https://itez.com.ua/blog/scamper-technique-for-creative-innovation.html>

Кабінет Міністрів України. (2011, Листопад 23). *Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: постанова (№ 1341)*.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>

Кабінет Міністрів України. (2015, Грудень 30). *Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності : постанова (№ 1187)*.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>

Кабінет Міністрів України. (2016, Грудень 14). *Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження (№ 988-р)*.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>

Кабінет Міністрів України. (2017, Липень 19). *Положення про Національний репозитарій академічних текстів : постанова (№ 541)*.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2017-%D0%BF#Text>

Кабінет Міністрів України. (2022, Лютий 23). *Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки : розпорядження (№ 286-р)*.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#n12>

- Київський національний університет будівництва і архітектури. (2023). *Робоча програма практики студентів «Педагогічна практика» для здобувачів спеціальності 017 Фізична культура і спорт*. Київ. https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2024/02/gr-ped-prakt-23-24.pdf?utm_source=chatgpt.com
- Кириченко, В. В. (2021). *Формування картини світу особистості у сучасному інформаційному суспільстві* [Дисертація доктора психологічних наук, Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України].
- Княжева, І. А. (2023). Технологічний підхід у педагогічній освіті. *Інноваційна педагогіка*, 63(1), 164-166. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/63.1.30>
- Коваленко, К. М. (2021). Формування культури академічної доброчесності майбутніх учителів початкової школи на заняттях філологічного циклу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, 8(346)2), 80-88. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8\(346\)-2-80-88](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8(346)-2-80-88)
- Коваленко, К. М. (2022а, Лютий 18-19). Академічна доброчесність в українському законодавстві. В *Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*, м. Одеса (с. 65-68). ГО «Південна фундація педагогіки». <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/d442b330-4f98-4e59-937f-1702eb9b8759/content>
- Коваленко, К. М. (2022б, Квітень 27-28). Портрет сучасного вчителя початкової школи. В *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку науки та освіти : матеріали I Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції*, м. Полтава, (с. 93-96). ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9114>

- Коваленко, К. М. (2023а, Травень 16-17). Академічна доброчесність як складова професійної та наукової етики у процесі підготовки майбутніх фахівців. У *Професіоналізм педагога в умовах європейських цифрових інновацій : матеріали Міжнародної онлайн-конференції*, м. Слов'янськ, м. Дніпро, (с. 94-96). <https://psll.paradox.dn.ua/zakhody/naukovo-praktychna-konferentsiia-profesionalizm-pedahoha-v-umovakh-yevropeiskykh-tsyfrovykh-innovatsii>
- Коваленко, К. М. (2023b). Академічно доброчесне середовище для майбутніх учителів початкової школи. У *Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки : збірник наукових праць викладачів і студентів*, 11, 364-369. <https://repository.gnpu.edu.ua/items/8d96c102-19ae-4ed9-861b-7ecf391cc833>
- Коваленко, К. М. (2023с, Квітень 21). Проблеми формування академічної доброчесності майбутніх учителів під час філологічних дисциплін. У *Мова й література у проєкції різних наукових парадигм : матеріали XIV Всеукраїнської студентсько-викладацької науково-практичної конференції*, м. Полтава, (с. 292-296). ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11364>
- Коваленко, К. М. (2023d, Березень 16-18). Прояви плагіату в закладах вищої освіти. У *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Харків, (с. 785-788). Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/8c84d398-41dc-45a7-9757-df1d9a051bc4>
- Коваленко, К. М. (2024а, Квітень 18-19). Академічна доброчесність як ключова складова гнучких навичок майбутніх вчителів початкових класів. У *Початкова школа в новій освітній реальності: традиції й*

- інновації, проблеми й перспективи : матеріали I Всеукраїнської студентсько-викладацької науково-практичної конференції*, м. Полтава, (с. 223-226). ДЗ «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11355>
- Коваленко, К. М. (2024b). Роль академічної доброчесності у процесі розробки дисциплін вільного вибору для здобувачів вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*, 71(1), 60-65. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/71.2.28>
- Коваленко, К. М. (2024d). Чесність, доброчесність, академічна доброчесність: співвідношення понять у науковому та законодавчому дискурсі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 76(1), 283-289. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/76-1-44>
- Коваленко, К. М. (2025a) Академічна доброчесність як складова педагогічної культури вчителя. *Вісник науки та освіти*, 10(40), 1744-1751. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10\(40\)-1744-1751](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10(40)-1744-1751)
- Коваленко, К. М. (2025b). Освітнє середовище педагогічних університетів в системі формування академічної доброчесності здобувачів вищої освіти. *SWorldJournal*, 3(29-03), 12–19. <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2025-29-03-028>
- Коваленко, К. М. (2025c, February 6-7). Соціальні мережі та їх вплив на академічну доброчесність серед здобувачів вищої освіти. В *Integration of Education, Science and Business in Modern Environment: Winter Debates: Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Internet Conference*, Dnipro, (с. 177-179). FOP Marenichenko V. V. <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2025/02/Conference-Proceedings-February-6-7-2025-1.pdf>
- Коваленко, К. М. (2025d). Умови формування академічної доброчесності у здобувачів освіти під час участі в наукових заходах ЗВО. *Сучасні*

стратегії сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи : збірник матеріалів II-ї науково-практичної конференції за міжнародною участю. (Т. 2, с. 376-378). ХНТУ.

[https://kntu.net.ua/ukr/content/download/121526/679455/file/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%20-%20%D0%A2%D0%BE%D0%BC%202020\(%D0%A1%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97%202-7\).pdf](https://kntu.net.ua/ukr/content/download/121526/679455/file/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%20-%20%D0%A2%D0%BE%D0%BC%202020(%D0%A1%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97%202-7).pdf)

Коваленко, К. М., & Починкова, М. М. (2021, Березень 30-31).

Упровадження «Школи академічної доброчесності» в університеті (на прикладі ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»). В *Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті : тези доповідей XLIV Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2020 рік*, м. Полтава, (Ч. 2, с. 393-395). ПУЕТ.
<http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11503>

Коваль, Л. В. (2010). *Система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування загальнонавчальних технологій* [Автореферат дисертації доктора педагогічних наук].

Ковтун, А. (2024). Академічна доброчесність в освітньо-науковому просторі. *Глобальні та національні тенденції у галузі наук про життя : збірник наукових праць*, 75-77. НДУ Гоголя.
http://nati.org.ua/docs/science/2024/Conference_11042024_p001.pdf#page=76

Кокурн О. М., Мороз В. М., Лозінська Н. С., Пішко І. О. (2021). Збірник психодіагностичних методик для професійно-психологічного відбору кандидатів на військову службу за контрактом у Збройних Силах України : метод. посіб. К. : Видавничий дім «Освіта України», ФОП Маслаков Руслан Олексійович.

- Кондрашов, М. М. (2019). Діалогічний підхід до навчання як засіб якісної підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*, 5, 357-362. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sbfasps_2019_5_61
- Копил-Філатова, Т. В. (2024). *Професійна підготовка майбутніх державних службовців для забезпечення академічної етики та доброчесності управління закладами освіти* [Дисертація доктора філософії, Уманський державний університет імені Михайла Драгоманова. <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d0cf5588-aa92-477e-8423-53ab08a4e116/content>
- Костюк, Г. С. (1989). *Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості*. Київ.
- Котлова, Л. О. (2019). Сучасні дослідження чесності в психології. В *Актуальні питання сучасної психології : збірник матеріалів VIII Всеукраїнської наукової інтернет-конференції*. http://eprints.zu.edu.ua/30113/1/%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf
- Котлова, Л. О., & Котловий, С. А. (2018). Проблема чесності особистості в XXI столітті. У Т. В. Семенюк, С. М. Коляденко, & Н. П. Павлик (Ред.), *Освіта XXI століття: проблеми гуманізації, гуманітаризації та патріотизму в контексті євроінтеграційних процесів : тези доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Житомир, (с 106-109). Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
- Кремень, В. (2018) Ціннісний вимір буття людини в синергії комунікації. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 50, 7-13.
- Кремень, В., Ничкало, Н., Лук'янова & Л., Лазаренко, Н. (Ред.). (2024). *Освіта для цифрової трансформації суспільства / Edukacja dla cyfrowej transformacji społeczeństwa / Education for digital*

transformation of society: монографія (2 т.). Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 526.

Криворізький державний педагогічний університет. (2022). *Робоча програма з виробничої педагогічної практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 013 Початкова освіта*. Кривий Ріг.

<https://drive.google.com/file/d/1lpKKqEftNvgtzGCRZNEr9CgDmumJ7aCt/view>

Криштанович, М., & Гонтар, З. (2018). Методологічні підходи до формування професійно-педагогічної освіти компетентності викладача закладу вищої освіти. *Обрії*, 2(47), 94–98.

Кубко, В. П. (2022). Аксіологічний вимір академічної культури. *Культурологічний альманах*, 4, 118-124. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.4.14>

Кузьмінський, А. І. (2005). *Педагогіка вищої школи : навчальний посібник*. Знання.

Кулішов, В. С. (2022). *Дидактика вищої школи : навчально-методичний посібник*. БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України.

Кух, А. М. (2008). Освітнє середовище в структурі інноваційної системи фахової підготовки майбутніх учителів фізики. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія Педагогічна*, 2, 73-76. <https://doi.org/10.32626/2307-4507.2008-14.73-76>

Лавринюк, О., & Кириченко, В. (2023). Мотивація до навчальної діяльності: аналіз сучасних теорій. *Журнал соціальної та практичної психології*, 1, 34–39. <https://doi.org/10.32782/psy-2023-1-6>

ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького. (2021). *Результати загальноуніверситетського опитування науково-педагогічних працівників Львівського національного університету ветеринарної*

медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького.
https://lvet.edu.ua/images/step/2021/07/01/Zvit_NPP_.pdf

Лодатко, Є. О. (2021). *Педагогічне моделювання : монографія*. Видавець Гордієнко Є.І.

Лукіна, Т. О. (2006). *Моніторинг якості освіти: теорія і практика*. Шкільний світ.

Лукіянчук, А. М. (2021). Мотивація педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти до інноваційної діяльності. *Габітус*, 24(2), 55-59.
https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725423/1/%D0%9B%D1%83%D0%BA%D1%96%D1%8F%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf

Львівський національний університет імені Івана Франка. (2023). *Робоча програма навчальної дисципліни «Педагогічна практика» для здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 014 Середня освіта (Інформатика)*. Львів. https://ami.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/RP_Pedahohichna_praktyka-23.pdf?utm_source=chatgpt.com

Ляпкін, М. Д. (2024, Червень 20). Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів учасників навчального процесу. В *Ольвійський форум – 2024 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі : XXI міжнародна наукова конференція*, м. Миколаїв, (с. 63-66). Вид-во ЧНУ імені Петра Могили.

Мадзігон, В. М. & Лапінський, В. В. (2010). Сучасне навчальне середовище і електронна педагогіка. *Комп'ютер у школі та сім'ї*, 3, 3-6.

Макаренко, А. С. (1980). *Книга для батьків*. Радянська школа.

Малоїван, М. (2016). *Дидактичні умови індивідуалізації самостійної навчальної діяльності студентів філологічних спеціальностей засобами інформаційних технологій* [Автореферат дисертації

кандидата педагогічних наук, Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. В. Гнатюка].

Мартиненко, С. М., & Хорунжа, Л. Л. (2002). *Загальна педагогіка : навчальний посібник*. МАУП.

Мартінова, Р., & Боднар, С. (2021). Принципи педагогічного моделювання. *Український педагогічний журнал*, 2, 51-60.
<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-2-51-60>

Мелашенко, К. М. (2006). Технологія проєктного навчання. *Завуч*, 13(271), 12-14.

Михайлюк, І. В. (2014). *Діалогічний підхід до професійної підготовки майбутніх психологів: сутність, перспективи*. <http://academy.ks.ua/wp-content/uploads/2014/05/77.pdf>

Міністерство освіти і науки України. (2017, Вересень 5). *Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту»*. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#top>

Міністерство освіти і науки України. (2019, Липень 11). *Про затвердження положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : наказ (№ 977)*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19/ed20190711#Text>

Міністерство освіти і науки України (2024, Серпень 29). *Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ (№ 1225)*. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>

Міністерство освіти і науки України. (2024, Травень 15). *Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : наказ (№ 686)*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1013-24#n16>

Мойсеюк, Н. Є. (2001). *Педагогіка*. Київ.

- Мордовцева, Н. В. (2025а, Вересень 25-26). Педагогічна комунікація як чинник формування толерантності в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. У *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Європейські парадигми формування культури толерантності в освіті, медіа, мистецтві» до 95-річчя Запорізького національного університету*. (с. 232-235). ЗНУ.
- Мордовцева, Н. В. (2025б, Квітень 24). Як здобути комунікативну «прихильність» здобувачів освіти під час освітнього процесу. У *Початкова школа в новій освітній реальності: традиції й інновації, проблеми й перспективи : матеріали II Всеукр. студ.-викл. наук.-практ. конф. з міжнар. участю*, м. Лубни, (с. 16-19). ДЗ «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11173>
- Мороз, О. Я. (2019). *Моделювання*. Енциклопедія сучасної України. <https://esu.com.ua/article-68270>
- Морозов, С. М., & Шкарапута, Л. М. (Уклад.). (2000). *Словник іноземних слів*. (XV). Наукова думка.
- Мукачівський державний університет. (2023). *Робоча програма педагогічної (дозвільної) практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 013 Початкова освіта*. Мукачево. <https://pedagogical.msu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/pedagogichna-dozvill%D1%94va-praktika.pdf>
- Наволокова, Н. П. (2009). *Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій*. Вид. група «Основа».
- Національна академія наук України. (2009, Квітень 15). *Етичний кодекс ученого України : постанова загальних зборів НАН України*. (№ 2). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09#Text>
- Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. (2022, Серпень 30). *Проект Закону України «Про академічну доброчесність»* (Додаток 3 до протоколу №13(18)). <https://surl.li/dyaqsl>

- Ничкало, Н. Г. (2010). Проектування в системах професійної освіти і навчання в умовах ринкової економіки. У Н. Г. Ничкало (Ред.). *Проектування процесу професійного навчання у закладах профтехосвіти : монографія.* (с. 116-154). ХНУ.
- Овчарук, О. (2009). Компетентісний підхід в освіті: загальноєвропейські підходи. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 5(13), 13–18.
- Огнев'юк, В. О.(2003). *Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку.* Знання України.
- Омельченко, С. О. (2012). *Валеонасичений здоров'язберезувальний освітній простір вищого навчального закладу : наук.-метод. посібник.* СДПУ, 131.
- Омельчук, С. (2021) *Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної добро-чесності для здобувачів вищої освіти: навч. посіб.* Херсон ОЛДІ-ПЛЮС. 80 с.
http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/16571/Заболотська_звіт_15.10.22.pdf?sequence=1
- Падалка, О. (2016). Рефлексивний компонент у структурі пріоритетних педагогічних цінностей майбутніх вихователів. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, 1(16), 106-110.
<https://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/1395>
- Пальчевський, С. С. (2007). *Педагогіка : навчальний посібник.* Каравела.
- Партола, В. В., Смолянюк, Н. М., & Собченко, Т. М. (2020). Поняття «ціннісного ставлення» майбутніх педагогів до професійної діяльності. *Інноваційна педагогіка*, 21(2), 165-168.
<https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.2-37>
- ПВЗО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика». (2018). *Положення про академічну доброчесність здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників ПВЗО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика» із змінами, внесеними згідно*

ректора ПЗВО МКУ ім. П. Орлика від 31.08.2019 № 71.
<https://mku.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/Polozhennya-pro-akadem-dobrochesnyst.docx>

- Перцев, І. М. (б.д.). *Компендіум. Фармацевтична енциклопедія*.
[https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/3634/kompendium#:~:text=%D0%9A%D0%9E%D0%9C%D0%9F%D0%95%D0%9D%D0%94%D0%86%D0%A3%D0%9C%20\(%D0%BB%D0%B0%D1%82.,%D0%9C](https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/3634/kompendium#:~:text=%D0%9A%D0%9E%D0%9C%D0%9F%D0%95%D0%9D%D0%94%D0%86%D0%A3%D0%9C%20(%D0%BB%D0%B0%D1%82.,%D0%9C)
- Пехота, О. (1997). *Індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки вчителя* [Дисертація доктора педагогічних наук, Інститут педагогіки і психології проф. освіти].
- Пехота, О. М. (2004). *Освітні технології : навчально-методичний посібник*. А.С.К.
- Пехота, О. М., & Будаєв, В. Д. (2003). *Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій*. Видавництво А.С.К.
- Пилипишко, Т. М. (2010). Формування ціннісного ставлення майбутніх учителів до вивчення фахових дисциплін. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 32, 78–82.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_zntndr_2010_32_14
- Пінська, О. (2009). Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів. *Проблеми трудової і професійної підготовки*, 14, 111-115.
- Побірченко, О. М. (2011). *Підготовка майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах сільської початкової школи* [Автореферат дисертації кандидата педагогічних наук, УДПУ імені Павла Тичини].
- Пометун, О. (2018). Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*, 2, 89-98.
- Пометун, О. І. (б.д.). *Діяльнісний підхід*.
https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729012/2/%D0%94%D0%86%D0%AF%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A5%D0%86%D0%94_R.pdf

- Пометун, О. І., Побірченко, Н. С., Коберник, Г. І., Комар, О. А., & Торчинська, Т. А. (2008). *Інтерактивні технології: теорія та методика*. Умань ; Київ.
- Пономарьов, О. С. (2019). *Моделювання педагогічної творчості і майстерності : методичні вказівки*. (2-ге вид.). Видавець Мачулін Л. І.
- Поняття доброчесності в етиці*. (2016, Січень 22). Етика. <http://www.etica.in.ua/ponyattya-dobrochesnosti-v-etitsi/>
- Попадич, О. (2025a). Формування академічної доброчесності майбутніх педагогів на засадах компетентнісного підходу. *Світ наукових досліджень*, 38. <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/6052/>
- Попадич, О. (2025b) Формування академічної доброчесності майбутніх педагогів як складних професійної підготовки та діяльності вчителя. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*, 7, 176-182. <https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/ped-psyh/article/view/240>
- Попович, М. (2017). Про відповідальність, гідність і чесність. *ІДЕАЛИСТ*, 4(10). <https://surl.li/ogirzq>
- Потапчук, Т. В. (2018). Феномен ціннісного ставлення особистості студента до себе й оточуючих у наукових дослідженнях. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія*, 279, 258-266. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2018_279_43
- Починкова, М. М. (2021). *Формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки* [Дисертація доктора педагогічних наук, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»].
- Прокопенко, А. (2025). Виклики забезпечення академічної доброчесності в епоху відкритих знань і штучного інтелекту. *Наукові інновації та*

передові технології, 4(50), 790-801. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-4\(50\)-790-801](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-4(50)-790-801)

Прокопенко, І. Ф., Іонова, О. М., Євдокимов, В. І., Лозова, В. І., Попова, О. В., Прокопенко, А. І., Троцько, А. В., Юр'єва, К. А., & Якушко, Н. М. (2018). *Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник*. (3-є вид., допов. і переробл.). ХНПУ. <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/1939>

Prometheus. (2017). Лекція 12. Вчимося читати критично. У *Критичне мислення для освітян*.

<https://courses.prometheus.org.ua/assets/courseware/ab1dd6e83ceff3fc6b6b760f44439f04/asset->

v1:CZ+CTFT101+2017_T3+type@asset+block/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F_12_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82.pdf

Психологу для роботи. (2012). *Діагностичні методики : збірник [текст] / [уклад. : М. В. Лемак, В. Ю. Петрище]*. Вид. 2-ге, виправл. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші.

Пшенична, Л. (2019, Травень 16-17). Становлення академічної культури і доброчесності у вищій школі. *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Суми, (с. 78-89). Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Разіна, Н. О. (2009). Акмеологічний підхід до розвитку професіоналізму сучасного педагога в інноваційному освітньому середовищі середньої школи. *Вісник наукової школи педагогів «АКМЕ»*, 3, 45-51.

Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпечення-академічної-доброчесності.pdf>

- Ромакін, В. В. (2002). Академічна чесність у вищій освіті. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Педагогіка*, 7, 28.
- Руденко, В. М. (2012). *Математико-статистичні методи в педагогічних дослідженнях : навчальний посібник*. Волинські береги.
- Рускуліс, Л. (2022) Академічна доброчесність: навч-метод. посіб. Миколаїв : Іліон. 86 с.
http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1094/1/Рускуліс%20Л._Академічна%20доброчесність.pdf
- Савченко, Л. О. (2011). *Педагогічна діагностика особливості проведення контролю за якістю освіти майбутніх учителів*.
https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/4_2011/25.pdf
- Савченко, О. (2012). *Дидактика початкової освіти*. Грамота.
- Савченко, О. Я. (2011). Компетентнісний підхід як чинник модернізації початкової освіти. *Наука і освіта: наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України*, 4, 13-16.
- Савченко, О. В., & Лавриненко, Д. Г. (2024). Шкала самоконтролю та самоуправління (SCMS): українськомовна адаптація методики та її психометричні характеристики. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина», 8(42), 845-865*. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8\(42\)-845-865](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8(42)-845-865)
- Сапожников, С. В. (2024а). Вища педагогічна освіта. У В. Крижко, В. Курило, О. Боднар, Г. Луценко, & О. Козлова. *Довідник здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти : енциклопедично-хрестоматійне видання для здобувачів другого рівня вищої освіти, викладачів, аспірантів та практичних працівників закладів освіти*. (с. 112-118). ТОВ Видавництво «Просвіта».
- Сапожников, С. В. (2024b). Педагогічні технології формування професійного іміджу майбутніх педагогів. *Наукові інновації та*

передові технології, 1(29), 794-804 [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-1\(29\)-794-806](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-1(29)-794-806)

- Сапожников, С. В., & Бикова, В. О. (2023). Педагогічні технології професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля Серія "Педагогіка і психологія"*. Педагогічні науки, 1(25), 90-103. <https://pedpsy.duan.edu.ua/index.php/uk/arkhiv/126-2023-1/159-visnyk-universytetu-imeni-alfreda-nobelii-seriia-pedahohika-i-psykholohiia-pedahohichni-nauky-1-25-2023>
- Сапожников, С. В., & Теплицька, А. О. (2026). Науково-практичні підходи до формування академічної доброчесності майбутніх учителів початкових класів в умовах освітнього середовища педагогічних закладів вищої освіти. *Наука і техніка сьогодні*, 3, 1577-1589. <https://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/40879>
- Сатановська, Л. А. (2016). Формування цінностей та ціннісних професійних орієнтацій студентської молоді у вищих навчальних закладах України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка*, 1, 58-65. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknutshp_2016_1_15
- Сацук, В. (2017). *Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти*. Портал громадських експертів. <http://education-ua.org/ua/articles/930>
- Світова неурядова організація Transparency International. (б.д.). <https://bit.ly/3DYIRiv>
- Семенова, О. В. (2015). Педагогічне моделювання: функції та складові. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*, 3, 299-304.
- Семенов, О. М. (2021) Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти: навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. 216 с.

https://jmm.sspu.edu.ua/images/2021/kursi_vse/ACR_course/pocibnik/Researcher_Academic_Culture_EURDOC_02a61.pdf

Синявський, В. В., & Сергеєнкова, О. П. (Уклад.). (2007). *Психологічний словник*. (Н. А. Побірченко, Ред.).

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf

Сисоєва, С. О. (2006). Педагогічні технології: коротка характеристика сутнісних ознак. *Педагогічний процес: теорія та практика*, 2, 127-131.

Сисоєва, С. О., Алексюк, А. М., Воловик, П. М., Кульчицька, О. І., Сігаєва, Л. Є., & Цехмістер Я. В. (2001). *Педагогічні технології у неперервній освіті : монографія*. ВІПОЛ.

Скрипник, М. І. (2018). *Професія – викладач: практикум із дидактики вищої школи : навчально-методичний посібник*. Київ.

Смолюк, І. О. (1999). *Розвиток педагогічних технологій у вищих закладах освіти України* [Автореферат дисертації доктора педагогічних наук].

Сопова, Д. (2018). Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія «Педагогічні науки», 3-4(56-57), 52-56*.
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26113/1/D_Sopova_ADSPMP_NPO_TP_UK.pdf<https://doi.org/10.33989/2075-146x.2019.24.194885>

Сопова, Д. О. (2020). *Академічна чесність як складова професійної підготовки майбутніх фахівців в університетах Європейського Союзу* [Дисертація доктора філософії, Київський університет імені Бориса Грінченка].

<https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/33180/1/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%A1%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%94.%D0%9E..pdf>

Степанова-Камиш, А. (2021). *Для чого вчителям SWOT-аналіз і як його робити*. Нова українська школа. <https://nus.org.ua/2021/10/29/dlya-chogo-vchytelyam-swot-analiz-i-yak-jogo-robyty/>

- Стеценко, І. В. (2010). *Моделювання систем : навчальний посібник*. ЧДТУ. Сумський державний університет. (2021). *Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин у Сумському державному університеті. Версія 02*. Суми. <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=fe3a1f9e-9c36-e911-9278-001a4be6d04a&kind=1>
- Сухомлинська, О. (1996). Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи. *Шлях освіти, 1*, 24-27.
- Тесленко, Т. В. (2017). *Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до розв'язання типових задач професійної діяльності* [Автореферат дисертації кандидата педагогічних наук].
- Тимощук, Г. В. (2014). Сутність і структура ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності. *Педагогічна освіта: теорія і практика, 17*, 241-249. http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2014_17_48
- Тицька, Я. А. (2018). Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція, 34*, 4-7.
- Ткачова, Н. О. (2006). *Аксіологічний підхід до організації педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі : монографія*. Видавництво «Каравелла».
- Ткачова, Н. О., & Варенко, Т. К. (2009). Аксіологічний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів. *Наука і освіта, 7*, 212-215. https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/7_2009/58.pdf.pdf
- Тодорова, І. (2019). Компоненти академічної доброчесності студентів та умови її формування. *Витоки педагогічної майстерності, 24*, 199-205. <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2019.24.194885>
- Токмань, Г. Л. (2002). *Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція*. Міленіум.
- Токуєва, Н. В. (2023). Самоорганізація навчальної діяльності здобувачів вищої освіти на засадах педагогічних ідей Григорія Сковороди. У Н. І.

- Білик (Ред.). *Розвиток гуманістичних ідей у неперервній освіті: від Григорія Сковороди до сучасного педагога-новатора : колективна монографія.* (с. 53-65). ПАНО імені М. В. Остроградського.
- Стефанюк, Г. В. (2025) Академічна доброчесність в науково-дослідницькій діяльності здобувачів вищої освіти історичних спеціальностей. *Педагогічна академія: наукові записки.*
<https://zenodo.org/records/17034303>
- Толок, Д., & Жерновникова, О. (2024, Травень 15-16). Академічна доброчесність в освітньому просторі України. В *Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі : зб. тез доп. учасників VI Міжнар. наук.-практ. конф. молод. учених*, м. Харків, (с. 498–501).
- Топузов, О. М., Малихін, О. В., Арістова, Н. О., Алексєєва, С. В., Попов, Р. А., Барановська, О. В., & Шелестова, Л. В. (2024). *Теорія і практика індивідуалізації навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти : монографія.* Видавничий дім «Освіта».
https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743967/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%94%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_2024.pdf
- Третьяк, О. П. (2013). *Методика виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до людини в навчально-виховному процесі : методичний посібник.* Київ.
- Трифоновна, О. С. (2012). *Особистісно-діяльнісний підхід до формування мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку.*
<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/13688/1/Tryfonova.pdf>
- Удич, З. І., Шульга І. М. & Миронова, Л. А. (2023). Студентоцентричний підхід в умовах цифровізації навчання. *Інноваційна педагогіка*, 56 (2), 151-154.

Ужгородський національний університет. (2023). *Робоча програма «Педагогічна практика (Перші дні дитини в школі)» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 013 Початкова освіта. Ужгород.*

https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/65054?utm_source=chatgpt.com

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. (2024). *Наскрізна програма практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 013 Початкова освіта. Умань.*
https://fpo.udpu.edu.ua/images/2025/osv_pros/praktyka/Naskrizna.pdf

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. (2025). *Визначення рівня обізнаності щодо принципів академічної доброчесності.*

<https://chemistry.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/01/%D0%92%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%8F-%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D1%96%D0%B2-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-1.pdf>

Фалаєва, Т. В., & Тютюник, Л. І. (2019, Жовтень 7-8). Впровадження принципів академічної доброчесності в процесі підготовки фахівців у ВНЗ. У *Хімія, біо- і нанотехнології, екологія та економіка в харчовій і косметичній промисловості: збірник матеріалів VII Міжнародній науково-практичній конференції*, Харків, (с. 174-177).

- Фініков, Т. В., & Артюхов, А. Є. (Ред.). (2016). *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету*. Таксон. https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/09/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf
- Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. (2015, Червень 10). *Вища освіта в Україні: громадська думка студентів*. <http://dif.org.ua/article/vishcha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv>
- Фундаментальні цінності академічної доброчесності : пер. з англ. / Міжнародний центр академічної доброчесності. 2019. 39 с. https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Fundam.czinnosti-Akad.dobroch_.pdf
- Харківська А., & Прокопенко, А. (2024). Етика наукових досліджень в умовах війни: академічна доброчесність у вищій освіті. *Освітні обрії*, 2(59), 99–102. <https://doi.org/10.15330/obrii.59.2.99-102>
- Херсонський державний університет. (2023). *Робоча програма виробничої (педагогічної) практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 014.021 Середня освіта. Англійська мова і література*. Івано-Франківськ. <https://surli.cc/zvyihu>
- Хмарський, В. (2016). Academic integrity в США: кілька спостережень 2015 року. У Т. В. Фінікова, & А. Є. Артюхова (Ред.). *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету*. (с. 53-92). Таксон.
- Хмельницький національний університет (2021). *Звіт за результатами анкетування науково-педагогічних працівників щодо дотримання академічної доброчесності у Хмельницькому національному університеті*. <https://vzia.khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/11/2025/08/zvit-npp-akademichna-dobrochesnist-na-sajt-1-1-1.pdf>

- Хома, Т. В. (2020). Активні методи навчання в педагогіці вищої школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 69(3), 149-152.
- Центр соціальних змін і поведінкової економіки. (2025, Серпень 26). *Освіта як інструмент формування особистої стійкості, соціального капіталу країни та культури*. Глобальна платформа Саміту перших леді та джентльменів. <https://summitflg.org/study/osvita-yak-instrument-formuvannya-osobistoyi-stijkosti-socialnogo-kapitalu-krayini-ta-kulturi-miru/>
- Чибісова, Н. Г. (2024). Вимога часу – академічна доброчесність. *Вчені записки ХГУ «НУА»*, XXX, 37-42.
- Чумаченко, М. О. (2020). Академічна доброчесність як фактор формування професійної самосвідомості здобувачів вищої освіти гуманітарних та культурно-мистецьких галузей знань. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*, 2, 52-57.
- Шашкова, Л., & Злочевська, М. (2011). *Діалогічний вимір гуманітарного знання : монографія*. Видавничий дім «Професіонал».
- Шехавцова, С. (2024а). Специфіка використання дитиноцентричного підходу у закладах середньої освіти в процесі навчання іноземної мови. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 5(364), 161-166. <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10771>
- Шехавцова, С. О. (2024b). Сучасне розуміння поняття інформаційної культури майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 22, 257-270. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.22.2024.330256>
- Шехавцова, С. (2025с). Формування навичок командної роботи у майбутніх менеджерів в процесі фахової підготовки. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 2(23), 227-236. <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/334927/323812>

- Шехавцова, С. О. (2025а). Академічна доброчесність у педагогіці та закладах вищої освіти України в умовах війни. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 1, 113-118. <https://doi.org/10.12958/3083-6514-2025-1-113-118>
- Шехавцова, С. О. (2025b). Сучасні освітні технології в професійній підготовці майбутніх фахівців хореографічного мистецтва в закладах вищої освіти КНР. *Актуальні питання у сучасній науці*, 10(40), 1243-1254. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-10\(40\)-1243-1254](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-10(40)-1243-1254)
- Шехавцова, С. О., & Чжан Яоюй. (2025). Стимулювання мотивації щодо створення індивідуального іміджу майбутніх фахівців хорového диригування як педагогічна умова в професійній підготовці. *Вісник науки та освіти*, 12(42), 2719-2730. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12\(42\)-2719-2730](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12(42)-2719-2730)
- Шишка, Р. Б. (2014). Плагіат та його прояви і небезпеки. *Часопис Київського університету права*, 4, 170-175.
- Шліхта Н., & Шліхта І. (2019). Виховуємо академічну доброчесність в школі: методичні вказівки для вчителів. Київ.
- Шліхта, Н., & Шліхта, І. (2019). Виховуємо академічну доброчесність в школі: робочий зошит. Київ, 2-19.
- Шолох, О. (2016). Особливості мотивації ціннісного ставлення до майбутньої професії у навчальній діяльності студентів психологічного профілю. *Педагогіка вищої та середньої школи*, 3(49), 379-390.
- Шолох, О. А. (2017). Ціннісне ставлення особистості до майбутньої професії як психолого-педагогічна проблема. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*, 142, 225-230. <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/709/1/51.pdf>
- Що має змінитися у ставленні людей до такого явища як плагіат?* (2020, Травень 28). Громадський простір. <https://www.prostir.ua/?news=akademichna-dobrochesnist-isnuje-dlya->

toho-schob-povernuty-doviru-do-rezultativ-navchannya-ekspert-taras-tymochko

- Ялова, К. М., & Яшина, К. В. (2021). Перевернуте навчання у підготовці здобувачів вищої освіти з інженерії програмного забезпечення. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 3(83), 324-338.
- Ярмаченко, М. Д. (2001). *Педагогічний словник*. Педагогічна думка.
- Ярославцева, М. І. (2015) Формування професійної самореалізації майбутніх фахівців дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики [Автореферат дисертації кандидата педагогічних наук, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»].
- Ярошенко Т. Академічна нечесність та політична культура: порівняльний досвід (Україна – США). Покликання університету: зб. наук. пр. / Відп. ред. О. Гомілко. К.: РІА «Янко»; «Веселка», 2005. С. 168–175.
- Ярошинська, О. О. (2015). Ярошинська, О. О. (2011). Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. [Автореферат доктора педагогічних наук, Житомирський державний університет імені Івана Франка].
- Ярошинська, О. О. (2011). Упровадження ідей середовищного підходу в практичну підготовку майбутніх учителів. *Практично-професійна підготовка студентів у систему вищої освіти : проблеми та шляхи вдосконалення : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (с. 294-295). ДНУ «Інститут інноваційних технологій та змісту освіти» МОНМС України.
- Academic Integrity Tutorial / University of Maryland University College. 2015.
URL: <https://www.umgc.edu/current-students/learning-resources/academic-integrity/tutorial/index.cfm>
- Bretag, T. (eds.). (2016). *Handbook of Academic Integrity*. Springer Singapore. 1097 p. <https://uk.zlibrary-nl.se/book/3308856/6be58e>

- Bretag, T., & Green, M. (2014). The role of virtue ethics Principles in academic integrity breach Decision-Making. *Journal of Academic Ethics*, 12(3), 165-177. <https://doi.org/10.1007/s10805-014-9209-z>
- Chubb, J., & Watermeyer, R. (2016). Artifice or integrity in the marketization of research impact? Investigating the moral economy of (pathways to) impact statements within research funding proposals in the UK and Australia. *Studies in Higher Education*, 42(12), 2360-2372. <https://doi.org/10.1080/03075079.2016.1144182>
- Council of Europe. (n.d.). *Model Code of Ethics for Legal Associates and Advisors in Courts and Prosecutor's Offices in Bosnia and Herzegovina with Commentary*. <https://rm.coe.int/09000016809313be>
- Eaton, S. E. (2010). *Formal, Non-Formal and Informal Learning in the Sciences*, 7.
- International Center for Academic Integrity. (2021). *The fundamental values of academic integrity* (3rd ed.). https://academicintegrity.org/aws/ICAI/asset_manager/get_file/911282?ver=1&utm_source=chatgpt.com
- International Center for Academic Integrity. (n.d.). <https://www.academicintegrity.org/aws/ICAI/pt/sp/about>
- Kharkivska, A. A., Molchaniuk, O. V., Prokopenko, A. O., Palchyk, O. O., Kadenko, I. V., & Borzyk, O. B. (2021). Transformación del enfoque centrado en el estudiante en el contexto de la digitalización de la educación. *Apuntes Universitarios*, 11(4), 323-341. <https://doi.org/10.17162/au.v11i4.776>
- Kondratska, H., Grigorieva, N., Kugai, K., Vyshnevskaya, M., & Sapozhnykov S. (2023). European experience of dual education for future teachers in Ukraine. *Amazonia Investiga*, 12(71), 271-283. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.71.11.24>

- Kryzhko, V., Sapozhnykov S., & Balaban, O. (2024). Transformations of education management in the XXI century. *European Science*, 3(sge30-03), 42–53. <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2024-30-00-024>
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. NY: Harper & Row Publishers, 113.
- McCabe, D, L. & Trevino, L, K. (1997). Individual and Contextual Influences on Academic Dishonesty: A Multicampus Investigation. *Research in Higher Education*, 32, 379–396.
- Mezo, P. G. (2005). *The self-control and self-management scale (SCMS): a general measure of self-control and self-management skills* [Theses for the degree of Doctor of Philosophy, University of Hawaii at Manoa]. <http://hdl.handle.net/10125/11890>
- Monash University. (n.d.). *What is academic integrity and why is it important?* <https://www.monash.edu/student-academic-success/maintain-academic-integrity/what-is-academic-integrity-and-why-is-it-important>
- My Academic Integrity. (n.d.). <https://myacademicintegrity.com/more/>
- Oxford University Press. (n.d.). Integrity. In *Oxford Learner's Dictionaries*. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/integrity>
- Prokopenko, A., Andreieva, M., Kuznetsova, O., Kapustina, O., & Drokina, A. (2024). Pedagogical conditions for ensuring the effectiveness of international cooperation among subjects of scientific and educational activity. *Multidisciplinary Reviews*, 6, 2023spe003. <https://doi.org/10.31893/multirev.2023spe003>
- Prokopenko, A., Otroshko, T., Shcherbak, I., Kuznetsova, O., & Soshnikov, A. (2025). Adaptive readiness of Secondary School students: a systematic approach to its formation in an educational context. *Revista Conrado*, 21(S1), e5038.
- Prokopenko, A., Chukhrai, L., Behal, T., Pustovalov, S., Kliuchko, Y., & Khimchuk, L. (2022). Theoretical Aspects Of Innovation Processes In The Holistic Educational Process. *IJCSNS International Journal of Computer*

- Science and Network Security*, 22(6), 382-389.
http://paper.ijcsns.org/07_book/202206/20220648.pdf
- Prokopenko, A., Havrylo, O., Kharlamov, M., Shapovalova, O., Bilyk, N., & Zaskalieta, S. (2022). Theoretical foundations of management of the education system: optimization of the complex of organizational and pedagogical conditions for effective management. *AD ALTA: Journal Of Interdisciplinary Research*, 12(1), 146-150.
http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120126/papers/A_25.pdf
- Rettinger, D., & Gallant, T. (2022). *Cheating Academic Integrity : Lessons from 30 Years of Research*. John Wiley & Sons. 259 p. <https://uk.zlibrary-nl.se/book/23674191/09a149>
- Robson, D. (2020). *The Intelligence Trap*. Hodder Paperback.
- Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy*. Houghton Mifflin.
- Rokeach, M. (1973). The nature of human values. *New York : Free Press*. 438 p.
- Schroer, B., Kain, A., & Lindemann, U. (2010, May 17-20). Supporting creativity in conceptual design: method 635-extended. In D. Marjanovic, M. Storga, N. Pavkovic, & N. Bojetic (Eds.), *Proceedings of the Design Society: DESIGN 2010, the 11th International Design Conference* (pp. 591–600). The Design Society.
https://www.designsociety.org/publication/29404/supporting_creativity_in_conceptual_design_method_635-extended
- Shekhavtsova, S. (2025). Team building technologies in the teacher training paradigm. *Viae Educationis Studies of Education and Didactics*, 4(1), 41-46. <https://doi.org/10.15804/ve.2025.01.05>
- Shekhavtsova, S., Iaburova, O., Zhovtani, R., Ryabukha, G., Khairulina, N., & Kotenko, O. (2024). Value-Based Approaches to the Development of Students' Intercultural Competence in the Process of Professional Training in Higher Education. *Cadernos De Educação Tecnologia E Sociedade*, 17(se1), 29-41. <https://doi.org/10.14571/brajets.v17.nse1.29-41>

- Shekhavtsova, S., Koknova, T., Zhovtani, R., Iaburova, O., Yunina, O., & Komlyk, N. (2023). Modern technologies for forming intercultural competence in students of HEIs in the process of professional training. *Revista Eduweb*, 17(2), 177–187. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.15>
- Shekhavtsova, S., Ryabukha, G., Pavliuk, O., Pedchenko, S., Komlyk, N., & Zhovtani, R. (2025). Aprimorando a competência intercultural no ensino superior por meio da aprendizagem baseada em mídia. *Revista on Line De Política E Gestão Educacional*, 29, e024020. <https://doi.org/10.22633/rpge.v29iesp1.20425>
- The Open University. (2024). *All my own work: exploring academic integrity*. OpenLearn. <https://www.open.edu/openlearn/mod/oucontent/view.php?id=148125>
- The Fundamental Values of Academic Integrity / International Center for Academic Integrity [ICAI]. 3rd ed. 2021. https://academicintegrity.org/images/pdfs/20019_ICAI-Fundamental-Values_R12.pdf
- U4 Anti-Corruption Resource Centre. (n.d.). *Integrity*. <https://www.u4.no/terms#integrity>
- Vasylykiv, I., Poplavska, T., Vdovenko, V., Haidamaka, O., Bader, S., & Streletska, N. (2022). The Essence of the Professional Training of Elementary School Teachers in the Context of Society Informatisation. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(2), 348-362. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.2/585>
- Zakharova, S., Prokopenko, A., Pushkar, L., Khimchuk, L., & Buhaiets, N. (2024). Avaliação de oportunidades e perspectivas para o desenvolvimento do sistema de educação a distância nas condições dos desafios modernos. *Revista Gestão & Tecnologia*, 24(5), 379–390. <https://doi.org/10.20397/2177-6652/2024.v24i5.3118>

ДОДАТКИ**Додаток А****АНКЕТА ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ****«Формування академічної доброчесності студентів у педагогічних
університетах»**

Шановні колеги!

Просимо Вас взяти участь в опитуванні, метою якого є дослідження особливостей формування академічної доброчесності студентів у педагогічних університетах. Опитування є анонімним, а отримані результати будуть використані лише в узагальненому вигляді для наукового аналізу.

Блок 1. Загальна інформація про респондента

1. Ваш науково-педагогічний стаж роботи:

- до 5 років
- 5–10 років
- 11–20 років
- понад 20 років

2. Ваша посада:

- асистент
- старший викладач
- доцент
- професор
- інше _____

3. Галузь (спеціальність), у межах якої Ви викладаєте:

4. Чи проходили Ви спеціальне навчання / підвищення кваліфікації з питань академічної доброчесності?

- так
- ні
- частково

Блок 2. Розуміння та значення академічної доброчесності

5. Як Ви оцінюєте рівень обізнаності студентів щодо принципів академічної доброчесності?

- високий
- достатній
- середній
- низький

6. На Вашу думку, академічна доброчесність є:

- ключовою умовою якісної освіти
- важливим, але не визначальним елементом
- формальною вимогою освітнього процесу
- важко відповісти

7. Які складники академічної доброчесності є найбільш проблемними серед студентів? (можна обрати кілька варіантів)

- плагіат
 - списування під час контролю знань
 - фабрикація або фальсифікація результатів
 - некоректне цитування
 - несанкціонована допомога під час виконання завдань
 - інше _____
-

Блок 3. Роль викладача у формуванні академічної доброчесності

8. Наскільки важливою є роль викладача у формуванні академічної доброчесності студентів?

- дуже важлива
- важлива
- частково важлива
- незначна

9. Які педагогічні підходи Ви використовуєте для формування академічної доброчесності студентів?

- пояснення норм і принципів академічної доброчесності
- навчання академічному письму
- використання програм перевірки на плагіат
- обговорення етичних ситуацій
- індивідуальні консультації
- інше _____

10. Оцініть за шкалою від 1 до 5, наскільки ефективними є такі засоби формування академічної доброчесності:

Засіб	1 2 3 4 5
Традиційні методи навчання	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
Інтерактивні методи навчання	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
Дискусії та кейс-аналіз	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
Проектна діяльність студентів	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
Використання цифрових інструментів	☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Блок 4. Чинники формування академічної доброчесності

11. Які чинники найбільше впливають на формування академічної доброчесності студентів? (можна обрати кілька варіантів)

- професіоналізм і педагогічна майстерність викладача
- рівень теоретико-методологічної підготовки викладачів
- методична підготовка викладачів
- використання інноваційних освітніх технологій
- поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання
- мотивація студентів до навчання
- академічна культура університету
- інше _____

Блок 5. Бар'єри формування академічної доброчесності

12. Які бар'єри перешкоджають формуванню академічної доброчесності студентів?

- недостатня мотивація студентів
- низький рівень підготовки до академічного письма
- відсутність чітких інституційних правил
- недостатня увага до проблеми в освітньому процесі
- надмірне навчальне навантаження
- відсутність технології формування академічної доброчесності
- інше _____

13. Наскільки ефективно у Вашому університеті реалізується політика академічної доброчесності?

- дуже ефективно
- достатньо ефективно
- частково ефективно
- неефективно

Блок 6. Удосконалення освітнього процесу

14. Які зміни, на Вашу думку, сприятимуть підвищенню рівня академічної доброчесності студентів?

- розширення курсів з академічного письма
- підвищення кваліфікації викладачів
- ширше використання інтерактивних методів навчання
- удосконалення системи оцінювання
- посилення контролю за академічними порушеннями
- інше _____

15. Як Ви вважаєте, чи сприяє поєднання традиційних та інноваційних методів навчання формуванню академічної доброчесності студентів?

- так, значною мірою
- частково
- незначною мірою
- ні

16. Які педагогічні практики, на Вашу думку, є найбільш ефективними для формування цінностей академічної доброчесності майбутніх учителів?

Додаток Б**Академічна доброчесність у педагогічних університетах****Шановні студенти!**

Вам пропонується взяти участь в анкетуванні, метою якого є вивчення особливостей сформованості академічної доброчесності у процесі навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності. Опитування спрямоване на з'ясування рівня ваших знань про принципи академічної доброчесності, ставлення до її дотримання, а також умінь і навичок застосування відповідних норм і правил у навчальній та науковій діяльності.

Анкета містить кілька блоків завдань: запитання з варіантами відповідей, твердження для оцінювання, а також практичні ситуації. Уважно прочитайте інструкції до кожного завдання та дайте відповіді, які найбільше відповідають вашій думці або досвіду.

Опитування є анонімним, а отримані результати будуть використані лише в узагальненому вигляді для наукових цілей. Правильних або неправильних відповідей у частині запитань, що стосуються вашої думки, немає, тому просимо відповідати щиро та об'єктивно.

Щиро дякуємо за вашу участь і співпрацю!

Теоретична частина

БЛОК 1. ЦІНІСНО-МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ**1. Ціннісне ставлення до себе**

Інструкція для респондентів

Оцініть кожне твердження за шкалою:

1 – повністю не згоден(-на)

2 – скоріше не згоден(-на)

3 – важко відповісти

4 – скоріше згоден(-на)

5 – повністю згоден(-на)

Шкальні твердження:

1. Я поважаю себе незалежно від успіхів чи невдач.
2. Я усвідомлюю свої сильні сторони та намагаюся їх розвивати.
3. Я приймаю свої помилки як можливість для зростання.
4. Для мене важливо піклуватися про власне фізичне й психологічне здоров'я.
5. Я відчуваю відповідальність за власний життєвий вибір.
6. Я прагну саморозвитку навіть без зовнішнього контролю.

2. Дайте відповіді на запитання:

- Що для вас означає «поважати себе»?

- У яких ситуаціях ви відчуваєте найбільшу впевненість у собі?

- Які якості ви хотіли б у собі розвинути?

3. Ціннісне ставлення до навчання

Інструкція для респондентів

Оцініть кожне твердження за шкалою:

1 – повністю не згоден(-на)

2 – скоріше не згоден(-на)

3 – важко відповісти

4 – скоріше згоден(-на)

5 – повністю згоден(-на)

Шкальні твердження:

1. Я вважаю навчання важливою частиною свого життя.

2. Я навчаюся не лише заради оцінок, а й для власного розвитку.
3. Мені цікаво здобувати нові знання навіть поза обов'язковою програмою.
4. Я готовий(-а) докладати зусиль для глибшого розуміння матеріалу.
5. Я пов'язую навчання зі своїм майбутнім професійним успіхом.
6. Самоосвіта є для мене цінністю.

4. Дайте відповіді на відкриті запитання:

- Що вас найбільше мотивує в навчанні?

- Як ви реагуєте на складні навчальні завдання?

- Чи продовжували б ви навчатися, якби це не було обов'язковим? Чому?

5. Ціннісне ставлення до професійної діяльності

Інструкція для респондентів

Оцініть кожне твердження за шкалою:

- 1 – повністю не згоден(-на)
- 2 – скоріше не згоден(-на)
- 3 – важко відповісти
- 4 – скоріше згоден(-на)
- 5 – повністю згоден(-на)

Шкальні твердження:

1. Праця є важливим складником самореалізації людини.
2. Я прагну бути професіоналом у своїй сфері.
3. Для мене важлива якість виконаної роботи.
4. Я відчуваю відповідальність за результати своєї діяльності.
5. Мені важливо, щоб моя професія приносила користь іншим.

6. Я готовий(-а) підвищувати кваліфікацію протягом життя.

6. Дайте відповіді на відкриті запитання:

- Які професійні цінності для вас є найважливішими?

- Що означає для вас «успішна кар'єра»?

- Чи обрали б ви свою професію знову? Чому?

7. Мотивація до навчальної діяльності

Інструкція для респондента

Оцініть кожне твердження за шкалою:

1 – повністю не згоден(-на)

2 – скоріше не згоден(-на)

3 – важко відповісти

4 – скоріше згоден(-на)

5 – повністю згоден(-на)

1. Мені цікаво здобувати нові знання у процесі навчання.
2. Я намагаюся глибше зрозуміти навчальний матеріал, а не просто виконати завдання.
3. Я проявляю ініціативу у навчанні (додаткові джерела, самостійні пошуки інформації).
4. Я відчуваю задоволення від процесу навчання.
5. Я прагну досягати високих результатів у навчальній діяльності.
6. Я намагаюся виконувати навчальні завдання якісно навіть без зовнішнього контролю.

8. Професійна мотивація

Інструкція для респондента

Оцініть кожне твердження за шкалою:

1 – повністю не згоден(-на)

2 – скоріше не згоден(-на)

3 – важко відповісти

4 – скоріше згоден(-на)

5 – повністю згоден(-на)

1. Обрана професія є для мене важливою та значущою.
2. Я прагну стати компетентним фахівцем у своїй сфері.
3. Я цікавлюся сучасними тенденціями розвитку обраної професії.
4. Я готовий(-а) докладати зусиль для професійного зростання.
5. Я розглядаю навчання як важливий крок до професійної самореалізації.
6. Я планую підвищувати кваліфікацію упродовж професійної діяльності.

9. Ставлення до майбутньої професійної діяльності

Інструкція для респондента

Оцініть кожне твердження за шкалою:

1 – повністю не згоден(-на)

2 – скоріше не згоден(-на)

3 – важко відповісти

4 – скоріше згоден(-на)

5 – повністю згоден(-на)

1. Я з упевненістю дивлюся на свою майбутню професійну діяльність.
2. Я усвідомлюю значущість обраної професії для суспільства.
3. Я відчуваю відповідальність за майбутні результати своєї професійної діяльності.
4. Я намагаюся розвивати якості, необхідні для майбутньої професії.
5. Я уявляю себе успішним фахівцем у майбутньому.
6. Я готовий(-а) долати труднощі, пов'язані з професійною діяльністю.

10. Відкриті запитання (для уточнення мотивації)

1. Що найбільше мотивує вас у процесі навчання?

2. Чому ви обрали саме цю професію?

3. Які професійні цілі ви ставите перед собою на майбутнє?

4. Які якості, на вашу думку, необхідні для успішної професійної діяльності у вашій сфері?

БЛОК 2. КОГНІТИВНИЙ КОМПОНЕНТ

. Знання про норми та правила академічної доброчесності

11. Академічна доброчесність — це:

- а) виконання роботи будь-яким способом для отримання оцінки
- б) дотримання етичних норм у навчанні та науковій діяльності
- в) формальне посилання на джерела
- г) списування без свідків

12. До порушень академічної доброчесності належать:

- а) плагіат
- б) самоплагіат
- в) фабрикація даних
- г) усі перелічені варіанти

13. Плагіат — це:

- а) використання власних ідей
- б) цитування з посиланням
- в) привласнення чужих ідей без зазначення авторства
- г) переказ матеріалу

14. Фабрикація — це:
- а) помилка в розрахунках
 - б) вигадкування або підробка даних
 - в) редагування тексту
 - г) оформлення списку літератури
15. Студент використовує фрагмент статті без посилання. Це:
- а) допустима практика
 - б) технічна помилка
 - в) плагіат
 - г) цитування
16. Використання однієї й тієї ж роботи для різних дисциплін без погодження — це:
- а) економія часу
 - б) самоплагіат
 - в) творчий підхід
 - г) допустима практика
17. У майбутній професійній діяльності фальсифікація звітних даних може призвести до:
- а) підвищення авторитету
 - б) професійної відповідальності та юридичних наслідків
 - в) прискорення кар'єрного росту
 - г) відсутності наслідків
18. Дайте відповіді на відкриті питання (для глибшої перевірки розуміння)
1. Чому академічна доброчесність є основою професійної етики?
-
-
2. Які наслідки може мати порушення академічної доброчесності у майбутній професійній діяльності?
-
-

3. Чим відрізняється помилка від навмисної фальсифікації?

Знання основних понять академічної доброчесності

Інструкція: уважно прочитайте запитання та оберіть одну або кілька правильних відповідей.

18. Академічна доброчесність – це:

а) система контролю знань студентів

б) сукупність етичних принципів і правил, яких дотримуються учасники освітнього процесу

в) спосіб підвищення оцінок

г) система дисциплінарних покарань

19. До основних принципів академічної доброчесності належать:

а) чесність

б) відповідальність

в) повага до інтелектуальної власності

г) усі перелічені

20. Академічна культура передбачає:

а) дотримання етичних норм у навчанні та науковій діяльності

б) виконання завдань будь-яким способом

в) використання чужих робіт без посилання

г) уникнення складних завдань

Знання термінологічного апарату

21. Плагіат – це:

а) використання власних ідей

б) привласнення чужих ідей або текстів без зазначення авторства

в) цитування з посиланням

г) переказ матеріалу своїми словами

22. Самоплагіат – це:

а) повторне використання власних раніше опублікованих матеріалів без

належного зазначення

б) використання чужих матеріалів

в) редагування тексту

г) оформлення списку літератури

23. Фальсифікація – це:

а) свідоме перекручування результатів дослідження

б) вигадкування або підробка даних

в) неправильне оформлення джерел

г) технічна помилка

24. Фабрикація – це:

а) вигадкування неіснуючих даних або результатів дослідження

б) цитування без лапок

в) використання інтернет-ресурсів

г) редагування тексту

Знання видів порушень академічної доброчесності

25. До порушень академічної доброчесності належать:

а) плагіат

б) списування

в) фальсифікація результатів

г) усі перелічені

26. Списування – це:

а) виконання роботи самостійно

б) використання сторонньої допомоги або чужих відповідей під час оцінювання

в) цитування наукових джерел

г) самостійний аналіз інформації

27. Академічний обман може проявлятися у:

а) підробці результатів дослідження

б) використанні несанкціонованих матеріалів під час іспиту

- в) вигадуванні результатів експерименту
- г) усіх перелічених варіантах

28. Студент використовує фрагмент статті без посилання на автора. Це:

- а) цитування
- б) плагіат
- в) рецензування
- г) редагування

29. Студент вигадує результати дослідження, щоб завершити роботу. Це:

- а) фабрикація
- б) цитування
- в) реферування
- г) компіляція

30. Використання однієї і тієї ж роботи для кількох дисциплін без дозволу викладача – це:

- а) самоплагіат
- б) редагування
- в) цитування
- г) реферування

Знання наслідків порушень академічної доброчесності

31. Порушення академічної доброчесності може призвести до:

- а) анулювання результатів оцінювання
- б) дисциплінарної відповідальності
- в) втрати академічної репутації
- г) усіх перелічених наслідків

32. Дотримання академічної доброчесності є важливим тому, що:

- а) сприяє формуванню професійної етики
- б) забезпечує достовірність результатів навчання та досліджень
- в) формує довіру до результатів роботи
- г) усі відповіді правильні

33. Чому дотримання академічної доброчесності є важливим для майбутньої професійної діяльності?

Знання про основи саморегуляції в навчанні

34. Саморегуляція в навчанні — це:

а) контроль викладача за діяльністю студента
б) здатність студента самостійно планувати, контролювати та оцінювати власне навчання

в) виконання завдань за чіткою інструкцією

г) система покарань і заохочень

35. До основних компонентів саморегуляції належать:

а) мотивація, планування, самоконтроль, самооцінювання

б) пам'ять і мислення

в) дисципліна і слухняність

г) лише контроль з боку викладача

36. Етап «планування» передбачає:

а) аналіз власних помилок

б) визначення мети та способів її досягнення

в) підсумкове оцінювання результатів

г) уникнення складних завдань

37. Рефлексія у навчанні — це:

а) механічне повторення матеріалу

б) аналіз власної діяльності та її результатів

в) заучування конспекту

г) виконання тестів

Питання множинного вибору

38. Оберіть стратегії, що належать до саморегульованого навчання:

постановка конкретної мети

прокрастинація

ведення навчального планера

- самоаналіз результатів
- уникнення складних завдань

39. Ознаками сформованої саморегуляції є:

- уміння розподіляти час
- залежність від постійного контролю
- здатність коригувати власні помилки
- усвідомлення власних навчальних труднощів

40. Студент отримав низьку оцінку за модульну роботу. Яка дія свідчить про високий рівень саморегуляції?

- а) звинувачення викладача
- б) відмова від подальших зусиль
- в) аналіз помилок і зміна стратегії підготовки
- г) ігнорування результату

41. Якщо студент систематично відкладає виконання завдань, це свідчить про недостатній розвиток:

- а) пам'яті
- б) планування та самоконтролю
- в) інтелекту
- г) здібностей

БЛОК 3. РЕФЛЕКСИВНИЙ КОМПОНЕНТ

42. Самопізнання у сфері академічної доброчесності

Інструкція для респондента

Оцініть кожне твердження за шкалою:

- 1 – повністю не згоден(-на)
- 2 – скоріше не згоден(-на)
- 3 – важко відповісти
- 4 – скоріше згоден(-на)
- 5 – повністю згоден(-на)

1. Я усвідомлюю свої мотиви під час виконання навчальних завдань.

2. Я можу чесно оцінити, чи завжди дотримуюся принципів академічної доброчесності.

3. Я розумію, у яких ситуаціях у мене може виникнути спокуса порушити правила.

4. Я аналізую власні рішення щодо використання інформації та джерел.

5. Я усвідомлюю особисту відповідальність за якість і чесність своєї роботи.

43. Самооцінка сформованості академічної доброчесності

Інструкція для респондента

Оцініть кожне твердження за шкалою:

1 – повністю не згоден(-на)

2 – скоріше не згоден(-на)

3 – важко відповісти

4 – скоріше згоден(-на)

5 – повністю згоден(-на)

1. Я вважаю себе академічно доброчесною особистістю.

2. Я завжди зазначаю авторство використаних джерел.

3. Я не використовую чужі роботи як власні.

4. Я не допускаю фальсифікації чи вигадкування даних.

5. Я дотримуюся етичних норм навіть за відсутності контролю.

6. Я вважаю неприйнятним списування незалежно від обставин.

44. Самоконтроль щодо дотримання правил і норм

Інструкція для респондента

Оцініть кожне твердження за шкалою:

1 – повністю не згоден(-на)

2 – скоріше не згоден(-на)

3 – важко відповісти

4 – скоріше згоден(-на)

5 – повністю згоден(-на)

1. Перед здачею роботи я перевіряю правильність посилань.

2. Я контролюю, щоб у моїх роботах не було некоректних запозичень.
 3. У складних ситуаціях я обираю чесний спосіб виконання завдання.
 4. Я здатен(-на) відмовитися від нечесної пропозиції (списати, скористатися готовою роботою тощо).
 5. Якщо припускаюся помилки, я готовий(-а) її визнати.
45. Уникнення порушень академічної доброчесності

Інструкція для респондента

Оцініть кожне твердження за шкалою:

- 1 – повністю не згоден(-на)
- 2 – скоріше не згоден(-на)
- 3 – важко відповісти
- 4 – скоріше згоден(-на)
- 5 – повністю згоден(-на)

1. Я знаю типові види порушень і намагаюся їх уникати.
2. Я планую час так, щоб не виникала потреба в нечесних діях.
3. Я не виправдовую порушення складністю завдання або браком часу.
4. Я вважаю, що навіть «незначні» порушення є неприйнятними.
5. Я усвідомлюю можливі наслідки порушень для майбутньої професійної діяльності.

46. Педагогічна рефлексія (для майбутніх фахівців, особливо педагогів)

1. Я розумію значення академічної доброчесності для професійної репутації.
2. У майбутній професійній діяльності я планую дотримуватися принципів академічної доброчесності.
3. Я готовий(-а) формувати у здобувачів освіти цінність чесності та відповідальності.
4. Я замислююся над тим, як запобігати порушенням у майбутній професійній практиці.
5. Я вважаю, що особистий приклад є основним засобом формування доброчесності.

6. Я готовий(-а) реагувати на випадки порушень відповідно до етичних норм.

47. Дайте запитання на відкриті запитання (для поглибленої рефлексії)

1. У яких ситуаціях найважче зберігати академічну доброчесність?

2. Які чинники сприяють порушенням академічної доброчесності?

3. Як ви плануєте формувати культуру академічної доброчесності у своїй майбутній професійній діяльності?

4. Що для вас означає бути професійно доброчесним фахівцем?

Практична частина

ДІЯЛЬНІСНИЙ КОМПОНЕНТ

Завдання 1. Аналіз ситуації (дотримання академічної доброчесності)

Ситуація

Студент готує реферат і знаходить у мережі Інтернет готову роботу, яка повністю відповідає темі. Через брак часу він планує використати значну частину тексту без змін.

Запитання:

1. Чи є такі дії порушенням академічної доброчесності? Поясніть чому.
2. Які правила академічної доброчесності порушуються в цій ситуації?
3. Які правильні дії має виконати студент, щоб уникнути порушення?

Завдання 2. Робота з текстом (уміння уникати плагіату)

Прочитайте фрагмент статті. Виконайте завдання після тексту.

«Про доцільність впровадження в освітній процес навчальної компоненти «Академічна доброчесність» виходимо з того, що на історичних спеціальностях, починаючи з першого курсу, здобувачі вищої освіти пишуть тези та готують списки використаних джерел до певних тем. Практичне виконання вказаних завдань вимагає знань про необхідність і правильність їхнього виконання, оскільки вони є основою для виконання на другому році навчання курсової, а згодом й кваліфікаційної роботи. Правдиво вказаний список літератури дає можливість зрозуміти внесок у досліджувану проблематику інших авторів. Самостійне написання тез і оформлення списку використаних джерел сприяє розвитку навичок академічного письма. В даному контексті беззаперечною є роль викладача, який надає студентам практичні поради, ознайомлює з ризиками плагіату та іншими проявами академічної нечесності, особливостями перевірки наукових робіт на рівень унікальності.

Отже, виконання дослідницьких проєктів здобувачами вищої освіти історичних спеціальностей реалізується через науково-пошукову діяльність» (Стефанюк, 2025).

Завдання:

1. Переформулюйте текст власними словами.
2. Оформіть коректне посилання на джерело.
3. Вкажіть, у яких випадках необхідно використовувати цитування.

Завдання 3. Виявлення порушень

Прочитайте наведені приклади та визначте, який тип порушення академічної доброчесності представлений.

Ситуація	Тип порушення
Використання чужого тексту без посилання	_____
Вигадування результатів дослідження	_____
Використання власної старої роботи без дозволу	_____
Використання шпаргалок під час іспиту	_____

Завдання 4. Саморегуляція навчальної діяльності

Ситуація

Вам потрібно підготувати курсову роботу протягом 3 тижнів.

Завдання:

1. Складіть короткий план організації роботи, щоб уникнути порушень академічної доброчесності.
2. Вкажіть методи самоконтролю, які ви використаєте під час виконання роботи.
3. Опишіть, як ви перевірите свою роботу перед поданням.

Завдання 5. Квазіпрофесійна ситуація (педагогічна рефлексія)

Ситуація

Уявіть, що ви викладач. Ви помітили, що кілька студентів подали роботи з однаковими фрагментами тексту.

Завдання:

1. Які ваші дії у цій ситуації?
2. Як можна запобігти подібним випадкам у майбутньому?
3. Які методи формування академічної доброчесності ви застосували б у навчальному процесі?

Завдання 6. Нижче подано інформацію про декілька джерел. Ваше завдання – укласти та правильно оформити список використаних джерел відповідно до правил академічного оформлення (алфавітний порядок, повні бібліографічні відомості).

Джерела

1. Автор: Іваненко Олександр Петрович
Назва: Академічна доброчесність у сучасній освіті
Місто: Київ
Видавництво: Освіта
Рік: 2020
Кількість сторінок: 220

2. Автори: Петренко Марія Іванівна, Сидоренко Андрій Васильович

Назва: Основи наукових досліджень

Місто: Львів

Видавництво: Новий Світ

Рік: 2019

Кількість сторінок: 180

3. Автор: Коваленко Ірина Сергіївна

Назва статті: Академічна культура студентів

Назва журналу: Педагогіка і психологія

Рік: 2021

Номер: № 3

Сторінки: 45–52

4. Організація: Міністерство освіти і науки України

Назва документа: Рекомендації щодо академічної доброчесності

Рік: 2022

URL: <https://mon.gov.ua>

Завдання:

1. Оформіть список використаних джерел у правильному бібліографічному форматі.

2. Розмістіть джерела в алфавітному порядку.

3. Визначте тип кожного джерела (книга, стаття, електронний ресурс).

Завдання 6. Виявлення та виправлення помилок у списку використаних джерел

Інструкція

Нижче наведено фрагмент списку використаних джерел, у якому допущено помилки.

Ваше завдання:

1. Знайти помилки в оформленні бібліографічного опису.

2. Виправити їх відповідно до правил академічного оформлення.

3. Розташувати джерела в алфавітному порядку.

Фрагмент списку літератури (з помилками):

1. Академічна доброчесність у сучасній освіті / Іваненко О.П., Київ 2020.
2. Петренко М.І., Сидоренко А.В. Основи наукових досліджень Львів: Новий Світ 2019
3. Коваленко І.С. Академічна культура студентів. Педагогіка і психологія. 2021.
4. Рекомендації щодо академічної доброчесності – Міністерство освіти і науки України. 2022. <https://mon.gov.ua>

Завдання:

1. Перепишіть список літератури у правильному вигляді.
2. Поясніть не менше трьох помилок, які були у вихідному списку.

Довідки про впровадження результатів дослідження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

вул. Віктора Новікова, 2, м. Лубни, 37500, тел. +38 (050) 681 68 05,
e-mail: mail@luguniv.edu.ua, web: luguniv.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125131

02.09.2025 № 1/735

На № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дослідження

Коваленко Катерини Миколаївни,

з теми «Формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
в освітній процес ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Протягом 2021–2025 навчальних років в освітній процес ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» було впроваджено експериментальне навчання студентів 1–4 курсів, майбутніх учителів, за розробленою К. М. Коваленко, технологією формування академічної доброчесності.

Запропонована технологія заслуговує на особливу увагу, оскільки її впровадження в освітній процес сприяло підвищенню мотивації до навчання, значному поглибленню теоретичних знань з академічної доброчесності, що в подальшому сприяло підвищенню рівня знань з освітніх компонентів, а також фахових дисциплін, активному використанню набутих знань, умінь і навичок під час оформлення результатів наукової роботи.

Корисною і цікавою виявилась також робота зі здобувачами щодо підготовки до впровадження принципів академічної доброчесності в майбутній професійній діяльності й транслювати їх майбутнім поколінням.

Результати експериментально-дослідного навчання засвідчили позитивну динаміку щодо рівня сформованості академічної доброчесності студентів, майбутніх учителів.

Дослідження отримало схвалення викладачів університету. Підтверджуємо, що результати дисертації доцільно впроваджувати в освітній процес педагогічних університетів.

Ректор

Олена КАРАМАН

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**
(ТНПУ)

вул. М.Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027,
тел. (0352) 43-58-80, факс (0352) 43-60-02
e-mail: info@tnpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125544

UKRAINE
MINISTRY OF EDUCATION AND
SCIENCE OF UKRAINE
**TERNOPIL VOLODYMYR HNATYUK
NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY**
(TNPU)

2 M. Kryvonosa st., Ternopil, 46027, Ukraine
tel. +38 0352 43-58-80, fax: +38 0352 43-60-02
e-mail: info@tnpu.edu.ua

Від « 04 » 09 20 25 р. № 970/17.01-33 На № _____ від « ____ » _____ 20 ____ р.

АКТ

упровадження результатів дисертаційної роботи

КОВАЛЕНКО Катерини Миколаївни

на тему: «Формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

в освітній процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Результати дисертації КОВАЛЕНКО Катерини Миколаївни «Формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів» запроваджувалися в освітній процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка під час підготовки майбутніх учителів на освітньому ступені бакалавр.

Запропоновані матеріали дослідницької роботи сприяли формуванню в здобувачів вищої освіти цілісної системи знань про сутність і принципи академічної доброчесності, формували навички нульової толерантності до проявів академічної недоброчесності, набуттю практичних навичок використання правил академічної доброчесності під час навчання й у процесі наукової діяльності.

Положення та науково-методичні напрацювання автора використані при:

- розробленні та викладанні освітніх компонентів «Педагогіка», «Основи наукових досліджень», «Методика навчання математики»;
- підготовці методичних матеріалів до практичних і семінарських занять, спрямованих на формування у здобувачів освіти знань про принципи та механізми забезпечення академічної доброчесності;
- організації виховних заходів і студентських наукових гуртків, присвячених питанням доброчесності, академічної відповідальності та запобігання плагіату;
- удосконаленні внутрішніх процедур підтримки академічної доброчесності у студентському середовищі.

Загалом, дослідження К. М. Коваленко отримало позитивну оцінку серед студентів і викладачів. Апробація дослідних матеріалів здобувачки дозволяє рекомендувати використовувати результати дослідження в освітньому процесі закладів вищої освіти під час підготовки майбутніх учителів.

Акт про запровадження затверджено на засіданні кафедри математики та методики її навчання (протокол №1 від 28.08.2025р).

Завідувач кафедри математики
та методики її навчання

Проректор з наукової роботи та
міжнародного співробітництва

Ганна ГОМЕНЮК
Ірина ЗАДОРЖНА

Ганна ГОМЕНЮК

Ірина ЗАДОРЖНА

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
(ДДПУ)

вул. Г. Батюка, 19, м. Слов'янськ, Донецька область, 84116
тел.+38(095)9471777, e-mail: sgpi@slav.dn.ua, www.ddpu.edu.ua,
код ЄДРПОУ 38177113

№ 03-10-1094 від 10.09.2025 р.

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційної роботи
Коваленко Катерини Миколаївни**

з теми: *«Формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів»*
на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – «Освітні, педагогічні науки» в освітній процес ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Результати дисертаційного дослідження Катерини Миколаївни Коваленко з теми «Формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів» знайшли практичне упровадження в освітньому процесі ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ) упродовж 2021-2025 років.

У межах реалізації дослідження було організовано апробацію його результатів, яка охоплювала проведення констатувального, формувального та контрольного етапів педагогічного експерименту.

Матеріали, запропоновані здобувачкою, мають теоретичне і практичне значення для формування академічної доброчесності майбутніх учителів в умовах педагогічних університетів.

Упровадження технології формування академічної доброчесності здобувачів 1–4 курсів, майбутніх учителів, дало позитивні результати. Крім підвищення рівня знань щодо дотримання правил і норм академічної доброчесності, значно підвищився рівень володіння практичними навичками, що, у свою чергу, сприяло й покращенню якості результатів наукових досліджень здобувачів освіти.

Запропоновані авторкою методичні матеріали було упроваджено у низку дисциплін професійного циклу, а також у різні види педагогічних практик (ознайомча, навчальна, виробнича) здобувачів освіти бакалаврського рівня

спеціальностей «Початкова освіта», «Середня освіта (Українська мова і література)», «Середня освіта («Фізична культура»).

Результати дисертаційного дослідження Катерини Миколаївни Коваленко «Формування академічної доброчесності студентів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів» отримали позитивну оцінку професорсько-викладацького складу університету та визнані такими, що мають прикладне значення для практики підготовки майбутніх учителів й можуть бути упроваджені у професійну підготовку здобувачів в умовах освітнього середовища педагогічних університетів.

**Проректор
з науково-педагогічної роботи**

Станіслав ЧАЙЧЕНКО